MICHAEL BAIGENT RICHARD LEIGH

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

MABET VE LOCA

10. Baskı

ANKA

Mabet ve Loca

The Temple And The Lodge

Yazarı: Michael Baigent & Richard Leigh
Yayın Yönetmeni: Ece Özbaş
Editör: Erdem Boz
Çeviri: Muzaffer Renan Mengü
Redaksiyon: Süleyman Karan
Basın ve Halkla İlişkiler: Sayım Çınar
Bilgisayar Uygulama: Bora Börü
Kapak Tasarım: Berkay Y. Bostan
Kapak Film: Mat Grafik
Baskı-Cilt: Melisa Matbaası

1. Baskı Mayıs 2004
10. Baskı Haziran 2004

ISBN: 975-8823-31-0

Yayın Hakları:
Michael Baigent & Richard Leigh

© Random House, 20 Vauxhall Bridge Road
London SW1V 2SA, aracılığıyla Nokta Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti. aittir.

NOKTA YAYINCILIK HİZMETLERİ TİC. SAN. LTD. ŞTİ.
Kazancı Yokuşu, Muhtar Kamil Sokağı, Basmacı Han
No: 5/3 Taksim / İSTANBUL
Tel. 243 43 03 (pbx) Fax: 243 43 40
www.noktakitap.com / e-mail: info@noktakitap.com

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

MABET VE LOCA

Çeviri
Muzaffer Renan Mengü

NOK KİTAP

İthaf

Tavşanın şişesini gezdirdiği bahçeye gel
Orada bilinsin karların içinde gülümsemek
Eskiden her zaman gerek duymaksızın bir işarete
Zira kızıl Lorraine ovasının altın gözü
Ortaya çıkaracak yerini unutulmuş sözcüğün
Ve yitirilmiş taşın
Ve sökülmüş çiğ kökleri ile
Tanıklık eden akasyanın filizi

Jehan l'Ascuiz

İÇİNDEKİLER

Teşekkür sunusu 7
Önsöz 9
Giriş 15

Birinci Bölüm
Kelt İskoçyası'nın Varisi Robert Bruce 33
Bruce'un İktidar Mücadelesi 33

İkinci Bölüm
Asker Keşişler: Tapınak Şövalyeleri 67

Üçüncü Bölüm
Tutuklamalar ve İşkence 81

Dördüncü Bölüm
Tapınakçı Filosunun Ortadan Kayboluşu 99

Beşinci Bölüm
Kelt İskoçyası ve Kutsal Kase Söylenceleri 119

Altıncı Bölüm
İskoçya'daki Tapınak Mirası 129

Yedinci Bölüm
İskoç Muhafız Alayı 151

Sekizinci Bölüm
Rosslyn 163

Dokuzuncu Bölüm
Masonluk: Kutsalların Geometrisi 181

Onuncu Bölüm
İlk Masonlar 213

On Birinci Bölüm
Dundee Vikontu 231

On İkinci Bölüm
Büyük Locanın Gelişimi 243

On Üçüncü Bölüm
Masonik Jakobit Dava 259

On Dördüncü Bölüm
Masonlar ve Tapınak Şövalyeleri 273

On Beşinci Bölüm
İlk Amerikan Masonları 281

On Altıncı Bölüm
Masonik Liderlerin Ortaya Çıkması 297

On Yedinci Bölüm
İngiltere'ye Direniş 309

On Sekizinci Bölüm
Bağımsızlık Savaşı 321

On Dokuzuncu Bölüm
Cumhuriyet 357

Dipnot 366
Ekler 373
Referans ve Notlar 379
Bibliyografya 409

Teşekkür Sunusu

Her zaman deney üstü ajansların bile kıskanacağı bir şekilde, Tanrı'nın da yardımıyla bize sağladıklarından dolayı Ann Evans'a teşekkürlerimizi borç addederiz.

Yararlanma olanağı olmayan malzemeleri elde edebilmemizde, görüşme olanağı sağlanmasındaki yardımlarından ve gerekli izinleri almalarından dolayı, Robert ve Lindsay Brydon, Neville Barker Cryer, Jenny Hall, John Hamill, Roberta Hankamer ve Steven Patrick'e özellikle teşekkür ederiz. Yine, Colin Bloy, Brie Burkeman, Marion Campbell, Tony Colwell, Judith ve Andrew Fisken, Denis Graham, Joy Hancox, Chris Horspool, Julian Lee Jones, Ben Lewis, Pat Lewis, Alison Mansbridge, Tom Maschler, Joy Muir, George Onslow, John Saul, Lucas Siorvones, James Watts, Pamela Willies, Anthony Wolsoley, Lilianne Ziegel, İngiliz Kütüphanesi okuma odası personeline ve söylemesi gereksiz, tabii ki eşlerimize ayrıca teşekkür ederiz.

ÖNSÖZ

Masonluk, İngiltere'de son birkaç yıldır gerek sohbetlerin ana konusu, gerekse tartışmaların üzerinde durulan teması olmaya başlamıştır.

Gerçekten İngiltere'de Masonlar'ı taciz teşebbüsleri gerçek bir kan sporuna dönüşürken, İrlanda'da ise bu, rahipleri taciz eder bir hal almıştır.

Hemen hemen gizli bir canlılıkla ve duyulabilir bir "Haydi hücum" nidasıyla gazeteler, her yeni Masonik skandala veya Masonik yozlaşma haberine balıklama atlamaktadırlar.

Kilise meclisleri Masonluğun Hıristiyanlık ile uyumlu olup olmadığını düşünüp tartışırken, meclisteki yerel komisyonlar politik karşıtlarını kışkırtmak için, aralarındaki Masonlar'ın kendilerini ifşa etmelerini zorlayıcı önergeler vermektedir.

Siyasal partilerin içindeki Masonlar sık sık gündeme getirilerek, kimlikleri yalnızca İngiliz gizli istihbarat teşkilatlarıyla, CIA tarafından açıklanmaktadır.

Bu arada, televizyonlar da katkılarını, konu hakkında en az bir gece yarısı sempozyum programı hazırlayıp, kameralarını canavarın asıl barınağı, Büyük Loca'ya çevirerek yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Yine de bir ejderha bulamamanın başarısızlığına uğrayan yorumcular, kandırılmışlık duygusuyla mağdur bir somurtkanlık yerine, iç rahatlığı görüntüsü vermektedirler.

Halk da, doğal olarak etkilenmiş ve kararsız bir tutum sergilemektedir. Ola ki, biri, bir barda, lokantada, otel lobisi veya başka bir umuma açık yerde ağzına Masonluk sözünü almaya görsün; hemen başlar o tarafa hafifçe dönüyor, kulaklar, için ince ayar yapılıyor.

Her yeni makale veya kitap, büyük bir istekle bir solukta okunuyor, hatta kraliyet dedikoduları veya müstehcenlikle ilgili bir konu bile bu kadar önemsenmiyor.

Bu kitap, gizli işleri açığa vuran bir kitap değildir. Gerçek veya sanal, Masonluğun çağdaş toplumdaki etkinliğini veya rolünü savunma amacını gütmemektedir; komplo ve yozlaştırma tezlerini araştırma girişiminde bulunmayı da amaç edinmemektedir. Doğaldır ki, kesinlikle Masonlukta bir özür de değildir. Biz Mason değiliz ve kuruma yönelik suçlamaları temize çıkartmak gibi bir çıkar amacını da taşımamaktayız.

Bu konuya yönelmemizin sebebi tamamen konunun tarihsel özelliğidir. Sürekli olarak Masonluğun özelliklerini, geçmişini izleyerek bulmak, gerçek kökenini ortaya çıkartmak, evrimini, gelişimini çizmek, XVIII. yüzyılın sonuyla neticelenen ve zaman içerisinde İngiliz ve Amerikan kültürü üzerindeki etkisini ortaya koymak çabası içinde olduk.

Aynı zamanda da, şu soruya cevap bulma uğraşı içine girdik; "Neden Masonluk, bu günlerde içgüdüsel olarak şüpheyle, alayla, ironiyle ve sözde alçakgönüllülükle karşılanıyor? Tüm bunlara karşın, çok sayıda karşıtı olmasına rağmen, geçerliliğini yüzyıllardır nasıl koruyabildi ve halen de koruyabilme yeteneğine nasıl sahip olabiliyor?"

Çalışma yöntemimizde, bugün halkın kafasındaki ve aynı zamanda medyadaki sorulara göğüs germe yükümlülüğü altına girmedik. Masonluk, baştan çıkartıcı mıdır? Hatta daha fesatça sorarsak, anlaşılması güç, (gizlilik eğer kötülüğün barometresi ise) kötü sona adanmış uluslararası gizli bir pakt mıdır?

Çıkarcıların, devlet ve polis teşkilatı gibi kurumların gücünü, merkezinden kırma isteğinde olanların bir yolu mudur?

Belki de her şeyden önemlisi, Masonluk gerçekten Hıristiyanlığa karşıt mıdır? Bu ve bunun gibi soruların doğrudan muhatabı, bundan sonraki sayfalar olmayacaktır; ama genel ilgi alanına giren anlaşılabilir sorulara uygun cevaplar bu kitapta bulunabilecektir.

Zaten, böyle bir durum anlayışımıza da uygun düşmez. Bu bakımdan bizim burada bu gibi sorulara vereceğimiz cevaplar ancak bizim isteklerimiz doğrultusunda olacaktır.

Biri, bilgeliğin belli bir aşamasına ulaştığında, daha ileri gitmek için araştırma içerisine girerken, başka biri ise aczini kabul ederek başını öne eğer ve geldiği noktayı yeterli bulabilir.

İnsan doğasında, halk arasında ve özel kurumlarda en azından bir yozlaşma varsa, –eğer bu yozlaşma Masonluk'ta görülmüyorsa– bu, büyük sürpriz olur. Yine de böyle bir yozlaşma, Masonluğun içinde en aza indirgenmiş şekliyle bile varsa ve bu kötüye kullanılıyor, suistimal ediliyorsa bu tartışılır.

Açgözlülük, kendini büyük görme, adam kayırma ve buna benzer hastalıklar uygarlıkların ortaya çıkmasından bu yana, insan toplumunda her zaman görülmüştür. Bu gibi kimseler, kendilerine, mümkün olan her yoldan, birbirine benzerlikten, ortak geçmişten, kan bağından, okul ve askerlikteki ilişkilerden, ortak çıkarlardan, aynı zamanda doğaldır ki ırk, din ve politikayla yakın ilişkilerden çıkar sağlama amacında olmuşlardır. Masonluk, kendine has, özel bir istisna, bağışıklık uyguladığından töhmet altında kalmıştır.

Hıristiyan Batı'da son zamanlara kadar bir insan yoldaşlarından, kesinlikle aynı istisnayı, basitçe Hıristiyan Masonluğu'ndaki üyeliği nedeniyle, diğer bir deyişle hindu, müslüman, budist veya musevi olmadığından dolayı isteyebilirdi.

Masonluk, ayartma ve adam kayırmanın gözde olabileceği kanallardan belki de yalnızca bir tanesidir. Ama Masonluk ol-

masaydı da adam kayırma ve ayartma her zaman olacaktı. Bu gibi olaylar okullarda, rejimlerde, şirketlerde, hükümetlerin içinde, siyasi partilerde, kiliselerde, mezheplerde ve sayısız diğer kurumlarda mevcut olabilir.

Aslında bunlardan hiçbiri kendi içinde yadsınabilir değildir. Hiç kimse, üyelerinden bazıları fırsatları değerlendiriyor diye bir siyasi partinin, kilisenin tümünü suçlamayı düşünemez veya içindeki üyeleri dışarıdakiler kadar sempatiyle kullanamaz. Hiç kimse, ailesini bir kurum olarak, akrabalarını kayırmaya, gayretlendirmeye çabaladığı için kınayamaz.

Olayın ahlaksal yönü bakımından, psikolojik olarak anlamak ve bir nebze sağduyulu davranmak gerekir. Kurumları bireyler yönettiğinden, erdemli olmaları gerektiği kadar, kusurlu da olabilirler. Eğer bir kurum, aslında tümüyle kötü olarak düşünülürse, bu yalnızca üyelerinin kötülüğünden kazanç sağladığı içindir. Diyebiliriz ki, bu durum bir askeri diktatörlük, totaliter veya tek parti idaresine uygulandığı gibi Masonluğa da uygulanabilir. Hiç kimse, hiçbir zaman Masonluğun, kardeşlerinin yanlışlıklarından kazanç sağladığını söyleyemez. Diğer yandan, Masonlar'ın bireysel yanlışlıkları tümüyle bencilliklerinden ve salt kendilerine hizmet etmelerindendir. Masonluk, bir bütün olarak bu gibi yanlışlıklardan acı çektiği gibi, zaman zaman Hıristiyanlık da insanların yanlışlıklarından aynı acıyı çekmektedir. Yozlaşma sorusunu ise; Masonluğun kendisi sanık değildir, ama diğer yandan kendi yönlerinden Masonluğu istismar etmeye çalışan vicdansız insanların kurbanı da olmaktadır.

Daha geçerli bir soru, Masonluk ile Hıristiyanlık arasında bir bağlantı olup olmadığıdır. Bu sorunun doğasında, kötüye kullanılma veya istismar edilebilme yollarından daha çok, en azından Masonluğun gerçekte ne olduğunu araştırmaya kalkışmak yatar.

Eninde sonunda, bununla beraber bu soru dahi aldatmacadır. Bilindiği gibi Masonluk, bir din değildir, yalnızca kendisini

'gerçeğin' kesin prensiplerine adamıştır. Bir anlamda dinsel değil de 'tinsel' olarak yorumlanabilir.

Masonluk, metodolojinin türlerini önerebilir, ama teoloji önermesi yapmaz. Bu ayırt ediliş ileriki sayfalarda daha da netleşecektir. Şu anda, Anglikan Kilisesi tarafından Masonluğa karşı olan geçerli antipatiyle bağlantılı olarak iki noktaya değinmek yeterli olacaktır.

Kilisenin, Masonluğun şu anki aşamasıyla ilgisi açısından bu noktalara genellikle önem verilmez. Halbuki her iki nokta da dönüm noktaları olabilecek önemdedir.

Birinci sırada, XVII. yüzyılın başlangıcıyla, Masonluk ile Anglikan Kilisesi'nin yakın bir ilişkiyle bir arada yaşaması yer alır. Doğrusu, bir arada yaşamaktan daha çok şeyler de yapmışlar, en azından birbirleri için çalışmışlardır. Anglikan Kilisesi Örgütüne bağlı çok önemli bazı kimseler, son dört yüzyıldır loca çıkışlıdır; çok saygın ve sözü geçen bakanlar Mason'dur. Son 10-15 yıl öncesine kadar, kilise Masonluğu asla tenkit etmemiş, kendi teolojik prensipleriyle Masonluk arasında asla bir uyumsuzluk ortaya koymamıştır. Masonluk değişmemiştir, ama kilise de değişmediğini, en azından temel ilkelerinde değişiklik olmadığını öne sürmektedir. O zaman, geçmişte bir anlaşmazlık olmadıysa şimdi neden olsun ki?

Bu soruya bizim verebileceğimiz cevap, Masonluk'ta aldatmacaların, bazı çağdaş kilise adamlarının yaptıklarından daha az olduğudur.

Göz önünde tutulması gereken ikinci nokta, hiçbir şey olmasa da, çok kesin olan Anglikan Kilisesi'nin resmi başı İngiliz monarşisidir.

1688'de II. James'in azledilmesinden bu yana monarşinin teolojik statüsü veya saygınlığı sorgulanmamıştır. Ve halen, XVII. yüzyılın başlangıcından beri İngiliz monarşisi Masonluk ile yakın ilişki içerisindedir. En azından sekiz kral, aynı zamanda aynı kandan sayısız prens, kraliçelerin eşleri Mason'dur.

Gerçekten kilise ve Masonluk arasında teolojik bir geçimsizlik olması mümkün müdür? Böyle bir geçimsizliği tartışmak, aslında monarşinin dinsel bütünlüğünü yalancı çıkarmakla aynıdır.

Sonuçta, gerçekten Masonluğun hak ettiği statünün çok gerisinde olan bazı düzmece konular, bir miktar sorunlardan oluşan ve Masonluğu çevreleyen revaçtaki tartışmanın, bir bardak suda fırtına kopartmak olduğu düşüncesini sürdüreceğiz.

Bu konuda arsızca hareket etmek cezbedici olabilir, ama insanların tartışmaya böyle yüzeysel zeminler üretmektense yapacak daha iyi işleri olmalıdır. Ama ne yazık ki bu böyle sürüp gitmektedir.

Kesinlikle Anglikan Kilisesi, saflarında başlayan ayrılıklar ve feci şekilde küçülen cemaatiyle gerçekte düşmanı olmayan, varsayımsal düşmanı üzerine haçlıları salmaktansa, enerjisini ve kaynaklarını daha yapıcı bir şekilde kullanabilirdi. Eğer varsa bir yozlaşmayı ortaya çıkartmak, medya için yapılması gerekli cazip ve mükemmel bir iş olmalıdır. Üyesi oldukları kurumlardan ziyade, yoz bireylerin sorguya çekilmesi için medyaya, hepimiz yardımcı olmalıyız.

Aynı zamanda, şu da kabul edilmelidir ki; Masonluğun kendisi de imajını halkın gözünde geliştirmek için çok az şey yapmıştır.

Gerçekten de Masonlar, tedirgin edici gizlilikleriyle saklayacak bir şeyler olduğu savını güçlendirmektedirler. Yine de, bunları ne kadar az saklayabildikleri bu kitabın akışı içinde kolayca anlaşılacaktır. Eğer saklanacak bir şeyleri yoksa, o zaman saklamak yerine ortaya çıkıp, bundan gurur duymalıdırlar.

GİRİŞ

On yıl önce 1978'in baharında, Tapınak Şövalyeleri ile ilgili bir televizyon dizisi projesi için araştırmalar yaparken, örgütün İskoçya'daki tarihi ilgimizi çekti. Eldeki dokümantasyon yetersizdi, ama Tapınakçılar açısından İskoçya, diğer yerlerden daha çok söylence ve gelenek zenginliğine sahipti. Aynı zamanda, güvenilir kayıtlar olmamasına rağmen, ortodoks tarihçilerin güçlükle açıklamaya kalkıştıkları bazı gizemler, açıklanamamış gizler de vardı. Eğer bu gizemlere nüfuz edebilseydik, eğer gelenek ve söylencelerin gerisinde gerçeğin bir özünü bulabilseydik, yalnızca Tapınakçılar'ın tarihçesi değil, çok öncesindeki uzantıların içinde saklı olan bilgi bile çok muazzam olacaktı.

Tanıdığımız bir hanım, eşiyle birlikte yaşamak üzere, yakın bir zamanda Aberdeen'e taşınmıştı. Londra'ya bir ziyaret için geri geldiklerinde, başka bir adamdan duydukları bir öyküyü bize naklettiler. Anlattıklarına göre bu adam, bir zamanlar Argyll'in dağlık bölgelerindeki Awe Gölü'nün batı kıyısında, eskiden Kraliçe Victoria dönemine ait bir kaplıca bulunan küçük bir turistik bölgede yaşamıştı. Awe Gölü, 28 mil uzunluğunda olup, genişliği yer yer yarım milden bir mile kadar değişir. Gölde çeşitli büyüklükte en azından iki düzine kadar ada vardır; bunlardan bazıları doğal, bazıları ise insan yapımıdır ve eskiden

sahile şu anda kereste ve taşlarla örtülmüş yollarla bağlı olduğu söylenir. Ness Gölü gibi, Awe Gölü'nde de bir canavarın yaşadığına inanılır. 'Beathach Mor' diye adlandırılan bu canavar, at başlı büyük bir yılana benzer ve kabuğuna çekilmiş gibi duran 12 ayaklı bir yaratık olarak tanımlanır.

İşte bu adalardan birinde bize bilgiyi veren hanımın işittiğine göre, Argyll veya Batı İskoçya'da Tapınakçılar'ın etkin oldukları bilinmemesine rağmen, ki kabul edilen tarihçeyle bağlamanın bir anlamı olmalı, birkaç Tapınakçı mezarı varmış. Bundan başka aynı adada, bizim Tapınakçı mal varlıklarıyla ilgili listelerimizin hiçbirinde görülmeyen sözüm ona bir Tapınakçı külliyesinin harabeleri de bulunmaktaymış. Üçüncü elden duyduğumuza göre adanın İsmi 'Innis Shield' gibi bir şeymiş, ama telaffuz hatası da olabileceğinden bundan emin olamazdık.

Bilgilerin bu parçaları, moral bozucu bir şekilde bulanık ve şüpheli, hatta onaylanmamış olmasına rağmen tahrik ediciydi. Bizden önceki birçok araştırmacı gibi, 1307 ile 1314 yılları arasında resmen zulüm ve katliam yaşamış olan belirsiz sayıdaki Tapınakçı'ya aşinaydık. Avrupa kıtası ve İngiltere'den, kendilerine işkence yapanlardan kaçarak İskoçya'da özel amaçlarla ayrılmış bölgelere sığınmış şövalyelerin öykülerini de biliyorduk. Bunlar en azından bir müddet için özgün kurumlarını sürdürmeye çalışmışlardı. Bu geleneklerin, dört yüzyıl önceki Tapınakçılar'a kadar uzanan bir şecere kurmayı düşünen XVIII. yüzyıl Masonluğu'na dayandığının da farkındaydık.

Sonuçta bu konuda müthiş derecede kuşkuluyduk. İskoçya'da Tapınakçılar'ın yaşamıyla ilgili kabul edilebilir bir delil olmadığını, hatta modern Masonluğun, genelde şaşırtıcı buluşlara ve hüsnükuruntulara karşı iddiaları ortadan kaldırmaya yönelik delillerinin de olmadığını biliyorduk. Göldeki adanın öyküsü bizi usandırmaya başladı. Yine de, bölgenin doğu ucuna

bir araştırma gezisi yapmayı planladık. Belki de, yalnızca duyduğumuz öyküleri çürütmek ve aklımızdan bir an önce çıkartmak için sükunetle batıya yönelik dolambaçlı bir yoldan gitmemeli miydik? Buna bağlı olarak, gezimizi birkaç gün daha uzattık ve Argyll üzerinden geri döndük.

Kuzeyden, Awe Gölü'ne indiğimizde, doruğunda sık köknar ağaçlarıyla maskelenmiş XV. yüzyıla ait, geniş, Kilchurn'ün Campbell Şatosu'nu gördük. Gölün doğu yanına doğru indik. Yaklaşık 15 mil sonra, sağımızda kıyıdan 50 yarda uzaklıkta bir ada göründü. Üstünde XIII. yüzyıla ait Innis Chonnell Şatosu'nun harabeleri duruyordu. Bu şato yaklaşık 1308'de Robert Bruce'un yakın arkadaşı, müttefiki ve kayınbiraderi Sir Neil Campbell tarafından işgal edilmiş ve Campbell'ların 150 yıl boyunca ikametgahı olmuştu.

Sonra, Fyne Gölü'nün yukarı uzantısında bulunan Iverary'de yeni bir şato inşa edilince, Innis Chonnell, Campbell'ın düşmanları için kullanılmak üzere hapishaneye dönüştürülmüş.

Innis Chonnell'in bir mil güneyinde, yoldaki ağaçlar ve sahile saçak yapmış çalılardan zorlukla görülebilen daha küçük bir ada vardı.

Durduğumuzda, bir çeşit yapının kalıntılarını ve mezar taşına benzer bazı taşları görebiliyorduk. Yolun diğer tarafında Portinnisherrich mezrası bulunuyordu. Ada, üzerinde çalıştığımız haritalara göre Innis Searraiche veya Innis Shield gibi çeşitli isimlerle adlandırılıyordu. Aradığımız 'Innis Shield'ın burası olduğu sonucuna çok kısa bir yoldan varmıştık.

Ada, sahilden 40 yarda uzaklıktaydı. Sahil boyunca, çoğu çalışır vaziyette birkaç tane kayık vardı. Bunlardan bir tanesini kiralayıp, adaya kürek çekme ümidiyle, Port Innisherrich'teki markete bilgi almaya gittik. Her nedense, orada ce-

vap vermekten kaçınanlarla karşılaştık. Bölge, kartpostallardaki manzaralar görünümünde olmasına ve en azından turizme bel bağlamasına rağmen, bize hiç de iyi karşılandık hissi vermedi. Neden bir kayık kiralamak istediğimiz ihtiyatlı bir yaklaşımla soruluyordu. "Adayı araştırmak için" diye cevapladığımızda, "Kiralık kayık yok", "Burada insanlar kayıklarını kiraya vermez" benzeri cevaplar alıyorduk. Hiçbir açıklama ve ayrıntıya girilmeksizin aldığımız cevaplar hep hayırdı. Bu durum inanılmazdı.

Sahil boyunca gezinirken, kasabalının zorlayıcı ve anlaşılmaz tavrından Innis Searraiche'in ilgi uyandırabilecek bir şeyler içerdiğini düşündük. Bir taş atımı uzaklıkta bir suyun olduğu ada, bizi çağırıyordu. Adaya yüzerek gitmeyi ve suyun ne kadar soğuk olup olmayacağını tartışırken, mezranın kuzeyinde bir karavanın yanında çadır kurmuş yaşlı bir çiftle karşılaştık. Karşılıklı hal hatır sorulduktan sonra bizi çaya davet ettiler.

Anlaşıldığı üzere onlar da Londra'dan gelmişlerdi. Yaklaşık son 15 yıldır, bu bölgeye her yaz karavanlarıyla gelip Awe Gölü'nde balık tutuyorlardı. Karavanın içinde, uzun bir masanın üzerine kurulu tezgahın bir ucuna ilişmiş vaziyette oturuyorduk. Diğer bir ucunda küçükçe bir masa veya düz bir satıh duruyordu. Bu masa olasılıkla yemek hazırlamak için kullanılıyordu. Masanın üzerinde açık duran eski bir kitabın sayfalarında bazı Masonik simgeler, Masonik bir mezar ve kurukafa ile kemik gravürleri dikkatimizi çekti. Sonradan anladık ki görmüş olduklarımız XVIII. yüzyılda kullanılmış olan 'Masonik çalışma tablosu'nun bir benzeriydi. Yine de, tesadüfen Masonluğun bölgede hüküm sürdüğü konusunda bilgilenmiş olduk. Bunun üzerine, kitap akıllıca ve ivedilikle kapatıldı ve şüphelerimiz ertelenmiş oldu.

Ev sahiplerimize, bize ada hakkında bilgi verebilirler mi diye sorduk. "Fazla değil" diye cevapladılar. Evet, burada bazı harabeler vardı. Ve evet, fazla olmasa da bazı mezarlar da vardı, ama o kadar da eski değillerdi.

Yaşlı çift, bize, mezarların çoğunun aslında oldukça yeni olduğunu söyledi. Ama adanın özel bir önem taşıdığını da eklediler. Bu önemin ne olabileceği konusunda bir açıklama girişiminde bulunmadılar. Söylediklerine göre cenazeler bazen, buraya oldukça uzak yerlerden, hatta zaman zaman da ABD'den Atlantik'i uçakla aşarak getirilmişlerdi.

Açıkça, bunların XIII. veya XIV. yüzyıl Tapınakçı'larıyla bir ilgisi yoktu. Yine de ilgi çekiciydi. Belki de yerel ailelerin bir geleneğinden oluşmuş bir töre veya bu ailelerin soyundan gelenlerin doğdukları yere geleneksel olarak gömülmesinden başka bir şey değildi. Diğer taraftan büyük bir olasılıkla, Masonluğa ait bir şeyler olabilirdi ki, ev sahiplerimiz bunu tartışmaya pek gönüllü görünmüyordu. Kendilerine ait, balığa çıkmak için kullandıkları bir sandalları vardı. "Bu sandalı kiralayabilir miyiz?" veya "Bizi adaya götürebilir misiniz?" diye sorduk. Başta, ilgi çekici bir şey bulamayacağımız iddialarını yineleyerek gönülsüz davrandılar, fakat sonunda merakımız belki de onlara da bulaştığından, adam bizi götürebileceğini söylerken eşi de yeniden çay demlemeye koyuldu.

Ada, bizim için bir hayal kırıklığıydı. Oldukça küçük, boydan boya 30 yardadan çok değildi. Üzerinde önemsiz bir şapelin harabeleri vardı, ama bu harabeler yerden birkaç metre yükseklikte, çıkıntı yapmış duvar kesitlerinden başka bir şey içermiyordu. Bu yosun tutmuş taş kalıntılarının, bir zamanlar bir Tapınakçı Şapeli olup olmadığını araştırmanın bir anlamı yoktu, bir Tapınakçı külliyesi olabilmesi için gerçekten de çok küçüktü.

Mezarlara gelince, bize söylendiğine göre, çoğunun tarihleri yeniydi. En eskisinin tarihi 1732, en yenisi 1960'lardan kalmaydı. Jameson, McAllum, Sinclair gibi bazı aile adları görülüyordu. Birinci Dünya Savaşı yıllarından kalma bir taşın üzerinde Masonik bir 'gönye-pergel' vardı. Adanın –ya bir olasılıkla ya da tesadüfen– Masonluğun belli bir derecesine yükselmiş yerel ailelerle bir bağlantısı olabilirdi. Ama kesinlikle Tapınakçılar ile ilgili bir şeyin varlığını, bize anlatılan Tapınakçı mezarlığının burası olduğunu kanıtlayacak bir şey yoktu. Eğer bu yerle ilgili bir gizem varsa bile yerel ve önemsizdi.

Yorgunluk ve tatminsizlik duygularıyla geceyi geçirmek için bir yer bulmaya karar verdik. Böylece düşüncelerimizi toparlayacak ve mümkünse edinmiş olduğumuz bilgilerin nasıl bu kadar bile bile çarpık olabileceği üzerinde çalışacaktık.

Awe Gölü'nün doğu yakasından, Fyne Gölü'ne ve sonra Glasgow'a giden yola doğru hareket ettik. Bu arada hava kararıyordu. Gölün güney ucundan sonra gelen, Kilmartin diye adlandırılan bir kasabada durduk ve kalabileceğimiz bir yer olup olmadığını sorduk. Kasabanın birkaç mil ilerisinde, bazı eski Kelt kurganlarının yanında evden dönüştürülmüş geniş bir yere gönderildik. Kayıtlarımızı yaptırdıktan sonra pub'da bir içki içmek üzere Kilmartin'e geri döndük. Portinnisherrich'ten daha büyük olmasına rağmen, bir benzin istasyonu, bir pub, önerilebilir bir lokanta ve yolun bir yanına inşa edilmiş iki düzine kadar eviyle, yine de bir mezradan biraz daha küçüktü. Yolun diğer tarafında kulesi olan büyük bir cemaat kilisesi vardı. Tüm bunlar ya son yüzyılda inşa edilmiş veya restore edilmişti.

Kilmartin'de önem taşıyan bir şey bulabileceğimizi beklemiyorduk. Bizi kilisenin bahçesine çeken yalnızca boş merakımızdı. Ama orada, o cemaat kilisesinin tabanında, tam anlamıyla sistematik bir şekle sokulmuş bir sıra oldukça aşınmış düz

taşlar gördük. Yaklaşık 80 kadarı dik duruyordu. Bazıları o kadar derine batmıştı ki, üzerlerinde ot bitmişti. Diğerleri, bozulmamış ve daha modern aile mezarları ve kabirlerinin bulunduğu parsellerden rahatlıkla ayırt edilebiliyordu. Taşlardan birçoğu, genellikle sonraki tarihlerde yapılmış ve iyi durumda olanları, dikkatlice işlenmiş; oymalar, dekoratif motifler, aile veya klan armaları ve karmaşık Masonik simgelerle süslenmişti. Geriye kalanları epeyce yıpranmıştı. Ama bizi heyecanlandıran, üzerinde hiçbir süsleme olmayıp, yalnızca tek, basit ve süssüz yalın bir kılıç bulunan taşlardı. Bu kılıçların bazen boyları, bazen de tasarımları değişikti. O zamanların adetine göre ölen birisinin kılıcı taşın üzerine yatırılabiliyordu. Kılıcın ana hatları kazınır, sonra kalemle oyulurdu. Bu oyma, özgün silahın, şeklini, ölçülerini ve stilini kesinlikle yansıtmaktaydı.

İşte bu, sade ve anonim kılıç oldukça yıpranmış, solmuş ve aşınmış en eski mezar taşlarından birinin üzerindeydi. Daha yeni olan taşlarda ise kılıcın yanına isim ve tarihler, dekoratif motifler, aile ve kabile armaları ve Masonik simgeler de eklenmişti. Hatta bazı kadınların mezarları da bulunmaktaydı. Anlaşıldığı üzere, aradığımız Tapınakçı mezarlığını bulmuştuk.

Kilmartin'de dimdik ayakta duran mezarların varlığı, bizden çok buraya gelen ziyaretçilerin dikkatini çekiyordu. Buraya gömülen savaşçı insanlar kimdi? Gözden ırak bir yerde neden bu kadar çok mezar vardı? Yerel yetkililer ve eski eser uzmanları konuyla ilgili ne gibi açıklamalar getiriyordu? Kilisede bulunan metal bir plaketin konuya tuttuğu ışık yetersizdi.

Plaketin verdiği tüm bilgiler, mezarların en eskisinin 1300'lü yıllara, en yenisinin de XVIII. yüzyılın başlarına ait olduğuyla sınırlıydı. Çoğu, Awe Gölü'nde XIV. yüzyılın sonuyla XV. yüzyılın başında çalışan bir grup yontmacının eseriydi. Bunlar acaba ne tür bir yontmacılar grubuydu? Gerek şekilsel

gerekse organize bir grup oluşturdukları biliniyorsa, ki öyle görünmekteydi, o zaman kesinlikle haklarında daha fazla şeyler biliniyor olmalıydı. Bazı özel amaçlara hizmet etmeden, aristokrasi veya kraliyet maiyetine bağlı özel himaye altında çalışmadan ya da bir dinsel tarikata bağlı olmadan yontmacıların bir grup kurması olağandışı değil midir? Doğaldır ki, eğer plaket mezar taşlarını kimlerin oyduğu konusu belirsiz ise, altında yatanların kimler olduğu konusu daha da belirsizdi. Yani kısaca hiçbir bilgi yoktu.

Kitaplar, filmler ve romantize edilmiş tarihle izlenimler ne olursa olsun, kılıçlar XIV. yüzyılın başlarında yapılmış, değerli ve pahalı eşyalardı. Her savaşçı bir kılıca sahip değildi. Bazıları çok fakirdi ve yalnızca balta ve mızrak kullanıyordu. Bu nedenle İskoçya'da, özellikle de İskoçya'nın bu bölgesinde silah endüstrisi fazla gelişmemişti.

Kılıçların çoğu ithal edilmekteydi ve bu da maliyetlerini daha da artırıyordu. Bu nedenlerden yola çıkarsak, Kilmartin'deki mezarlar XIV. yüzyılda, kelle koltukta savaşa giden askerlere eşdeğer askeri sınıfın fertlerine ait değildi. Öte yandan, taşlarla anılan bu adamlar yetkin şövalyeler değilse, zengin bireyler, bir kısım aydın tabaka, sosyal öneme haiz kimseler olmalıydı. Ama varlıklı ve sosyal statüye sahip bireylerin isimsiz gömülmeleri mantıklı mıydı? XIV. yüzyılın önemli bireyleri, aileleri, ataları, soyları ve nesilleriyle övünürlerdi. Yakın ilişkilerin ve akrabalıkların müstesna öneminden zevk alındığı, kimlik ve kan mirasına bazen tutkuyla önem verildiği İskoçya'da bu bir gelenekti. Bu gibi şeyler yaşamda zorlayıcı bir önem taşırken, ölümde ise, takdirle anılmak içindi. Sonuç olarak, Kilmartin'deki eski isimsiz mezarlarda yalnızca yalın bir kılıç bulunmaktaydı da, neden Hıristiyan sembolizminden, hatta hiç olmazsa basit bir haç-

tan yoksundu? Batı Avrupa üzerindeki kilise hegemonyasının gerçekten reddedilmediği çağlarda, yalnızca üzerinde tasvir bulunan kabirler, Hıristiyan ikonografisiyle süslenmemiş olarak bırakılır; ve bu kabirler istisnasız kilise ve şapellerin içine yerleştirilirdi. Bununla beraber, Kilmartin'deki kabirler benzer şekiller içermekle birlikte dinsel süslemeden yoksundu. Yoksa kılıcın kendisi mi haçı simgeliyordu? Veya o mezarlarda yatanların, bir anlamda gerçek birer hıristiyan olmadıkları mı ifade edilmek isteniyordu?

1296 yılı ve sonrası, Bruce'un arkadaşı, müttefiki ve sonunda kayınbiraderi olan Sir Neil Campbell, Kilmartin ve Awe Gölü'nün yöneticisiydi ve kendisi de Kilmartin'de ikamet etmekteydi. O zaman mezarların en eskilerinin Sir Neil'ın adamlarına ait olduğunu tahmin etmek mantıklı olabilirdi. Ama mezarların isimsiz olması ve Hıristiyan sembolizminin olmamasını açıklamaya da yardım etmezdi.

Doğaldır ki, Sir Neil'ın emrindeki insanlar ne bölgenin yerlisi ne de alışıla gelmiş hıristiyanlardı ve hatta ölümde bile kimliklerini saklayacak bir nedenleri vardı.

Araştırmalarımız sürecinde, halen İngiltere'de varolan, İspanya'da, Ortadoğu'da ve Fransa'da çokça bulunan Tapınakçı külliyelerinin birçoğunu keşfetmiştik. Tapınakçı yontmacılığına, Tapınakçı armalarına, Tapınakçı süslemelerine ve halen bulunabilen birkaç mezar örneğine de aşinaydık. Bu mezarlar Kilmartin'deki mezarlarla aynı özelliklere sahipti. Bunlar, aynı şekilde; sade, basit ve süslemeden yoksundu. Hepsinde olmamakla beraber, çoğunda aynı sade, basit, düz kılıç oyulmuştu. Hepside isimsizdi. Tapınakçı mezarlarını, asillerin anıt, lahit ve mezarındaki dekorasyonlar ve incelikle işlenmiş yazıtlarından ayıran ortak nokta bu isimsizlikti.

Yine de Tapınakçılar, bir keşişler tarikatı, savaşçı keşişler topluluğu, mistik askerlerdi. Hatta teoride bile, en azından, materyalist dünyanın sözde vazgeçilmez gösterişli ve süslü bireyleriydiler. Herhangi bir kimse, kendi kimliğini terk ederek tarikata katıldığında, tarikat bünyesine girmiş oluyordu.

Bu yalın kılıcın, sade, süslemesiz imajı, tarikat saflarında geçerlilik kazanmış münzevi, kendini Tanrıya adamışlığı inkar etmeyen insanların bir delili olarak kabul edilebilirdi.

Tarihçiler, özellikle de Masonik tarihçiler, Tapınakçılar'ın bir yerlerde sindirilmelerinden sonra, İskoçya'daki varlıkları iddiasını ya kesinlikle çürütmek veya ispat etmek için uzun uzun düşünmüşlerdir. Ama bu tarihçiler, hep geçerli bir belge aramışlar, öyle veya böyle nedenlerini aramamışlardır. Kesin deliller bulamamaları sürpriz değildir, çünkü konuyla ilgili dokümantasyon kaybolmuş, yok edilmiş, gizli tutulmuş, tahrif edilmiş veya kulak arkası edilmiştir. Diğer tarafta, Kilmartin'deki mezarlardan haberi olan Argyll tarihçilerinin Tapınakçılar'ı çağrıştıracak nedenleri hiç yoktu, zira bölgede Tapınakçılar'ın etkin olduğu hatta varolduğu hiç bilinmiyordu. Avrupa'daki temelleri ile ilgili olarak söylenecekler ise; Tapınakçıların, Fransa, İspanya, Almanya, İtalya ve İngiltere'de güçlü olduklarıydı. İskoçya'da resmen sahip oldukları değerler –en azından kolay bulunabilir bazı kayıtlar– bölgenin doğusundaki Edinburgh ve Aberdeen civarındakilerdir. Doğal olarak herhangi bir kimse özellikle aramıyorsa, örgütün Argyll'deki varlığıyla ilgili bir temel oluşturmayacak bilgiler edinecektir. Bize öyle göründü ki, Kilmartin mezarları gizlerini, bir yanda Tapınak ve Mason tarihçileri, diğer yanda Tapınakçılar'ı akıllarına bile getirmeyi düşünmeyen hali hazır bölge tarihçileri olmak üzere her iki kamptaki tarihi araştırmacılardan korumuşlardı.

Söylemesi gereksiz, buluşumuz bizi heyecanlandırmıştı. Hepimiz bu keşfimizi çok önemli bulduk çünkü bu anlaşıldığı kadarıyla yalnızca Tapınakçılar'a ait değildi. Kilmartin'deki eski mezarlarla –ki Tapınakçılar'a ait olduğunu farz ediyorduk– aile işaretleri, klan armaları ve Masonik simgelerle süslü daha yeni olanları bağlayan, tutarlı bir model olduğu ortaya çıkıyordu. Eski mezarlar, yeni mezarlara tedricen bir aşama oluşturuyor gibi görünüyordu, veya daha ziyade eskiler, bir asimilasyon yöntemi ve ilaveten eskilerin evrim geçirmiş bir türü olarak görünmekteydi. Motifler aslında aynıydı, yalnızca senelerce önce yapılmış ayrıntılı süslemeleriyle –son zamanlardaki dekorasyonlar basitçe yalın kılıcın yerini almamakla birlikte– kılıca ekleniyordu. Kilmartin'deki mezarlar kendi suskunluğunu koruyorlardı ama XIV. yüzyılın başından XVIII. yüzyılın başına kadar dört yüzyıla uzanan bir öykünün sürdüğü gelişimin dokunaklı bir tanığıydılar da. O akşam pub'da, taşlardaki kayıtları deşifre etmeye çalıştık.

Örgütlerinin sona ermesi üzerine, sonraları Argyll'in el değmemiş bölgesinde bir sığınak bulan göçmen Tapınakçılar'ın yerleşme bölgesine mi rastlamıştık? Acaba buraya dışarıdan daha fazla göçmen almışlar mıydı? XIV. yüzyılın başlarında karayoluyla ulaşılması zor olan Argyll'e deniz yoluyla rahatlıkla gidilebilirdi ve Tapınakçılar kendilerine Avrupa'da zulmedenlerin asla bulamadıkları bir gemi filosuna sahiptiler. Etrafımızı çevreleyen, yeşil ormanlarla kaplı tepeler ve vadiler, bir zamanlar beyaz pelerinli şövalyelerden kurulu topluluğa, macera romanlarındaki 'kayıp şehir' veya 'kayıp kabile' örneği mesken mi olmuştu; ve örgüt burada kendini, ritüellerini ve işleyişini devam mı ettirmişti? Ama eğer kendini tek bir neslin dışında sürdürdüyse, şövalyeler dünyevileşmiş olmalı veya en azından, namus yeminlerini ve evliliklerini feshetmiş olmalıydılar. Belki de

bu mezar taşlarının taşıdığı tanıklığın, klan sistemi üyeleri ve göçmen Tapınakçılar arası yakın akraba evlilikleri yönteminin bir parçası mıydı acaba? Tapınakçılar ve Argyll'in klanları arasındaki ittifakın dışında, daha ileride Masonluğu etkileyecek yumağın bir ipucunu yaratmaktaydı? Kilmartin'deki mezar taşlarında, Masonluğun Avrupa tarihinde kendi kökeni ve gelişimiyle ilgili şaşırtıcı sorularından birine belki de biz somut cevaplarla göğüs germiş olabilecektik.

Keşfetmiş olduklarımızdan hiçbirine, o zaman kısmen bir metin haline gelmiş olsa da filmimizde yer vermedik. Üstelik, yönelimi aslında, Fransa ve Kutsal topraklardaki Tapınakçılar'a karşıydı. Ve eğer, İskoçya'daki keşiflerimizin tanıtlanmış geçerliliği varsa, başlı başına bir film olması gerektiğini düşündük. Şu anda, sahip olduğumuz tek şey; doğrudan doğruya elde edilebilir dokümantasyon eksikliği içinde, teyit yolu olmayan makul bir teoriydi. Bu arada, diğer projeler, diğer yüklenimler araya girmeye başlamıştı ve İskoçya'da bulduklarımız, zihnimizde geri plana atılmıştı, ama hiçbir zaman da aklımızdan çıkmadı. İskoçya anıları kafamızı kurcalamaya devam etti ve hayal gücümüzü geliştirecek egzersizler yapmamızı sağladı. Takip eden dokuz yıl boyunca, istikrarsız bir şekilde ek bilgiler toplamayı sürdürdük.

Belki de bölgenin en tanınmış yerel tarihçisi olan, Marion Campbell'ın çalışmalarına baş vurduk ve kendisiyle şahsen yazıştık. Kendisi bize prematüre sonuçlara ihtiyatla yaklaşmamızı önerdi, ama teorimiz ilgisini de çekmedi değil. Bize, "Argyll'de Tapınakçılar'ın ellerinde bulundurdukları arazilerin kayıtlarının olmaması, olasılıkla Tapınakçılar'ın burada bulunmamasından çok, kayıtların yokluğunu açıklar" dedi. Ve, Tapınakçılar'ın bölgede bulunuşlarının, bir anonim[1] sade kılıcın aniden ortaya çıkmasıyla bağlantılandırılmasının daha geleneksel bir açıklama

olacağı tezini akla yatkın buldu. Aynı zamanda, Kilmartin mezar taşlarında varolan yazılarla ilgili araştırmaları ve İskoçya'nın Eski ve Tarihi Anıtları[2] üzerine Kraliyet Komisyonu'nun himayesinde 1977 yılında basılanı da dahil, ek yayınları da inceledik. Bu gibi malzemelerin birçoğunun, süslemeleri özenle işlenmiş sonuncusuna yoğunlaşmış olması bizi hayal kırıklığına uğrattı. Anonim, tek, sade kılıç işlenmiş daha eski taşlar, haklarında hiçbir şey bilinmediğinden veya haklarında kimsenin söyleyebileceği bir şey bulunmadığından pek fazla önemsenmiyordu. Yine de, bu gibi kesin ve önemli olaylar ortaya çıkmaktaydı. Marion Campbell'dan, örneğin Kilmartin'de kilise avlusundaki mezar taşlarının orada özgün olarak bulunmadığını, bazılarının kilisenin içinde daha doğrusu daha eskiden yapılmış bir kilisenin içinde olduğunu, diğerlerinin kırsal alanın çevresine dağılmış ve sonradan kilise avlusuna yeniden yerleştirildiğini öğrendik. Aynı zamanda Kilmartin'in, bölgedeki bu türde tek mezarlık olmadığını da öğrendik. Gerçekten, bunlar en azından 16 taneydi. Ama Kilmartin, anonim, düz kılıçla işaretli eski mezar taşlarının toplandığı en büyük yer olarak görünüyordu.

Bu konuyla ilgili olarak yalnızca üç güçlü sonuç ortaya konulabilir. İlki, oymaların özellikle de eski oymaların geçmişi bir giz olarak kalmıştı. İkincisi, ki üzerinde hemen hemen herkes birleşmekteydi; bu eski oymalar, Robert Bruce'un İskoçya'da bulunduğu zamana ve Tapınak Şövalyeleri'nin Avrupa'nın bir yerlerinde sindirildiği XIV. yüzyıl başlarına aitti. Üçüncü sonuç, anonim düz kılıçlı mezar taşları bölgede yeni bir stili, yeni bir gelişimi temsil etmekteydi ki, bu stil ve gelişim, herhangi bir yerdeki Tapınak mülklerinin, bu dizaynı Argyll'deki bahsi geçen ani çıkışından önce kullanmasına rağmen, açıklanamaz surette ve aniden ortaya çıkmıştı. Biz Kilmartin'deki ilk taşlardan daha önce olanları Herefordshire'daki Temple Ganvay'e yakın

bir çevrede zaten görmüştük ve bunlar su götürmez şekilde Tapınakçılar'a aitti.[3]

'Latin Hıristiyan Aleminde Oyma Şekilli Taşlar', (Incised Effigial Slabs in Latin Christendom) isimli kitabın 1976 baskısında F.A. Greenhill, Riga'dan Kıbrıs'a, Baltık'tan Akdeniz'e kadar tüm Avrupa'daki Ortaçağ mezarlarının, yaşam boyu harcanarak yapılan cetvellerinin sonuçlarını yayınlamıştı. Listelediği ve tanımladığı 4 bin 460 mezarın arasında, yazıları olmayan bazılarını da buldu, ama bunlar pek azdı. Askeri mezarlar daha da azdı. İngiltere'de, Örneğin Garway'da bulduğu hariç, ki haberi yoktu, yalnızca dört adet vardı. İrlanda'da yalnızca bir tane buldu. Tüm İskoçya'da Argyll hariç, yine yalnızca bir tane bulabildi. Argyll'de anonim, 60 kadar askeri mezar taşı bulmuştu.

Bizim için önemli bir delil olacak diğer bir kaynak, Kutsal topraklardaki eski Athlit Tapınakçı Kalesi'nde arkeolojik kazılar yapmış olan İsrail Arkeolojik Araştırma Kurumu'ydu.[4] Athlit Kalesi 1218 yılında inşa edilmişti ve sonunda, Kudüs Krallığı Haçlıları'ndan geriye kalanlar tarafından 1291'de terk edilmişti. Kalede kazılar yapıldığında, yüzlercesi ayakta duran mezar taşlarından oluşan bir mezarlık ortaya çıkmıştı. Doğaldır ki çoğu feci şekilde aşınmış, yüzeysel yıpranmalar oluşmuş, İskoçya'da bulmuş olduğumuz yalın kılıç şekilleri varlığını yitirmişti. Buna rağmen, birkaç tane keski ile derin bir şekilde oyulmuş motifler vardı ve bunlar kısmen de olsa ilginçti. Bu şekillerden bir tanesi, bir Tapınak deniz komutanı, belki de amiralinin mezar taşının üzerindeydi ve büyükçe bir çıpaydı. Bir tanesinde de, çok aşınmış olmasına rağmen, bir Mason gönyesi ve şakülü bulunuyordu. Olasılıkla Tapınak Masonları'nın Üstadı'na ait olabilecek bir diğeri de, süslemeli bir haç, gönye ve çekiç içermekteydi. İkisi hariç, bunlar Masonik simgeler içeren, şimdiye kadar rastlanmış mezar taşlarının bilinen en eskileriydi. Bu iki istisnadan bi-

risi Reims'deydi ve 1263 tarihini taşıyordu. Hemen hemen aynı tarihli diğeri yine Fransa'da Côte d'Or'da eski bir Tapınakçı külliyesi* olan Bure-les-Templiers'deydi. Burada, Kilmartin'de deşifre etmeye çalıştığımız mezar taşındaki yazılara dayanak olacak ikna edici deliller vardı. Eğer bu mezar taşındaki yazıları doğru olarak deşifre edebilseydik, sonradan Masonluğun içinde evrim geçirecek önemli erken Tapınakçılar ile Masonluk arasındaki bağlantıya delil gösterebilecektik.

Keşfimizin verdiği coşkuyla, asıl maksadımız olan Awe Gölü'nde bir ada üzerindeki Tapınakçı mezarlığı nedeniyle Argyll'e gelişimizi unutmuştuk. Hesaplarımızın karıştığını ve yalnızca Kilmartin'e odaklanmış olduğumuzu farz ettik. O zaman bilemediğimiz, yanlış adayı ziyaret etmiş olduğumuzdu. 1987 yılının sonbaharında, Awe Gölü ve Argyll'e geri döndük. Döndüğümüz an, ziyaretimizi çabuklaştırmamıza neden olan adanın, Innis Searraiche değil birkaç mil daha kuzeyde olan Inishail olduğunu öğrendik (Aslında ilk gittiğimizde bu adanın yanından geçmiştik ama hiç dikkatimizi çekmemişti).

Ama, eğer Inishail 'doğru' adaysa, ki bu sefer sandal kiralamakta zorlanmadık, dokuz yıl evvel ziyaret ettiğimiz 'yanlış' adadan daha verimli deliller bulabileceğimize de inanmıyorduk. İlgili dönem olan XIV. yüzyıl başlarına ait bir kilisenin harabelerini bulduk, ama yapının Tapınakçılar ile bir ilgisi yoktu. Burada son düzenli ayinin 1736 yılında yapıldığını öğrendik, ama kilise yüzyılın sonu itibarıyla zaten metruk bir haldeymiş. Kiliseyi gördüğümüzde içi, birbirine karışmış yabani otlarla, ısırganlarla kaplıydı ve yerde yatan az sayıdaki bozulmuş çatlak mezar taşları bu yabani otlarla örtülmüştü. Dışarıda daha çok

* Külliye: Kitapta 'Preceptory' olarak geçmektedir. Dilimizde tam karşılığı olmamakla birlikte bundan böyle külliye olarak kullanılacaktır. İslamiyet'teki medrese tam anlaşılabilmesi için en yakın anlamdır.

taş vardı, ama en eskileri gözle fark edilmeyecek kadar otlarla kaplanmış ve yere gömülmüşken, daha yeni olan diğerleri dik ayakta duruyordu. Yeni olan mezarların arasında 1973'te ölen XI. Argyill Dükü ve 1982'de ölen protokol görevlisi ve Legion d'Honneur sahibi Reginald Fellows'un mezarları da bulunuyordu. Sandalını kiraladığımız adam, bize Inishail'e sık sık geçtiğini ve adayı incelediğini söyledi. Kraliyet Komisyonu'nun henüz kayıtlara geçirmediği ve kendisinin de yeni bulduğu bir taştan söz etti bize. Bunun üzerine daha başkalarının da olabileceğinden şüphelenerek, çakılarımızla araştırmaya giriştik ve gerçekten de birkaç tane bulduk, ama sabırla seçip ayırmaya değer değillerdi. Eğer bölge doğru dürüst temizlenebilmiş olsaydı, bu taşlar, açığa çıkacak bilgilere sonuç teşkil edebilecekti. Bizim kendi amatörce ve çapaçul keşif tatbikatımız, sonuçta Tapınakçılar'a ait herhangi bir bilgiyi açığa çıkartamamıştı. Doğaldır ki, bu bizim için bir düş kırıklığıydı; ama en azından şimdiye kadar kolay bulunamamış bu adayla ilgili gerçeği şimdi biliyorduk.

Awe Gölü çevresindeki başka yerlerde de, Kilmartin'de varolanlardan daha ikna edici, büyük olasılıkla Tapınakçılar'a ait veya ait oldukları makul nedenlere dayandırılarak tartışabileceğimiz, ama tanıtlanabilir eserler bulamadık. Yine de gölün güney doğusundaki bir tepede kurulmuş XIV. yüzyıla ait Kilneuair Kilisesi'nin harabelerinde ciddi bir şey bulduk. Otların arasında Kilmartin'deki çok süslü bir şekilde işlenmiş mezar taşına benzer taşlar duruyordu. Bunlardan birinin üzerindeki motifte, şüphe götürmez bir Tapınakçı haçı baskın geliyordu. Ama, haç kılı kırk yararak keskiyle yontulmuş süslemenin özgün bir parçası değildi. Sanki, taşın üzerine sonradan kabaca oyulmuştu. Bu, Tapınakçılar'ın bölgede bulunabileceklerinin bir delili olarak görülebilirdi. Bu aynı zamanda, sonraları o civarlarda birilerinin Tapınakçılar'a bir çeşit ilgi gösterdiğinin de bir işareti olabilirdi.

Gölle aynı ismi taşıyan Sween Kalesi'nin heybetli surlarından geçerek güney batıya doğru yöneldik. XIV. yüzyılın başlarında, Sween Gölü, Ulster'den başlayarak Islay ve Jura adalarından geçen deniz yolunun üzerinde stratejik öneme haiz bir limandı. Kalesi 1308-1309'larda Bruce tarafından kuşatılarak ele geçirilmiş ve bölgenin önemli noktalarından biri olmuştu. Söylentilere göre, kalenin kendisi İskoç anakarasındaki en eski taş kale olup, açıkça kadırgalar için kendi limanı olan bir deniz hisarıymış. Yerlerdeki yıkık taşlar, ki bazıları düzenlenmişti, burada bir dalgakıran, bir iç liman ve iskele bulunduğunu gösteriyordu. Avrupa'daki Tapınakçılar eğer örgütlerine yapılan baskılar nedeniyle, deniz yoluyla İskoçya'ya kaçtılarsa, büyük bir olasılıkla karaya ilk çıktıkları nokta burası olmalıydı.

Kalenin önünde deniz uzanıyor, batıya uzanan boğazın karşısındaki Jura Adası'nın tepeleri bulutlar arasında kayboluyordu. Burada sahilde, bir zamanlar birdenbire zenginleşen denizci papazlara hizmet veren XIII. yüzyıla ait Kilmory Şapeli'nin kalıntıları duruyordu. Şapelin içinde ve etrafında aynı döneme ait ve Kilmartin'de rastladığımız türden mezarlara benzer yaklaşık 40 kadar mezar taşı vardı. Ama pek önemli olmayan delil sağlayacak, fakat teorimizi teyit edecek çapta iki tane çok önemli ayrıntı da vardı.

Tapınakçı kiliselerinde değişmez bir şekilde, ya giriş kısmına yontulmuş ya da dışarıda serbestçe duran bir haç vardır. İster sade isterse işlemeli olsun, haç her zaman özellik belirten bir motiftedir. Eşit kolludur, ama her kolun ucu gövdesinden geniştir. Kilmory Şapeli'nin içinde, tarihi XIV. yüzyıl öncesine dayanan bir haç işte orada duruyordu. Bu haç, Avrupa'nın herhangi bir yerinde bulunsaydı, bu haçın Tapınakçılar'a ait olduğu ve şapelin örgüte ait olduğu konusunda hiç kimsenin şüphesi olamazdı. Bundan başka yine kilisenin içinde; seyir halinde bir ka-

dırga, silahla donanmış bir insan figürü, çiçek motifi üzerine işlenmiş başka bir Tapınakçı haçı yontulmuş XIV. yüzyıl mezar taşı yerde yatıyordu.

Ama daha fazlası da vardı. Aynı XIV. yüzyıl mezar taşının üzerinde taşın üzerindeki yazıları doğru deşifre edebildiğimizi doğrulayan başka bir şey daha bulunuyordu. Silahlı insan figürünün başının üstünde, Tapınakçı haçıyla birlikte bir Masonik gönye kazınmıştı.

Şimdi Sween Gölü'nde Tapınakçılar'ın bulunduğuna, Kilmory Şapeli'nin örgütün kullanım amacıyla inşa edilmiş değil, ama herhalde Tapınakçılar tarafından alınmış bir Tapınakçı Şapeli olduğundan emindik. Bu delillerin ışığında Kilmartin'deki ve bölgenin herhangi bir yerindeki mezarların gerçekten Tapınakçılar'a ait olduğu imkansız değil, ama olasıydı.

BİRİNCİ BÖLÜM

KELT İSKOÇYASI'NIN VARİSİ: ROBERT BRUCE

I. BRUCE'UN İKTİDAR MÜCADELESİ

18 Mayıs 1291 tarihinde Kutsal topraklardaki Batılı haçlıların son kalesi Akka, müslümanlarca teslim alındı ve iki yüzyıl önce ilk Haçlılar'ın doğum yeri olan Kudüs'ün Latin Krallığı, geri dönülmez bir şekilde çöktü. Böylelikle Avrupalılar'ın 'Hıristiyan Ortadoğu' rüyası sona erdi. Mısır'dan Filistin'e, Lübnan'dan Suriye'ye yankılanan Kutsal Kitap'ın kutsal yerleri, Napoleon'dan beş yüzyıl sonrasında hıristiyanların sınır ötesinde müslümanlara kalmıştı.

Kutsal toprakların yitirilmesiyle Tapınak Şövalyeleri, yalnızca askeri operasyonlarındaki başlıca alanlarını kaybetmekle kalmadılar, aynı zamanda başlıca varolma nedenlerini de kaybetmiş oldular. En azından askeri açıdan varoluş amaçları son buluyordu. Birbirine benzer diğer askeri-dinsel tarikatların bir yerlerde üsleri bulunabilir ve düşmanla çarpışacak başka haçlı-

lar da olabilirdi. Örneğin, Aziz Yahya'nın Hospitaller Şövalyeleri (Knights Hospitaller of St. John) ilk önce Rodos'ta, sonra Malta'da kendilerini kurumlaştırdılar, sonraki üç yüzyılda aslından uzak bir amaçla Akdeniz'i kontrol ettiler ve özetle ticaretle uğraşan bir Hıristiyanlık oluşturdular. Töton Şövalyeleri (Teutonic Knights), zaten pagan kabileleri imha ederek, Prusya'dan Letonya'ya, Litvanya'dan Estonya'ya ve Finlandiya Körfezi'ne kadar olan bölgede hüküm süren bir Hıristiyan prensliği yaratarak, varlıklarını sağlama almışlardı. İspanyol tarikatları; Santiago, Calatrave ve Alcantera, Faslılar'ı İber Yarımadası'ndan kovmakla uğraşırken, Portekiz'in İsa Şövalyeleri kendilerini, deniz araştırmalarına adamışlardı. Yalnızca Tapınakçılar, varlıklı, güçlü ve tüm tarikatların en saygını olarak, yurtsuz ve amaçsız kalmışlardı. Kendilerine Languedoc'ta bir prenslik kurma mücadelesinde yenik düşmüşlerdi.

Akka'nın düşmesini takiben 15 yıl Tapınakçılar'ın gerileme devriydi. Sonra 13 Ekim 1307 Cuması'nın gün doğumunda Fransa Kralı VI. Philip, nüfuz alanındaki tüm Tapınakçılar'ın yakalanmalarını emretti. Sonraki yedi yıl boyunca, sahneye engizisyon çıktı ve Fransa Kralı'nın başlattığı operasyonla Avrupa'nın çeşitli bölgelerindeki Tapınakçılar, tutuklandılar, sorgulandılar, yargılandılar, işkencelere tabi tutuldular ve idam edildiler. 1312'de Tapınak Tarikatı, Papa tarafından resmen dağıtıldı. 1314 yılında ise Tapınak Şövalyeleri'nin son büyük üstadı kazığa bağlanarak yakıldı ve Tapınakçılar'ın varlığı sona erdi.

Robert Bruce'un kariyeri tamamen bu çok önemli dönüm noktası olan zaman diliminde geçer. Akka'nın düşüşünden bir yıl sonra, 1292 yılında Carrick Earl'ü* olmasıyla ilk defa önemli bir pozisyonda görünmüştür. Jacques de Molay'nin ölümünden

* Earl: Batı toplumunda dördüncü derecede bir soyluluk sanı.

yaklaşık üç ay sonra 1314 yılındaki Bannockburn Muharebesi'nde Bruce zirveye ulaştı. Tapınakçılar'a baskı ve zulmün başladığı yıldan bir yıl önce 1306'da Bruce'un kendisi de aforoz edilmiş ve Papalık ile arası 12 yıl daha açık kalmıştı. Papa tarafından tanınmadığından, Roma'nın kendisiyle müzakereye girmesi veya Bruce'un topraklarında kararlarını empoze etmesi olanaksızdı. Gerçekten de Papalığın fermanı İskoçya veya en azından Bruce'un kontrolü altındaki İskoçya'nın bazı bölgelerinde, artık geçerli değildi. Bundan dolayı da bunun altında 'yetkisi dışındalık' yatıyordu. Ve böylece, İskoçya'nın o bölgelerinde, Avrupa'da örgütü ortadan kaldıran buyruk, katı yasal bir yazı olmasıyla da bağıntılı olarak geçersizdi. Eğer tarikatın şövalyeleri, Avrupa kıtasındaki baskı ve zulümden kaçarak, bir yerlerde bir sığınak bulmayı umdularsa, bu büyük bir olasılıkla Bruce'un himayesi altında olmuştur.

Aralarındaki birlik tatmin edici bir şekilde tanımlanamasa da, bir dolu arkaik efsane ve gelenek, Bruce ile Tapınakçılar'ı birbirine bağlamıştır. Argyll'deki mezarlar bu söylence ve geleneklere inandırıcı delillerdir. Mezarların tarihleri, ilgili zamana aittir ve göçmen Tapınakçılar'ın doğal olarak kendileri için aradıkları güvenli yerde yerleştirilmiştir. Bruce'a daha yakından bakıldığında, kendisinin Tapınakçılar ile birlikte olduğu açıklığa kavuşur.

İskoçya'nın Kelt Krallığı

İskoçya Kelt Krallığı'nın bağımsızlığı için çabalayan Bruce, genellikle Ortaçağ İskoçyası'nda baş rolde gözükür. Ama Bruce'un İngiliz himayesine girmeye muhalefetinin dışında, daha fazla radikal ve daha fazla tutkun olduğu başka bir amacı daha vardı. Düşündüğü, özel Kelt kurumlarını içeren bir Kelt Krallı-

ğı'nı eski haline getirmekti. Bu belki de ritüel olarak insan kurban etmeyi de içeriyordu.

İngiliz Norman hükümdarlarının bile egemenlik kuramadıkları Ortaçağ İrlandası ve Galler'de kontrollü bir otorite yoktu. Her iki ülke de birbirini kırıp öldüren darbeciler tarafından çok sayıda yerel prenslikler ve kabile reislikleriyle klanlar arasında bölünmüştü. İskoçya, Ortaçağ'ın en katı döneminin başlarında, iyi düzenlenmiş bağımsız politik kurumlarıyla tek Kelt ülkesiydi.[1]

Romalılar döneminde doğaldır ki İskoçya, Pict'lerin* idaresi altında yönetiliyordu. Pict'ler, IX. yüzyılın ortalarına kadar İskoç tarihinde önemli bir rol oynamaya devam etmiştir. Ama V. yüzyıl sonlarında, Kelt yerleşimciler, İrlanda'dan özellikle de Ulster'den gelenler, ülkenin batısında bugün Dalriada Krallığı denen yere yerleşmişlerdi. Eski müstahkem yerlerinden biri Kilmartin'e üç mil mesafedeki Dunadd'dır. 350 yıl boyunca batıda Dalriada ve başka bir yerde Pict'ler, zaman zaman geçici üstünlükler kazanıp, sonraları da kaybederek birbirlerine üstünlük sağlama çabasına giriştiler. Bu çabalarda zaman zaman şiddet kullanıldıysa da, her zaman böyle olmamıştı. Bu çabalar aynı zamanda hanedanlıkla ilgili ve kültüreldi, ayrıca iki topluluk arasında yüksek seviyede periyodik kız alıp vermeler de oluyordu. 843 yılında Dalriada, Pict'lere karşı zafer kazandı. Pict'ler, askeri açıdan çok büyük bir hezimete uğramadılarsa da, Pict dili ve kültürü tedricen kayboldu ve İskoçya'da Dalriada Kralı Kenneth MacAlpin himayesinde birleşik Kelt Krallığı kuruldu. Yaklaşık 850 yılında Kenneth, Scone kentinde tüm İskoçya'nın hükümdarı olarak tanındı. Shakespeare, ünlü yapıtı Macbeth'te iç olayları, entrikaları ve çekişmeleri ebedileştirmişse de,

* Pict: İskoçya'da, hatta Britanya adalarında, Keltler'den önce yaşadığı sanılan halktan biri.

Kenneth MacAlpin'in soyundan gelen I. David'in yönetiminde feodal İskoç Krallığı sonuçta, Haçlılar'ın Kudüs'te Latin Krallığı'nı kurmalarından çeyrek yüzyıl sonra 112'de doğmuş oldu.

Her ne kadar, Fatih William'ın oğlu William Rufus yönetiminde Normanlar, İskoçya'ya tehlikeli bir saldırıda bulunmuşlarsa da, David'in dönemine kadar geniş çapta veya başarılı bir Norman etkisi görülmemektedir.

Kelt Kralı III. Malcolm'ün oğlu David'in kendisi de tam bir Kelt'ti. Bununla birlikte, saltanatı sırasında çok sayıda Norman ve Flaman şövalyenin ülkeye girişlerine müsaade edilmiştir. Aynı zamanda başta Cistercian rahiplerinin himayeleri altında olmak üzere manastır sistemi de mevcuttu. Bununla birlikte İskoçya tamamen bir Kelt Krallığı olarak kalmıştır. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra İrlanda'da gözden kaybolan hem pagan hem de Hıristiyan içerikli Kelt düşüncesinin orada süregelmiş olduğuna dair deliller mevcuttur. David'in yarattığı eşsiz kurumlar arasında, sonradan ancak soydan geçme yoluyla intikal edecek olan ve daha sonraları 'Stewart' adını alacak olan 'kraliyet kahyalığı' (Royal Steward) görevidir. Buradan da sonraları Stuart Hanedanı türemiştir. 'Stewart', bir tür kraliyet ailesinin soydan gelen yöneticisi veya saray katibi olup, üç yüzyıl öncesinin Merovenj Fransası'ndaki saray yöneticisine eşdeğerdi. Saray yöneticilerinin, Merovenjler'in ayağını kaydırıp, yerine Karolenj Hanedanı'nı geçirmeleri gibi, İskoçya'da da (daha barışçı bir yolla) Steward'lar David Hanedanı'nın ayağını kaydırmıştır. İlk Steward, Kelt-Bröton soyundan gelen Walter Fitz Alan, Alan Fitz Faald'ın oğluydu. Alan büyük bir olasılıkla kralın refakatçisi bir İskoç asilzadesi olan Banquo Lochaber'in soyundan gelmiş olabilir ki, efsanesi Shakespeare'in bir oyununda yer almıştır.

Kral David'in maiyeti arasında Robert de Brus diye bir Norman Şövalyesi vardı. David, ona Annan Vadisi'ni ihsan etmişti.

Bu vadi, İskoçya'yı Carlisle içinden gelecek saldırılardan koruyordu. Robert, aynı zamanda İngiltere Kralı I. Henry'nin yakın arkadaşıydı ve Yorkshire'da geniş arazilere sahipti. Robert'ın ailesinin genelde Cherbourg'un tam güneyinde şimdiki adı 'Brix' olan bölgenin 'Brus' veya 'Bruis' sözcüğünden geldiğine inanılıyordu. Bununla birlikte son zamanlarda, üç çeyrek yüzyıl önce Bruge şehrinin varlıklı kale komutanı Robert de Bruges'un soyundan geldiği ve aslında Flaman kökenli olduğu da söylenmektedir.[2] Robert, Flanderli Matilde'in Normandiya Dükü William ile evlendiği yıl olan 1053'te ortadan kaybolmuştur. Robert, Matilde'e Fransa yolculuğunda refakat etmiş ve 13 yıl sonra da kocasına İngiltere'nin istilası sırasında eşlik etmiş olabilir.

Her ne kadar Kral David dönemindeki Robert de Brus, Norman (olasılıkla Flaman) soyundan ise de, torununun oğlu, David'in torununun kızı ve Kelt kralları IV. Malcolm ile I. William'ın yeğeniyle evlenmişti. Robert Bruce ise sonradan İskoç tarihinde rol oynamış, böylece eski kraliyet ailesinden neticede Dalriada'lı Kenneth MacAlpin'e kadar geri giderek kan bağı iddiasında bulunmuştur. Robert Bruce'un kızı Stewart Walter ile evlendiğinde hanedanlık, Stuart'ların doğumuna şahit olmuştur.

Kelt öğeleri, XIII. yüzyıl sonlarına kadar İskoç toplumunda hüküm sürmüştür. Kraliyette en etkili asilzadeler, soylarını ve yetkilerini doğrudan eski Dalriada Krallığı'ndan alan 3 arl veya kabile reisidir. Bu earl'ler arasında en önemlisi, Fife Earl'üdür. Fife Earl'ü taç giyme töreni sırasında yeni kralı miras yoluyla tahta geçirmiştir. Taç giyme töreni geleneksel olarak Perth'te Tay Nehri'nden iki mil yukarıda Scone'da yapılmış ve kraliyet tahtı, 850 yılında bölgeye Kenneth MacAlpin tarafından getirildiği öne sürülen meşhur Scone Taşı civarında kurulmuştu. Scone, Kelt öncesi Pict devrinden beri kutsal veya yarı kutsal bir yer

olmuştu. Merkezi, şimdi Moot Hill olan 'Hill of Belief'tir. Burada, tarih öncesi kayıtlı bir ritüele göre, yeni bir kral, bir taş üzerine taht kuracak ve göreviyle ilgili büyük bir olasılıkla bir asa ve pelerin kuşanacaktı. Toprağıyla, yönettiği halkıyla ve yeryüzü tanrıçasıyla birleşecek olan portresi genellikle hayvan görünüşünde yapılırdı. Bu geleneğin İrlanda versiyonunda bir kısrak kurban edilir, yeni kral bir taraftan kurbanın et suyunu içip, etini yerken diğer taraftan kısrağın kaynatılan suyunda yıkanırdı. Bu şekilde; halkının refahı ve topraklarının verimliliğinin sağlanılacağına inanılırdı. XII. yüzyılla, haçlıların dümen suyunda, bu eski prensip, yani kraliyetin topraklarının verimliliğindeki sorumluluğu prensibi ezoterik Yahudi-Hıristiyan geleneğin yumağıyla birleşerek, 'Kutsal Kase Destanı' olarak bilinen şiir külliyatını oluşturacaktı. İleride de göreceğimiz gibi, bunlar sonradan başka yerlerde varlıklarını yitirmiş olsa da İskoçya'da özel bir öneme sahip olmuşlardır.

III. Alexander'ın 1249 yılındaki taç giyme töreni, İskoçya'da hüküm sürmüş Kelt ritlerinin en güzel örneğidir. Alexander Scone da tahta geçtiğinde yaşlı bir dağlı ozan geleneğe uygun olarak Gal dilinde, Dalriada'dan başlayarak ilk İskoç'a kadar yeni kralın şeceresini ezberden okumuştur. Bir Kelt yöneticisi olarak beklendiği gibi Alexander'a her zaman bir arpçı eşlik ederdi. Yolculuğu sırasında bir Kelt kabile reisine buyrulan gelenek olması nedeniyle, kralın önünden, şanını ve şeceresini şarkılarla anlatan yedi kadın yürürdü. Bu, başlangıçta bir pohpohlama uygulamasıyken, şüphesiz kısa zamanda hem gürültülü hem de sıkıcı olmaya başlamıştır. Kilisenin öyle bir ortamda yalnızca en belli belirsiz dayanak noktalarını uygulaması bir sürpriz değildi.

IX. yüzyıl boyunca, görüldüğü kadarıyla İskoçya özetle İrlanda'daki Kelt kilisesinden artakalan, bölünmüş, ufak grupla-

ra sığınma hakkı sağlamıştı. Bu bölünmüş gruplardan 'celi de' veya 'Culdee' diye adlandırılan manastır sistemi kurulmuş, ama asla yaşama geçmemişse de etkileri İrlanda Denizi'nden öteye geçmiştir. XII. yüzyılda Cistercian'ların akınına karşın Roma Kilisesi bütün bu bilgilere sahipti, ama bunlar ortadan kayboldu. Örneğin, Lothian'da 950 yılından sonra piskoposluk olmamıştır. Bu tarihten sonra Strathclyde'da dinsel bir topluluk da bulunmamıştır.

İskoçya'nın Kelt Krallığı, kutsal kabul edilen ideallerine III. Alexander ile ulaşmış, ama bu idealler onun ölümüyle son bulmuştur. 1286 yılının Mart ayında, fırtınalı bir gecede Edinburgh'daki bir konseyden dönerken kral, eskortundan ayrı bırakılmış ve ertesi sabah boynu kırık olarak bulunmuştur. Ölümü, ülkede başlı başına bir krizi hızlandırmakla kalmamış, aynı zamanda taç için de sıkı bir mücadeleye neden olmuştur. Bu arada İngiltere'ye de İskoçya'nın iç işlerine, o güne dek görülmemiş bir ölçüde burnunu sokma olanağını sağlamıştır.

Bruce'un Ortaya Çıkışı

Alexander öldüğünde bir oğlu yoktu. Tek kızı Margaret da Norveç Kralı ile evlenmişti. İskoçya Norveçli biri tarafından yönetilmeye istekli değildi. Buna bağlı olarak 'Barışın Koruyucuları' adlı altı kişilik geçici bir hükümet kurulmuştu. Bu kişiler, asilzadelerin başı Fife Earl'ü, Buchan Earl'ü, Stewart James, John Comyn ve Glasgow ile St.Andrew piskoposlarıydı. Kral naipleri olarak hareket eden konsey, tacı Norveç Kraliçesi Margaret ile aynı adı taşıyan ve daha henüz çocuk olan Margaret'e vermeyi kararlaştırdı. Bu karara göre; çocuk, Margaret erginleştiğinde, sonradan İngiltere Kralı II. Edward diye anılacak Prens Edward ile evlendirilecekti. Ama 1290'da Norveç'ten vatanına giderken

genç Margaret yolda öldü ve İskoç ardıllığı düşüncesi bir kargaşanın içine atılmış oldu.

Bir düzineden fazla aday, kendilerinin taç üzerinde hakları olduğunu ileri sürdüler. Bunların arasında John Baliol ve 'Yarışçı' lakabıyla anılan Robert Bruce'un büyük babası da vardı. Bir iç savaş tehlikesi o kadar büyüktü ki, St. Andrew Piskoposu, İngiltere Kralı I.Edward'ı arabuluculuğa çağırdı. Böylece İngiltere'nin Norman monarşisi, İskoçya'nın Kelt Krallığı'nın iç işlerine karışma fırsatını yakalamış oldu.

Edward, bu durumu kendi lehine çevirmek için hiç zaman harcamadı. 1291'de İskoç tacında hak iddia edenlerle karşılaştığında, İskoçya üzerinde hükümdarlık hakkı talep etmeye yöneldi. Tüm protestolara karşın, İngiltere Kralı'nın kendi kendine benimsediği statüyü en azından kısmen onaylamaları için İskoç lordları, zorbalıkla ve gözleri korkutularak sindirildiler. Bu onayı sızdıran biri olarak Edward, bu silsileyi meşru talebi olan John Baliol'e devretme kararını verdi ve sonra da Baliol, Scone'da taç giydi. Edward, tahta geçirdiği adamdan utanç verici bir boyun eğiş ve sadakat taleplerinde bulunarak, İskoçlar'ın bağımsızlık beklentilerini boşa çıkardı ve verdiği sözü geri almış oldu. 1294 yılında İngiliz Kralı'nın bu talepleri İskoçlar'ın ayaklanmasına neden oldu. Fransa ile ittifak yapıldı ve Baliol, 1296'da Edward'a bağlılığını reddetti. Bundan sonra Edward, Berwick'i yağmaladı ve ordusuyla İskoçya'nın içlerine doğru ilerledi. İskoçlar yenildi, etrafı kuşatılmış olan Baliol, halkın gözünden düştü ve sürgüne gönderildi.

Ayaklarının altında yatan İskoçya ile Edward, eski Kelt Krallığı'nın tüm izlerini yok eden hem politik hem de dinsel, sistematik bir kampanyaya girişti. Kelt tılsımlarının en eski ve en kutsalı olan Scone Taşı özel bir ihtimamla birleştirildi. Edward'ın emriyle üzerindeki yazılar silindi ve taş Scone'dan kal-

dırılarak Londra'ya getirildi.[3] İskoçya'nın resmi devlet mührü parça parça edildi ve kraliyet kayıtlarıyla dolu sandıklar müsadere edildi. Edward, gerçekte kendini, –Hıristiyan kralı örneği – inancı korumakla görevli tek kimse olarak atadı ve Roma yönetimine resmen duyurdu. Bu imajı desteklemek için kabul edilmiş doktrinlere aykırı, putperest ve şeytani tanımlanan eski Kelt Krallığı'nın putperest görünüşünü vurgulamak kazançlı olacaktı. Büyü ve ölülere bakarak fal açma dedikoduları yayarak, Edward İskoçya'yı ilhak etmek için cihata giden askerlerine hem moral veriyor hem de ilahi gerekçeler gösteriyordu.[4]

Edward, ülkedeki tüm direnişlere boyun eğdirmiş olarak, hükümetini kendi atadığı Warenne Earl'ünün ellerine bıraktı. Warenne Earl'ü, rolünün bilinciyle küstahça hareket etti ve bir yıl sonra 1297'de William Wallace, Lanark Sheriff'ine suikast düzenleyerek genel bir başkaldırının işaretini verdi. Daha sonra William Douglas ile Scone'daki İngiliz öncesi yasama kuruluna hücum etmek için ilerledi. Wallace'ın ayaklanması, başka yerlerdeki etkilerin benzeri bir şekilde Glasgow Piskoposu ile James Stuart'ın başkanlığında koordine edilmişti.

Güneyde kışkırtıcı bir isyan çıkartarak, aniden ortaya çıkan Robert Bruce, bu çalkantılı arka plana karşıydı. Bruce zaten, Galloway diye bilinen batı bölgesini saran, ülkenin en büyük Kelt toprağı Carrick'e earl yapılmıştı. Takipçileri ve tebaası, Kuzey Antrim'in tamamını, bugünkü Londonderry kasabasının bir kısmıyla sahilden uzakta Rathlin Adası'nı da içine alan Ulster'deki engin toprakları kontrol etmekteydi. Bruce'un kendi mülkleri arasında, Carrick bir yana; Huntington, Garioch ve Dundee tımarlarının üçte biri vardı. Bruce, kral kanından gelmekteydi ve büyük dedesi, I. David'in neslinden biriyle evlenerek soy almıştı.

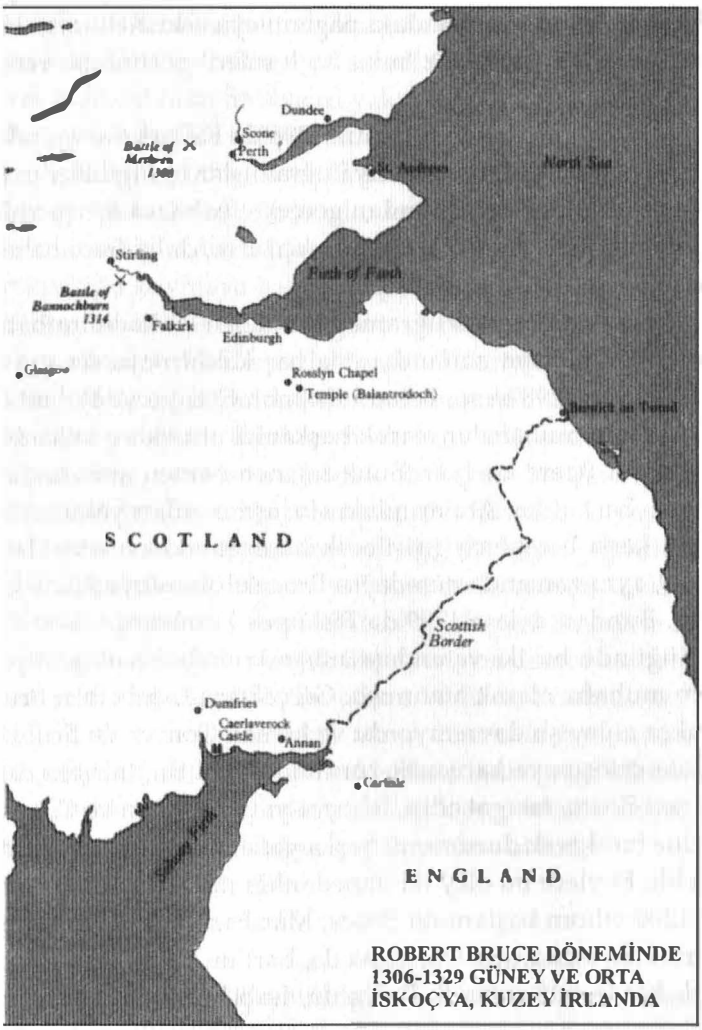
1297'nin sonuna kadar İskoçya'nın ilk piskoposluğu olan St. Andrew Piskoposu, Glasgow Katedrali'nin şansölyeliğine se-

çilecek William Lamberton'ın seçimini güvence altına almayı tasarladı. Ateşli bir yurtsever olarak Lamberton'ın göreve getirilmesinin, bağımsız İskoçya amacını güçlendireceği ümit edilmişti. Lamberton, hemen bir gemiye binerek Roma'ya, konumuna Papa tarafından teyit ettirmek için yola çıktı. Bu arada, Wallace'a ünlü bir İskoç earl'ü, büyük bir olasılıkla da Bruce'un kendisi tarafından 1298 yılında şövalye unvanı verilmiş ve ülkenin tek muhafızlığına seçilmişti.

O yılın baharında her nasılsa ayaklanmalar geniş çapta başka bir İngiliz istilasını tahrike neden olmuştu. 19-20 Temmuz 1298'de 2 bin atlı ve 12 bin piyadeden oluşan İngiliz ordusu, şimdi Edinburgh Havalimanı'nın bulunduğu Tapınakçı arazilerinin üzerindeki, Temple Liston'da ordugâhlarını kurdular. Edward'ın kuvvetleri oldukça anlamlıdır, örgütün iki yüksek mevki sahibi kişisi, İngiltere Üstadı ve İskoçya Preceptor'u* da dahil olmak üzere, olasılıkla Tapınak Şövalyeleri tarafından destekleniyordu. Bu tarihlerde Tapınakçılar henüz baskı altında değillerdi ve onlara göz dağı verildiğini hissettirecek özel bir neden de yoktu. Böyle olmasına rağmen Tapınakçılar'ın İngiltere Kralı ile aynı sırada olmaları oldukça kural dışıydı ve tarihçilerin tatminkar bir cevap veremedikleri bir durumdu. Tapınakçılar'ın dünyevi mücadeleye, özellikle Hıristiyan monarşisine karşı bir mücadeleye katılmaları kesinlikle yasaklanmıştı. Yegane varolma nedenleri, çok spesifik bir çatışmaya, Hıristiyanlık'a karşı olan imansızlara karşı titizce sınırlandırılmış savaşlar yapan haçlı seferlerine katılmaktı. İskoçlar, hemen hemen imansızdılar ve İskoçya papalığın koruması altındaydı. Gerçekten Piskopos

* Preceptor: Bu sözcüğün de dilimizde tam karşılığı yoktur. Külliyen başkanının sanıdır. Tam anlaşılabilmesi için (müderris) anlamı düşünülebilir.

Loch Etive
Mull
Dunstaffnage Castle
Loch Awe
Kilneuair Church
Kilmartin Church
Atlantic Ocean
Jura
Islay
Kilwinning
Kintyre
Arran
Ayr
Firth of Clyde
Rathlin I.
Mull of Kintyre
Dunaverty Castle
North Channel
IRELAND
Carrickfergus
Mull of Galloway

ROBERT BRUCE DÖNEMİNDE 1306-1329 GÜNEY VE ORTA İSKOÇYA, KUZEY İRLANDA

Lamberton'ın göreve seçilmesi, şahsen Papa VIII. Boniface tarafından henüz onaylanmıştı. Tapınakçılar'ın bu olaya karıştırılmaları, asi İskoçlar arasındaki pagan veya eski Kelt uygulamalarının yeterli öneme haiz 'mini haçlı seferi' görüntüsü vermesi olarak açıklanabilir.

Ne olursa olsun, 22 Temmuz 1298'de Falkirk Savaşı'nda İskoçlar, epeyce vahşi bir saldırıya uğramışlardı. İngilizler'in kaybı önemsizdi. İngiliz tarafından gerçekte yalnızca iki önemli kişi öldürülmüştü. Bunlar da Tapınakçılar'ın, daha önce bahsettiğimiz iki üst düzey görevlisiydi.

Falkirk'de bozguna uğramasını takiben Wallace, muhafızlık görevinden istifaya zorlandı, ama baş kaldırmaya da son vermedi. Asiler, 1298'in sonbaharında John Comyn ve Robert Bruce'u birleşik muhafızlar olarak başkanlık etmek ve mücadeleyi sürdürmek üzere atadılar. Buna rağmen hemen aralarında dalaşmaya başladılar. Aralarındaki sürtüşme onları yalnızca İngilizler'e karşı beraberce girişilecek hareketten caydırmakla kalmamış, aynı zamanda neredeyse Bruce'u ölümün eşiğine getirmiştir. Bundan dolayı 1299'da Piskopos Lamberton, Roma'dan döndüğünde bu iki vatandaşı arasında arabuluculuk yapmak üzere muhafız olarak atanmıştı. Gerçekten, Lamberton Bruce'a oldukça anlayışlı davranıyordu ve hemen Comyn ile Bruce arasındaki çekişmeye karışmak zorunda kaldı. Bu anlaşmazlıktan tiksinen Bruce, feragat edip, İskoçya'yı Lamberton ve Comyn'in ellerine bırakarak durumunu başka yollardan sağlamlaştırmaya yöneldi. Böylece bu olay iki hanedanlığı ittifaka zorladı.

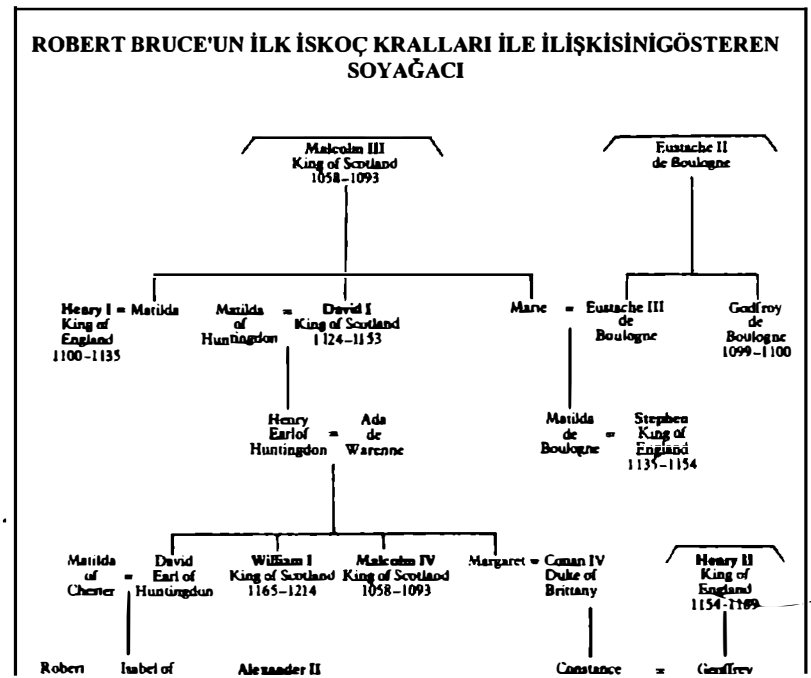
1290 yılının başlarında Bruce, Mar Earl'ünün kızı Isabel ile evlenirken, kızkardeşi Christina da, Earl'ün varisi olan Isabel'in erkek kardeşiyle evlendi. Bruce'un, Isabel ile olan evliliğinden Marjorie isimli bir kızı oldu. Marjorie, 1315'te Stewart James'in oğlu Walter ile evlenecekti. Ama 1302'de Isabel'in ölümüyle

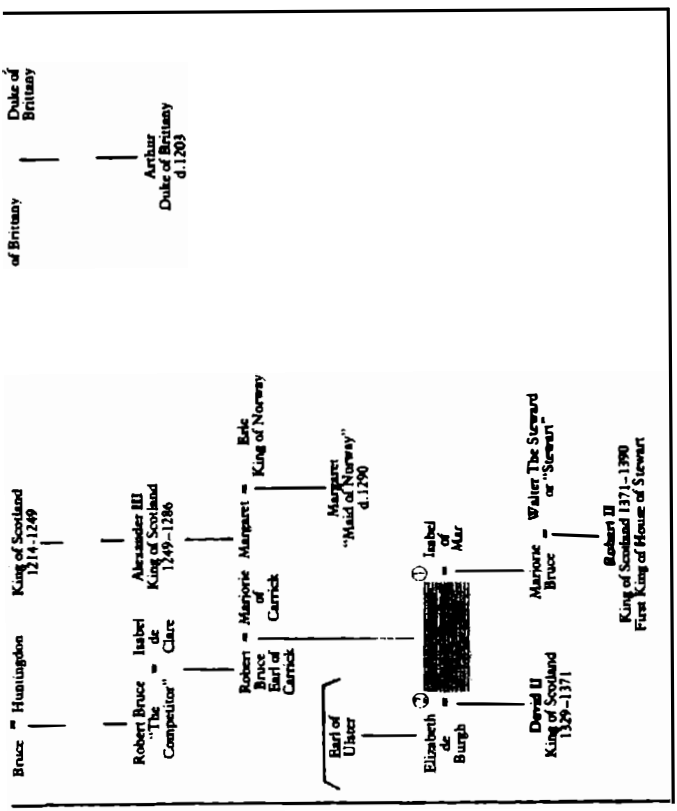
Bruce, İngilizler ile geçici bir ittifak yapmanın yollarını aramaya başladı. Bunun üzerine, İngiltere Kralı'nın sadık destekçisi Ulster Earl'ünün kızı Elizabeth de Burg ile evlendi. Dalriada günlerinden beri, Ulster ile Bruce'un kendi Carrick Earl'lüğü arasında hem kültürel hem de siyasal yakın ilişkiler vardı. Bu, bugün bile Kuzey İrlanda'da bölge isimlerinin başına Carrick önekinin konmasıyla belirgindir. Ulster Earl'ünün kızıyla evlenerek Bruce, İskoçya'daki kendi tımarıyla, kendisinden önceki Carrick lordlarının sahip olduğu İrlanda toprakları arasındaki bağı tekrar yürürlüğe koymaya başladı. Böylelikle, artık İrlanda Denizi'nin ötesinden önemli insan gücü ve destek toplama olanağına sahip olmuştu. Ve Ulster'deki müttefikleriyle bir haçlı denizyolunun malzeme ikmal noktası açık bulundurulabilecekti. Bu arada isyan Bruce olmaksızın devam ediyordu. 1303'teki Rosslyn Savaşı'nda Comyn küçük bir İngiliz birliğini bozguna uğrattı. Ama bu geçici bir başarıydı, zira Edward, Comyn'e İngiltere tahtının üzerine yemine ve bağlılığa boyun eğdirici zorlamalarda bulunarak İskoçya'yı tekrar istila etmişti. 1305'te İskoçya'nın bağımsızlık amacı Wallace'ın ele geçirilmesiyle zayıfladı. Örneği Ortaçağ'da bile görülmeyen, son derece barbarca ve feci bir şekilde öldürüldü. Bu ölüm; Wallace, Westminster'dan Smithfield'e beş mil uzaklıkta atının üzerinde hançerlenerek, hadım edilerek, asılarak, can çekişirken kesilerek, bağırsakları dışarı çıkartılarak ve boynu kopartılarak gerçekleştirilmişti. Vücudu dört parçaya ayrılmış ve çeşitli yerlere atılmıştı.

John Comyn Cinayeti

Wallace öldürülmüştü ve İngilizler Comyn'i parmaklarında oynatıyordu. Ama 1304 Martı'nda, Wallace'ın ele geçirilmesinden bir yıl önce, Bruce'un babası, Bruce'u tahtta hakkı olduğu

ROBERT BRUCE'UN İLK İSKOÇ KRALLARI İLE İLİŞKİSİNİGÖSTEREN SOYAĞACI

Bruce = Huntingdon
King of Scotland 1214–1249
of Brittany
Duke of Brittany
Robert Bruce "The Competitor" = Isabel de Clare
Alexander III King of Scotland 1249–1286
Arthur Duke of Brittany d.1203
Robert Bruce Earl of Carrick = Marjorie of Carrick
Margaret = Eric King of Norway
Margaret "Maid of Norway" d.1290
Earl of Ulster
Elizabeth de Burgh = ②
① Isabel of Mar = [redacted]
David II King of Scotland 1329–1371
Marjorie Bruce = Walter The Steward or "Stewart"
Robert II King of Scotland 1371–1390 First King of House of Stewart

iddiasıyla bırakarak ölmüştü. Comyn üç ay sonra haziranda, Lamberton Piskoposu ile gizli bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmanın ilkeleri açıkça beyan edilmedi, ama Bruce'un biyografisini yazanlardan biri olan G.W.S. Barrow'un sözleriyle, 'tehlikeler' ve 'katı rekabetler' içeriyordu.[5] Genel olarak kabul edilen görüş, anlaşmanın Lamberton destekli, Bruce'un kral olarak yönetece-ği bağımsız bir Kelt İskoçyası için planlar içerdiği doğrultusundaydı. Böyle bir proje hayata geçirilmeden önce doğal olarak John Comyn ile ilgili bir şeyler yapılmalıydı.

Comyn Ailesi, Buchan ve Montheit earl'lüklerini de içeren çok eski bir aileydi ve Bruce'un gücü ve prestijiyle rekabet edebilecek güçteydi. John Comyn Saray Kıdemli Birliği'nin başı olmakla birlikte, diğer unvanları arasında Lochaber, Badenoch ve Tynedale lordlukları da bulunmaktaydı. Bruce ve Lamberton ile mücadele etmiş olmasına rağmen bir İskoç yurtseveri olarak dürüstlüğünden hiç kuşku duyulmamıştı. 1304'te İngiltere Kralı Edward'a boyun eğmesiyle savunmasız ve tarafsız kaldı.

Müteakip olaylar, o zaman bile birçok şeyin açıklanmadığını; birçok şeyin kasten ortaya çıkarılmadığını hayret edici bir şekilde ortaya koymuştur. Kesin olan, 10 Şubat 1306'da Dumfries'deki Grey Friars Kilisesi'nde, Bruce'un hasmını kendi elleriyle öldürdüğüdür. Comyn, bir hançerle mihrabın önünde bıçaklanmış ve kilisenin taş tabanının üzerinde kanlar içinde ölüme terk edilmişti. Çeşitli söylentilere göre, hemen ölmemiş ve iki keşiş tarafından bulunarak, yaralarına bakılma düşüncesiyle emin bir yere taşınmıştı. Bunu duyan Bruce, kiliseye geri dönerek Comyn'i tekrar mihrabın önüne sürükleyerek bir kez daha hançerleyerek katletmiştir.[6] Comyn'in amcası müdahaleye kalkıştığında, o da Bruce'un kayınbiraderi Christopher Seaton tarafından bıçaklanarak öldürülmüştü.

Olaydan 69 yıl sonra, zamanın en önemli vakanüvisi ve Bruce'un ilk biyografisini yazan John Barbour, bu olayın garip bir şekilde müphem olduğunu yazmıştır. "Garip bir şekilde" diyoruz, çünkü Barbour genelde detayda bile ayrıntılara girer, kesinlikle isimleri tarihleri ve istatistikleri not ederdi. Barbour, cinayeti bir boyutta ve kendine göre tanımlar, ama olayın işi nereye götürdüğünü kesinlikle söylemez. Tecrübelerine dayanarak ileri sürdüğü; Comyn'in sonradan verdiği sözden caymayı düşünerek, Bruce ile İngilizler'e karşı bir pakt kurdukları ve cinayetin, ihanet suçlamalarını takiben o an aniden işlendiği şeklindedir. Ama bizzat kendisi, başka açıklamaların da varolduğunu kabul ederken, dikkatle düşünerek bunları açıklamaz.[7] Daha sonra gelen tarihçiler, gözle görünenden daha fazla açıklamalar olması gerektiğini kabul eder, ama bu gibi riskli açıklamaların uygunluğu da güçlükle kabul edilir. Comyn'in tamamen pakta ihanetinden veya Bruce ile kendisi arasında uzun müddetten beri süren antipati nedeniyle öldürülmesiyle açıklanamayacak safhalar mevcuttur.

Birinci sırada, Comyn'in öldürülmesinin kendi kendine ortaya çıkan bir öfkeden olmadığına dair akla yatkın deliller olmasıdır. Diğer yandan, önceden tasarlandığı, belki de öyle nakledildiği ortaya çıkmaktadır. Göründüğü kadarıyla Comyn kasten getirilmişti. Üstelik, kiliseye gelirken amcası hariç maiyetindeki askerler de vardı ve olay karşısında hiçbir girişimde bulunmaksızın öylece hareketsiz kalmışlardı.

Veya cinayetin işlenişine önem vermemiş ya da bilmezlikten gelmişlerdi. Tüm bunlardan sonra kiliseler dokunulmazlık şartıyla kutsal yerler olarak addedilmişti. Bir kilisede kan akıtılması kesinlikle yasaklanmış ve bu tabu çağın en güçlü insanları tarafından huşu ifade eden bir saygıyla kabul görmüştür. Thomas a Becket'in öldürülmesi örneğinde olduğu gibi en nadir du-

rumlarda bile kiliselerde cinayet işlenmesi genellikle kan dökülmeyecek bir tarzda gerçekleşiyordu. Bruce'un istenilen sonucu elde etmek için en kolay yolu kullanmasında, Comyn'i hançerledikten sonra mihrabın arkasına götürmesinde, onun keşişler tarafından kurtarılmaya çalışılmasından sonra vicdan azabı veya pişmanlık duymamasının arkasında kendisini kaybetmesinden başka şeyler olduğu da açık biçimde ortadadır.

Ayrıca, yalnızca Comyn'in bağlılık yemini ettiği İngiliz otoritesine değil, aynı zamanda Roma'ya karşı da apaçık, ateşli bir meydan okuma olduğu da dikkat çekmektedir. Daha doğrusu, Comyn'in öldürülmesi, Edward'ı reddetmekten ziyade Papalığı reddetmenin de bir işaretiydi. Daha da ötesi, arkaik pagan geleneklerine göre, tahta aday birinin diğeri tarafından kutsanmış bir yerde hemen hemen törensel bir şekilde öldürülmesi olayının, şüphesiz bir ölüm ritüeli vurgusunu taşımasıdır. O zaman, hiç kimse Bruce olayının doğasında varolan, ama olayın bile kendisini aşan çok güçlü simgeselliğinin farkında değildi.

Papa, yalnızca, kendisinden beklenebilecek kadar tepki gösterdi; Özetle Bruce aforoz edildi ve 10 yıldan fazla da aforozlu kaldı. Gerçi, yeteri derecede anlamlı olarak bu, İskoç ruhban sınıfı veya her ne idiyse üzerinde bir etki yaratmadı. Lamberton, müttefiki ve arkadaşı için tek bir kelime bile eleştiride bulunmadı. Cinayetin, piskoposluk bölgesinde işlendiği, zamanının ülkedeki en önemi ikinci din adamı, Glasgow Piskoposu Wishart bile tek bir söz söylemedi. Eğer hiçbir şey söylenmediyse demek ki her iki piskopos da, Bruce'un davranışını onaylamış gözüküyor ve önceden bekliyordu. G.W.S. Barrows'a dönersek "Darbenin ne zaman yapılacağını Wishart'ın yaklaşık olarak önceden bildiğini tahmin etmek zor değildi" dediğini görürüz.[8]

Comyn'in ölümüyle Bruce tahtta hak iddia etti. Lamberton da onu destekledi. Aynı zamanda Wishart da Bruce rakibini öl-

öldürdükten sonra alelacele, Wishart'ın kendisini yüksek düzeyde tartışmalar için kabul ettiği Glasgow'a doğru yola çıktı. Ve Bruce, İngilizler'e karşı yeni bir sefere girişiğinde, hem Lamberton hem de Wishart, bu olayı Roma'ya aleni bir biçimde gerçek bir cihat olarak övdüler.

Bu dinsel kutsamayla Bruce, Clyde Körfezi'ni koruyan kaleleri, müsadere etmeye yönelerek, Ulster ve batı adalarına ihtiyaç malzemesi götüren yolları koruması altına aldı. Wishart Piskoposu, eski kral cübbeleri ve giysileriyle, üzerinde eski Kelt Kraliyet Sarayı'na ait armaları olan sancağı saklamanın bir yolunu buldu. Bu arada Lamberton, İskoçya'yı yönetecek İngiliz Konseyi'nin delegelerine "Berwick'te başkanlık ediyorum" diye ortadan kayboldu. Comyn'in ölümünden altı hafta sonra Scone'da ortaya çıkarak Bruce'a krallık tacını taktı, takdis ayinini düzenledi, krala karşı sadakat yemini etti ve bağlılığının şerefine içti. Tarihçiler, Comyn cinayetindeki şartlar ne olursa olsun, bu olayların yeniden düzenlenmesi gereği üzerine fikir birliğindedirler.

Aslında oldukça farklı iki taç giydirme töreni mevcuttu. Birkaç ayrıntının kaldığı birinci tören, aşağı yukarı geleneksel görünüyordu ve 25 Mart 1306'da Scone'da Abbey Kilisesi'nde yapılmıştı. Bu töreni Wishart, Moray Piskoposu Murray, Scone ve Inchaffray manastırları baş rahipleri, Lennox, Montheit, Athol ve olasılıkla Mar earl'lerinin katılımıyla Lamberton yönetti.

İkinci tören, iki gün sonra yapıldı ve eski Kelt geleneklerine göre, Bruce, Scone tahtının üzerinde oturuyordu. Geleneksel olarak Bruce'un kraliyet koltuğuna teşrifi İskoç krallarına yüzyıllardır taç giydirme rolünü oynamış olan, ülkenin baş asilzadesi, Fife Earl'ü tarafından yapılmalıydı. Hal böyleyken Fife Earl'ü daha yeni reşit olmuştu ve tamamen İngiliz Kralı Edward'ın etkisi altındaydı.

Sonuçta genç earl'ün görevi, İngiltere'deki malikanesinden, kuzeye özellikle törene katılmak için arabayla gelen Comyn'in kuzenlerinden biri olan Buchan Earl'lünün eşi ve Fife Earl'ünün kızkardeşi Isabel tarafından yerine getirildi.

Geçmişte, tarihçiler Bruce'un kariyerinin ve İskoçya'nın bağımsızlığı kampanyasının kültürel olmaktan çok politik olduğunu düşünüyorlardı. Bunun semeresi olarak Kelt öğesi bilmezlikten gelinmiş ve Bruce da çağının tipik Norman Kralı olarak resmedilmiştir. Bu çabalarda 'Kelt' İskoçyası, yeni zamanlarda değer kazanmıştır.[9] Gerçekten şimdilerde Kelt İskoçyası mitinin çok önemli olduğu daha kolay anlaşılmaktadır. Özel bir Kelt lideri olarak eski Kelt Krallığı'nı yeniden kurma gayretinin, Bruce'un kampanyasının tamamen politik değil, ama aynı zamanda kültürel ve etnik olduğudur. Örneğin 1307'de Edward ölüm döşeğinde yatarken, Bruce'un propagandacıları, Merlin'in kehanetine dayanan öyküler anlatıyorlardı. Bu kehanete göre Kelt halkı Edward'ın ölümü üzerine birleşecek, bağımsızlıklarına kavuşacak, kendi krallıklarını kuracak (tahminen İrlanda Denizi'nin ötesine uzanan) ve birlikte barış içerisinde yaşayacaklardı.[10]

Yine de, bu kehanetler kesinlikle prematüreydi. Hem İngiltere hem de Roma, süratle Bruce'un taç giyme törenine tepki gösterdiler. İngiltere, bunu siyasi yönden ele alarak Kelt Krallığı'nın kuruluşu olarak gördü. Roma, daha meşum bir olay; İskoçya'da kendi kilisesinin inanışlarına karşı gelen potansiyel eski Kelt Kilisesi'nin yeniden diriltilmesi ve daha da kötüsü Hıristiyanlık öncesi paganizme geri dönüş olarak telakki etti.

Bruce'un aforozu, İskoçya'da genel bir aldırmazlık havası estirirken, daha sonra Papalık'tan gelen ateş püskürmelere de ilgisizlik baş gösteriyordu. İngiltere'nin tepkilerini defetmek daha da zordu. O sıralar Bruce'un destekleyicileri haylice fazlaydı. Bunların arasında İngiltere'nin çok ünlü earl'lerine ilaveten,

Fraser'lar, Hay'ler, Campbell'lar, Montgomery Ailesi'nin bir bölümü, Lindsay'ler ve Seton'lar gibi önemli aileler de vardı ki, bunlardan bir kısmına öykümüzde değineceğiz. Ama bu gibi destekler yine de İngiliz ordusunun yeni seferlerini durdurmak için yeterli değildi. 19 Haziran 1306'da Methven Savaşı'nda, gün doğumundan önce Edward, İskoçlar'ı yakaladı ve onları ezici bir mağlubiyete uğrattı. Athol Earl'ü ile birlikte Simon Fraser, Neil Bruce, Christopher Seton ve kardeşi John ele geçirilerek idam edildiler. İngilizler'in gazabından, Bruce'un davasına hizmet eden leydiler de kaçamadılar. Bruce'un taç giyme törenine katılan Buchan Kontesi, Berwick Kalesi'nin dış duvarına asılı bir kafese konarak 1310 yılına kadar dört yıl tutuldu. Bruce'un kız kardeşi Mary, Roxburgh Kalesi'nin bir kulesinde, aynı kafese benzer bir kafese kapatıldı ve 1314 yılına kadar serbest bırakılmadı. Bruce'un 12 yaşındaki kızı Marjorie, başlangıçta Londra Kulesi'nde üçüncü bir kafese konarak cezalandırıldı, ama aklıselimin galip gelmesi veya baskılar nedeniyle bir manastıra gönderildi. Bazı tarihçilere göre, Kral Edward'ın kadın mahkumlara davranışı, öcünün çılgınca özelliklerinin bir başlangıcı olmuştur. Ama kadınların Kelt toplumunda dinsel törenleri yürüten din kadınları, nebiyeler, rahibeler olarak kraliyet kan bağları için nasıl bir yol, bir hazine oldukları da unutulmamalıdır. Edward'ın düşüncesinde, Bruce'un çevresindeki kadınlar Norman şato sahibelerinden çok Macbeth'teki cadıları çağrıştırıyordu.[11]

Bruce'un ordusu darmadağın olmuş, kendisi de kaçmaya zorlanarak, ilk önce Pertshire, sonra da Argyll dağlarında bir sığınak aramaya başlamıştı. Argyll'den Kintyre'a sonradan da deniz yoluyla Ulster kıyılarından uzakta Rathlin Adası'na kaçtı. Burada 1306-1307 kışının bir kısmını geçirdiği bilinmekle beraber, 1307 Şubatı'ndan önceki hareketleri ve girişimleri bilinme-

mektedir. En azından zamanının bir kısmını İrlanda'dan destek toplamak için eski Ulster-Carrick ittifakının merkezi Ulster'de geçirdiğini tahmin etmek akla yatkın gelebilir. Kesinlikle bu destek yakında görülecektir. Zira Bruce, tekrar ortaya çıktığında, refakatinde bir kısım İrlandalı asil ve takipçileri vardı.

Bruce, 1307 Şubatı'nda Carrick'e oldukça büyük bir güçle geri döndü ve İngilizler'e karşı yeniden operasyonlar başlattı. Kahinlerin kehanetlerine karşın, Edward'ın Temmuz'da ölümü, husumet ve çarpışmaları uzun bir müddet kesmedi. Gelecek yedi yıl, ki kesinlikle Tapınakçılar'ın Avrupa kıtası ve İngiltere'de taciz edildikleri döneme rastlar, İskoçya'daki savaş seyrek aralıklarla da olsa devam etti. 1309 yılında St. Andrews Parlamentosu'ndaki bir toplantıda, Bruce resmen İskoçlar'ın kralı seçildi. Bu nokta ve sonrasında, tüm İskoçya'nın geçerli egemen otoritesi oldu ve İngiltere'nin yeni Kralı II.Edward gibi kendisini aforoz eden Papa hariç, kendi halkı, devletin diğer yöneticileri ve herkes tarafından tanındı. II.Edward, İskoçlar'a diz çöktürmeye ve krallıklarını kendi ülkesine bağlamaya en az babası I. Edward kadar azimliydi.

1310-1311 yılları kışında Edward yeni bir hücum başlattı. Methven'deki tecrübesinden Bruce, düşmanına bir meydan savaşında karşı duramayacağını öğrenmişti. Top atışlarının olduğu kritik dakikalarda, ağır silahlı ve zırh donanımlı şövalyelere gereksinimi vardı. Neticede, hafif ama manevra kabiliyeti olan atlara binmiş hafif silahlı adamların yönettiği vur kaç taktiği uygulayacak akıncılara baş vurdu. Aslında bu gibi taktikler serasenler tarafından kutsal topraklarda kullanılmıştı. Bruce, aynı zamanda usta okçulara da çok güveniyordu.

Bu arada İskoçlar, daha şiddetli mukavemet, daha fazla katı disiplin içeren fazla incelikli askeri hünerler göstermeye başlamıştı. 1310 Ocak ayı itibarıyla İrlanda'dan hatırı sayılır silah, mal-

zeme ve askeri gereç geliyordu. Bu trafik o kadar çoğalmıştı ki, Edward'ı kızdırarak sert bir bildiri yayınlamasına neden oldu:

"Kral'ın, İrlanda Haznedarı ve Şansölyesi'ne, tüm kasaba ve limanlara bildirilmesi kaydıyla emridir İhtilalci İskoçlar'a, İrlanda'dan her türlü kumanya, at, silah ve diğer levazımatın ihracını yasaklar. Buna uymayanlar en ağır cezalara çarptırılacaktır."[12]

Şaşkınlık vericidir ki, tarihçiler doğruluğu ispat edilebilir bir şekilde, İrlanda'nın İskoçya'dan daha büyük ölçekte askeri sanayiye sahip olmadığını işaret ederler. İrlanda'da bulunan silah ve cephane her ne idiyse oraya büyük bir ihtimalle Kıta Avrupası'ndan gelmişti. Doğaldır ki, İskoç ordusunun rekabet gücü, askerlerin daha tecrübeli ve daha uygun gelmelerinin sonucudur. Ama aynı zamanda olasıdır ki, İskoç güçlerindeki asker grupları, o zamanın Avrupası'nda en disiplinli ve en profesyonel askerler olan ve şimdilerde Bruce'un uyguladığı serasen benzeri taktikleri kutsal topraklardan getirmiş olan Tapınakçılar tarafından eğitilmiş ve talim ettirilmişlerdi. Kıta Avrupası'ndan yol alarak İrlanda'ya oradan da İskoçya'ya gelen silahlar için şunu düşlemek zor değildir: Bu silahların, askeri üsleri İrlanda'da olan Tapınakçılar tarafından getirildiğinin ispatı, ileride göreceğimiz gibi gerçekten soygundan elde edilen silahlar olduğunun ortaya çıkmasıdır.

Bannockburn ve Tapınakçılar

Sonucu, İskoç bağımsızlık meselesini etkileyecek Bannockburn Savaşı, ustaca hazırlanmış stratejik manevraların değil, hemen hemen garip bir Ortaçağ onurunun sonucudur. 1313 yılının sonlarına doğru Argyll ve Kuzey İskoçya'ya geçit olan Sterling Kalesi'nde küçük bir İngiliz garnizonu, kendini Bruce'un kardeşi tarafından kuşatılmış buldu. Kuşatma uzun bir müddet de-

vam etti. Bu uzun kuşatma durumunda, kaynaklarını harcamakta isteksiz olan Bruce, kaleyi savunanların önerdiği şartları kabul etti. Eğer gelecek yılın yaz ortasına kadar, kalenin üç mil civarında hiçbir İngiliz ordusu görülmezse, garnizon teslim olacaktı. Bu öyle bir meydan okumaydı ki, İngiltere Kralı Edward onurundan dolayı reddetmeyebilirdi. Robert Bruce'a kardeşi tarafından böylece, Methven'de 1306'dan bu yana sakındığı bir çeşit meydan savaşına girmemesi öğütlendi.

İngiltere Kralı'nın görünen hedefi Sterling Kalesi'ni kurtarmaktı. Buna rağmen, ordusunun büyüklüğü, gerçek hedefinin İskoçlar'ı imha etmek, Bruce'u bir kez daha bozguna uğratmak ve hepsinden öte İskoçya üzerinde işgal kuvvetleri oluşturmak gibi oldukça haris bir isteği olduğunu göstermekteydi. Çağdaş tarih yazarları, İngiliz ordusunun 100 bin kişiden oluştuğundan bahsederler. Bu, cidden Ortaçağ'dakilere benzer tipik bir abartmadır. Bununla beraber zamanın asker yoklama defterleri, Edward'ın 21 bin 640 yaya asker topladığını göstermektedir.[13] Doğaldır ki, bunlardan çoğu, hastalık ve firarlar sonucu ortaya çıkan kaçınılmaz yıpranmalardan dolayı İskoçya'ya varamayacaktı. Ama İskoçya'ya varanlardan bir kısmı, her birinin kendi yanında getirdiği maiyetiyle 3 bin silahlı şövalye tarafından tamamlanmıştı. Modern tarihçiler de, İngiliz kuvvetlerinin en az 20 bin kişi olduğu konusunda hemfikirdir. Böyle bir sayı bire üç gibi bir sayısal üstünlük ortaya çıkarmaktadır ki, bu oran zamanının kayıtlarında cidden yankı bulmuştur. İskoçlar'ın sayısının 7 bin ile 10 bin arasında olduğuna inanılmaktadır. Belki de bunlara ek olarak İngilizler'inkine muadil aşağı yukarı 500 silahlı asil veya şövalye eklenmiştir.

Bannockburn Savaşı'nın yapıldığı alanla ilgili olarak hâlâ belirsizlikler mevcuttur, ama Stirling Kalesi'nden yaklaşık iki buçuk mil ötede olduğu bilinmektedir. Asıl çarpışma 24 Haziran

1314'te olmuştur, 24 Haziran tarihi çok enteresandır, çünkü Tapınakçılar için özel bir anlamı olan St. John'un (Aziz Yahya) doğum günüdür.

Bannockburn'de ne olduğunun ayrıntıları belirsizdir. Görgü tanıklıklarına dayanan olaylar yoktur ve varolan ikinci, üçüncü el kanıtlar da çarpıtılmış veya karmakarışık edilmiştir. Genel olarak hafif çatışmaların bir gün önce olduğu kabul edilmektedir. Yine genel olarak, Bruce'un klasik teke tek dövüşte İngiliz şövalyesi Henry de Bohun'u öldürdüğü de kabul edilmektedir.

Tarihçilerin çoğu İskoç ordusunun balta, mızrak ve kargılarla donanmış tamamen yaya askerlerden oluştuğunda birleşirler. Aynı zamanda, İskoç saflarındaki yegâne silahlı askerlerin kılıç taşıdıkları ve Bruce'un bu nitelikte az sayıda adamı olduğu, ki kesinlikle sayıca, malzeme niteliğince ve at adedince yeterli değildi ve bu askerlerle İngiliz şövalyelerine üstün geldiği konusunda da uyuşmaktadırlar. Yine de XIV. yüzyıl vakanüvisi olan Barbour, Bruce ile ilgili olarak mantığa aykırı görünse de şunları belirtir: "Bruce Güney İskoçya'dan gelen, övündüğü kalabalık zırhlı adamlardan...'[14] Bu tür bilgiden, savaş sırasında göründüğü kadarıyla bir noktada, sonradan Bruce'un şahsi birliği için rezerve tutulacak, İngiliz okçularına karşı koyan zırhlı askerlerin olduğu anlaşılmaktadır. Ama daha da çarpıcı olan, vakanüvislerin tüm İskoç birimleri kendilerini çarpışmaya tamamıyla vermişken ve savaşın neticesi ortadayken, İngilizler'in 'taze kuvvet' olarak nitelendirdikleri, İskoç birliklerinin arkasından sancaklarıyla aniden ortaya çıkan birileri konusunda fikir birliğinde olmalarıdır.

Bazı beyanlara göre, bu taze birlik, İngilizler'in savaşçı olmadıkları hatasına düştükleri; köylüler, delikanlılar, orduyu takip eden siviller ve diğer geri hizmetteki görevlileri içeriyordu.

Kendi saflarından sözde bir lider seçmişler, çarşaflardan sancak yapmışlar, kendilerini ev yapımı silahlarla donatmışlar ve gönüllü kol olarak savaşa katılmışlardı. İskoç yurtseverliğini çağrıştıran; heyecanlı, romantik bir öykü gibi gözükse de, gerçeği çağrıştırmamaktadır. Eğer bu müdahale gerçekten bu kadar kendiliğinden, bu kadar ani ve bu kadar beklenmedik bir şekilde oldu ise, İngilizler'in yakalandığı bu sürprize İskoçlar da yakalanabilirdi. Müdahalenin beklendiği konusunda İskoç saflarında bir şaşkınlık görülmediği gibi, ağır silah donanımlı İngiliz şövalyelerinin, köylü ve sivillerin önünden yayan olarak kaçtıklarını düşlemek bile kolay değildir. Tüm deliller, kesin müdahalenin rezerve bir grup silahlı adamdan geldiğini göstermektedir. Bu bilinmez süvariler kim olabilirdi ki?

Taze bir kuvvetin aniden görünmesi, kimlikleri ne olursa olsun, hem İngiliz hem de İskoç ordularını tüketen bir günlük çarpışmanın ardından savaşın sonucunu etkilemişti. İngiliz saflarında panik baş göstermiş, Kral Edward 500 şövalyesiyle birlikte savaş alanından aniden kaçmıştı. Demoralize olan İngiliz piyadeleri de bu kaçışa ayak uydurmuştu ve geri çekiliş büyük ölçüde bir bozguna dönüşmüştü. Tüm İngiliz ordusu erzaklarını, paralarını, altın ve gümüş eşyalarını ve taşınabilir yüklerini, malzeme ve silahlarını terk ederek kaçtı. Bu arada bazı vakanüvisler dehşetli bir katliamdan bahsederken, kayıtlı İngiliz kayıplarının gerçekte çok fazla olmadığını göstermektedir. Yalnızca bir kont, 38 baron ve şövalyenin öldürüldüğünün rapor edildiği anlaşılmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla İngilizler'in yıkılma nedeni İskoç saldırılarının vahşetinden değildi, zaten buna dayanmayı planlıyorlardı, ama ek kuvveti görünce korkuya kapıldılar.

Böyle bir korkuya köylü ve sivillerin sebep olduğu, güvenilir bir neden değildir. Kesinlikle bu korku, ufak bir Tapınakçı asker grubundan kaynaklanmış olabilir. Bu gizemli davetsiz misa-

firler her kim idiyse, sakallarından, beyaz pelerinlerinden ve 'Beauseant' diye bilinen siyah-beyaz sancaklarından hemen tanınabilirdi. Eğer gerçekten böyle tanındılarsa ve eğer kimlikleri İngiliz saflarında yayıldıysa, sonuç kesinlikle anlatıldığı türde bir panikti.

Eğer Tapınakçılar Bannockburn'de böyle dönüm noktası olabilen bir rol oynadıysa, tarihsel kayıtlarda neden bundan bahsedilmiyor? Bu suskunluğun çok sayıda nedeni olmalıdır. İngilizler'in bakış açısından ne olduğunun tartışması bile oldukça zor durumdu ve İngilizler savaş hakkında kehanette bulunurcasına sessiz kalmaktaydı. İskoçlar'a gelince; Bannockburn'ü halklarının, kültürlerinin ve milliyetçiliklerinin bir zaferi olarak göstermek niyetindeydiler ve bu zafer bir ölçüde dış müdahalelerle lekelenmişti. Ayrıca, Bruce'un da göçmen Tapınakçılar'ın varlığını gizlemek için özel siyasi nedenleri vardı. Halen aforozlu olmasına rağmen 1314 yılı itibarıyla kilisenin desteğine gereksinimi vardı ve bu desteği Papalığı vazgeçirerek riske edemezdi. Papa'nın İskoçya'ya karşı geniş çaplı bir kampanya başlatmasını çabuklaştırmayı da riske edemezdi. Buna benzer bir olay yüzyıl önce Languedoc'ta meydana gelmişti ve ardından gelen ve 40 yıl süren tahribat halen insanların hafızalarındaydı. Daha da ötesi, en büyük Avrupalı destekçisi Fransa Kralı IV. Philip'ti, ki bu kral Tapınakçılar'a karşı yapılan zulüm ve baskıların ilk kışkırtıcısıydı.

Savaştan sonra, bir kişiye, özellikle Bruce'un derebeylerinden biri olan Og MacDonald'a özel bir tanınma tevcih edildi.

Angus Og ve adamlarının Bannockburn'de oynadıkları başarıyla sonuçlanan rolün sonucu ve MacDonald'ların kraliyet ordusunun sağ kanadını onurlandırarak yaptıkları savaş nedeniyle, kendilerinin de geleneksel talepleri sonucu, Bruce tarafından Angus Og'a bir tanınma tevcih edilmiştir. [15]

Kilmartin'in dışındaki topraklar olan Awe Gölü ve Sween Gölü, Bruce'un kayınbiraderi ve kraliyet muhafızlarından Sir Neil Campbell'ın idaresi altındaki kraliyet mülkleriydi. Bu bölgeye yerleşmiş olan Tapınakçılar da doğaldır ki, Angus Og'ın ismi altında savaşacaklardı.

Bannockburn, Ortaçağ'da meydana gelmiş yarım düzine savaştan kesinlikle biri ve en büyüğüydü. Büyük bir olasılıkla da İngiliz topraklarında olabilecek savaşların en büyüğüydü. İskoçya üzerinde İngiliz emellerine fiilen son veren bu savaşla İskoçya, 289 yıl bağımsız bir kraliyet olarak kalmıştır. XVII. yüzyılın başlarında, iki ülke tek bir krallık altında birleştiğinde, bu fetih yoluyla değil, ama veraset yoluyla olmuştur.

Bannockburn, tüm karşı koyuşlara rağmen, kalan 15 yıl boyunca Bruce'un hükümdarlığında fırtınalı günler de geçirmiştir. Erkek veliahtları olmadığından, ardılının kim olacağı konusunda zorluklar yaşanmıştır. 1315'te, Bannockburn'dan yaklaşık 10 ay sonra sonuçta ardıllık, kardeşi Edward'a verilmiştir. Bir ay sonra Edward Bruce, İrlanda'ya doğru gitmek üzere gemiye bindi. Takip eden yılın mayısında Dundalk'ta ülkenin kralı olarak taç giydi. Böylelikle, eski Kelt düşüne göre İrlanda ve İskoçya'yı birleştirme durumunda olacaktı. Ancak, 1318 Ekiminde öldü ve her iki taht için varislik boşta kaldı. Bruce'un ölümü üzerine aralık ayında İskoç tahtının, torunu Marjorie Bruce ve Stewart Walter'ın oğlu Robert'a geçmesine karar verildi.

6 Nisan 1320'de 'Abroath Deklarasyonu' isimli olağanüstü bir dokümanter film yayınlandı. Seton, Sinclair ve Graham ailelerinin temsilcileri de dahil olmak üzere sekiz kont ve 31 asilin oluşturduğu kurul ve bu kurulun imzalarıyla bir mektup niteliğindeki bu doküman, İskoçlar'ın Scythia'da iddia edilen kökenleri ve burada St. Andrew tarafından zaptedilen mallarının öyküsel tarihini içeriyordu. Robert Bruce'u kurtarıcıları olarak im-

liyor ve kendisini 'ikinci bir Maccabeaus veya Joshua' olarak selamlıyorlardı (Tapınakçılar için geleneksel değeri İncil'deki benzerlikleriyle belirtilerek). Daha da önemlisi, İskoçya'nın bağımsızlık bildirgesini ve kralın halkına karşı ilişkilerindeki dikkate değer derecede modern, ince düşünce ve davranışlarının tanımlanmasını içermesiydi.

"Tanrı'nın ilahi inayetiyle, krallıkta, krallığın yasaları ve geleneklerine göre ardıllık hakkı olması nedeniyle.... Ve tüm halkın yasal hakkı, muvaffaka! ve onayıyla kendisini prensimiz ve kralımız yaptık. Kendisine hem kendi hakkı ve hem de kendi rızası için, halkının güvenliğini yeniden sağlaması ve özgürlüklerinin korunmasından dolayı, her şeyde bağlılığımızdaki kararlılığı zorunlu kıldık. Ama bununla beraber eğer bu prens, asilce takip ettiği bu ilkelerden ayrılırsa ve bizim veya kraliyetimizin İngiliz kralı veya halkının idaresi altına girmesine rıza gösterirse, kendisini derhal düşmanımız olduğundan azletmeye çabalayacağımızı ve hem kendi hem de bizim haklarımızı bozan bir kimse olarak, özgürlüklerimizi koruyacak başka birisini kral yapacağımızı bildiririz."[16]

Bruce, diğer bir deyişle 'ilahi hak'tan dolayı kral değildi. O, yalnızca üzerine düşen görevleri yerine getirene kadar kraldı. Çağın şartlarına göre bu, krallığın olağanüstü ileri bir tanımlamasıydı.

1322'de II. Edward, İskoçya'ya son, daha doğrusu isteksizce bir sefer başlattı. Hiçbir sonuç alamadı. Bruce, buna misilleme olarak Yorkshire'a saldırılar düzenledi. 1323'te iki ülke savaşa, 13 yıl sürmesi kararlaştırılan ama yalnızca dört yıl süren bir ateşkesle son verdiler. Bu arada Bruce, Papalık ile yeni bir olayın, sonra da 'Avignon-tutsaklığı' diye adlandırılan kendi içindeki bölünme sancılarının karışıklığı içine girdi. Bir müddet için İngiltere Kralı II. Edward, İskoç Kilisesi ve bu kilisenin St. And-

rews'lu Lamberton, Glasgow'lu Wishart ve Dunkeld'li William Sinclair (Arbroath Deklarasyonu'na imza atan Rosslyn'li Sir Henry Sinclair'in erkek kardeşi) gibi güçlü milliyetçi piskoposdin adamlarından kurtulmayı çok istedi. Bunun için İngiltere Kralı, birbirini izleyen papaları, yerel piskoposları İskoç Kilisesi'ni takdis etmemeleri için uyardı. Avignon asıllı Papa XXII. John buna kulak verdi. Bruce, buna rağmen Papa'nın emellerine karşı gelmek için kendini piskoposlarıyla aynı yere koydu ve 1318'de James Douglas ve Moray Earl'ü ile birlikte yeniden aforoz edildi. Bir yıl sonra Papa, St. Andrews, Dunkeld, Aberdeen ve Moray piskoposlarını huzuruna çağırtarak, açıklamada bulunmalarını istedi. Piskoposlar, bu isteği önemsemediler ve onlar da 1320 yılı Haziranı'nda aforoz edildiler. Bu olaylar sırasında, Papa, Bruce'u kral olarak tanımamakta direndi. Çok anlamlıdır ki, kendisinden 'İskoç Kraliyet yöneticisi' olarak bahsetti. 1324 yılının sonlarında Papa XXII. John yumuşadı ve sonuçta Bruce, Papalığın gözünde de kral olarak kabul edildi. 1329 yılında Bruce öldü ve kendisinin ayarladığı gibi, Stuart Hanedanı'nın ilki ve torunu II. Robert, Bruce'un yerine geçti. Ölümünden önce Bruce, kalbinin çıkartılarak bir kutuya konmasını ve Kudüs'e götürülerek, Kutsal Kabir Kilisesi'nde gömülmesini istedi. Bundan dolayı 1330'da Sir James Douglas, Sir William Sinclair, Sir William Keith ve en azından iki şövalye daha olmak üzere kutsal topraklara doğru yola çıktılar. Douglas, Bruce'un kalbini boynuna astığı gümüş bir kutuda taşıyordu. Seyahat programları onları, Kastilya ve Leon Kralı XI. Alfonso ile tanışacakları İspanya'ya götürdü ve kendisine Granada'daki Emeviler'e karşı başlattığı seferde eşlik ettiler. 25 Mart 1330'da İskoçlar, öncü kıta olarak at bindikleri Tebas de Ardales Savaşı'nda kuşatıldılar. XIV. yüzyıl vakayınamesine göre, Douglas boynundan, içinde Bruce'un kalbi olan kutuyu çıkartarak, kendilerine hücum eden kalabalığa savurarak şöyle bağırdı:

Cesur Yürek, daima en önde gelen yol gösterici,
İleri! Engin bir alışkanlık olan sen,
Ve ben, ya seni takip edeceğim ya da öleceğim![17]

Ya Douglas'ın savaşın ortasında boşa harcayacak çok zamanı vardı ya da duygularını dize haline getirme hevesinin onu böyle heyecanlandırması gerçekten sorgulanmaya değerdi. Douglas'ın, Bruce'un kalbini düşmanlarına fırlatması kendisi ve refiki İskoçlar'ın, bunu takiben düşmanlarına pervasızca saldırmalarına neden olmuştur. Savaştan önce kolunu kıran ve bu nedenle savaşa katılamayan Sir William Keith dışında hepsi öldüler. William'ın, mucizevi bir şekilde bozulmamış kalbi yerde bulduğu, kutusuna koyarak beraberinde İskoçya'ya geri götürdüğü söylenir. Bruce'un kalbi, Melrose Kilisesi'nde, mihrabın yanında din adamlarına ait bölmenin doğu penceresinin altına gömülmüştür.

XIX. yüzyıl başlarında, Bruce'un Dunfirmline Kilisesi'ndeki mezarı açıldı. Sir Walter Scott zamanında, yaygın popüler geleneklere göre ayak kemikleri kesinlikle kurukafanın altına özenle çapraz konulmuş şekilde bulundu. Gerçekte bu böyle değildi; görünürde cesetle ilgili olağandışı bir şey yoktu.[18] Ama gelenekler bütünleyicidir. Çok açıktı ki, birisinin Bruce ile Masonik kurukafa ve kemikler arasında bağlantı kurmaktan bir çıkarı olmalıydı.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Asker Keşişler: Tapınak Şövalyeleri

Dağılmalarından önce bile, Tapınak Şövalyeleri, abartılı efsane ve söylenceler, koyu dedikodular, kuşkular ve boş inançlar arkasına gizlenmişlerdi. Yasaklanmalarını takip eden çağlarda, kendilerini çevreleyen efsanevi özellikleri yoğunlaştı ve gerçek efsane, sahtesinin içinde daha da karmaşık bir hal aldı. XVIII. ve XIX. yüzyıllar boyunca, göreceğimiz gibi Masonluğun belli başlı ritleri, Tapınakçılar'ın geçmiş tarihine dönük bir soy bağlantısı kurmanın sürekli olarak peşinde olmuştur. Aynı zamanda kökenlerinin özgün Tapınakçı tarikatından geldiğini iddia eden benzer Tapınakçı olmayan kurumlar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Bugün kendileriyle, Ortaçağ'ın beyaz pelerinli savaşçı keşişleriyle ortak kökenleri olduğunu iddia eden en azından beş kurum varlıklarını sürdürmektedir. Çağımızın şüpheci yakla-

şımcılığı ve alaycılığına rağmen, siyah-beyaz sancakları ve ayırt edilebilir yaygın kırmızı haçlarıyla 700 yıl önceki bu mistik askerler, merak çekecek, hatta romantik gelecek bir şeyler içermekteydi. Bunlar, Batı kültürünün geleneklerine ve folkloruna geçmiş, düş gücümüze yalnızca Haçlılar olarak değil, ama yüksek düzeyli entrikacılar ve güç simsarları, muhteşem hazinenin koruyucuları, sihirbazlar, gizli inisiyeler, gizli bilgilerin koruyucularından daha karışık daha başka şeyler çağrıştıran birileri olarak görülmektedir.

Zaman yine de insanlarla yarattıkları kurumun gerçek doğası arasındaki romantizmin perdesi arkasındaki insanların kimlik ve karakterini de örtmüştür. Halen sorulması gereken sorular vardır. Örneğin, Tapınakçılar dinsel inançlarına ne kadar bağlıydılar veya kilisenin inançlarına ne kadar karşıydılar?

Onlara yöneltilen suçlamaların ne kadarı doğruydu? Tarikatın içindeki yüksek düzey etkinlikleri, gizli büyük planları, bir Tapınakçı devleti yaratma projeleri; Hıristiyanlığı, Museviliği, İslamiyet'i uzlaştırma politikalarıyla ilgili sorulması gerekli birçok soru mevcuttur. Tarikatı şekillendiren etmenler, Katarlar'ın sapkın düşüncelerinin buluşması ve eski Hıristiyanlığın Paulus'cu olmayan pekiştirici düşüncesinin, kutsal topraklardaki şövalyelerle bir araya getirilmesiyle ilgili birçok soru vardır. 'İsa'nın yoksul askerleri' diye addedilen insanların topladıkları, kralların bile yağmalamayı düşündükleri ve hiçbir ipucu olmaksızın kayıplara karışan zenginlikle ilgili sorular da mevcuttur. Tapınakçılar'ın ritüelleri ve 'Baphomet' diye şifreli bir isim altında sözde tapındıkları gizemli idolle ilgili sorulması gerekli sorular da vardır ve Tarikatın yüksek kademesinin, en azından varsayımsal olarak sır ortağı oldukları zannedilen gizli bilgiyle ilgili muammalar bulunmaktadır. Bu bilgilerin doğası neydi? Engizisyonun sorguladığı anlamda gizli sihir, uygulamaları ve

Tanrı aleyhinde ritler gerektiren gerçek 'okültizm' miydi? Örneğin Hıristiyanlığın kökenine ilişkin kültürel ve politik unsurlar mı vardı? Uyuşturucu maddeler, zehirler, ilaçlar, mimari, haritacılık, navigasyon ve ticari yollan kapsayan teknoloji ve bilimsellik nereden geliyordu? Bu tarikata ne kadar yakından bakılırsa, bunun gibi birçok soruyu çözeyim derken çok daha fazla soruyla karşı karşıya kalırsınız.

Bahsettiğimiz gibi, Tapınakçılar'ın tarihi, I. David'in saltanatından, Bruce'un saltanatına kadar süren İskoçya'nın Kelt Krallığı ile tamamen yaşıttır. Yüzeysel olarak İskoç monarşisiyle, kutsal topraklarda yaratılan askeri-dinsel tarikat arasında ortak, küçük bir şey daha gözükecektir. Ama aralarında, bazıları Ortaçağ siyasal ve ekonomik coğrafyasının dikte ettiği, bazıları hiçbir zaman doğru dürüst kayda dahi geçmemiş, tanımlaması zor etmenlerden oluşan bağlantılar elde edilmiştir. 1314 yılıyla bu bağlantıların, Bannockburn'da Tapınakçı varlığını sağlamış olması oldukça olasıdır.

Tapınakçılar'ın Doğuşu

Çoğu kaynağa göre Tapınak Şövalyeleri veya 'Süleyman Mabedi'nin Yoksul Şövalyeleri', 1118 yılında kurulmuş olmasına rağmen, bu tarihten en az dört yıl önce de varolduklarını gösteren kesin deliller vardır.[1] Görünürdeki varolma nedenleri kutsal topraklara giden hacıları korumaktı. Buna rağmen deliller, ileri sürülen bu amacın bir dış görünüm olduğunu ve şövalyelerin, hem Cistercian'ların* hem de Tapınakçılar'ın destekleyicileri ve hamileri olan, Champagne Kontu Hugues, Saint Ber-

* Cistercian : Molesme Başrahibi Aziz Robert tarafından 1098 yılında Dijon yakınlarında Citeaux'da kurulmuş olan ve Benedikt'in kurallarından daha katı kurallar izleyen manastırdan olan (kimse).

nard ve Cistercian Tarikatı ile bağlantılı daha büyük bir amaç, daha görkemli siyasal ve ekonomik hedef peşinde olduklarını ortaya koymaktadır. Kontun kendisi 1124'te tarikata girmişti ve örgütün ilk Büyük Üstadı kendi derebeylerinden biri olan Hugues de Payen'dı. Örgütün diğer kurucu üyeleri arasında Saint Bernard'ın amcası Andre de Montbard da vardı.

I. David'in İskoçya Kralı olmasından dört yıl sonra 1128'e kadar Tapınakçılar'ın, gerçek kayıtlar, eklenmiş çeşitli yeni üye göstermesine rağmen, dokuz şövalyeden oluştuğu söylenmektedir. Bunlar; Champagne Kontu Hugues ile birlikte, Anjou Kontu Fulk, Geoffrey Plantaganet'nin babası ve İngiltere Kralı II. Henry'nin büyükbabasından oluşmaktadır. Yine de tarikatın daha önceki kayıtlarında, bu sayı daha da az görünmektedir. Daha sonra Saint Bernard'ın himayesinde yönetilen Troyes Konseyi'nde Tapınakçılar'a keşişlerin uyması gereken kuralları, daha doğru söylemek gerekirse bir anayasa eşdeğeri kurallar getirilmiş ve böylelikle burada resmen kurulmuşlardır. Bununla yeni bir olgunun da temsilcisi olmuşlardır. Bu olgu; Hıristiyan tarihinde askerlerin ilk defa keşiş olarak yaşamalarıydı.[2]

1128 ve daha sonrası yıllarda örgüt, yeni üyelerin katılımıyla birlikte, hem çok büyük paralar hem de mülk bağışlarıyla olağanüstü bir hızla büyüdü. Bir yıl içinde Fransa, İngiltere, İskoçya, İspanya ve Portekiz'de topraklara sahip oldular. 10 yıl içinde sahip oldukları mal varlıkları; İtalya, Avusturya, Almanya, Macaristan ve Bizans'a kadar uzanacaktı. 1131'de Aragon Kralı tarikata topraklarının üçte birini miras olarak bıraktı. XII. yüzyıl ortalarında Tapınakçılar, bir tek Papalığın dışında Hıristiyan aleminin en zengin ve en güçlü kurumunu oluşturmayı başarmışlardı.

Troyes Konseyi'ni takip eden yıllarda Hugues de Payen ve örgütün diğer kurucu üyeleri, her şeyi Filistin'deki derebeylik-

lerin yararına geliştirmek için tüm Avrupa'yı dolaştılar. Hugues ve en azından bir yoldaşının hem İngiltere hem de İskoçya'da bulundukları bilinmektedir. Anglo-Sakson vakayınamesi, Hugues'ün I. Henry'yi ziyaretinden şöyle bahseder:

"Kral kendisini büyük bir onurla karşıladı ve ona altın ve gümüşten hediyeler verdi. Ve sonra onu İngiltere'ye gönderdi, orada tüm iyi insanlar tarafından karşılandı, kendisine hediyeler verildi ve İskoçya'da da böyle oldu; ve o halkı Kudüs'e davet etti; ve hem kendisiyle beraber hem de kendisinden sonra bundan evvel olmayan çoklukta insan oraya gitti."[3]

Bu ilk ziyarette, Philip de Harcourt, örgüte Shipley, Essex'teki malikanesini ihsan eder. Dover malikanesinin, ki malikaneye ait kilisenin kalıntıları bugün de hâlâ görünür haldedir ve aynı tarihlere ait olduğuna inanılır.

Büyük Üstat olarak, Hugues de Payens, her bir Tapınakçı eyaleti (her ülkedeki Tapınakçı mülklerinin yerleşim alanı böyle adlandırılıyordu) için bölgesel üstatlar atamak üzere hareket geçti. Hakkında çok az şey bilinen ilk İngiltere Üstadı Hugh d'Argentein'di. Onu takiben 1153-1154'e kadar genç Norman şövalyesi Osto de St. Omar ve sonra da Richard de Hastings bu görevi yerine getirmişlerdir. Bu iki üstat yardımcılığında İngiltere'deki Tapınakçılar çok yenilikçi bir işe cesaret etmişler ve Eski Ahit'in bir kısmını ana dillerine çevirtmişlerdir. Eski Ahit'in Yargıçlar Kitabı'nın bu çevirisi 'Joshua ve Korkusuz Şövalyeleri' diye bir şövalyelik efsanesi şeklini almıştır.[4]

Tapınakçılar ile sahip oldukları toprakların bulunduğu ülkelerin yöneticileri arasındaki ilişkiler karışıktır. Örneğin Fransa'da ilişkileri en iyi durumdayken bile huzursuzluklar içeriyordu. Diğer taraftan İspanya'da ilişkiler sürekli olarak iyiydi. İngiltere'de de çoğunlukla iyiydi ve tarikat, İngiliz monarşisiyle içtenlikli bir uyum içerisinde olmaktan mutluluk duyuyordu.

Görmüş olduğumuz gibi, Kral I. Henry ilk şövalyeleri kolları açık karşılamışken, 1135'te başa geçen Stepnen, Birinci Haçlı Seferleri liderlerinden Blois Kontu'nun oğluydu ve Kutsal topraklardaki Tapınakçı etkinliklerine kısmen sempatiyle yaklaşıyordu. Kendisinin himayesinde, Tapınakçı külliyeleri ağı İngiltere'nin tümünde yayılmaya başladı. Derby Kontu, Bisham'ı, Warwick Kontu Warwick'te bir külliye yapımı için kendi toprağını bağışladı; Roger de Builli, Lincolnshire'daki Willoughton mevkiini teklif etti. Stepnen'ın eşi Mathilda, Essex ve Oxford'da geniş araziler ihsan etti ki, buraları sırasıyla en önemli iki külliye olan Temple Cressing ve Temple Cowley'dir.

Stephen'ın saltanatı sırasında Tapınakçılar İngiltere'de ilk merkezi üslerini de kurmuşlardır. Bu 'Old Temple'ın (eski Tapınakçı Mabedi) yeri Holborn'daydı. Burası, malikane binaları, bir kilise, bahçe, bir meyve bahçesi ve mezarlık içeriyordu ve çevresini bir hendek, daha doğrusu bir duvar sınırlıyordu. Temel yıkıntılarının varolduğu yer, şimdi High Holborn metro istasyonunun bulunduğu yerdir. Bununla beraber, örgütün Londra'daki merkezi burada uzun müddet kalmamıştır. 1161 yılı itibarıyla şövalyeler, kendilerine yeni bir bina kurmuşlardır ve bugün bile kendi isimlerini taşıyan bu yer, yalnızca kendilerine özgü yuvarlak kiliselerini içermekle kalmayıp, aynı zamanda belirli sayıda mezarı da içermektedir. 'Barram Novi Templi' veya Temple Bar, Fleet Caddesi ile Strand'ın kesiştiği yerde olup Tarikatın yörelere açılan kapısıydı. Altın çağında, 'New Temple' (Yeni Mabet) AIdwych'ten Strand'in yukarısına ve Fleet Caddesi'nin yarı yoluna ve oradan aşağıya doğru Thames Nehri'ne kadar uzanıyordu. Nehrin üzerinde kendi iskelelerine de sahiptiler. Yılda bir kez bu binalarda; İngiltere üstatları, İskoçya ve İrlanda baş rahiplerini kapsayan, Tarikatın İngiltere'deki diğer görevlilerinin de katılımıyla genel kurul toplanıyordu.

II. Henry, İngiliz monarşisiyle kendisini Thomas a Becket ile uzlaştırmaya çalışmak için özellikle etkin olan Tapınakçılarla yakın ilişkiyi devam ettirdi. Ama ilişkilerin daha da yakınlaşması Henry'nin oğlu Aslan Yürekli Richard zamanında olmuştur. Gerçekten Richard, Tapınakçılarla o kadar iyi ilişkiler içindeydi ki, kendisi genellikle bir tür 'Fahri Tapınak' sayılıyordu. Kendisine düzenli olarak Tapınak şövalyeleri eşlik ediyor, yolculukları sırasında külliyelerinde kalıyor ve onların gemileriyle yolculuk ediyordu. Akranı hükümdarları kinlendirerek, kutsal topraklardan kaçmaya zorlandığında, Tapınakçı giysileriyle tebdili kıyafet etmiş olarak kaçtı ve beraberinde kendisine Tapınakçılar eşlik etti. Richard, Tapınakçılar ve Haşhaşinler ile ilişki içindeydi. Aynı zamanda tarikata Kıbrıs'ı satmış, sonradan bu ada tarikatın resmi merkezi olmuştu.

Aynı zamanda Tapınakçılar bundan sonra, Richard'ın kardeşi ve de baş rakibi Kral John'dan saygı ve sadakat duyacak kadar yeterli etkinliğe ve güçlülüğe ulaşmıştır. Richard gibi John da düzenli olarak Tapınakçılar'ın Londra külliyesinde kalmış ve burasını saltanatının son dört yılında (1212-1216) geçici ikametgahı olarak kullanmıştır. İngiltere Büyük Üstadı Aymeric de St. Maur, John'un en yakın danışmanıydı ve aslında Aymeric'in iknasıyla kral, 1215'te Magna Carta'yı imzalamıştı. John dokümana imzasını eklediğinde, Aymeric yanındaydı ve kendisi de imzasını atmıştı. Sonradan Aymeric, John'u vasiyetnamesini yerine getirenler arasında anıldı.

Resmi olarak, Tapınakçılar'ın etkinlik alanlarından ilkinin Kudüs'ün Latin Krallığı olduğu farz edilmektedir. Avrupa, hem insan, hem malzeme, hem bunların kutsal topraklara taşınması için bir kanal, bir destek üssüne gereksinim duyuyordu. Tapınakçılar, kesinlikle 'Outre mer', (deniz ötesi topraklar) diye adlandırdıkları Ortadoğu'yu odaklarından çıkartmamışlardır. Et-

kinlik alanları en azından Mısır'dan, değilse bile batı noktalarından, olabildiğince Bizans'a kadar uzamıştır. Haçlı prensliklerinde, birkaç karar verilmiş olmasına rağmen çok az şey olmuştur ki, bunlara Tapınakçılar karışmamıştır. Aynı zamanda, buna rağmen Magna Carta'nın imzalanmasındaki rolleri, şövalyelerin birçok Avrupa krallığının iç işlerine karıştıklarını göstermektedir. İngiltere'de belirli ayrıcalık ve yetkilere sahip olmuşlardı. Böylece örneğin, Tapınakçılar'ın Büyük Üstadı, Parlamento'da kraliyetin birinci asalet unvanlısı olarak yer alıyordu. Örgüt doğaldır ki, aynı zamanda vergilerden muaftı ve vergi toplayıcılarından korunmak için büyük İngiliz kasabalarındaki ev ve mülklerinin üzeri metal Tapınakçı haçlarıyla işaretlenirdi. Bu haçların Leeds'deki Templer Caddesi'ndeki örnekleri, bugün Clerkenwell'de St. John Tarikatı müzesinde görülebilir. Bu gibi yerleşim bölgelerinde nasıl hareket edileceğine şövalyeler kendileri karar veriyorlardı. Yerel suçluları yargılamak için kendi mahkemelerini toplayabiliyorlardı. Kendi pazar ve fuarlarını işletiyor, yol, köprü ve nehir geçiş ücretlerinden muaf tutuluyorlardı. İngiltere'deki servetleri çok büyüktü ve ülkenin bir ucundan diğer bir ucuna kadar yayılmışlardı.

Tarikatın eski topraklarından bazıları, Londra havalisinde Golders Green'in kuzeyinde Temple Fortune'da olduğu gibi 'Temple' ön ekinden anlaşılabilir. Bu önekle İngiliz adalarının neresinde karşılaşılırsa karşılaşılsın, burada bir zamanlar bir Tapınakçı üssü olduğu genellikle kabul görür. Bugün örgütün mal varlıklarının kesin bir listesini derlemek olanaksızdır, ama en tutucu tahminler bile, 30 tam teşekküllü külliyeyi[5] içeren en az 74 ana mülk ve harfi harfine; yüzlerce kasaba, mezra, kilise ve çiftlikten oluşmuş küçüklü büyüklü gayrimenkul olduğunu göstermektedir. Fırsat düştükçe, örgütün ticari etkinlikleri kendi kasabalarını kurmaya kadar gitti. Örneğin, Hertfordshire'da

Letchworth yakınlarındaki Baldock, Tapınakçılar tarafından 1148 yılı civarında kurulmuştur. Adı Bağdat'tan alınmadır. Modern Bristol kentinin büyük bir bölümü de bir zamanlar onların mülküydü.

Gerçekten Bristol, tarikatın ana limanlarından biriydi ve gemiler Bristol ile Tapınakçılar'ın ilk Atlantik üssü, Fransa'daki La Rochelle arasında düzenli olarak seyrediyordu. III. Henry'nin özel yazışmalarında, iki Tapınakçı gemisi 'La Templere' ve 'Le Buscard' adlarına rastlanmıştır.[6] Tapınak Şövalyelerinin kazanç getirici ayrıcalıklarından biri de, kendi yünlerini ihraç edebilmeleriydi. Bu en azından hacıların taşınması gibi, tarikat topraklarından gelen gelir kadar hatırı sayılır bir gelir getiriyordu. Yalnızca Yorkshire'da 1308 yılı boyunca mülklerinin ürettiği gelir bin 130 sterlindi.[7] (O zamanlar gösterişsiz bir kalenin inşası 500 sterline mal oluyordu. Bir şövalye ve toprak ağasının bir yıllık ücreti 55 sterlindi.)

İrlanda'da, pek iyi listelenmemesine rağmen mal varlıkları ağı eşit olarak geniş bir alana yayılmıştı.[8] Biri Dublin'de altı külliye, en azından Waterford ve Wexford kontluklarının güney sahilinde üç külliye vardı. İngiltere'de olduğu gibi, sayısız malikane, çiftlik, kilise ve kaleler de bulunuyordu. Louth Kontluğu'ndaki Kilsaren külliyesi, 12 kiliseye sahipti ve bu kiliseler gibi diğer sekizinden vergi toplanıyordu. Batı kıyısında, Sligo'daki malikanede en azından bir Tapınakçı evi bulunmaktaydı. Göreceğimiz gibi, İrlanda'nın batısında başka üslerinin olup olmadığı sorusu çok önemlidir.

İskoçya'ya gelince, kayıtlar kısmen uydurma ve güvenilmezdir. Kısmen dememizin nedeni; kraliyetteki XIII. yüzyıl sonundaki kargaşadır, kısmen diyoruz çünkü çoğunun kasten gizlendiği görülmektedir. En azından iki ana külliye mevcuttu.[9] Bunlardan biri Aberdeen yakınlarında Maryculter, diğer daha

büyüğü; örgütün ilk İskoç üssü olarak seçilmiş olan ve 'Savaşçıların Yeri'nin Galce karşılığı olan Balantrodoch'du. Edinburgh yakınlarında yer alan bu yerin şimdiki adı Temple'dır. İskoçya'daki Tapınakçı mülklerinin derlemesi, Engizisyon tarafından sorguya çekilen William de Middleton'ın tanıklığıyla yapılmıştır. Maryculter ve Balantrodoch'tan bizzat kendisinin hizmet ettiği iki yer olarak bahsetmiştir. Doğaldır ki, hizmet etmediği benzeri başka yerler de olabilir. Ve aynı zamanda gerçeği açıklamaktaki hasisliğini de unutmamak gerekir. Gerçekten vakayinameler, Berwick (sonradan İskoçya'nın bir parçası olmuştu) ve Falkirk yakınında Liston'da bulunan mal varlıklarına değinirler. Argyll'in dışında, İskoçya'da en azından 10 yerde Tapınakçılar'ın sahip olduğu yerler olduğuna dair deliller mevcuttur, ama bunların ne kadar küçük veya büyük, külliye mi yoksa sadece çiftlik mi olduğunu bilmek olası değildir.

Tapınak Şövalyeleri'nin Finansal Etkileri

Mal varlıkları, insan gücü, diplomatik ustalıkları ve askeri hünerlerinden dolayı, Tapınakçılar'ın muazzam bir politik ve askeri etkileri olmuştur. Bu etki, çağın ekonomik kurumlarında derin değişiklikler yapacak kadar önemliydi. Tarihçiler genellikle Batı Avrupa ekonomik kurumlarının gelişim ve evrimini, Yahudi tefecilere ve büyük İtalyan ticarethaneleriyle konsorsiyumlarına bağlarlar. Ancak Yahudi tefeciler onlarla karşılaştırıldığında ikinci derecede kalmış ve ayrıca Tapınakçılar İtalyan ticarethanelerinden daha önce gelmekle kalmamış aynı zamanda bu ticarethanelerin daha sonra taklit edip uyguladıkları makine ve yöntemleri de tesis etmişlerdir. Aslında modern bankacılığın kökeni Tapınak tarikatına bağlanılabilir. Tapınakçılar güçlerinin doruğunda, hepsini olmasa da mevcut kapitallerinin çoğunu

Batı Avrupa'da kullanmışlardır. Kredi açma kavramının öncüleri olduğu kadar, büyüme ve ticari gelişmede kredi tahsisinin de öncüleridir. Aslında yirminci yüzyıl bankacılığının tüm fonksiyonlarını uygulamışlardır.

Teoride, kilise yasaları hıristiyanlara tefecilikle uğraşmayı ve ödünç verilen paradan faiz almayı yasaklamıştı. Tapınakçılar gibi görünürde dindar olan bir kuruma bu yasaklamanın daha da katı uygulanması beklenebilir. Yine de, Tapınakçılar, kütlesel düzeyde ödünç para vermişler, bundan da faiz almışlardır. Tanıtlanmış bir olayda, bir alacağın geç ödenmesinden dolayı taraflar arasında anlaşılmış faiz oranının yıllık yüzde 60 olduğu görülür ki, bu Yahudi tefecilerin kabul ettikleri orandan yüzde 17 daha fazladır. Kilise yasalarının, tefeciliğe karşı kuralları katı gibi görülmekle beraber zaman zaman göz yumma veya görmezlikten gelme söz konusu olmuştur. [10] Tarikat dokümanlarının birçoğunun elde olmaması, Tapınakçılar'ın kendilerini açıkça faizden söz etmelerini sakındıracak şartlar üzerinde, spekülasyon yapılmasına neden olmuştur, ama borç para alanların geri ödeme talimatları böyle herhangi bir rezervle sınırlandırılmamıştır. I. Edward, Tapınakçılar'a geri ödeme yaparken ana para dışında bir miktardan ve oldukça yüksek faizden söz eder.[11] Gerçekte İngiliz tahtı müzmin bir şekilde tarikata borçluydu. Kral John, aynı zamanda 1260 ile 1266 yılları arasında hazinesi askeri seferlerde tükenen hatta İngiliz tahtının mücevherlerini Tapınakçılar'a rehine veren III. Henry, sürekli olarak örgütten borç para almış, Kraliçe Eleanor kraliyet mücevherlerini Örgütün Paris malikanesine şahsen götürmüştür. Henry'nin tahta çıkmasından önceki yıllar, Tapınakçılar geleceğin kralı I. Edward'a ödünç para vermiştir. Saltanatının birinci yılında, Edward örgüte 28 bin 189 sterlinlik ana borcu üzerinden 2 bin mark faiz ödemiştir.[12]

Tapınakçılar'ın finansal etkinliklerinden en önemlisi fonların gerçek transferi yapılmadan uzak mesafelere ödemeler yapılmasıydı. Yolculukların kesin olmadığı, yolların korumasız olduğu ve yağmalamanın değişmez bir risk olduğu bir çağda insanların, kıymetli eşyaları üzerinde yolculuk yapma isteksizliklerine hak verilebilir. Robin Hood söylenceleri, zengin tüccarlara, esnaflara hatta asillere, Robin'in adamlarının hayalet gibi birden bire ortaya çıkarak sürekli gözdağı vermelerinin en açık göstergesiydi. Sonuçta, Tapınakçılar, akreditif olayını da tasarlamışlardı. Örneğin bir miktar para tarikatın Londra binasına yatırıldığında, karşılığında bir tür makbuz alınıyordu. Bundan sonra İngiltere'nin herhangi bir yerine, Kıta Avrupası'na hatta kutsal topraklara rahatça yolculuk yapılabiliyordu. Gidilen her yerde, istenilen döviz cinsi ne olursa olsun, nakit olarak alınabilmesi için makbuzun gösterilmesi yeterliydi. Bu tür bir ödemede çalınma ve sahtekarlığı önlemek için, sırrını yalnızca Tapınakçılar'ın bildiği karmaşık bir kodlama sistemi kullanılıyordu.

Ödünç para verme ve akreditif açmaya ek olarak Tapınakçılar, külliyeler ağı aracılığıyla kiralık kasa hizmeti de veriyorlardı. Fransa'daki Paris binası, aynı zamanda hem devletin hem de tarikatın zenginliğini barındıran en önemli kraliyet hazinesiydi ve şövalyelerin haznedarı aynı zamanda kralın da haznedarıydı. Fransa Krallığı'nın tüm finansmanı böylece tarikatın denetimine girmişti. Örgütün İngiltere'deki etkinliği bu kadar büyük değildi. Buna rağmen daha önce de belirttiğimiz gibi kraliyet mücevherleri; Kral John'un saltanatı boyunca, II. Henry, John, III. Henry ve I. Edward'ın dört kraliyet haznedarından biri olarak hizmet ettiği Londra binasında tutulmaktaydı. Tapınakçılar, İngiltere'de vergi toplayıcıları olarak da rol almışlardır. Yalnızca Papalığa ödenen vergileri, bağışları toplamakla kalmamış, aynı zamanda kraliyet için vergi ve diğer gelirleri de topla-

mışlardır. Böylece bugünün ulusal gelirinin vergilerden oluşan bölümünden daha yüksek hacimde bir para topladıkları görülmektedir. 1294 yılında eski paradan yeni paraya geçişi organize ettiler. Sık sık simsarlık ve tahsildarlık yapmış vesayetlerindeki fon ve emlağa mutemet olmuşlardır. Tartışmalı fidye ödemelerinde, drahomalarda, aylık bağlamalarda ve bunlara benzer diğer birçok muamelede arabuluculukta bulunmuşlardır.

Güçlerinin doruğunda Tapınakçılar, kibir, küstahlık, insafsızlık ve aşırı ahlaksız davranışlı olmakla itham edilmişlerdir. "Tapınakçı gibi içmek" deyimi Ortaçağ İngilteresi'nde çok sık kullanılan bir benzetmeydi ve namus üzerine ettikleri yemine rağmen şövalyelerin, sarhoşken fahişelerle de yatıp kalktıkları görülmektedir. Olumsuz davranışları ne olursa olsun, finansal işlerde doğruluk, dürüstlük ve sağlamlık içeren itibarları hiçbir zaman lekelenmemiştir. Bazıları onları sevmeyebilir, ama onlara güvenilebileceğini de bilir. Ve Tapınakçılar, kendi üyelerinden uygunsuzluklarını tespit ettiklerine karşı da kısmen çok serttiler. Bir keresinde İrlanda'daki tapınağın baş rahiplerinden biri zimmetine para geçirmekten suçlu bulunmuştu. Londra'daki Tapınakçı kilisesinin yerde yatılmayacak kadar ufak bir pişmanlık hücresine, ki bugün bile görülebilir, hapsedilmiş ve açlıktan ölmüştü. Söylendiğine göre sekiz hafta can çekişmişti.

Tapınakçılar, bugünkü İsviçre bankaları gibi ölenlerin veya mal ve mülküne el konulmuşların birtakım uzun vadeli fonlarını muhafaza etmişlerdir. Kralların ve diğer hükümdarların böyle kaynaklara ara sıra el atmaları şaşırtıcı değildir. Nitekim, II. Henry bir keresinde gözden düşmüş bir lordun yatırdığı parayı tarikattan talep etmiş, kendisine cevaben, kendilerine güvenilerek emanet edilen bu paranın, verenin izni olmadan hiç kimseye verilmeyeceği bildirilmiştir. [13]

Yoksul şövalyelerin en sürekli başarıları ekonomiydi. Hiçbir Ortaçağ kurumu kapitalizmin gelişmesinde Tapınakçılar kadar etkili olamamıştır.[14] Ama, böyle etkili kullandıkları dayanılmaz cazibedeki zenginlik, onların delice cesareti ve ihtirasıyla yarışan bir krala teslim olmalarına neden olacaktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Tutuklamalar ve İşkence

1306 yılı itibarıyla Tapınakçılar, Yakışıklı Philip olarak da bilinen Fransa Kralı IV. Philip'in özel ilgisinden dolayı odak noktası haline gelmişti. Philip, aşırı derecede ihtiraslı biriydi. Ülkesi için muhteşem planları vardı ve yoluna çıkan kim ve ne olursa olsun ezmekten pişmanlık duymuyordu. Papa VIII. Bonifa-ce'ın kaçırılıp öldürülmesini düzenlemişti ve takiben bir başka Papa, XI. Benedikt'in de olasılıkla zehirlenerek 1305 yılında sonradan Papa V.Clement olan daha önceki Bordeaux Baş Piskoposu Bertrand de Goth'u kuklası olarak Papalık tahtına geçirmişti. 1309'da Philip papalık makamını kaçırıp, Roma'daki yerinden kökünden sökerek, gerçekte Fransa Krallığı'nın önemsiz uzantısı haline geldiği, Fransa topraklarındaki Avignon şehrine yeniden yerleştirdi. 'Avignon Tutsaklığı' diye adlandırılan bu girişim, bu ayrılık 1377 yılına kadar süren 67 yıl rakip papalar üret-

miş ve Katolik Kilisesi'ni bölmüştür. Cebinde Papalığı taşıyan Philip, Tapınakçılar'a karşı hareket edebilme gereksinimi olan serbestliğe sahip olmuştu.

Böyle hareket etmesinde sayısız dürtü olmakla beraber, aynı zamanda şövalyelere karşı şahsi kini de vardı. Daha önce I. Richard'a verilen statü cinsinden, örgüte 'Fahri Tapınakçı' olarak alınması talebinde bulunmuş ve aşağılanarak refüze edilmişti. Sonra 1306'da ayaklanan ayaktakımı, örgütün tereddüt ettiği zenginlik ve kaynak kapsamına birinci elden tanıklık ettiği Paris Mabedi'ne sığınmaya zorlamıştı. Philip'in ümitsizce paraya ihtiyacı vardı ve Tapınak hazinesi ağzının sularının akmasına neden olmuştu. Kralın şövalyelere karşı tutumunda; açgözlülük, kin ve aşağılama tehlikeli bir şekilde birleşmişti. Sonuç olarak, Tapınakçılar krallığının sağlamlığı için gerçek bir tehdit oluşturuyorlardı veya Philip'in gözünde tehdit oluşturuyor gözüküyorlardı. Görmüş olduğumuz gibi 1291'de, Batılı Haçlılar'ın kutsal topraklardaki son kalesi Akkâ serasenlerin* eline geçmiş ve Kudüs'ün Lâtin Krallığı bir daha elde edilemeyecek biçimde kaybedilmişti. Bu, Tapınakçılar'ı, yani Batı dünyasındaki en iyi yetiştirilmiş, en iyi teçhizatlandırılmış, en profesyonel askeri gücünü, varolma nedensiz, Philip'e göre daha uğursuzca, yuvasız bırakmıştır.

Şövalyeler çoktan, Kıbrıs'ta geçici bir üs kurmuşlardı, ama daha hırslı planlar peşindeydiler. Benzeri bir örgüt olan Töton Şövalyeleri'nin Prusya ve Baltık'ta yarattıkları Ordenstadt benzeri, kendilerine ait bir prenslik veya devlet kurmayı düşlemeleri şaşırtıcı değildir. Ama Ordenstadt, Papalığın ve seküler hükümdarların gücünün ulaşamayacağı bir yerin, Hıristiyan Avrupa'nın oldukça ötesindeydi. Daha da ötesi, Ordenstadt, haçlı-

* Serasen: Haçlı seferleri zamanında müslümanlar.

ların başka bir şekli olarak doğrulanabilir veya mantıksal olarak bu şekilde açıklanabilirdi. Bu şekil, kuzeydoğu Avrupa'nın putperest kabilelerine, pagan Prusyalılar, Baltlar ve Litvanyalılar'a ve Ortodokslar'a, (bundan dolayı da heretiktir) Pskov ve Novgorod gibi kuzey-batı Rus şehir devletlerine karşı bir Haçlı oluşumuydu. Diğer tarafta Fransa'da zaten engin nüfuz kullanmış olan Tapınakçılar, Fransa Kralı tarafından önceki yüzyıl süresinde geçerli olarak ilhak edilmiş, Avrupa Hıristiyanlığı'nın tam kalbinde yer alan Languedoc'ta kendi Ordenstadt'larını yaratmayı tasarlamışlardı.[1] Philip'e göre, güney basamağında bir Tapınakçı prensliği beklentisi ve hak iddia ettiği toprakları içine alacak bir prenslik yalnızca korku ve kızgınlık beslemesine neden olacaktı.

Philip, yapacağı manevrayı kılı kırk yararak planladı. Kısmen kralın tarikata sızmış ajanları tarafından, kısmen firari iddia edilen bir şövalyenin gönüllü itiraflarından bir suçlamalar kataloğu derlendi. Bu suçlamalarla silahlanmış olan Philip, hareket edebilme serbestliği kazandı ve darbesini vurması ani, çabuk ve öldürücü oldu.

Modern gizli polis baskınlarına yakışır bir operasyonla, kral ülkenin her yanındaki bailiff* ve seneschal'lerine** mühürlü emirler gönderdi. Bu emirler her yerde, aynı anda açılacak ve hemen yerine getirilecekti. 13 Ekim 1307 Cuma günü şafak sökerken Fransa'daki tüm Tapınakçılar kralın adamları tarafından yakalanacak, tutuklanacak, külliyeleri kraliyet müsaderesi altına alınacak ve malları kamulaştırılacaktı.

Ancak örgütün efsanevi serveti, Philip'den paçayı kurtarmayı başardı. Hiçbir zaman bulunamadı ve 'Tapınakçı Hazinesi' bir giz olarak kaldı.

---

* Bailiff: Kralın bir bölgedeki temsilcisi, şerif yardımcısı.

** Seneschal: Ortaçağ'da derebeyi kethüdası.

Gerçekte, Philip'in kendisinin ve daha sonra gelen tarihçilerin inandığı gibi, Philip'in sürpriz askeri darbesi Tapınakçılar için bir sürpriz miydi? Bu sorgulanabilir. Tapınakçılar'ın da benzer bir ön uyarı aldıklarını gösterir geçerli deliller vardı. Kısaca ani saldırıdan önce, Büyük Üstat Jacques de Molay, örgütün birçok kitap ve günümüze kadar gelen bazı tüzüklerini toplatarak yaktırdı. Bu sıralarda, Tapınakçılar'dan kaçan bir şövalyenin, Haznedar'ın oldukça bilge olduğunu söylemesi, yakında bir çeşit krizin olacağını hissetmesinden miydi acaba? Fransa'daki tüm külliyelere, örgütün tüm ritüelleri hakkında herhangi bir bilginin verilmemesini vurgulayan resmi bir bildiri gönderilmişti.

Her halükarda ister Tapınakçılar önceden uyarılmış olsun isterse de olacakları hissetmiş olsunlar, bazı önlemler kesinlikle alınmıştı. Birincisi, birçok şövalye kaçtı ve yakalananlar öyle hareket etmeleri önerilmişçesine uysalca teslim oldular. Fransız Tapınakçıları'nın kralın seneschal'lerine etkili bir direnişte bulunduklarına dair hiçbir kayıt yoktur. İkincisi hemen hemen tümü tarikatın haznedarıyla, bir şekilde bağlantılı belirli bir grup şövalyenin organize firarı ile ilgili belirtiler mevcuttur.[2]

Bu hazırlıkları ortaya koyduktan sonra, hazinenin hemen hemen tüm belge ve kayıtlarıyla birlikte ortadan kaybolması şaşırtıcı değildir. Engizisyonun sorguladığı bir şövalye, tutuklamalardan kısa bir süre önce, hazinenin Paris Külliyesi'nden kaçırılmış olduğunu söylemiştir. Aynı görgü tanığı Fransa preseptörünün, merkezi 50 atla terk ederek nereden olduğu belirtilmeden bir gemiye binip, hiçbiri bir daha görülmeyen 18 kadırgayla denize açıldığını da söylemiştir.[3] Tüm bunlar doğru da, yanlış da olsa Tapınakçı filosunun tümünün kralın pençesinden kaçmış olduğu görülmektedir. Yalnızca o sırada değil, hiçbir zaman örgütün gemilerinden herhangi birinin yakalandığına dair bir kayıt yoktur. Öte yandan gemilerin, taşıyabilecekleri ne olursa olsun, kesinlikle gözden kayboldukları görülmektedir.

Fransa'da, tutuklanan Tapınakçılar yargılandılar ve çoğu iğrenç işkencelere tabi tutuldular. Suçlamalar her zamankinden daha vahşice arttı ve garip itiraflarda bulunduruldular. Ülkede acımasız dedikodular yayılmaya başladı. Tapınakçılar'ın 'Baphomet' diye adlandırılan şeytansal bir güce tapındıkları söyleniyordu. Gizli törenlerinde, kendileriyle konuşan ve onları sinirsel erdemleriyle saran sakallı bir erkek başı önünde güya yerlere kapanıyorlardı. Bu törenlerin yetkisiz görgü tanıklarının ortadan kaybolduğu belirtiliyordu. Hatta daha da şüpheli başka suçlamalar da vardı. Tapınakçılar, yeni doğmuş bebekleri öldürmekle, kadınlara kürtajı öğretmekle, tarikata girecek adayların göbeklerine müstehcen öpücükler kondurmakla ve homoseksüellikle suçlanıyorlardı. Ama bu suçlamaların arasında bir tanesi vardı ki, bu suçlama en tuhafıydı. Yüzlerce yıl Hıristiyanlık için savaşmış ve canlarını vermiş İsa'nın bu askerleri, ritüel olarak İsa'yı inkâr etmekle; haçı reddederek çiğnemekle ve ona tükürmekle suçlanıyordu.

Suçlamaların geçerliliğini veya geçersizliğini araştıracak yer burası değildir. Biz, bunları araştırılması gereken ayrıntılar olarak dikkate alıyoruz.[4] Birçok yorumcu da bizim gibi düşünmektedir. Gerçekte, duruşmalar ve örgütün suçlu olup olmadığına dair soruları içeren çeşitli kitaplar yazılmıştır. Bu bağlamda Tapınakçılar'ın dinsel heterodoksi, eğer değilse harekete geçmiş Hıristiyanlık karşıtı fikirlerle lekelenmiş olduklarını kolayca anlamak yeterlidir. Bununla beraber kendilerine yapılan diğer suçlamalar, büyük olasılıkla uydurulmuş, üretilmiş veya abartılmıştır. Sorgulanan ve işkenceye tabi tutulan tüm şövalyelerden, yalnızca ikisi Engizisyon kayıtlarına göre homoseksüelliği itiraf etmiştir. Eğer tarikatın içerisinde homoseksüellik var idiyse, bunun ister askeri veya dinsel olsun, kapalı bir erkek toplumundakinden daha büyük bir ölçüde olması mümkün değildir.

Duruşmalar, tutuklamaların başlamasını takiben altı gün içinde başladı. İlk dava kralın resmi görevlileri tarafından görüldü. Ama Philip'in cebinde zaten bir papa vardı ve hemen kuklasına zorbalık ederek Papalığın tüm yetkileriyle destekledi. Fransa Kralı'nın resmen başlattığı zulüm süratle Fransa'nın ötesine de yayıldı ve engizisyon tarafından üstlendi. Bu, yedi yıl sürecekti. Bugün bize önemsiz görünen, ama genelde Ortaçağ tarihinin çapraşık bölümleri, Hıristiyan dünyasında reaksiyonları harekete geçiren, Batı kültürünü sarsan, İskoçya'nın çok ötesinde gölgede kalan dramatik olaylar, zamanının tek ve en tesirli olayı halini alacaktı.

Tapınakçılar, Papalığın dışında, çağının en önemli, en güçlü, en prestijli, görünüşte en yıkılmaz kurumu olarak anımsanmalıdır. Philip'in saldırılarında örgüt, yaklaşık 200 yıllık bir kurumdu ve Batı Hıristiyanlığı'nın merkez sütunlarından biri sayılıyordu. Çağdaşlarından birçoğuna göre, değişmez olduğu kadar dayanıklı, Hıristiyan aleminin kendisi kadar sürekli görünüyordu. Böyle büyük bir yapı, çağının inanç ve düşüncelerinin üzerine kurulduğu temeli sallayarak aceleyle yıkılacaktı. Bu olay karşısında Dante, İlahi Komedya'sında zulme uğrayan 'Beyaz Pelerinliler'e duyduğu sempati ve girdiği şoku dile getirdi. Gerçekte, ayın 13'ü Cuma'yı içeren boş inancın bir talihsizlik günü olması Philip'in ilk saldırısını başlattığı 13 Ekim 1307 Cuma günü olmasına bağlanır.

Tarikat, kesin bir suçlama veya masumiyet kararından hiç bahsedilmeksizin 22 Mart 1312'de yayınlanan Papalık fermanıyla çözüldü. Bununla beraber şövalyeler, Fransa'da iki yıl daha taciz edileceklerdi. Sonuçta 1314'ün Mart ayında Büyük Üstat Jacques de Molay ve Normandiya Preseptörü Geoffroi de Charnay, Seine Nehri üzerindeki Cite Adası'nda ateşte yakılarak öldürüldüler. Bugün burada olayın anısına bir plaket asılıdır.

Engizisyon

Philip'in Tapınakçılar'ı taciz eden hevesi biraz şüpheli olmaktan da ötedir. Kendi topraklarındaki örgütü imha etme arayışı anlaşılabilir, ama Hıristiyanlık alemindeki her bir Tapınakçı'yı arayacak kadar ileri gitmesi biraz tedirgin edicidir. Acaba örgütün öcünden mi korkmuştu? Moral şevkle oldukça motive edilebilirdi. Yoksa, en azından bir ve büyük bir olasılıkla bir ikinci papanın öldürülmesini hazırlayan bir kral, inanç arınmışlığında titizlenecek miydi? Papalığa bağlılığına gelince, Papalık zaten fiilen onun olmuştu. Dolayısıyla ona bağlılık göstermesi gerekmiyordu.

Her halükarda Philip, tarikate karşı uyguladığı zulümde kendisine katılmalarını istediği dostu olan kralları gücendirmişti. Örneğin, Almanya'nın bir parçası olan Lorrain'de Tapınakçılar saltanattaki dük tarafından destekleniyordu. Şövalyelerden birkaçı yargılanmış ve hemen beraat ettirilmişlerdi. Çoğu, rivayete göre, kendilerine sakallarını kesme, sektiler giysiler giyme ve kendilerine hıyanet etmeyen yerel halkın arasına karışma talimatı veren yöneticilerinin sözünü dinler görünmüşlerdi.

Almanya genelinde Tapınakçılar mahkemede tam teçhizatlı olarak ortaya çıkarak ve kendilerini açıkça savunmaya hazırlamış olarak, yargıçlara meydan okudular. Yargıçlar, sindirilmişlikle hemen Tapınakçılar'ın suçsuz oldukları kararını verdiler. Örgüt resmen çözüldüğünde birçok Alman Tapınakçısı; St. John ve Töton Şövalyeleri tarikatlarında sıcak bir karşılamayla karşılaştılar. İspanya'da da Tapınakçılar kendilerine zulüm edenlere direndiler ve diğer örgütlerde, özellikle de Calatrava'da kendilerine bir barınak buldular. Ve aslında firari Tapınakçılar'ın, sığınağı olan yeni bir örgüt, Montesa kurulmuş oldu.

Portekiz'de, şövalyeler sorgulamada aklandılar ve isimlerini sade bir şekilde değiştirerek, İsa'nın Şövalyeleri adını aldılar. Bu isimle denizcilik keşifleriyle, XVI. yüzyıla kadar varlık gösterdiler. (Vasco de Gama, bir İsa Şövalyesi'ydi; Prens Navigatör Henry, tarikatın Büyük Üstadıydı) İsa'nın Şövalyeleri'ne ait gemiler tarikatın tanıdık ciğer kırmızısı haçlı yelkenleri fora edilmiş olarak seyrediyordu. Ve Colomb'un aynı haçı taşıyan üç karavelası Atlantik'i geçerek Yeni Dünya'ya ulaştı. (Colomb'un kendisi eski Büyük Üstatlar'dan birinin kızıyla evliydi ve kayınpederinin harita ve günlüklerinden faydalanma olasılığı vardı.)

Eğer Philip, Tapınakçılar'ı Kıta Avrupası'nın herhangi bir yerinde taciz etmek için biraz destek bulsaydı, İngiltere'den daha fazla işbirliği beklentisi için nedenleri olacaktı. Her şeye rağmen II. Edward damadıydı. Ama Edward başlangıçta gönülsüzdü. Gerçekten, İngiltere Kralı, mektuplarında tarikata yapılan suçlamaları inanılmaz bulmakla kalmadığını, ama aynı zamanda bu suçlamaları yapanların doğruluğundan şüphe duyduğunu belirtmiştir. Böylece 4 Aralık 1307'de, ilk tutuklamalardan bir buçuk aydan az bir zaman sonra Portekiz, Kastilya, Aragon ve Sicilya krallarına şöyle yazmıştı:

O [Philip'in elçisi] Katolik inancına karşı, şüphesiz dehşetli ve nefret uyandıran büyük kötülükler, evvelce belirtilen kardeşlerimizin tarafgirliğine bizi ikna etmeye çabalayarak [bizim] tüm kardeşlerimizi hapse atmamız gereğini bizden önce ilan etme cüretini gösterdi.[5]

Ve mektubuna son vererek alıcılardan:

... huysuz insanların, dürüstlük şevkiyle değil, ama açgözlülük ve gıpta ruhuyla canlandırdıklarına inandığımız iftiralarına kulak asmamalarını istedi.[6]

Bununla birlikte 10 gün sonra, Edward Papa'dan tutuklamaları onaylayan ve geçici olarak doğrulayan bir resmi yazı al-

dı. Bu onu istek doğrultusunda hareket etmeye mecbur etti, ama yine de gönülsüzlük ve şevksizlikle yerine getirdi. 20 Aralık'ta, İngiltere'deki tüm sheriff'lerine* yazarak, üç hafta sonra yanlarına güvendikleri 10-12 adam alarak topraklarındaki Tapınakçılar'ın tüm üyelerinin tutuklanması talimatını verdi. En azından güvenilir bir tanık huzurunda, tarikat arazilerinde bulunacak mal ve mülkün bir envanteri çıkarılacaktı. Ve şövalyeler hapsedilecek, ama bu berbat ve sıkı bir hapishane olmayacaktı.[7]

İngiliz Tapınakçıları Londra Kulesi'yle birlikte, York, Lincoln ve Canterbury kalelerinde tutuldular. Kendilerine karşı yapılan eylem, kararlaştırılmışçasına ağırdan alınan bir tarzda sürdü. Örneğin, İngiltere Üstadı William de la More, 9 Ocak 1308'de tutuklanmıştı ve Canterbury Kalesi'nde diğer iki kardeşle birlikte konuk ediliyordu ve lüks olmasa da kendisine hatırı sayılır konforu sağlayacak yeterli mülk verilmişti. 27 Mayıs'da serbest bırakıldı ve iki ay sonra kendisinin desteklenmesi için altı tarikat mülkünün geliri bahşedildi. Yalnızca kasım ayında baskılar sonucu yeniden tutuklandı ve şiddetli bir cezaya çarptırıldı. Bundan sonra İngiliz Tapınakçıları'ın birçoğunun, sivil halk arasına karışarak, diğer örgütlere sığınarak veya ülkeden ayrılarak geniş çaplı kaçış fırsatları oldu.

1309 Eylülü'nde Papalık Engizisyoncuları İngiltere'ye vardılar. Yakalanmış olanlar sorguya çekilmek için Londra, York veya Lincoln'de konuk ediliyorlardı. Ondan sonraki ayın içinde, Edward sonradan aklına gelen bir fikrin dürtüsüyle, Hollanda ve İskoçya'daki temsilcilerine yazarak, henüz tutuklanmamış şövalyelerin hemen tutuklanarak Dublin ve Edinburgh kalelerine konulmalarını emretti.[8] Böylelikle, birçok Tapınakçı'nın kralın bilgisi dahilinde ortalıkta dolaştığı açıklığa kavuştu.

* Sheriff: Kendi bölgesi içinde kral ya da kraliçeyi temsil eden, yasalara saygı gösterilmesini sağlamakla görevli yönetici.

20 Ekim ile 18 Kasım 1309 arası, yaklaşık 37 tarikat üyesi, 87 suçlama kaynak gösterilerek, Londra'da sorguya çekildi. Papazlar gibi, günahlarının Tanrı tarafından affolunmasının bahşedilmesi hakkını talep eden örgütün görevlilerinin, kabul ettiklerinin dışında hiçbir itiraf sağlanamadı. Düş kırıklığıyla, Engizisyoncular işkenceye başvurmayı kararlaştırdılar. Papa'nın gezici elçileri olarak, doğaldır ki işkenceyi uygulayacak ne alet ne de insan gücüne sahip değildiler ve seküler yetkililere başvuruda bulunmaları gerekiyordu. Bunu da aralık ayının ikinci haftası yerine getirdiler. Edward kendilerine 'sınırlı' işkence için yetki verdi, ama bu bile itirafların sağlanmasında başarısız oldu.

Fransa'daki ilk tutuklamalardan iki yıldan fazla bir zaman ve İngiltere'de yaptırımcı yasaların talep edilmesinden bir yıl sonra, 14 Aralık 1309'da Edward sheriff'lerine tekrar yazdı. Duyduğuna göre, Tapınakçılar hâlâ seküler alışkanlıklarla inançlarda değişiklik yapma vaatleriyle ortalıkta dolaşıyorlardı.[9] Bir kez daha, yine de ne kendisi ne de görevlileri olayın peşine istekle düşmediler. 12 Mart 1310'da York Sheriff'ine yazarak: "Kralın anladığına göre o [sheriff] kralın emirlerine[10] itaatsizlikle Tapınakçılar'ın ortalıkta dolaşmasına izin vermekte, halbuki kendilerinin kalenin içinde tutulmaları gerekmektedir" diye bildirdi. Ve yine 4 Ocak 131l'de, Edward bir kez daha York Sheriff'ine yazarak "bundan önceki tüm emirlere rağmen tarikat üyelerinin hâlâ ortalıkta dolaştıklarını" bildirdi.[11] Bu arada tutsaklıktaki şövalyelerin üzerindeki bu istikrarsız yaygara sürerken, İngiltere'de tutuklamalardan kaçan sayısız şövalyeyle ilgili hiçbir şey yapılmıyordu. Engizisyon yönünden, yalnızca böyle dokuz firarinin bulunması endişesi onları daha da fazla gayretli olmaya yöneltti. Papa, Canterbury Başpiskoposu'na ve başka yerlerdeki yüksek dereceli seçkin din adamlarına bir kısım Tapınakçılar sivil halkla birleşerek, tamamen entegre olduğun-

dan ve bunun, en azından İngiliz yetkililerin işbirliği olmaksızın yapılamayacağından yakındı.

Bu arada örgütün tutuklu olan üyelerine işkence sürüyordu. 1310 Haziranı'nda her nasılsa Engizisyon, başarısızlığını detaylı bir şekilde açıklayan bir doküman yayınladı. Doğru ve etkili işkence uygulamakta zorluk çektiklerinden yakınıyorlardı. Bunun İngiliz adaletine doğal gözükmediğinden ve hatta kralın bile bunu uygun bulmakta gönülsüz olduğundan, gardiyanların da yalnızca gönülsüz bir işbirliği gösterdiğinden yakınıyorlardı. Yargılamaların daha etkili yapılması için bazı önerilerde de bulunuluyordu. Bunların arasında, tutuklanan şövalyelerin, bu gibi uğraşları ustalıkla yapan ve zevk alan adamlarca gerektiği gibi işkence edilebilecekleri Fransa'ya sevk edilme önerisi de vardı.

6 Ağustos 1310'da Papa, İngiltere Kralı'na, akla uygun işkenceye izin verilmesini, refüze etmesini içeren azarlayıcı bir protesto mektubu gönderdi. Edward sonunda teslim olarak, Londra Kulesi'ndeki Tapınakçılar'ın, üstü kapalı bir deyişle 'kilise yasalarının kullanılması' adı altında Engizisyon'a teslim edilmeleri önergesini verdi. Bu bile bir başarısızlık olarak görülebilir, zira kral iradesini ekim ayında iki kez yinelemek zorunda kalmıştı.

Sonunda, 1311 Haziranı'nda İngiltere'deki Engizisyon uzun müddettir peşinde olduğu hamleyi yaptı. Bu hamle, halen tutuklu olan tarikat üyelerine yapılan işkencelerin sonucunu almaya dikkate değer derecede yeterli değildi, ama son zamanlarda Salisbury'de tutuklanmış bir firari olan Stephen de Stapelbrugge diye birinden sonuç alındı. Stephen, Tarikatın içindeki heretik uygulamaları itiraf eden İngiltere'deki ilk Tapınakçı oldu. Tanıklığı sırasında, kendisine bir haç üstünde İsa heykeli gösterildiği ve İsa'nın Tanrı ve insan, annesinin de Meryem olduğunu[12] inkar etmesi, önerildiğini itiraf etti. Daha sonra haçın üstü-

ne tükürmesi emredildiğini söyledi. Stephen, ayrıca, örgüte yüklenilen suçlamaların birçoğunu da itiraf etti. Ve tüm bunlara örgütün 'yanlışlıklarının' kökeninin, Fransa'daki Agen bölgesinden kaynaklandığını belirtti.

Son iddia, Stephen'ın tanıklığına bir ölçüde olasılık katmaktadır. XII. ve XIII. yüzyıllarda Agen, Albigenliler ve Katarlar'ın yuvası olmuştu ve Katarlar çevrede en azından 1250 yılı sonuna kadar yaşamışlardı. Tarikatın Katar düşüncesiyle ruhban sınıfı terimini kullandıkları ve hatta Engizisyon'dan kaçan Katarlar'a da kucak açtıklarına[13] dair deliller mevcuttur. Gerçekten örgütün en önemli ve etkili Büyük Üstatları'ndan Bertrand de Blanchefort, köklü bir Katar ailesinden geliyordu. Daha da ötesi Agen, Tapınakçı ili olan Provence'ın içinde yer alıyordu. 1248 ile 1250 yılları arasında Provence'ın Üstadı Roncelin de Fos diye biriydi. Sonraları 1251 ile 1253 yılları arasında Roncelin, İngiltere Üstadı oldu. 1260 yılında tekrar Provence Üstadı oldu ve 1278 yılına kadar bu sıfatla başkanlık yaptı. Böylece Roncelin'in heretik Katar düşüncesinin doğal toprağı olan Fransa'dan alıp, İngiltere'ye getirmiş olduğu olasılığında gerçek payı vardır. Bu görüş Aquitaine ve Poitou Preseptörü Geoffroy de Gonneville'ın Engizisyon huzurundaki tanıklığıyla da desteklenmektedir. Geoffroy'a göre, Tapınakçılar'ın günah dolu ve sapkın tüm kurallar ve buluşlarla, evvelce örgütte üstadlık yapmış Roncelin tarafından tanıştırıldığı isimsiz bireylerce ileri sürülmüştü.[14] Adı geçen Roncelin, büyük olasılıkla Roncelin de Fos'du.

Belki daha da açıkçası, Stephen de Stapelbrugge'un itiraflarını, Thomas Tocci de Thoroldeby ve John de Stoke'unkiler takip etti. Thomas'a göre, İngiltere eski üstatlarından Brian de Jay, "İsa, gerçek bir Tanrı değil, yalnızca önemsiz bir insandır" demişti. John de Stroke'un tanıklığı özellikle önemliydi, çünkü evvelce Londra Mabedi'nin haznedarlığını yapmıştı. Haznedar

olarak, örgütün İngiltere'deki en yüksek rütbeli, asker olmayan görevlisiydi ve Londra Mabedi aynı zamanda kraliyet kasası da olduğundan, hem I. Edward hem de II. Edward tarafından şahsen tanınıyor olmalıydı. Stoke, her şeyi söyleyebilecek, İngiltere'de yerleşik en önemli tarikat üyesiydi.

Önceki tanıklıklarında John de Stoke tüm suçlamaları inkâr etti. Daha sonra, Herefordshire'daki Garway Mabedi'ni bir ziyaretinde, Büyük Üstat Jacques de Molay'in, İsa'nın 'belli bir kadının oğlu olduğunu ve tanrının oğlu olduğunu söylemesiyle çarmıha gerildiğini'[15] iddia ettiğini söylüyordu. John de Stoke'a göre Büyük Üstat, kendisinin de İsa'yı reddetmesini önermişti. Engizisyoncular kendisine, kime ve neye inanması gerektiğini sorduklarında John, Büyük Üstad'ın kendisine 'çarmıhtaki değil, dünyayı ve cenneti yaratan kadiri mutlak Tanrı'ya[16] inanmasını emrettiğini söyledi. Bu gerçekten Katar düşüncesini içermemektedir; zira Katarlar'a göre yaratıcı tanrı günahkârdı. Bu aşağı yukarı İslâm ve Musevi dinsel inanışının yorumu olabilirdi ve kesinlikle kutsal topraklarda yıllarca süren etkinliklerinde Tapınakçılar, hem Musevi hem de İslam düşüncelerinin önemli bir kısmını özümsemişlerdi.

Engizisyon, Stepnen de Stabelbrugge, Thomas de Thoroldeby ve John de Stoke'un itiraflarını istismar etmekte gecikmedi. Birkaç ay içinde İngiltere'de tutsaklık altında olan Tapınakçılar'ın çoğu, aslında benzer girişimlerde bulundular. 3 Temmuz 1311'de birçoğu şüphesiz kendine özgü suçlamaları itiraf etmekten ve bir günah işlemiş olmaktan dolayı pişmanlık duymaktan veya genel formüllü bir suçu kabul edip sonradan kefaret olarak ceza çekmektense, kiliseyle uzlaşmayı tercih ettiler. Bu noktada, yargılama usûlleri gerçekten bir çeşit 'özür pazarlıkları' ve hatta 'bazı şeyleri hesaba katmadan halletme' şekillerini aldı. İşbirliklerinden dolayı İngiliz Tapınakçıları'na nazik

davranıldı. Fransa'da olduğu gibi toptan yakılmalar olmadı. Bunun yerine 'tövbekarlar', ruhlarını yeniden sağlığa kavuşturabilmeleri için manastırlara gönderildiler. Bakımları için uygun fonlar verildi.

Yine de İngiltere'de elde edilen itirafların, çoğunluğu yaşlı ve zayıf şövalyelerden oluşan itirafçılardan alındığı belirtilmeye değerdir. Tüm bunlardan sonra İngiltere ne askeri etkinliklerin cephesi ne de örgütün de ilgi duymuş olduğu, Fransa gibi başlıca politik veya ticari bir merkez olamamıştır. Bundan dolayı da bir çeşit huzur evi olma niteliğine bürünmüştür. Kutsal topraklardaki yaşlı ve hasta kıdemliler, emekli aylığı bağlanarak İngiltere'deki külliyelerde ağır çalışmayı gerektirmeyen memuriyetlere getirileceklerdi.[17] Duruşmaları sırasında, aralarından bazıları hapsedildikleri yerden daha uzaklara gidemeyecek kadar dermansızdı. Duruşmaları kayıt eden bir noter, "O kadar yaşlı ve zayıftılar ki ayakta bile duramıyorlardı"[18] diye belirtir. İşte baskılara boyun eğen ve Edward'ın görevlilerince tutuklanan insanlar bunlardı. O zamanlar, bundan evvel bahsettiğimiz gibi daha genç ve daha etkili Tapınakçılar'ın kaçmak için bol vakitleri vardı. Ve sayıları da göreceğimiz gibi herhangi bir yerdeki sığınmacılar kadar çoktu.

Zulümden Kaçış

Ortaçağ insanları, istatistiklere olan tutkumuzu veya istatistiklerdeki doğruluğu bizimle paylaşmadılar. Zamanın vakayinamecileri ordulardan bahsederken, örneğin propaganda kasıtlı abartılmalardan daha çok kaba tahminlere değindiler. Binleri hatta on binleri ifade eden sayılara, doğruluk ve güvenilirliği çileden çıkartacak önemsemezlikle oldukça rutin ve oldukça inanılmazca değinildi. Sonuçta tarihlerinin hiçbir noktasında, Tapı-

nakçılar'ın sayısal güçleriyle ilgili güvenilir bir derleme elde edilemedi. Bu bakımdan, (tarikatın kendi arşivleri dışında bulunanları farz ederek) İngiltere veya başka bir yerdeki Tarikat mallarının tam bir listesi günümüze kadar ulaşamamıştır. Bundan önce de belirttiğimiz gibi resmi dokümanlar ve rulolarda sıklıkla, başka kaynaklarca Tapınakçılar'a ait oldukları ileri sürülenlerin dışında birkaç üs, külliye, malikane, emlâk, evler, çiftlik ve diğer mülkler atlanmıştır. Örneğin Tarikatın Bristol ve Berwick'teki ana üslerinin her ikisi –ki hemen hemen kesinlikle iskele ve liman kolaylıkları içerir– resmi listelerde gözükmez.

Ortaçağ beyanlarına göre sindirmeler sırasında Tapınakçılar Avrupa'da binlerce üyeye sahipti. Bazı kaynaklar bu sayıyı 20 bine kadar çıkarmaktaysa da, bunlardan küçük bir yüzdeden daha fazlasının tam donanımlı şövalyeler olduğu şüphelidir. Aynı zamanda Ortaçağ'da, her şövalyenin bir maiyetle, bir şahsi hizmetli veya silahtar ve savaşta en azından üç piyade çavuşu veya silahlı adamla hareket etmesi oturmuş bir yöntemdi; ve Fransız kayıtları bu yöntemin Tapınakçılar'ın içinde de uygulandığını göstermektedir. Bundan dolayı örgütün gücünün büyük kısmı, şövalye olmayan savaşçı insanlardan oluşuyordu.

Ama böyle bir kurumdan beklenileceği gibi tarikat, aynı zamanda, bürokratlar, yöneticiler, kâtipler, esaslı sayıda vaizler, hizmetçiler, köleler, esnaf, sanatkar ve duvarcı ustalarının muazzam desteğine de bel bağlamıştı. Bunlardan kaçının resmi kayıtlara girdiği belli değildir. Varolan, hiçbir dokümanda gözükmeyen ve kabaca tahminler yapılmasının olası olmadığı başka alanlar da vardır. Örneğin Tapınakçılar, yalnızca Akdeniz'de değil, Atlantik'te de çalışan, hatırı sayılır sayıda hem ticaret hem de savaş gemilerinden oluşan bir filoya sahiptiler. Ortaçağ beyanları, Tapınakçı limanları, gemileri, denizci kaynaklarıyla ilgili sayısız referanslar içermektedir. Hatta tarikat

zabitanının imzalarını ve mühürlerini taşıyan dokümanlar da mevcuttur. Ama yine de Tapınakçı denizcilik etkinlikleriyle ilgili, ne çeşit olursa olsun detaylı bilgi kalmamıştır. Filonun gücü veya tarikata yapılanlardan sonra bu filoya ne olduğu hakkında hiçbir yerde bir kayıda rastlanamamıştır. Buna benzer bir şekilde geç XII. yüzyıl bir İngiliz beyanı, bir kadının tarikata kardeş olarak alındığından bahseder ki, bu olayın örgüte bir çeşit feminen cephe kattığının oldukça açık bir işaretini gösterir. Ama olayla ilgili herhangi bir ayrıntı veya açıklama hiçbir zaman bulunamamıştır. Resmi Engizisyon kaynakları böyle bir bilgiyi içermiş olsa bile, o günden bu yana ya ortadan kaybolmuş ya da gizlenmiş olsa gerek.

Hem İngilizler'in hem de Engizisyon'un geniş kapsamlı ve ayrıntılı belgeleri ve de diğer tarihçilerin konu üzerinde ayrıntılı çalışmaları, bizi 1307 yılında İngiltere'deki tarikat gücünün 265 adamdan oluştuğuna götürür. Bunlardan, 29 kadarı ehliyetli şövalye, 77 çavuş ve 31'i vaizdi. Eğer vaizler ve diğer destekçi personel atlanmış ise, o zaman savaşçı Tapınakçılar'ın sayısı en azından 32'ye en çok da 106'ya çıkar. Bunlardan yalnızca Engizisyon tarafından kesinlikle tutuklanmış ve listelenmiş ise de tutsak olan diğer üç Tapınakçı da savaşçı kişilerdi. Bu da şunu göstermektedir ki, Engizisyon'un kıskacından kaçan ve serbest kalan yaklaşık 93 üye daha vardı ve hiçbir zaman bulunamadılar.[19] Bu sayı İskoçya ve İrlanda'daki zulümden kaçan örgütün savaşçılarını içermiyordu.

Ortaçağ'da Avrupa'nın nüfusu, günümüze göre çok daha azdı ve her ne kadar modern standartlara göre böyle sayıları az görülse de, zamanının oranlanmasına göre önemli sayılmalıdır. Daha da ötesi, Ortaçağ ordularının geçerliliği sonraları bile sayısal üstünlüğüyle değil, ama eğilimleriyle belirlenmişti. Sudan'daki Omdurman'da 1098 yılında 23 bin İngiliz ve Mısır as-

keri 50 binden fazla dervişi yenmiş, kendileri 500'den az kayıp vermişken, karşı tarafa 15.000'e yakın kayıp verdirilmişti. 'Zulu' filminde dramatize edilen olayda Rorke's Drift'te 1879 yılında 139 İngiliz askeri çok zor bir durumda 4 bin Zulu'yu yakalamış, bu arada 400 yaralı ve 25 kayıp verdirilmiştir. 1565'teki Malta kuşatmasında binden az St. John Şövalyesi yedekleriyle birlikte, 30 bin kişilik Türk kuvvetlerini geri püskürtmüş ve 20 bin kayıp verdirmişti. İstatistikler Ortaçağ'da, at sayısı, silah sayısı, disiplin özeni ve ateş gücün, sonuca ulaştıran taktikler hakkındaki bilgileri aynı derecede orantısızdır. Haçlı seferleri sırasında kutsal topraklarda, güçlü atlara binmiş bir düzine tam donanımlı şövalye, XX. yüzyıl tankları gibi hareket edercesine kolaylıkla 200-300 kişiden oluşan serasen güçlerini dağıtmıştır. 100 kadar donanımlı şövalye, 2 bin-3 bin kişilik düşman ordusunu ezebilirdi.

Sonuçta, İngiltere'de serbest kalan 93 eğitimli Tapınakçı'nın gücü gözden uzak tutulmamalıdır. Profesyonel disiplinleri, çağdaş silahları ve savaş deneyimleriyle kolaylıkla amatör askerlere ve Avrupalılar'ın seferberliğine katılan askere alınmış köylülere karşı zafer kazanabilecek güçteydiler.

Böyle bir seferberlik İskoçya'da da uygulanmıştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 Tapınakçı Filosunun Ortadan Kayboluşu

II. Edward, başta topraklarındaki Tapınakçılar'a karşı hareket etmekte gönülsüzdü. Fransa Kralı Philip, Engizisyon ve Papadan gelen dış baskılar sonunda harekete geçmeye zorlandı ve o da ağırdan alarak hareket etti. Tapınakçılar'ın İngiltere'de karşılaştıkları zulmün nispi lâkayıtlığı aynı zamanda İskoçya ve İrlanda'da da yaygınlaştı.

Tarikat, İrlanda'da, altısı tam teşekküllü külliyeler olmak üzere, en azından 16 mülke sahipti. 4 kale kesin olmak üzere 7 kaleye daha sahip oldukları bilinmektedir. Tahminlerimize göre, bu mülkü idare etmek ve savunmak için 36'sı askeri yönden etkin olmak üzere en azından 90 adam bulundurma gereği vardır.

3 Ocak 1308'de, Fransa'daki ilk tutuklamalardan yaklaşık dört ay ve İngiltere'deki ilk tutuklamalardan birbuçuk ay sonra,

İrlanda'da da tutuklamalar başladı. Toplam gücün yaklaşık üçte birini oluşturan 30 kadar üye tutuklanarak Dublin'e götürüldü. İrlanda'da herhangi bir vahşet uygulanmadığı görülmektedir. İdam ve yakılma kesinlikle yoktu. İrlanda Üstadı'nın kefaletle serbest bırakıldığına ve emri altında olanlara da benzer yumuşaklıkla davranıldığına inanılmaktadır. İrlandalı herhangi bir Tapınakçı'nın günah çıkartmak üzere manastırlara gönderildiğine dair bir kayıt da yoktur. Sonraları 1314'te İrlanda'da hemen hemen tarikatın gücünün tamamı serbest kalırken, bazıları ilk tutuklamalardan kaçmış bazıları da sorgulamalardan sonra serbest bırakılmıştır. Kendilerine karşı başlatılan bu hareket öncesinde, uzun tutulan bir bekleme dönemi sonucunda İrlandalı Tapınakçılar'ın önlem alma fırsatları için bolca zamanları olmuştu. Böyle hareket etmiş oldukları da açıkça bellidir. Toprakları ele geçirilip, mal varlıklarının envanteri yapıldığında, hemen hemen hiçbir silah bulunamamıştı. Bir tarihçiye göre, askeri tarikatın ikametgâhlarının silahlardan bu kadar arındırılmış olması son derece şaşırtıcıdır.[1] Clantorf'taki ana binada yalnızca üç kılıç bulunmaktaydı. Kilclogan'da yalnızca iki mızrak, bir çelik miğfer ve bir ok bulunmuştu. Ve bu arada, II. Edward'ın İskoçya'ya sızan İrlanda silahlarından yakındığı sırada, ülkede kesinlikle askeri malzeme darlığı olamazdı. Bu da, İrlandalı Tapınakçılar'ın çoğunun yalnızca tutuklamalardan kaçmadığı, aynı zamanda bu kaçışta teçhizat ve silahlarının tamamını da götürdüklerinin en güzel delili olarak görülebilir.

Tapınakçı Sığınmacılar

6 Ekim 1309'da, Fransa'daki tutuklamalardan tam iki yıl sonra, Edward subaylarına, İskoçya'da serbest kalan tüm Tapınakçılar'ın tutuklanarak emin bir şekilde gözetim altında tutul-

malarını emretti.[2] Gerçekte, biri İskoçya Üstadı Walter de Clifton olmak üzere yalnızca iki kişi yakalanabildi. Ama 1309 yılı itibarıyla Edward emirlerini İskoçya'da uygulatabilme durumunda değildi, zira ülkenin büyük bir kısmı Bruce'un elindeydi. Aynı yılın martında Bruce, kan bağı hakkı olması ve halkının da rızasıyla kral seçilmişti. Edward'ın kararnameyi çıkartması sırasında, o Argyll'de çarpışıyordu. Yılın sonlarına doğru İskoçya'nın üçte ikisini kontrol altına almış olacaktı ve Perth, Dundee ve Banff'daki İngiliz garnizonları ancak deniz yolundan yardım alabileceklerdi.

Edward'a karşı kendi uyguladığı gerilla savaşıyla haşır neşir olan Bruce, emirlerin yerine getirilmesiyle İngiliz Kralı'nı mı, yoksa aforoz edilmiş olduğundan, emirlerinin İskoçya'da hiçbir şekilde uygulanamayacağını görmüş olduğumuz Papa'yı mı onurlandıracaktı? Bu şartlar altında, Bruce aynı zamanda savaşçı olan kaçakların akınına kucak açtı. Kaçaklar da Bruce'un davasına bağlanmakla, yanıt vermekte ne kadar hazır olabileceklerini ortaya koydular.

İskoçya'da yakalanan iki Tapınak Şövalyesi'nin başlarına gelenler hakkında bir kayıt yoktur. Büyük bir olasılıkla serbest bırakıldılar. Sorgu altında, yine de Balantrodoch Preseptörü'nü de içeren arkadaşlarından bazılarının kötü alışkanlıklarından kurtularak denizin ortasına kaçtıklarına tanıklık ettiler.[3] Diğer taraftan, İskoçya'daki Tapınakçılar'ın duruşmasına St. Andrew Piskoposu Lamberton'dan başkası başkanlık etmiyordu.

Lamberton, ustalıkla, ikili oynuyor, ama Bruce'a karşı bağlılığı öncelikli geliyordu. Ülkesinin hak sahibi kralı olarak tanıdığı bir kişiye acemi asker toplama subayı gibi hareket etmeye kendisini tamamen yetkili görüyordu. Kaçak Tapınakçılar, gerçekten denizyoluyla kaçmış olabilirler, ama İskoçya'nın çevresinde, Argyll'de Bruce'un ordusuna katılmak

için tümüyle hazır vaziyette yelken açmışlardı. Yoksa denizyoluyla kaçmalarına gerek yoktu.

Bruce'un saflarına katılanlar yalnızca İskoçya'daki Tapınakçılar değildi. Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi, İngiltere'de serbest kalan ve tutuklanmadan kaçabilen önemli sayıda şövalye de vardı. Bunlar, doğaldır ki bir yerler gitmek zorundaydı. En azından bir kısmının kendilerini İskoçya'da bulduklarını, hatta bazı İrlandalı kardeşlerin de aynı şekilde davrandıklarını tahmin etmek akla yatkın gelebilir. Gerçekten, sorgulaması sırasında bir İngiliz Tapınakçısı, açıkça arkadaşlarının İskoçya'ya kaçtığını söylemişti. Mesele gerçekten İngiliz Tapınakçılar'ının kuzeyde bir sığınak aramayı ne kadar düşündükleri değil, ama ne kadarının bunu yerine getirebildiğidir.

Sayıları ne olursa olsun, ki zaten en fazla 93 kişi olabilirdi, bunlar Fransa ve Kıta Avrupası'nın herhangi bir yerinden gelen kaçakların olası katılımlarıyla artmıştı. Fransa'daki Tapınakçılar'ın en azından bazı önlemler alabilmesi için, kendilerine yapılabilecek hücumlardan uyarılmak için yeterli zamanları olmuştu. Zaten, Paris Külliyesi'ndeki hazine de ortadan böyle kaybolmuştu. Tarikatın yüksek rütbeli kişilerinin de 18 gemiyle bu şekilde kaçtıkları tahmin edilmektedir. Bu, geride kalan Büyük Üstat ve diğer görevlilerin gafil avlandıkları veya hazırlıksız yakalandıkları anlamına da gelmez. Bu, son dakikaya kadar sonunda birden karşılarına çıkacak akıbeti önleyebilmenin tarikata yönelen suçlamaları engelleyebilmenin ve statülerinin geri kazanma ümidinin bir göstergesiydi.

Philip'in Fransa'daki Tapınakçılar'a karşı ilk şiddetli saldırısının ani ve süratli olduğu ve bunu takip eden uygulamaların ağırdan alındığı anımsanmalıdır. Örgütün resmen ortadan kaldırılmasından önceki yasal çekişmeler, müzakereler, entrikalar, şiddetli pazarlıklar ve duraksamalar, beş yıl ve Jacques de Mo-

lay'in idamına kadar yedi yıl sürmüştü. Bu müddet sırasında, çok sayıda Tapınakçı serbest kalarak, Avrupa'da başıboş dolaşmışlardı. Plânlar yapmak, güçlerini birleştirmek, kaçış yollarını organize etmek ve sığınacak yerler bulabilmek için bolca fırsatları olacaktı.

Mevcut belgelerine göre, Fransa'da en azından 556 büyük Tapınakçı külliyesi ve aynı zamanda sayısız küçük mülk vardı. Tarikatın ülkedeki sayısal gücü, tahminen 350'si şövalye, 930'u çavuş olmak üzere 280 savaşçıyı içeren en azından 3 bin 200 kişiydi. Fransa'daki yasal yargılamalar sırasında, Engizisyon kayıtları 620 Tapınakçı'nın tutuklandığını göstermektedir; eğer aynı yüzdeyi uygularsak, bunlardan 250'sinin savaşçı kişiler olabileceği ortaya çıkar. Bu da en azından örgütün 1030 etkin askeri üyesinin serbest olduğunu gösterir. Bunlar da, asla tutuklanmayan, asla yakalanamayan, asla bulunamayan Tapınakçılar'dır.

Doğal olarak, uygun sayıda Tapınakçı da, Fransa'da kalmış olabilir. Her ne kadar beyanlar abartılmışsa da, Lyon çevresindeki tepeler, bin 500'den fazla göçmen Tapınakçı'yı gizlemek için uygun bir yerdi. Öyle bir yer ki, hem Fransa Kralı hem de Engizisyon'un aklını başına getirecek bir beklenti yeri. Ama eğer, birçok Tapınakçı Fransa'da kaldıysa oldukça büyük sayıda üye de Fransa dışında bir sığınak düşünmüş olabilir. İlk tutuklamalardan kısa bir süre sonra, örneğin, Auvergne Üstadı Imbert Blanke'in, görünürde İngiliz kardeşlerini, olacağı beklenen bir yasal yargılama sırasında kendilerini nasıl yöneteceklerini öğütlemek için İngiltere'ye geldiği bilinmektedir. Gerçekten Imbert, İngiltere'de hapse atılmış, ama kardeşlerinin Fransa'da çektiği sıkıntılardan daha rahat şartlar altında yaşamıştır. 1313 yılının Nisan ayında, Londra Kulesi'nden Canterbury Başpiskoposluğu'na kefaretini ödemek üzere gönderilmiştir. Bir ay sonra, II. Edward tarafından kendisine destek olmak üzere emekli

aylığı bağlanmıştır. Imbert gibi, İngiltere'ye gelmiş olan birçok Tapınakçı bulunmasına rağmen, hiçbir suretle asla gözaltına alınmamışlardır. Bunlardan bazıları Manş Denizi'ni aşarak gelmiş olabilir. Bir kısmı da her türlü olasılık da, İngiliz adalarıyla sürekli bir deniz trafiği sürdüren ve tarikatle duygusal bağı süren Flanders'den geçerek gelmiş olabilir. İngiltere gelecek yedi yıl boyunca artan sayıdaki sığınmacılar için elverişsiz bir yer olması nedeniyle, Kıta Avrupası'ndan kaçanlarla birlikte, bunların İngiliz ve İrlandalı kardeşleri de dahil olmak üzere, hem Papalığın hem de Engizisyon'un ulaşamayacağı beklentisiyle kuzeye yönelmiş olabilirler.

Tapınakçı Filosu ve Kaçış Yolları

Şövalyelerin her kütlesel çıkışları, özellikle örgütün hazinesini de içeriyorsa, kesinlikle hakkında çok az şey bilinen ve gizemli bir şekilde gözden kaybolan Tapınakçı filosunu da kapsayacaktı. Gerçekten, filosu tarikatın son günlerini çevreleyen birçok soruya verilebilecek cevabı da taşımaktadır. Aynı zamanda Argyll'deki Tapınakçı varlığının da göstergesi olabilir. Bu hemen hemen keşfedilmemiş bir bölgedir.

XIII. yüzyıl ortalarında, tarikatın filosu yalnızca bir gereksinim olmakla kalmamış, ama ana varlık konusu olmuştur. Tapınakçılar ve benzeri bir tarikat olan St. John Şövalyeleri için, yerel tacirlerden gemi kiralamaktansa, kendilerinin sahip olduğu gemilerle kutsal topraklara insan, at ve malzeme taşımak daha ucuza geliyordu. Daha da ötesi filo, hacılar gibi başka kişileri ve malzemeyi taşımak için de kullanılabilirdi ve bu da kazançlı bir gelir kaynağı oluşturmaktaydı. Bir noktada Tapınakçılar, Filistin'e, İspanya, Fransa ve İtalya'daki limanlarından yılda 6000 hacı taşıyorlardı. Gemileri, diğerlerine nazaran tercih ediliyor-

du, çünkü silahlı kadırgalar eskortunda seyir ediyorlardı. Ayrıca bazı tacirlerin yaptığı gibi, yolcularını müslüman limanlarındaki esir tüccarlarına satmadıklarından, tarikat daha güvenilirdi.[4] Ve gümrük rüsmundan muaf olduğu için gemileri aynı zamanda; kumaş, baharat, cam, porselen, boya gibi ürünleri de geniş olarak taşıyorlardı. Tapınakçılar'ın kendi yünlerini ihraç etme hakları da vardı.

Tarikatin ticareti o kadar etkin bir hale gelmişti ki, Marsilya'nın armatörleri 1234 yılı başlarında, örgüte, limanlarını yasaklamayı bile düşünmüşlerdi. Bu tarih ve sonrası hem Tapınakçılar hem de Hospitaller'ler, her biri yılda iki sefer yapabilecek birer gemiyle sınırlandırıldılar. Yükleyebilecekleri kadar mal taşıyabilecekler, ama 1500'den fazla yolcu taşıyamayacaklardı. Bu ölçüler yine de her iki tarikatın denizcilik etkinliklerini engelleyemedi. Her ikisi de diğer limanlardan yararlanmaya başladılar.

Toplamda Tapınakçı filosu, Ortadoğu'dan Avrupa'ya ürün ithalatı ve kutsal topraklara insan ve malzeme taşıma operasyonları düzenlemeyi yüklenmişti. Aynı zamanda, bununla birlikte filo, Atlantik'te de çalışıyordu. İngiliz adalarıyla ve büyük bir olasılıkla Tötonya Hansası Tüccarlar Birliği'nin, Baltık şehirleriyle yaptığı geniş ölçüdeki ticareti de yönetiyordu. Böylelikle, Avrupa'daki özellikle de İngiltere ve İrlanda'daki Tapınakçı külliyeleri genellikle sahilde veya seyir yapılabilir nehirlerde yer almıştı. Tarikatın Atlantik'teki öncelikli deniz limanı La Rochelle'di, ki bu limanın Akdeniz limanlarıyla iyi bir kara yolu bağlantısı vardı. Örneğin kumaşlar İngiltere'den La Rochelle'e getirilebiliyor, kara yoluyla Collioure gibi bir Akdeniz limanına taşınıyor, sonra da tekrar gemilerine yükleyerek Kutsal topraklara taşınıyordu. Böylelikle genellikle serasenler tarafından kontrol altında tutulan Cebelitarık Boğazı gibi riskli bölgelere girmiyorlardı.

Philip'in pençesinden kurtulan Paris Mabedi personeli de, kara yoluyla bu şekilde kaçmak istemişti, zira kralın adamları Paris çevresindeki bölgeyi oldukça iyi denetliyorlardı. (Fransa topraklarından tam ayrılmak üzere olup, kuzeye doğru kaçmaya çalışan iki Tapınakçı yukarı Marne'daki Chaumont'da yakalanmışlardı.) La Rochelle'deki sahil boyunca yapılacak kara yolculuğu olanaksız olmasa da aşırı derecede zordu. Ama öncelikli Tapınakçı liman La Rochelle iken, örgütün Seine Nehri'nde ufak gemilerden oluşan bir filo bulundurduğu ve gerçekten buralarda nehir boyunca Paris'ten sahile kadar, bir tanesi Rouen'da ve diğeri şimdiki Le Havre yerleşim bölgesinin yanında olmak üzere en az 12 Tapınakçı külliyesi ve binası bulunduğu bilinmektedir. Daha da önemlisi geçiş ücretlerinden muaf oldukları için gemileri aranmıyordu. Kesinlikle ilk tutuklamalara denk gelen aylarda, bundan dolayı tüm personel ve hazine Seine Nehri'nden sahile kadar kolaylıkla taşınmış olabilir. Buradan da hem insanlar hem de yükler La Rochelle veya başka bir limandan yelken açan daha büyük gemilere aktarılmıştır. Hatta, tutuklama ve işkencelerin başlamasından sonra asıl kaçış yolları nehir, deniz ve sonra da karayoluydu.

Peki, Fransa'nın sahil limanlarından dışlanan Tapınakçı filosu acaba nereye gitmiş olabilir? Eğer Philip, Tapınakçı gemilerini yakalamış, tutsak etmiş veya el koymuşsa o zaman kesinlikle bazı kayıtlar olmalıydı. Hatta, eğer resmi dokümantasyon sansür edilmiş veya saklanmışsa, halkın gözlem yoluyla elde edilmiş bilgileri hemen yaygınlaşırdı. Böyle bir olayın giz olarak saklanması olası değildi.

İspanya ve Portekiz'de Tapınakçılar'ın gemiden karaya çıkışları dikkatlerden kaçmış olamaz. Varsayalım ki, Fransa'dan yelken açan Tapınakçılar'a İspanyol ve Portekizli kardeşleri kucak açmış olsun. Pollensa kasabası ve limanına sahip oldukları

Mallorca'da, aynı zamanda başka topraklarda ve Kral II. Jaime'nin kendilerine dostça davrandığı yerlerde candan bir kabul bekleyebilirlerdi. Ama, İspanya ve Portekiz'in deniz limanları, o zamanlar ticari yaşamla gelişen ve geniş bir sivil nüfusa sahip önemli kentsel ve ticari merkezlerdi. Fransa'da ilk tutuklamaların neden olduğu sansasyonun arasında, Tapınakçı gemilerinin, Palma gibi bir kente sığınabileceği tezi, güvenilebilir bir tez olarak ortaya konabilir. Ve tarihsel kayıtlarda her ne şekilde olursa olsun, bir iz bırakmamıştır. Tapınakçılar'ın kendilerinin de, doğaldır ki böyle bir dikkati çekmeyi gözleri yemeyecekti.

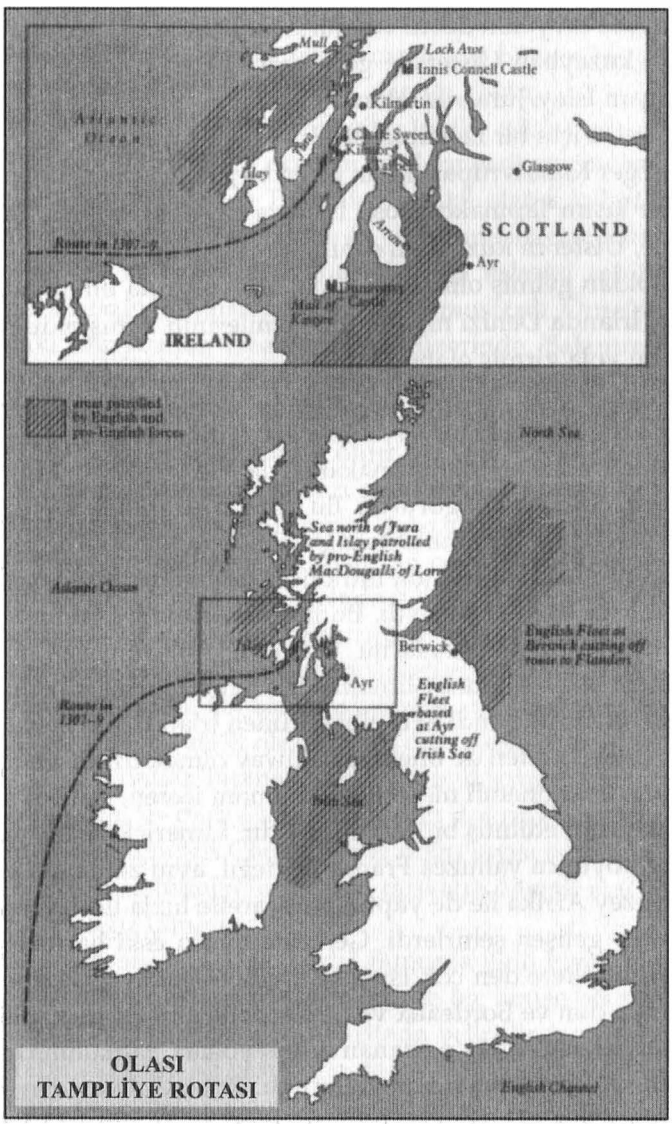
Bu durumda, gerçekten tarikat filosu için üç olası yön olabilirdi. Tarihçilerin de zaman zaman önerdiği bu yönlerden biri, ya Akdeniz'de veya Kuzey Afrika'nın Atlantik sahilinde olmak üzere, İslâm dünyasının herhangi bir yeri olabilirdi. Birincisi, Tapınakçılar 1307'de kendilerine yönetilen suçlamalar karşısında masumiyetlerini kanıtlamayı umuyorlardı. Kâfirlere sığınmak, sapkınlık ve sadakatsizlik ithamlarını kabul etmekle eşit sayılacaktı. Daha ötesi de, eğer tarikat filosu, İslâmiyet içinde kendilerine bir sığınak buldularsa, müslüman yorumcular hiçbir kayıt bırakmamış olamazlardı. Bu önemli bir propaganda aracı olabilirdi. Gerçekten, İspanya ve Mısır'daki küçük yerleşim birimlerinde yer aramış iseler en azından isimlerini İslâm isimleriyle değiştirmiş olmalıydılar. Bu durumda Müslüman yazarlar da bunu oldukça hatırı sayılır bir sermaye olarak kullanırlardı. Eğer, filoyla birlikte örgütün hazinesi de kendi taraflarına geçtiyse, bu sefer kesinlikle buna sessiz kalmak zorunda olacaklardı.

Zaman zaman, Tapınakçılar'ın filonun İskandinavya'da güvende olacağını düşündükleri de önerilmektedir. Bundan önce de bahsettiğimiz gibi, İskoçya'da sorgulanan iki Tapınakçı, kardeşlerinin denizyoluyla kaçtığını iddia etmiş, bu da bazı tarihçi-

leri, Tapınakçılar'ın Danimarka; İsveç veya Norveç'e gittiklerini sanmalarına yol açmıştı. Böyle bir olasılık tamamıyla hesaba katılsa da, pek olası değildir. O zamanlar İskandinavya'nın nüfusu azdı ve herhangi bir yerleşim alanına kaçıştan bilgisiz kalınması olanaksızdı. Ayrıca Tapınakçılar'ın buralarda külliyeleri, operasyonlar yürütebilecekleri üsleri, halk veya hükümetle ticari veya politik bağları da yoktu. Ve, 1310 yılında tarikat resmen lağvedildikten sonra, başka yerlerde olduğu gibi İskandinavya'da da yakalanıp zulme tabi tutulabilirlerdi.

Bir kez daha yineleyelim, bu gibi durumlarda ortada bir kayıt olması aranır. Bununla beraber İskandinavya'nın el değmemiş bölgelerinin, Töton Şövalyeleri'nin koloni kurduğu bu bölgelerdeki diğer yerlere göre her şeye rağmen daha emin olması, Tapınakçılar'a bir sığınak olarak görünebilirdi. Eğer başka bir seçenek olmasaydı, bu cazip gelebilirdi. Ama yine de bir seçenek vardı. Bu da, Tapınakçılar'ın iyi ilişkiler kurmuş olduğu, onaylanmış kralı aforoz edilmiş olan, daha da ötesi müttefiklere, özellikle de eğitilmiş savaşçılara gereksinme duyan ülke olan İskoçya'ydı. Eğer şövalyeler kendileri için ideal bir sığınak bulmayı düşünüyordular ise, bunu İskoçya'dan başka bir yerde aramaları gereksizdi.

Edward'ın filosu, Flanders ile Aberdeen ve Inverness gibi İskoç limanları arasındaki düzenli ticaret yollarını fiilen bloke etmiş olan İngiltere'nin doğu sahilinde üslenmişti. Tarikat gemileri, La Rochelle'den veya Seine Nehri'nin ağzından kuzeye doğru hareket ederken, Kuzey Denizi veya Manş Denizi'ni aşma tehlikesini göze alamazlardı. Ne de Belfast Körfezi'ndeki Ayr ve Carrickfergus'da üslenmiş İngiliz donanmasının fiilen bloke ettiği İrlanda Denizi'nden de ilerleyemezlerdi. Ama önemli bir yol açıktı. Bu yol Londonderry'deki Foyle Nehri'nin ağzını da içeren, İrlanda'nın kuzey sahilinden, Bruce'un Argyll,

Mull
Loch Awe
Innis Connell Castle
Kilmartin
Glasgow
Islay
Jura
Arran
SCOTLAND
Ayr
Route in 1307–9
IRELAND
Mull of Kintyre
North Sea
Sea north of Jura and Islay patrolled by pro-English MacDougalls of Lorn
Berwick
English Fleet based at Ayr cutting off Irish Sea
English Channel
OLASI
TAMPLİYE ROTASI

Kintyre ve Jura boğazındaki topraklarına kadar uzanan bölgeydi. Bruce'un yakın dostu ve müttefiki Islay'lı Angus Og MacDonald, kuzeybatı Ulster ile güneybatı İskoçya arasındaki rotayı koruyan Islay, Jura ve Colonsay adalarını elinde bulunduruyordu. Bruce için bir zamanlar silah ve teçhizatın yolu bu yoldu.

Eğer Kıta Avrupası'ndan gelen büyük gruptaki Tapınakçılar ve bir kısım Tapınakçı filosu İskoçya'ya sığınmışlarsa, Donegal, Foyle, Ulster'in kuzeybatı sahili, Jura Boğazı ve çevresini içeren bu yoldan gelmiş olmalılar. Ama, nasıl olur da bir Tapınakçı filosu, İrlanda Denizi'ni, –İngiliz gemilerinin almış olduğu– aşarak bu yola girmiş olabilir?

Biz, bugün İrlanda'yı, merkezi Dublin olan ve başlıca limanları güneydeki bir veya ikisi hariç, diğerleri doğu sahilinde, İrlanda Denizi ve İngiliz anakarasıyla yüz yüze olan İngiliz adalarından biri olarak görürüz. Bu durum kesinlikle XVII. yüzyıldan beri böyleydi, ama Ortaçağ ve öncesinde böyle değildi. Bruce'un döneminde İrlanda'nın önem taşıyan ticareti İngiltere ile değil Kıta Avrupası'ylaydı. Bunun sonucunda, Dublin ve diğer bunun gibi doğu limanlarını, Wexford, Waterford ve Cork kontluklarındaki ana güney limanlarıyla karşılaştırmak anlamsızdır. Daha önemlisi, şimdi ayrı gibi görünen İrlanda'nın batısı, Limerick ve hepsinden de önemlisi Galway olmak üzere, en azından gerçek, ama önemli nisbetteki iki limanı içeren, nüfusu azalmış ve mahrum edilmiş bir hinterland'dır. Limerick ve Galway, Ortaçağ boyunca yalnızca Fransa ile değil, aynı zamanda İspanya ve Kuzey Afrika ile de yaptıkları ticaretle hızla ilerleyerek, zenginleşip gelişen şehirlerdi. Gerçekten, bazı eski haritalar İrlanda'yı, İngiltere'den çok İspanya'ya daha yakın göstermektedir. İspanya'dan ve Bordeaux ve La Rochelle gibi Fransız sahil merkezlerinden Galway'e uzanan ticaret yolları, zamanının en etkin ve en iyi kurulmuş deniz yollarıydı. Rota, Galway'den kuzeye devam ederek Donegal sahili çevresinden, bugün Londonderry

olan Foyle'nin ağzından geçerek, İskoçya'nın batı sahiline ulaşmaktaydı. Bu yolun, kaçan tarikat gemilerinin rotası olduğu hemen hemen kesindir. Bu yol, emin, uygun ve bilinen bir yoldu ve İngiliz filosunun bu yolu kesme olanağı yoktu.

Bundan önce de belirttiğimiz gibi, İngiliz adalarında, isimlerinin başında 'Temple' ön eki olan modern yerleşim yerleri, tarihçiler tarafından eskiden Tapınakçı mülkü olarak kabul edilmektedir. Yine önceden belirttiğimiz gibi, Tapınakçılar hatırı sayılır denizcilik ve ticari etkinlikleriyle, ana üslerini sahillerde veya seyir olanağı bulunan nehirlerde kurmuşlardı. Örneğin; İskoçya'daki Maryculter, Dee Nehri'nin üzerinde, Balantrodoch ve Temple Liston, Forth Halici'ndeydiler. İngiltere'de Temple Thornton; Tyne Nehri'nin, Westerdale; Esk Nehri'nin ve Faxfleet; Humber Nehri'nin üzerinde olup, Londra, Dover ve Bristol'de de yaygın liman olanakları mevcuttu. İrlanda kayıtları, kesinlikle yarım yamalak olup, çoğu daha sonraki çağlarda kaybolmuş veya yok edilmişti. Nüfusunun çoğu Gal dili konuşan Batı İrlanda'nın herhangi bir yerinde XX. yüzyıla kadar bulunmuş bu tür kayıtlar asla derlenememiştir. İrlanda'da da varolan bu tür kayıtlar, tarikat külliyeleri ve üslerinin sahilde veya seyir yapılabilen nehirlerde yer aldığını belirten ve İngiliz adalarının herhangi bir yerinde etkili olduğu gibi örneklerle benzerlik gösterir. Ama bu kayıtlar Tapınakçı mal ve mülklerinin, Ulster'den Dublin'deki ana üs olan Clontarf'a, aşağı doğru Kilcloggan ve Templebryan'ın içinden Cork'a kadar doğu kıyısı boyunca toplandığını gösterir. Bilinen ilk istisna, tarikatın önemli mal varlığının bulunduğu Limerick'dir.

Peki o zaman batıda ne vardı? Bununla ilgili hiçbir zaman bir şey söylenmemiştir, çünkü görünürde hiç kimse bir şey bilmemektedir. Biz, yine de hiçbir haritada belirtilmeyen, ama temelde Tapınakçılar'a ait olduğuna dair geçerli deliller bulunan, İrlanda'nın kuzeybatı kıyısında bilinenlere ek olarak en az yedi

yer keşfettik. Günümüz Donegal'inde Aran Adası yakınlarında Templecrone ve Malin Yarımadası'nda Templecavan, Foyle'de Greencastle yakınında Templemoyle, Donegal Körfezi'nin biraz iç kısımlarında Templehouse, Templerushin ve Templecarne, yine daha içerlerde Templedouglas'ı bulduk. Ve Strabane'in tam kuzeyinde bugün County Tyrone olan Lifford da örgütün bir üssü olabilirdi. Bu yerlerin hiçbirinin 'Temple' ön ekini açıklayabilecek, ne Hıristiyanlık ne de Hıristiyanlık öncesi dinsel özellikli bir önem taşıdığı görünmemektedir. Çoğunda Ortaçağ tarihli şapel harabeleri vardı. Tüm bu veriler, bunların eski Tapınakçı mal varlıkları olduğunu göstermektedir. Doğaldır ki bunlar kayıtlarda gözükemezlerdi, çünkü sonraki durumlarından, yani başlıca yerleşim merkezlerinden (bazı şartlarda halen de öyledirler) izole edilmişlerdi. Gerçekte, zamanın dinsel ve şekilsel yetkilileri -Avignon'da Papa, Paris'te Philip, Londra'da Edward- belki de bunların varlıklarından bile habersizdiler. Ama yine de, Tapınakçı yapı örneklerine uyacaklar, değerli uğrak limanlarını kullanacaklar ve ticaret yollarını koruyacaklardı.

Tüm bunlardan sonra, Tapınakçı filosunun, Fransız Kralının kıskacından kaçarken, bu yolu kullanarak, batıdan yukarıya doğru, İrlanda'nın kuzey sahilinin etrafından gitmiş olduğu görülmektedir. Büyük bir olasılıkla yol üstünde, silah, malzeme belki de başka kaçak Tapınakçılar'ı almak üzere birkaç kez karaya çıkmışlardır. Foyle çevresine vardıklarında göçmenler, Bruce'un müttefiklerinin ellerinde bulundurdukları topraklarda güven içinde olacaklardı. Ve Foyle ile Batı Ulster sahilinden Angus Og MacDonald'ın himaye ve korumasında olan Argyll'e silahlar kaçırılıp, doğrudan bağlantı da sağlanmış olacaktı. Böylece Tarikat gemileri, silahları ve teçhizatı, savaşçıları ve olasılıkla hazinesi, Bruce'un davası için yaşamsal takviye ve kaynak sağlamak üzere, İskoçya'ya doğru yol alabilecekti.

Hayatta Kalma Söylencesi

XIX. yüzyıl ortalarında Tapınakçılar'ın durumları hakkında yazan bir tarihçi, belki doğrulanabilir belki de faraziye şeyler söylemektedir:

Birçoğu [Tapınak Şövalyeleri] yine de, önceki uğraşlarının tüm izlerini başarıyla silip, tutuklanmaktan paçayı kurtararak halen serbestçe dolaşmaktadır. Bazıları da kılık değiştirerek, İskoçya, İrlanda ve Galler'in bazı dağlık ve yabani bölgelerine kaçmışlardır.[5]

Yüzyılın sonlarında başka bir tarihçi de şöyle yazmıştı:

Tapınakçılar belki de, Fransa Kralını gücendirmek korkusunu, birkaç yetenekli silahşörü yeni katılmış üye olarak gösterme isteğiyle, şüphesiz alt edeceğini düşünen aforoz edilmiş Kral Robert'ın küçük ordusuna sığınmış olabilirlerdi.[6]

Ve 1972 yılında yazmış olan çağdaş bir tarihçi, kesinlik ve açıklıkla şöyle ifade etmişti:

Hepsi kaçtı, ama iki İskoçyalı kardeş; kurnaz politikacılar gibi, Bruce'un gerillalarına sığınmış olabilir. Kral Robert, İskoç Tapınakçılığı'nın sona ermesini asla yasal olarak onaylamadı.[7]

Mason tarihçileri ve Masonluk'a yönelmiş yazarlar daha açık ve tezlerinde daha da kesindirler:

... Bize söylendiğine göre .... Tapınakçılar'dan ayrılmış olarak, kendilerini Robert Bruce'un sancağı altında sınıflandırdılar ve onunla Bannockburn'de savaştılar .... Söylence, sonucu belirleyen Bannockburn Savaşı'ndan sonra, Bruce'un üstün hizmetlerinin karşılığı olarak bu Tapınakçılar'ı yeni bir oluşumda şekillendirdiğini ortaya koyar. [8]

Ve yine:

1309'da zulüm başladığında, Holyrood'da bir Engizisyon mahkemesi kuruldu, yalnızca iki şövalye sorgulandı, diğerleri, İngilizler'in üzerine yürüyen Bruce'un ordusuna katılmıştı ve savaşıyorlardı.[9]

Eğer son ikisine benzer bu gibi anlatımlar, Masonik kaynaklardan da alıntı yapılarak açıklanıyor, gerçekliği ifade edilebilir bilgiler kadar söylencelere de dayandırılıyorsa, kesin olmayabilir. Yine de, İskoçya'da çok kalabalık olan Tapınakçılar'ın hayatta kalma söylenceleriyle ilgili bir sorgulama yoktur. Gerçekte en azından iki farklı anlatımlı söylence vardır.

Bunlardan biri, XVIII. yüzyılın en önemli Masonlarından Baron Kari von Hund'un etkinlikleriyle ilk defa yayınlanan veya en azından tarihin kabuğunu ilk kıran, tarikatın 'restorasyonu' anlamını ifade eden ve 'Sıkı İzleyiş Rit'i diye de bilinen kendisinin türettiği Masonik rittir. 'Sıkı İzleyiş Riti'ne göre; Auvergne Preseptörü Pierre d'Amount, beraberindeki yedi şövalye ve diğer iki preseptör ile birlikte 1310 yılları civarında Fransa'ya firar ederler, oradan önce İrlanda'ya, iki yıl sonra da İskoçya'ya daha doğrusu Mull Adası'na kaçarlar. Mull Adası'nda diğer üyelerden oluşan bir kuvvete katıldıkları söylenir. Görünüşe göre bunlar, örgütün Caburn ve Hampton Court'daki eski subaylarından; ismi George Harris diye belirtilen bir preseptörün liderliğindeki İngiltere ve İskoçya'dan gelen sığınmacılardı; ve Harris ile Pierre d'Amount'un birliktelik ve himayelerinde kurumu sürdürmek için bir karara varılmıştı. Baron von Hund'un ortaya koyduğu Büyük Üstatlar listesi, Pierre d'Amount'un Jacques de Molay'nin halefi olduğunu gösterir.[10]

Bu kitabın III. bölümünde, detaylı olarak bu tezlerin akla yatkınlığını, aynı zamanda spesifik tarihsel şartlar ve çevrenin nasıl oluştuğunu ve nerede yer alması gerektiğini araştıracağız. Hund'un ve bilgileri aldığını iddia ettiği kaynakların güvenirli-

liğinin üzerinde de duracağız. Şimdilik 'Sıkı İzleyiş Riti'nin bazı detaylarını sade bir şekilde yorumlamak yeterli olacaktır.

Bazı konularda, detaylar tam güvenilir olsa da, kanıtlanabilir yanlışlar da bulunabilir. Örneğin; 'Sıkı İzleyiş Riti'nde Pierre d'Amount'un Auvergne Preseptörü olduğu belirtilir. Bununla birlikte gerçekte, Auvergne Preseptörü Pierre d'Amount değil, Imbert Blanke'dir ki, görmüş olduğumuz gibi 1306'da İngiltere'ye firar etmiş ve kendini tutuklattırmıştır. Daha da ötesi, sığınmacı Tapınakçılar'ın Mull Adası'na sığınmaları da olası değildir. Mull Adası, o zamanlar, II. Edward'ın müttefiklerinden biri olan ve de Bruce'un en azılı düşmanı Lorn'lu Alexander McDougall'a aitti ve onun tarafından kuşatılmıştı. Her ne kadar sonraları Bruce onu yendiyse de adada kötü niyetli Tapınak etkinliklerine suskun kalmayacak sayısız Mull'lu sempatizanı olmalıydı.

Diğer taraftan, kaçak Tapınakçılar'ın sığınabileceği veyahut herhalde yolculuklarında güvenli bir durak olabilecek, Bruce'un müttefiklerinin sahip olduğu iki yer vardı. Bunlardan biri, Bruce'un mücadelesindeki ters safhalarda bile Bruce'un kendisine kısa dönemli barınma olanağı sağladı. Burası, Bruce'a içten bağlı, oldukça iyi savunulan bir kaleyi barındırıyordu. Ve her iki yer de, Ulster ile Bruce'un levazımat üssü Argyll arasında, çok önemli deniz yolunda stratejik yerlerdi. Bu yerler; Mull of Kintyre ve Mull of Oa idi.

Sıkı İzleyiş Riti'ndeki beyan, bu bakımdan belirli yerlerde yanlışlıklar gösterebilir. Kendi beyanına göre Hund, bilgileri İskoçlar'dan almıştır. Bu bilgilerin detayları 450 yıl boyunca karışmış olabilir. Kesinlikle, aktarım ve çeviri sırasında da bir karışıklık olabilir. Eğer çağdaş bir İngiliz, Mull Adası'nı Mull of Kintyre veya Mull of Oa ile karıştırsa, doğal olarak İskoç coğrafyası hakkında hiçbir şey bilmeyen ve kendi dilinden olmayan karışık verilerle karşılaşmış bir XVIII. yüzyıl Alman asilzadesinin

karıştırması makul karşılanabilir. 'Sıkı İzleyiş Riti'ndeki bilgiler, gerçekte kısmen yanlış olsa da, geneli itibarıyla doğru olabilir. Özellikle belirtilen bir detay, kaçak Tapınakçılar'ın ilk önce İrlanda'ya gitmiş olmalarıdır.

Tapınakçılar'ın hayatta kalmalarıyla ilgili ikinci söylence, Hund'dan yarım asır sonra 1804 yılı civarında Fransa'da ortaya çıkmıştır. Napolyon rejimi altında, Bernard-Raymond Fabre Palaprat isimli bir kişi Jacques de Molay'nin infazından 10 yıl sonra, 1324'e uzanan bir tarihi gösteren bir belge üretir. Bu belgeye göre, Jacques de Molay ölümünden kısa bir süre önce örgütün devam ettirilebilmesi için bazı yönergeler bırakmıştı. Kendisinin yerine geçmek üzere, Filistin doğumlu bir Hıristiyan ve Kıbrıs'ta kalmış Tapınakçılar'dan biri olan John Mark Larmenius adlı birini sözde görevlendirmişti. 'Sözde' Larmenius Belgesi'nin esaslarına göre, Fabre Palaprat, Masonik olmayan yeni bir kurum yarattı. Bu, bugün de varolan Kudüs Mabedi'nin Eski ve Egemen Askeri Tarikatı'ydı. Kurumun bugünkü üyelerinin teyid edilmemiş beyanlarına göre 'Larmenius Belgesi' her ne kadar 1804'te ortaya çıktıysa da, yüzyıl önce 1705'te de dolaşımdaydı. Ve Fabre Palaprat'ın örgütünün yeniden yapılanma tarihinin bu tarihten sonra olduğu söylenmektedir.[11]

Biz şahsen 'Larmenius Belgesi'nin' doğruluğunu ne teyit edebiliyoruz ne de çürütebiliyoruz. Bizim açımızdan "Ben, son olarak.... örgütün kaçak İskoç Tapınakçıları'nın, Tanrının gazabıyla lanetleneceklerini söylüyor ve emrediyorum"[12] sözleri birinci derecede ilgi çekicidir. Bu tepkisel sözler, ilgi çekici, gerçekten kışkırtıcı ve belki de açıklayıcıdır. Eğer 'Larmenius Belgesi' otantikse ve gerçekten XIV. yüzyıl tarihli ise, İskoçya'daki Tapınakçı firarilerinin hayatta kaldığını teyit eder görünmektedir. Daha da ötesi, bu firarilerin tüm suçlamalardan temize çıkmayı ve kiliseyle bazı uzlaşma seçenekleri düşünce-

sinde olan ve kendini toplayan Larmenius ve maiyetine karşı direnmeyi benimsediklerini de ortaya koyar. Ama eğer 'Larmenius Belgesi' XVII. veya XIX. yüzyıl gibi daha ileri tarihli ise, ki öyle görünmektedir, Hund ve Masonluğun 'Sıkı İzleyiş Riti' ile, neşredilen tezlere karşı şiddetli bir antipati göstermektedir. Veya o zamanlar varolan ve bilinen başkaca bazı Tapınakçı kurumlarına karşıdır.

Söylencelerin geçerliliği ne olursa olsun, görmüş olduğumuz gibi en azından bazı Tapınakçılar'ın yolları İskoçya'ya düşmüşken, zaten ülkede olan diğerlerinin yakalanmış olmaları mümkündür. Aslında sorulacak tek soru, ne kadarının serbest kaldığıdır. Eninde sonunda yine de kesin sayı pek fark etmez. Konu, sayısal olarak az veya çok olsun, Tapınakçılar'ın iyi eğitimli savaşçılar, belki de çağının en iyi savaşçıları ve savaşın bilgili üstatları olduğudur. İskoçya; bağımsızlığı, ulusal ve kültürel kimliğinin yaşaması için umutsuzca mücadele eden bir krallıktı. Dahası, kralı aforoz edilmişti ve Papalığın yasaklamaları altında eziliyordu. Bu şartlarda Bruce, alabileceği her türlü yardıma ciddi olarak kucak açacaktı ve Tapınakçılar'ın önerebileceği benzer yardımları hemen kabul edilecekti. Sezonluk kıdemli askerler olarak, İskoç askerlerini eğitmek, disiplin aşılamak, sayısal olarak kendilerinden üstün ve daha iyi donanımlı düşmanların kışkırttığı bu insanlara profesyonellik aşılamak için paha biçilmez kişilerdi. Geniş stratejik ve lojistik hünerleri yaşamsaldı. Bannocburn'da savaşa, savaşın en önemli yerinde, kesinlikle fiilen müdahale eden taze kuvvetin onlar olup olmadıkları, büyük bir olasılıkla asla bilinmeyecektir. Ama fiilen müdahale etmeleri de gerekmezdi. Şövalyelerin az bir miktarı bile onlara yol göstermeye yeterdi ve İngiliz Ordusu'na karşı bunu yaptıkları gerçeği de yadsınamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Kelt İskoçyası ve Kutsal Kase Söylenceleri

Bunnockburn Savaşı'nı takip eden yıllarda, Argyll'de bir tarikat yerleşim bölgesi oluştu ve klan sistemiyle kaynaşarak, bu bölge kısa sürede tarikate uygun bir yaşam alanı oldu. Bu hatırı sayılır bir şekilde yuvaya dönüş benzeri bir olay olarak da kabul edilebilir. Doğaldır ki Tapınakçılar, kendi yaşamları boyunca bir efsaneydiler. Yine de İskoçya'da ve kısmen Argyll'de başka efsanevi unsurlar da vardı. Bununla beraber örgütün kimliği halkça biliniyordu. Argyll, Tapınakçılar'ın kolayca katılmış olabileceği birçok efsanenin mekânıydı.

XII. yüzyılın sonuna doğru, Batı Avrupa'da 'Kase Romansları' ortaya çıktı. XIV. yüzyılın başında, ki bu Bruce ile Tapınakçılar'a baskılarla eş zamanlıdır, 'Kase Romansları'na oldukça rağbet ediliyordu ve bu edebiyatın engin bir külliyatını meydana getiriyordu. Şövalyelik kavramı, benzer çalışmalarda da

açıklandığı gibi sonradan zirveye çıkmıştı. Hıristiyan yöneticiler, bilerek Parsifal, Gawain, Lancelot ve Galahad'in mağrur modellerine göz dikmişler veya en azından bu imajları kullanarak halka hitap etmeye çalışmışlardı. Örneğin, I. Edward 'Yuvarlak Masa Şövalyeleri' öyküsünün tasarruf hakkını kendinde görerek, kendini çağdaş Kral Arthur gibi betimlemeye çalışmıştı. Bu nedenle Bannockburn'den bir gün önce, iki ordu savaş için saf tuttuklarında, Bruce ve İngiliz şövalye Henry de Bohum, şövalyelik romanslarında kutlandığı türden ölümle sonuçlanan bireysel düellolar türü teke tek döğüşe tutuşmuşlardı.

'Kase Romansları' her ne kadar Avrupa'nın birçok yerinde dinsel otoritelerce ayıplanıyorsa da, İskoçya'da beğeni kazanmaktaydı. Bruce, İskoçya'da gelenekleri I. David ile Dalriada'ya kadar uzanan bir Kelt Krallığı kurma peşindeydi. 'Kase Romansları', Norman İngiliz ve Kıta Avrupası'ndan konu alan sonraki literatürde bulunmayan, Keltler'e ait eski zaman bilgilerinin izlerini içinde barındırıyordu.

Bugün bilebildiğimiz şekline göre 'Kase Romansları', ayrı cinsten olan çiçekleri çaprazlama yoluyla döllemenin karışık yöntemi benzeri, özellikle karışık yapılmış bileşik sözcüklerden oluşma melez bir edebî türü yansıtmaktaydı. Bundan önceki çalışmamız olan 'Kutsal Kan-Kutsal Kase'de tartıştığımız gibi,[1] 'Kase Romansları' ince bir çalışmayla dramatik formda gizlenmiş veya tebdili kıyafet etmiş önemli Yahudi-Hıristiyan (Judeo-Christian) malzemenin özünü içeriyordu. Ama bu malzeme, eşsiz Kelt destanı ve efsanesinin gövdesi üzerine aşılanmıştı. Kâsenin literatürde ortaya çıkmasından uzun zaman önce, özellikle Hıristiyanlık etkisinde, iktidarsız veya kötürüm bir kralı olan uzaklarda bir kale, verimsiz çorak topraklar ve bu afetten ızdırap çeken yöneticisini vurgulayan sihirli mülklere haiz gizemli kutsanmış objeler içeren şövalye maceralarını anlatan şiir ve öy-

küler vardı. Bununla beraber bazı edebiyat tarihçileri, daha iyi bilinen romanslar olan 'Hıristiyan Kase Romansları' ile 'Pagan Kase Romansları' arasındaki farkı özellikle ayırt ediyorlar. Ve, gerçekte ilk çalışmalardaki mucizevi 'kazan' ile daha bulanık son 'kâse' arasındaki karışıklık bizi, 'kase'ye gerçekten isnat edilen 'sang real', kraliyet kanından ziyade, bir kupa, kase, kadeh veya tekne olarak tanımlamaya götürür.

Erken Kelt destanlarının temelleri üzerine, sonradan inşa edilen, çorak topraklar, perili kale destanlarını içeren Yahudi-Hıristiyan yapı, şimdi 'Kase Romansları' diye adlandırılan romansları üretmek için inşa edilmiştir. Ve bu, Yahudi-Hıristiyan üst yapının, Tapınakçılarla tekrar tekrar bağlantılı olduğunu göstermek anlamlı bir şekilde yeterlidir. Bununla birlikte, tüm kase öykülerinin belki de en büyüğü ve en önemlisi olan 'Parsifal'de Wolfram von Eschenbach, Tapınakçılar'ı 'Kase Ailesi'nin ve 'Kase'nin koruyucuları olarak resmeder. Wolfram, aynı zamanda kase öyküsünü bir Tapınakçı yazmanı ve propogandacısı olan ve 'Guiot de Provins' diye tanımlanabilecek, 'Kyot de Provence' diye kesin birisinden duyduğunu öne sürer.[2] Önemi bakımından yalnızca Wolfram'ın uyarlamasından sonra ikinci gelen 'Perlesvaus' diye bilinen 'Kase Romansları', gerçekte yalnızca kutsal gizlerle yönetilen, üzerine kırmızı haç işlenmiş beyaz pelerinli şövalyeleri tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda düşünce ve değerlerinin de bir kopyasıdır. Perlesvaus, silahlar, kuşanımlar, savaş teknikleri ve savaşta alınan yara karakteristiklerinin kılı kırk yaran detayları ve doğru bilgileriyle doludur. Cidden bir Ortaçağ ozanı veya romansçısından çok, bir savaşçının çalışması gibidir. Tapınakçı etkisini o kadar kapsar ki, anonim yazarın neredeyse kendisinin bile bir tarikat üyesi olduğuna inanılmıştır. Wolfram'ın 'Persival'i ve Perlesvam gibi çalışmalarda okuyucu, biri Yahudi-Hıristiyan diğeri Keltler ile ilgili

olmak üzere iki farklı geleneğin birbirine uygun gelişimiyle yüz yüze gelir. Ve aslında, bu iki unsuru bir arada tutan mecazi çatı, açıkça veya üstü kapalı da olsa, Tapınakçılar'dır.

Bruce döneminde Kelt geleneği, kase mistisizmi ve Tapınakçı değerleri bir karışım içinde eriyerek karışmış ve genelde yanıltıcı bir tek parça halini almıştır. Örneğin eski Kelt inanışına göre, ruhun başta olduğu, onun için alt edilen düşmanların kafalarının vücuttan ayrılarak saklanması gerektiğini anlatan çok tanınmış 'baş kültü' vardır.

Belki de bu, geleneklere göre başı, yüzü Fransa'ya dönük koruyucu bir tılsım olarak Londra'nın dışında gömülü olan kutsanmış 'Bran' efsanesinde daha da göze çarpacak şekilde görülebilir. Bu kafa, şehri yalnızca saldırılardan korumakla kalmaz, aynı zamanda çevresindeki bölgelere de verimlilik sağlayıp, gelecek belaları İngiltere'nin tümünden savuşturur. Diğer bir deyişle, daha sonraki romanslarda kasenin yerine getirdiği fonksiyonlarla, dikkati çekecek surette benzerlikler gösterir. Daha sonraları da bitki tanrısı ve verimliliği himaye eden ilah olarak 'Yeşil Adam' diye ortaya çıkmıştır.

Aynı zamanda, Tapınakçılar da kendi 'baş kültü'ne sahipti. Kendilerine yapılan suçlamaların arasında bir suçlama vardı ki bu, bazen 'Baphomet' diye bilinen gizemli bir kesik başa tapınmaydı. Bundan başka Fransız Kralı'nın subayları, 13 Ekim 1307'de Paris Mabedi'ne girdiklerinde; bir kadının kafatasını içeren, kafa şeklinde, azizlerden kalma kemiklerin saklandığı bir gümüş muhafaza bulmuşlardı. Üzerinde 'Caput LVIIIm' - 'Kafa 58m'[3] yazıyordu. Bu ilk önce, önemsiz, dehşet verici bir rastlantı olarak görülebilirdi. Ama Tapınakçılar'a 12 Ağustos 1308'de Engizisyon tarafından yapılan suçlamaların listesinde aşağıdaki bilgiler görülür.

Her eyalette, 'kafalar' diye isimlendirilen idolleri vardı.

Bu idollere tapmışlardı...
Bu kafanın kendilerini kurtarabileceğini söylediler.
Bu kafa servet sahibi yapabilirdi...
Bu, ağaçlara çiçek açtırırdı.
Bu, toprağı filizlendirirdi...[4]

Bu nitelendirmeler, 'Kutsanmış Bran'ın kesik başına atfedilen Kelt geleneği ve kaseye atfedilen romanslardaki nitelendirmelerin bazen kelimesi kelimesine denk düşer. Böylece hem 'Kase Romansları'nın hem de Tapınakçılar'ın her ikisinde de, ilk Hıristiyan yönelmelere karşın, Kelt geleneklerinin karışık tortularını içerdiği açıktır. Bugün şaşırtıcı ve korkunç görünmesine karşın, Bruce'un yeniden kurmaya gayret ettiği Kelt Krallığı ile yakın bağlantıları vardır.

Böylece, her ne kadar 'Kase Romansları'nın Kelt prototipleri, kasenin kendisini belirtmiyorsa da, en azından aynı isim altında, sonraki öykünün diğer unsurlarında kesinlikle varolmuştur. Kase, ilk çıkışını, XII. yüzyılın son çeyreğinde, Chretien de Troyes'un 'Le Conte du Graal' başlıklı uzun öyküsel şiirinde yapmıştır. Wolfram'ın 'Parsifal'i ve anonim Perlesvaus, çeyrek yüzyıl daha sonradır ve görünüşte Chretien'e özel olmayan bilgi kaynakları ve malzemeleri üzerine kurulmuşsa da yine de, bu çalışmalar ve diğer 'Kase Romansları', sonuçta bir dereceye kadar Chretien'in şiirinden alınmadır.

Chretien hakkında az şey bilinmektedir ve çalışmalarına yapılan ithaflardan ve metinlerin içindeki açıklamalardan çok az şey seçilip ayrılabilir. Ortaya çıkanlar oldukça yetersizdir, ama en azından Chretien'in, Flanders ve Champagne kontları gibi aristokrat kral maiyetinin vesayeti altında çalıştığı açıkça görülür. Bu maiyet, birbirleriyle yakın ilişki içinde oldukları kadar, aynı zamanda heretik Katar düşünce yumağını da içeren heterodoks dinsel davranışlarla da yakın ilişki içerisindeydiler.

Her iki maiyet, aynı zamanda Tapınakçılarla da ilişkideydiler. Gerçekte, Chretien'den üç çeyrek asır önce Champagne Kontu, örgütün yaratılmasında anahtar rolü oynamıştı. Tapınakçılar'ın ilk Büyük Üstadı Hugues de Payens, Champagne Kontu'nun güvenilir bir vasalıydı ve görünürde devamlı olarak kontun yönergeleriyle hareket ediyordu. Kontun kendisi, sonradan evliliğinin tanınmasıyla örgüte alınmış, böylelikle kendi vasalının vasalı olmuştu.

Chretien'in ilk çalışmasının büyük kısmı, Champagne Kontu'nun maiyetine özellikle de Kontes Marie'ye ithaf edilmişti. Ama Chretien'in açıkçası, Kase'nin öyküsünün 1184 ile 1190 yılları arasında oluşturduğu uyarlaması, Flanders Kontu Philip d'Alsace'a adanmıştı. Chretien açıkça, Kase'nin öyküsünün etrafında bulabildiği ne kadar romans varsa, hepsinin kendisine Philip tarafından aktarıldığını belirtmiştir.

Ne yazık ki Chretien, eserinin tamamını bitirmeden öldü. Ama şiirinin bugüne dek gelebilen kısmında, ilgi çekici bazı noktalar bulunmaktadır. Örneğin, Kral Arthur'un sarayı ilk kez 'Camelot' olarak adlandırılıyordu. Ve Chretien 'Parsifal'i, sonradan Wolfram ve diğer romansçıların da daha sonra uyarlayacakları ve sonunda göze çarpacak şekilde Masonluğun ileri aşamalarında 'Dul Kadının Çocuğu' deyişini belirtir şekilde bir formülle nitelendirmişti. Bu formül, Chretien'in çağında çözülebilir bir anlam gizlemesine rağmen sonradan kaybolmuştur.

Belirli amaçlarımız için önemli olması nedeniyle şunu belirtmeliyiz ki, Chretien, şiirinin Kelt öğelerini, İngilizce ve Gal dilinde saptananların dışındaki bilgi birikiminin üzerine kurmuştur. Doğaldır ki, bu, bu kaynakları önemsemiyor anlamında alınmamalıdır. Öte yanda bunlara çok şey de borçludur. 1138 yılı civarında yazılan ve Arthur'u halkın bilincine ilk çıkartan söylence benzeri eser olan Monmouth'lu Geoffrey'in İngiliz Kralla-

rının Tarihi'ne (History of the Kings of Britain) oldukça güvenmektedir. Yine Gal Mabinogion'undan alınma başka öyküler ve 'Peredur' gibi arkaik masalları da kullanmıştır. Ama Chretien'in şiirinde, kendisini borçlu hissetmediği bu gibi geleneksel kaynakların dışında, özellikle ve eşsiz İskoç olan başka görüşler de vardır. Gerçekten Chretien'in, İskoçya hakkında bazı bağımsız bilgi kaynakları olduğu açıktır. Uzmanlar Chretien'in şiirindeki coğrafi ve topoğrafik belli başlı anahtar rolündeki baş rol oyuncularını İskoçya'dan almış olduğunda birleşmektedirler.

Örneğin, Chretien'in kahramanı 'Perceval le Galois'nın ilk önceleri Galler'den geldiği tahmin ediliyordu. Gerçekte yine de, 'Gualeis' veya 'Galois' terimi Chretien zamanında İskoçya'daki Galloway'in yerlileri için kullanılıyordu. 'Kase Şövalyeleri', Chretien'in şiirinde 'Les portes de Galvoie' ('The Gates of Galvoie'), (Galvoie'nın kapılarını koruyorlar) diye geçer. Burası sınırları içinde operasyonlar yaptıkları topraklardır. 'Kase Romansları'nı araştıran bilginler, buradan yola çıkarak 'Galvoie'nın 'Galloway' olması gerektiği düşüncesinde birleşmektedirler.[5]

Monmouth'lu Geoffrey'de de 'Castellum Puellarum'a ait referanslar vardır ki, Chretien'in değil, ama daha sonraki 'Kase Romansları'nın bazılarında bu tanınmış 'Castle Perilous' (Perili Kale) halini almıştır. Yazar, çevirmen ve yorumcu Brunne'lü Robert 1338 yılındaki bir yazısında 'Castellum Puellarum'un gerçekte Galloway'deki Caerlaverock Kalesi olduğunu belirtmektedir. Chretien'in bir çağdaş biyograficisi, Brunne'lü Robert'ın akredite geleneğini yineleyebileceğini, çünkü gençliğinde Cambridge'de, gelecek kral Robert Bruce'u bildiğini gözlemlediğini söylemektedir.[6] Yine de Caerlaverock, 1124'te I. David tarafından Annandale Lordluğu'na getirilen, Bruce ailesinin ikâmetgâhı Annan'ın 10 mil ötesindeydi. Annan ve Caerlave-

rock'daki her iki kalenin Galloway'e giden kapıyı korudukları söylenirdi. Her ne kadar Chretien, özellikle 'Castellum Puellarum' veya 'Castle Perilous'u belirtmiyorsa da, bunlar en azından bir araştırmacıya göre 'Caerlaverock'[7] sözcüğünün bir süslemesinden türemiştir. Bu bakımdan Chretien'in şiirindeki 'guarde les portes de Galvoie' yani 'Galloway'e giden kapıyı korurlardı' diye geçen yerin burası olduğunu gösterdiği oldukça açıktır.

Chretien'in şiirinde, Arthur'un Camelot'tan sonraki ikinci ikâmetgâhı 'Cardeoil' olarak tanımlanır. 1157'ye kadar, İskoçya'nın başkenti Carlisle'ydi ki, 'Anglo-Sakson Güncesi' günlerinde 'Cardeol' idi ve sonraları 'Carduil' olarak evrimleşti. Chretien, aynı zamanda 'Mont Dolerous' diye adlandırılan dinsel bir yerden de bahseder. Burasının da 1136'da kurulan ve Chretien zamanında 'Mons Dolorosus' diye bilinen, Northumberland'deki Melrose Kilisesi olduğuna inanılmaktadır. Yaklaşık iki asır sonra, Bruce'un kalbinin gömüldüğü yer, işte burasıdır. Bu ve buna benzer delillerden, çalışmasında Kase'yi ilk ortaya koyan Chretien'in 'kase'nin özellikle Hıristiyan konseptini, birçoğu kesinlikle İskoçya'ya atfedilmiş olan daha eski malzeme külliyatı üzerine aşılamış olduğu apaçıktır. Ama Champagne ve Flanders kontları maiyetinin himayesinde çalışan çok daha değişik kaynaklardan alınmışsa, o zaman neden İskoç yer adlarını hedeflemeye odaklanmıştı?

Chretien, 'kase' öyküsünün taslağını Flanders Kontu Philip d'Alsace'dan almış olduğunu iddia ediyordu ki, kont kendisine bunlarla ne istiyorsa onu yapabileceğini söylemişti. Ve Philip'in İskoçya ile yakın ilişkileri vardı. Flanders Lordu olarak İskoçya ile geniş çapta alışverişi, halkı ve gelenekleriyle ülke hakkında hatırı sayılır bilgisi bulunuyordu. Gerçekte, XII. yüzyıl boyunca Flanders ile İskoçya arasında bağlar ağır bir şekilde ilerliyordu.

I. David (1124-1153) ve IV. Malcolm'un (1153-1165) saltanatı sırasında Flaman göçmenleri İskoçya'da yerleştirmek için sistematik bir politika geçerli olmuştu. Yeni gelen göçmenler, Yukarı Lanarkshire, Yukarı Clydesdale, Batı Lothian ve Moray'in kuzeyinde geniş organize yerleşim bölgelerine yerleştiriliyordu. Bir yorumcuya göre Flaman yerleşimi, yukarı Clydesdale ve Moray'de masrafları yerel aristokrasi ve kilisenin karşılamasıyla yeni bir aristokrat aşılamanın sistematik çalışması gibi görülüyordu.[8] Bundan önce görmüş olduğumuz gibi, Bruce'un ailesinin Norman soyundan değil Flaman soyundan geldiğine inanılıyordu. Benzer bir köken, Balliol, Cameron, Campbell, Comyn, Douglas, Graham, Hamilton, Lindsay, Montgomery, Seton ve Stewart[9] gibi diğer önemli İskoç ailelerinde de vardı. Bu ailelerden bazıları öykümüzde yer aldılar. Bunlar ve diğerlerine daha sonra önemle değineceğiz.

İskoçya'daki Flaman yerleşiminin amacı, ülkede kentsel merkezler kurmak olarak görülebilir. Flanders zaten, Bruges ve Ghent gibi; Seine, Rhein ve İngiliz adaları arasında ticari yollara sahip büyük ticari kentleriyle, kentleşmiş ticari bir bölgeydi. Aynı zamanda toprakları içerisinde Boulogne ve Calais de vardı. İskoç monarşisi kasaba kiralarından gelecek gelirin gereksinimiyle Flanders'i kentleşme gelişiminin bir modeli gibi görüyordu. Böylece Flaman yerleşimciler ülkeye getirilerek Flaman örneği metropolitan merkezler kurulması için etkin olarak cesaretlendiriliyorlardı. Aynı zamanda tarım, dokuma ve yün ticaretinde gösterdikleri ustalıkları nedeniyle de memnunlukla karşılanıyorlardı.

İskoçya ile Flanders işbirliği, I. David ve IV. Malcolm ile başlamış, Malcolm'ün ardılı Aslan William'ın saltanatıyla devam etmişti. William, 1773'te İngiltere'yi istila ettiğinde, kendisine Philip d'Alsace tarafından gönderilen bir Flaman asker gru-

bu tarafından takviye edilmişti. İskoçlar, kentleşmeyle birlikte askeri konuları da Flanders'den öğrendiler. 1302'de Flaman kasabası Courtrai'nın halkı isyana kalkıştı. Mızrakların, –yerde dayanak noktası yapılarak uçları dışa dönük vaziyette– mızrakçıların bir dik açı yapmasından oluşan 'schilltrom' düzeniyle kalabalık ve güçlü Fransız ordusunu yenilgiye uğratmayı başardılar. Batı Avrupa'da ilk olarak Courtrai halkı, tam teçhizatlı ve donanımlı şövalyelerin, şimdiye kadar yenilmez olan güçlerini kırmayı başardı. Bruce, bu savaştan çok şey öğrendi. Gizemli 'taze gücün' sahneye çıkıp işleri yoluna sokuncaya kadar Bannockburn'de başarıyla uyguladığı taktik işte bu 'schilltrom' düzeniydi.

İskoçya ile Flanders arasında daha çok karşılıklı ve ortak etkileşim vardı. Flaman yerleşimcilerin akınları sonucu, 'Kase Romansları'nda yüzeye çıkan, İskoçya'nın eski Kelt mirasının öğeleri Flanders'den uzun zaman önceye giderken, İskoç kasabaları şüphesiz Flaman karakteristiklerini üzerlerine aldılar. Bu kez, bir tarz olarak gelişmeye başlayan 'Kase Romansları', içindeki unsurları yeteri kadar tanınıp, takdir edilebileceği İskoçya'ya geri taşındı. 'Kase Şövalyeleri'nin ve kurgusal Tapınakçılar'ın serüvenleri ortamında, sürgün Tapınakçılar'ın İskoçya'yı ne kadar uygun bulduklarını düşlemek zor olmasa gerek. Kendileri için neredeyse hazır bir yer bulduklarını söylemek yanlış olmaz. Kendilerini 'gerçek yaşamın' Kase Şövalyeleri olarak sunmalarıyla, Bruce'a mücadelesinde yardımcı olabildiler ve aynı zamanda 'şövalye kurtarıcılar' olarak kucaklandılar. Örgütün sağ kurtulanları olarak, kendilerini sekülerize etmeyi, entegre olmayı, zalimlerden güvenli bir şekilde yalıtlanmayı düşledikleri, bu kadar konuksever bir ortamı başka nerede bulabilirlerdi ki?

ALTINCI BÖLÜM

6. İSKOÇYA'DA TAPINAKÇI MİRASI

Geleneksel bilimin aldatıcı kavramlarından birisi de, 'tarih' ile 'mit' arasındaki katı ve sahte ayırt edilebilirlik üzerinde ısrar etmesidir. Böyle bir ayırt edilebilirliğe göre, 'tarih' başlı başına kayıtlara dayalı bir gerçek olarak dikkate alınır. Çeşitli sınamalar üzerinde ayakta duran ve bir şeyin 'gerçekten olmuşluğunu' ispat eden veriler, kesin bilimsel incelemelere dayandırılmalıdır. Bu sezgiyle 'tarih', isimleri, tarihleri, savaşları, antlaşmaları, politik hareketleri, konferansları, ihtilalleri, sosyal değişimleri ve diğer 'nesnel görülebilir' fenomenleri içerir. Diğer tarafta 'mit' tarihe göre, 'konu dışı ve rastlantısal' diye nitelendirilip, gözden uzak tutulur. 'Mit', bir tür fantaziler ülkesine, şiirselliğe ve kurguya göndermedir. Mit, genelde, 'olayların değiştirilmesinin süsleme taklitçiliği, tarihin çarpıklaştırılması' sayılır ve bundan dolayı da 'insafsızca kesilip atılması gereken bir ol-

gudur.' Tarih ve mitin, geçmişin gerçeklerinin açığa vurulmasından önce kesinlikle ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Ancak miti yaratan insanlar açısından böyle bir ayırım söz konusu değildir. Kendi çağında ve yüzyıllarca sonra Homer'in 'Odyssey'i, İlyada'dan daha az tarihsel bir otorite olarak sayılan bir adamın olası kurgusal serüvenlerine ve 'gerçek' olay sayılan Truva Kuşatması'na adanmıştı. Örneğin Eski Ahit'teki Kızıl Deniz'in ortadan yarılması veya Tanrı'nın Musa'ya 10 Emir'i vermesi gibi olaylar, bugün çoğu kimse tarafından söylence olarak ele alınır, ama bugün bile aynı olayların gerçekten olduğuna inanan pek çok insan da vardır. Kelt geleneklerinde, destanlarda geçen 'Cuchulain' ve 'Kızıl Dal' şövalyelerine yüzyıllar boyunca tarihsel doğru diye inanıldı ve bugün bile gerçekten öyle olup olmadığını veya tarihsel olayların bir tür süslemeleri mi, yoksa tamamen kurgusal mı olduklarını bilmenin bir yolu yoktur. Daha da yeni bir örneğe yer vermek gerekirse, Amerika'nın XIX. yüzyıl Vahşi Batısı, başlangıçta heyecanlı ucuz romanlar, sonraları Hollywood tarafından resmedilmiş, ama şimdilerde genelde söylence olarak tanımlanmaktadır. Ve yine Jesse James, Billy the Kid, Wild Bill Hickok, Doc Holiday ve Earp Kardeşler gibi kişilikler varolmuşlardır. Oklahoma Kuşatması'ndaki efsanevi tüfek savaşı, gerçekten tarihte yer almıştır, almasa da en azından genelde tasavvur edildiği gibi olmuştur.

Son zamanlara kadar, bu gibi figürler etrafında örülen 'mitler', gerçekten tarihin ayrılmaz bir parçasıdır. Yasaklamalar çağında bir tarafta Eliot Ness, diğer tarafta John Dillinger ve 'Legs' Diamond gibileri, cesur yasa adamları ve romantik yasa kaçakları gibi kişilikleri içeren tarihsel doğruluktaki Western dramalarında kendilerini yeniden rol kesiyor sandılar. Ve, çevresinde yeni mitler örülecek yeni bir tarih yarattılar.

Düş gücünü alevlendirdikleri için tarihsel olaylar ve kişilikler, fark edilmez bir biçimde mitin içinde aşama yapmışlardır. Kral Arthur ve Robin Hood gibi olaylarda mit, bir zamanlar varolmuş olan tarihsel güncellik her ne idiyse kesinlikle kapsamı içine almıştır. Jeanne d'Arc olayında tarihsel güncellik tamamen karanlığa gömülmüş olmasa da, abartı, süsleme ve saf yaratıcılıklar ön planda egemen olmuş, arka planda uzaklaşmıştır. Örneğin Che Guevara, John Kennedy, Marilyn Monroe, John Lennon veya Elvis Presley'de tarihsel güncellik mitin unsurları arasından belki ayırt edilebilir, ama eninde sonunda onlardan ayrılır. Bizim tarihsel güncelliğe ilgi duymamızı sağlayan tümüyle mitin unsurlarıdır.

Tüm yazılı veya kayıtlı tarihin aslında mitin bir formu olduğu tartışılabilir ve her zaman da tartışılmıştır. Her tür tarihsel olay, oluştuğu zamanın gereksinimlerine, tutumlarına ve değerlerine yönelmekle birlikte atfettiği zamana yönelmemiştir. Her tür tarihsel olay, diğerlerini atlatarak, belli unsurları içererek gereksinimler doğrultusunda seçicidir. Her tür tarihsel olay, seçiciliğinin erdemleri, yalnızca erdeminden de olsa, diğerlerini aksatarak belli etmenleri vurgular. Bu yöne eğilimiyle, kaçınılmaz bir şekilde gerçekten ne olduğu olgusunu da değiştirir. Yalnızca dün olan olayların yorumunda medya görüş birliğine varmazsa, geçmiş daha büyük kapsamlı yorumları gerektirir.

Bu gibi nedenlerden, Lâtin Amerika'da Carlos Fuentes ve Gabriel Garcia Marquez'den, İngiltere ve İrlanda'da Graham Swift, Peter Ackyrod ve Desmond Hogan'a kadar savaş sonrası yazarları, bizim 'tarih' diye nitelendirdiğimiz yenidenlik üzerinde ısrar etmişlerdir. Bu yazarlara göre tarih, yalnızca yabancı ve kanıtlanabilir verilerden değil, ama aynı zamanda içine veri oturtulmuş ussal verilerden oluşmuştur. Bu veriler, sonraki nesillerin elinde yorumlanmıştır. Bu yazarlara göre en gerçek ta-

rih, insanın; kültürün, uygarlığın fiziksel yaşamıdır. Bu da yalnızca yabancı verileri değil, ama aynı zamanda mitin düşsel abartısını, süslemesini ve yorumunu da içerir. 1961 Nobel Ödülü'nü kazanan Yugoslav yazar Ivo Andric, tarihçilerin 'yalanlar gerçeği'nin altında yatanları tanımaları gerektiği üzerinde ısrar eder. "Bir insanın veya kültürün yalanları, abartıları, süslemeleri tamamen yaratma ve düzmece olsa da rastgele değildir" der. Diğer taraftan, altında yatan gerçeklerin, isteklerin, eksikliklerin, düşlerin yerini başka şeylerle doldurmanın tanıklığını taşır ve bulundukları alanda, ne kadar düzmece olduklarında doğru olmasalar da, yine de anlamak için yaşamsal ipuçları içeren bilgisel varsayımları açığa vururlar. Ve kolektif kimlik veya kendini tanımaya hizmet ettikleri alanda, yeni bir gerçek veya gerçek haline gelen bir şeyler yaratırlar.

Andrias, konuyla ilgili basit ve oldukça da kasvetli bir örneğin, bu tür yöntemi tanımlamaya yettiğini şöyle anlatır; 'Gerçek' ve 'yalanlar', 'tarih' ve 'mitoloji'nin aracılığıyla yeni bir tarihsel güncellik yaratabilmesi için birbirlerine dolaşmışlardır. 1688'de Londonderry'nin protestan hemşehrileri gerçek zorunluluktan ziyade paniklemekten, bölgeye asker yerleştirmek isteyen II. James'in gönderdiği katolik bölüklerden oluşan asker grubuna şehrin kapılarını kapatarak bir set yaptılar. Bu başkaldırı kral açısından kehanette bulunurcasına bir tepki oluşturdu. Ve her iki taraf da gerçekten böyle bir şeyi hem istememelerine hem de niyet etmemelerine karşın, Londonderry kendini kuşatılmış buldu. Uzayıp giden Avrupa tarihinde Londonderry Kuşatması, 10 yıl boyunca Kıta Avrupası'nda yapılacak olan askeri operasyonlarla mukayese edilebilir önemsiz bir olaydı. Aynı zamanda, mantıksız, hiçbir şeyi çözmeyen, sonuçlandırmayan ilişkisiz bir olaydı da. Askeri olmayan gereksinimler tarafından bir zorlamaydı. Yeni askeri gereksinimler doğurmadı. Kesinliği da-

ha az elle tutulabilir seviyedeydi. Tutumları, değerleri ve yönelimleri şekillendirerek yarattı. Ve bu tutumlar, değerler ve yönelimler sonradan olaylara dönüştüler.

Aslında Londonderry'de ne olduğu değil, ama ne olduğuna inanıldığı tepkisi, İrlanda'daki Protestan ve Katolik inançları dondurdu. Bu iki toplumun bugün yöneldiği olayların bu kalıpların düşüncesiyle sıkı bağlantısı vardır. Bu bağlantılar, gelecek yüzyılda İrlanda meselesindeki gidişatı yönlendirecekti. Ve, 1798'de Katolik İrlanda ayaklandığında, ayaklanmanın gidişatı, yüzyıl önceki kuşatmanın olaylarıyla değil, bu olayları çevreleyen mitlerce şekillendirilmişti. Mitler böylece yeni bir tarih oluşturdular. Ve tarih bu olayda, yani 1798 Ayaklanması'nda kendi yeni mitlerini oluşturdu. Bu yeni mitler, kendi döneminde 'tarih' diye adlandırılan gelişmeleri meydana getirdiler ki, bunlar da yeni mitleri beslediler. Bugün Kuzey İrlanda'da gerçek çatışmalar, mitlerin çatışmasından çok dinlerin çatışması olarak doruğa çıkan olaylar, tarihin yorumlanmasının bir çekişmesidir.

Londonderry Kuşatması'ndan yalnızca 15 yıl sonra 1704'teki Blenheim Muharebesi gerçekten büyük bir savaştı. Bu savaş, Avrupa'da güçler dengesini ve Avrupa tarihinin gidişatını kökten değiştirdi, Blenheim, bugün insanların zihninde, öncelikle Churchill'in doğum yeri olmasıyla Oxfordshire'da görkemli bir yapı olarak yer alır. Diğer tarafta Londonderry Kuşatması ve 1798 Ayaklanması ve diğer yarı-mitsel ve yarı-tarihsel olan İrlanda'nın kilometre taşları, düzenli olarak kutlandığı, anıldığı, yeniden canlandırıldığı, ritüelleştirildiği için bugünlere gelmişlerdir. Ve sonuçta tutum ve değerleri halen de şekillendirmeye, kabilesel kimlikleri belirlemeye ve toplumları kutuplaştırmaya devam etmektedirler. 'Tarih' diye adlandırdığımız olgudan mitin ayrılmazlığı da bunun gibidir.

Tarih, yalnızca olay ve olgulardan oluşmamıştır. Tarih, aynı zamanda, olaylar ve olgular arasındaki ilişkilerden, bunların çoğu kez düşsel yorumlarından da oluşmuştur. Bu yorumların her türünde bir mit daima sahnede yer almıştır. Böylece mit, tarihten farklı değildir. Diğer taraftan tarihin ayrılmaz bir parçasıdır.

Tapınak Şövalyeleri Miti'nin Sömürülmesi

Başlangıcından beri Tapınak Şövalyeleri kendilerini mitle örtmüş, mitten çıkar sağlamış, miti sömürmüşlerdir. Kökenlerini çevreleyen belirsizlik ve gizem, kendilerini çevreleyen eş güçte mistisizme olanak yaratmıştır. Bu mistisizm yalnızca önder asillerin sadık himayeleriyle oluşmamış, ama aynı zamanda Wolfram von Eschenbach gibi romanscılar ve Saint Bernard gibi kilise aydınlarınca da oluşturulmuştur. Tapınakçılar için, çağdaşlarının zihinlerinde, kendi yaşamları boyunca efsane haline gelmeleri yeterince kolaydır. Diğer taraftan etkin olarak da cesaretlendirmişlerdir. İncil metinlerinin arasında sürekli olarak, kendilerini Eriha surlarından tepe taklak düşerek, miladi tarihten önceki yıllarda, Roma'yı hemen hemen bozguna uğratan ordunun çağdaş 'avatarları' rütbesine yükselterek Joshua ve Makkabiler'e yakardılar. Kendi popüler imajlarını bu yolla, Kutsal Kase diye bilinen varlık olan gizemli nesnenin koruyucuları olarak Kase Romansları ile bütünleştirdiler.

Örgütün mistik çevresi arasında birçok imaj böylece karışmış oldu. Joshua'nın ordusu, Makkabiler, 'Kase Şövalyeleri', Charlamagne asilzadeleri, Arthur'un Yuvarlak Masa Şövalyeleri gibi diğer tarihsel ve mitolojik olaylarla, özellikle de İngiliz adalarında Ulster'in Red Branch'i ile birleşmiştir. Tapınakçılar, Perlesvaus'ta, yalnızca askeri birimler olarak değil, aynı zamanda oldukça mistik inisiyeler olarak ortaya çıkmıştır. Kendi po-

püler imajlarını; büyücüler, sihirbazlar veya göz boyamacılar, ölü falı bakan falcılar, alşimistler, gizli yüce sırlardan haberdar bilgeler olarak pekiştirmekte oldukça hevesli oldukları bunu gösterir. Ve gerçekten yok etmeden önce düşmanlarına önlem aldıran ve kendilerine yansıtılan imaj, kesin olarak bu imajdı.

Yine de örgütün geride bıraktıklarında, mit-yapıcı yöntem etken ve tarihsel güncellikten ayrılmaz olmuştur. Son Büyük Üstat Jacques de Molay, ağır yanan ateşte canlı canlı yakılırken, gerçekten Papa ve Fransa Kralı'na "Bir yıl içinde Tanrı katında bana katılacaksınız" diye beddua etmiş miydi? Etmiş olsun veya olmasın, her ikisi de bir yıl içinde gerçekten şüpheli şartlar altında öldüler. Bugün ölümlerini, tarikatın zehirler hakkındaki becerilerini bilen göçmen şövalyelere veya onların sempatizanlarına atfetmek yeterince kolaydır. Ama Ortaçağ zihniyeti, bu olayda biraz daha fazla okült güç görmekten oldukça haz alıyor olmalıydı. Fransız monarşisi, başlarının üstünde Democles'in kılıcı gibi asılı, Jacques de Molay'nin bedduasıyla kendilerini lanetlenmiş görüyorlardı. Ve bu beddua, hanedanlıkların değişmesine aldırış etmeksizin Fransız tahtıyla bağıntılı olarak kalacaktı. Böylece 1793'te XVI. Louis'nin başı giyotinle kesildiğinde efsaneyle karışık başka bir tarihsel olay oldu. İddiaya göre, bir Fransız Masonu giyotin iskelesinin üzerine atlayarak, elini kralın kanına daldırdı ve kanı kalabalığın üzerine atarak "Jacques de Molay, öcün alındı" diye haykırdı.

Tapınakçılar yaşamları boyunca kendilerini mitolojiyle örttüler. Ölümlerinin ardından da, başka kimseler tarafından, sonraları 'tarihsel olgu'ya çevrilen yeni mitler doğurdular. Göreceğimiz gibi böyle güçlü, önemli mitlerden biri Masonluk olacaktı. Gerçekten Tapınak Şövalyeleri Tarikatı yok edilmesinden sonra, anka kuşu örneği kendi küllerinden yeni bir mitsel kılık takınacak şekilde yeniden doğmuştu.

Çeyrek yüzyıl boyunca Tapınakçılar'ın erimesiyle pek çok yeni örgüt ortaya çıkmaya başladı ve bu yüzyıllar boyunca sürdü. Örneğin, 1348'de İngiltere Kralı III. Edward, Garter Örgütü'nü yarattı. Bu örgüt onüçerlik iki gruba ayrılmış 26 şövalyeden oluşuyordu. Garter Örgütü günümüzde de devam etmekte olan dünyanın başta gelen şövalyelik tarikatlarından biridir. 1352 yılında Fransa'da II. Jean hemen hemen özdeş bir kurum olan Yıldız Örgütü'nü yarattı. Bu örgüt, Garter'dan daha kısa ömürlü olmasına rağmen tüm üyeleri 1356'da Poitiers Muharebesi'nde yok edildi. 1430'da Burgundy Dükü Philip, 'Altın Post Örgütü'nü, 1469'da da Fransa Kralı XI. Louis, St. Michael Örgütünü kurdu. Üyeleri arasında; Claude de Guise, Charles de Bourbon, François de Lorraine, Federico de Gonzaga ve Louis de Nevers gibi isimler vardı ve kurumun komutan ve subayları, tarihte İskoç Muhafız Alayı olarak önemli bir rol oynayacaklardı.

Bu gibi örgütler doğaldır ki, sayısal olarak Tapınakçılar'dan daha küçüktü. Aynı zamanda onları az da olsa dolaysız olarak izlemişlerdir. Asla önemli bir tarihsel etkinlik ortaya koyamamışlardır. Toprakları olmadığı gibi, külliyeleri, ne tür olursa olsun mal varlıkları ve gelirleri de olmamıştır. Egemen veya hükmeden otoritelerden biri veya diğerine bağlı olarak otonomiden yoksundular. Savaşçılardan oluşmasına rağmen, doğrusunu söylemek gerekirse askeri de değildiler. Askeri eğitim şart koşulmuyordu. Örneğin; askeri olmayan bir hiyerarşi içinde organize olmuşlardı; savaş alanlarında veya bunların dışında, belli askeri birlikler şeklinde hareket etmiyorlardı. Gerçek güçten daha çok prestij peşindeydiler. Kraliyet himayesinin araçları, saray adamlarının mülkleri, askeri teçhizat ve bunların adlar dizini, yakında onlar kadar mecazi bir şekilde Selâmet Ordusuna* dö-

* Selâmet Ordusu: (Salvation Army), William Booth tarafından 1875'te kurulmuş, amacı Hıristiyanlığı yaymak ve dünya çapında bir yardım hizmeti gerçekleştirmek olan ordu.

nüşecekti. Ama ritüellerinde kendilerine mal etmeyi düşündükleri mistik görüş şekillerinde, Tapınakçılar'ı model olarak almışlardı.

Tapınakçılar'ın bu özel mirası, her şeyden çok hanedan armacılığıyla ilgiliydi, ama yalnızca Avrupa Katolisizmi'nin çehresini değiştirmekle kalmayıp, bunu Amerika'nın batı ucundan Japonya'nın doğu ucuna kadar deniz aşırı ülkelere taşıyan başka bir miras daha vardı. 1540'da Ignatius Loyola adlı eski bir asker, Protestanlığın gelişimiyle küçük düşürülmüş olarak, özgün Tapınakçı ideali olan İsa'nın savaşçı keşiş askerlerinin mücadelelerini kılıçla değil, ama sözle yapacak bir kurum oluşturdu.

Böylece, Loyola'nın 'İsa Kumpanyası' diye adlandırdığı kurum doğmuş oldu ve Papa'nın 'Kumpanya'nın' belirgin bir askeri çağrışım yaptığını ileri sürmesi ve bunun 'Cemiyet' olarak değiştirilmesinde ısrar etmesiyle bu isim geri tepti. Askeri yapısı, organizasyonu, çok yaygın yetki alanı ve sert disiplinleriyle Cizvitler Loyola'nın kendi isteğiyle Tapınak Tarikatı örneği üzerine kurulmuştu. Gerçekte askeri danışmanlar ve ordonat ustaları gibi davranmakla birlikte, yüksek düzeyde diplomatlar ve büyük elçiler gibi hareket ediyorlardı. Cizvitler de ismen kiliseye bağlıydılar, ama Tapınakçılar gibi kendi yasalarını kendileri koymuşlardı. 1773'te, 461 yıl önce Tapınakçılar'a yapılan baskıları çağrıştıran biçimde, Papa XIV. Clement, Cizvitler'i de baskı altına aldı. Cizvitler, 1814'te yeniden canlanacaklardı. Günümüzde ise Cizvitler, birçok yönden kendi kendilerine yeter bir kurum olup, görünürde sadakat borçlu oldukları Papalık ile araları açık değildir.

Şövalyelik örgütleri ve Cizvitler, değişik yollardan kökenlerini sonunda unutan veya özellikle inkar eden Tapınak Şövalyeleri mirasçısıydılar. Yine de İskoçya'da, kan bağı ve toprak ilişkilerinden kaynaklanan, daha gerçek bir Tapınakçı mirası orta-

ya çıkacaktı. En azından bir müddet için keşişlikten atılmış Tapınakçılar'ın veya torunları tarafından alıkonmuş ve yönetilmiş İskoçya'daki tarikatın mal varlıklarının el sürülmemiş olduğu garanti edilmektedir. İskoçya'daki Tapınakçı başka hiçbir yerde olmadığı kadar parçalanmış ve parsellenmiştir. Diğer taraftan özgün sahiplerince eski hallerine getirilmelerini beklercesine güven altına alınmıştır.

Ayrıca, sonradan İskoçya'da kenetlenmiş aileler ağı ortaya çıkacaktı. Otantik Tapınakçı geleneklerinin yaşadığı İskoçya'da, bu ailelerin himaye ettikleri ve desteklediklerı askeri formasyon altında tüm Yeni-Tapınakçı kurumlarının en gerçeği olan İskoç Muhafız Alayı ortaya çıkmıştı. Daha da ötesi İskoç Muhafız Alayı ve muhafızları oğullarıyla dolduran aileler aracılığıyla İskoçya'ya Kıta Avrupası'ndan yeni bir akım ithal edilecekti. Bu akım, özgün olarak ezoterik disiplinlerin tayfı olduğu kadar, taş ustalığı ve mimarisiyle ifade edilerek Tapınak geleneği tortusuyla eriyip, birleşerek yeni bir yaşam nefesi bulacaktı. Ve böylece eski askeri-dinsel tarikatın odun yığını ateşinden modern Masonluk doğmuş olacaktı.

Tarikat Arazileri

1312'de Papalığın tarikat resmen sona erdirmesiyle, örgütün sahip olduğu tüm araziler, külliyeler ve diğer üsler eski müttefikleri ve rakipleri St. John'un Hospitaller Şövalyeleri'ne verilmişti. Hospitaller de, kutsal topraklarda; güç simsarlığında, entrikada, hizipçilikte ve kendi çıkarlarını haçlı krallığının refahı hesabına kullanmada en azından Tapınakçılar kadar kirliydiler. XIII. yüzyıl ortalarında Tapınak Şövalyeleri gibi, Töton Şövalyeleri ve Hospitaller'ler de bankacılık, ticaret ve özgün işlevleri olan savaşçı-keşişliğin dışındaki geniş bir yelpazede diğer

etkinliklerle de uğraşıyorlardı. Yine de, Avrupa'da ve özellikle de Papalık ile olan ilişkilerinde Hospitaller'ler titiz davranmışlardı. Sapkınlık ve kendilerine baskı yapılmasına neden olacak suçlama ve günahlardan uzak kalmaya çalışmışlardı. Ve de hiçbir Avrupa kralına gözdağı vermemişlerdi.

Şüphesiz Hospitaller'ler de, Tapınakçılar ve Töton Şövalyeleri kadar otokrat ve kendini beğenmişlerdi. Ama hastane çalışmaları ve Roma'ya karşı bağlılıkları, bu özelliklerini perdeliyordu. Sonuçta, hem Papalığın hem de halkın gözünde rakip tarikatların görmediği bir saygı gördüler. Gerçekten, 1307'den önceki yıllarda Tapınakçılar'ı Hospitaller'lerle birleştirip, birleşik tek bir örgütte arındırmak konuşulmuyor değildi. 1307 ile 1314 yılları arasında Tapınakçı davaları gelişmekteyken, Töton Şövalyeleri de benzer suçlamalara uğradılar ve benzer kovuşturmalardan korkarak, kumanda merkezlerini Venedik'ten Papalık ve seküler yetkililerin ulaşamayacağı uzaklıktaki şimdi Polonya'da bulunan Marienburg'a taşıdılar. Hospitaller'ler her iki rakibinin talihsizliklerinden pay çıkartmakla isabetli hareket etmişlerdir.

Yine de, Hospitaller'lerin Tapınakçılar'ın mal varlıklarını elde etmesi düşünüldüğü kadar hilesiz ve dürüst değildi. Örneğin, bazı hallerde kendilerine bağışlanan emlâki 30 yıl öncesinde gerçekten ellerine geçirmişler ve bundan sonra bahsi geçen emlak genelde kötü bakılmış, değersiz, yaşanmaz bir hale getirilerek üzerinde yatırım için hiçbir hatırı sayılır harcama yapılmamıştır. 1324 ve tekrar 1334'teki iki olayda St. John Rahipleri, İngiltere Parlamentosu'na baş vurarak Tapınakçı arazileri üzerindeki haklarının teyidini istediler.[1] Böyle olmasına rağmen, Londra Mabedi'nin tasarruf hakkını elde etmeleri 1340 yılından önce olmadı. Benzer birkaç olayda da Hospitaller'ler, St. John'un eline geçmektense, Tapınakçılar'a bir-iki yüzyıl önce ataları tara-

fından bağışlanan emlağın iadesini talep etmeyi düşünen insanlardan oluşan sektiler lordlarla da çekiştiler. Birçok kere, bu gibi seküler kodamanlar, tartışmaları kazanacak kadar güçlü değildilerse de, mahkemeleri başvurularla uzatmayı başarmışlardı.

İngiltere'de durum böyleydi. İskoçya'da olaylar daha karışık ve aynı zamanda özellikle gizli tutulmuştu. Belki de İskoçya'daki gelişmelerin en güçlü göstergesi söylenenlerde değil, ama söylenmemiş olanlarda yatmaktadır. Böylece, Bannockburn'den altı ay sonra Bruce, Hospitaller'lere krallıktaki tüm mal varlıklarını teyit eden bir belge yayınladı.[2] Bu mal varlıklarının Hospitaller'lerin eline iki yıl önce geçmiş olmasına rağmen, bunların tümünün Tapınakçı arazilerinden veya mal varlıklarından olup olmadıklarına dair bir bahis yoktu. Hospitaller'lere halen sahip oldukları yerler basitçe teyid ediliyordu., Hospitaller'lerin, ilgi uyandıracak şekilde kralın veya sektiler lordların, Tapınakçı mal varlıklarında hak iddia etmediklerine dair bir bahis de yoktu. Gerçekten bir istisnayla, Tapınakçı mallarını herhangi bir kişinin ele geçirdiği veya ele geçirmeye çakıştığına dair bir kayıt yoktur. Bruce'un yaşamı süresince öyle bir mal varlığı, varolmadığından etrafındaki sessizlik de mükemmeldi.

Bruce'un ölümünden dokuz yıl sonra, 1338'de Hospitaller'lerin Büyük Üstadı, örgütün dünyanın her tarafında edindiği Tapınakçı mal varlıklarının listelerini talep etti. Her bölgesel veya ulusal baş rahibe özel yetki alanına giren yerlerdeki Tapınakçı mal varlıklarının bir envanterini çıkartma talimatı verilmişti. Son yüzyıl boyunca, İngiliz Baş Rahibi'nin yanıtını aktaran belge St. John Örgütü'nün Valetta'daki kütüphanesinde bulundu. Hospitaller'lerin İngiltere'de çok değerli sayıdaki Tapınakçı mal varlıklarının ayrıntılı olarak yazıldığı el yazmasında:

"Tapınakçılarca ait İskoçya'daki araziler, binalar, kiliseler veya diğer mal varlıklarına verilen yanıt, tümünün değersiz olduğudur çoğu yok edilmiş, yakılmış ve yıllarca süren savaşlara katlandığından değerini yitirmiştir"[3] denmektedir.

1338 yılı ve sonrasında, İskoçya'daki Tapınakçılar'ın mal varlıklarına el sürmediler. Diğer tarafta bir çeşit düzensizlik de söz konusuydu. Eğer Tapınak mal varlıkları, Hospitaller'lerin, İskoç Krallığı veya seküler asillerin hiçbir kaydında yer almamasına rağmen bir kısmı yine de satılmamıştı. Örneğin, 1329'dan önce St. John Tarikatı'ndan Rudolph Lindsay diye birinin Temple Liston'daki[4] arazileri tasarrufuna geçirdiği rapor edilmişti. Yine de, bu işlemden Tarikatın hiçbir evrağında veya arşivinde bahsedilmiyordu. O zaman Lindsay, hangi yetkili adına hareket ediyordu?

Lindsay'in işlemi, bulanık birkaç işlemden biriydi. Sonraki tarihçiler için, İskoçya'daki Tapınakçı arazileriyle ilgili tüm sorular, sorulan bölümün süresiyle ilgilidir. Sonuç olarak ne tür olursa olsun net bir görüntü almak olası değildir.

Tapınakçılar'ın mal varlığının, Hospitaliyelere nasıl devredildiği bilinmemektedir; pürüzlü, parça parça bir yöntem olduğu anlaşılmaktadır ve XIV. yüzyıl Hospitaller'lerin eski Tapınakçı mal varlıklarını elde edebilmek için güçlüklerle karşılaştıklarına dair deliller mevcuttur.[5]

Aynı yazar sözlerine, 'Askeri tarikatların İskoçya'daki tarihlerinde, XIV. yüzyıldan daha belirsiz bir dönem yoktur' diye son verir.[6]

1338'den sonra Hospitaller'lerin İskoçya'daki Tapınakçı mal varlıklarını edinmeye başladıkları açıktır. Tapınakçılar'ın arazileri, Hospitaller'ler almadan önce ayrı tutulmuştu. Araziler parsellenmemiş, Hospitaller'lerin diğer malvarlığıyla entegre olmuş ve buna göre idare edilmişti. Öte yanda, özel bir statüye sa-

hiptiler ve kendi içlerinde kendi kendilerine yeter bir şekilde yönetiliyorlardı. Sanki, malların sahibi St. John Örgütü değildi de, emaneten tutan yöneticiler veya temsilciler sıfatıyla kullanılıyorlardı. XVI. yüzyılın sonlarına kadar, Hospitaller'ler tarafından İskoçya'daki kendi kendine yeter ve ayrı yönetilen Tapınakçı mirasının dışında 519 yer 'Tapınakçı toprağı' olarak listelenmişti.[7]

Gerçekte, İskoçya'daki Tapınakçı topraklarının tasarrufu, oldukça olağandışı, tarihçiler tarafından tamamen ihmal edilmiş bir şeyi içeriyordu. Bu, sanki bir yazarın ölümünden sonra yayınlanan yazı gibi, Tapınakçılar'ın bilinen belli bir derecesini teyit etme yetkisini vermekteydi. İskoçya'da XIV. yüzyılın başından XVI. yüzyılın ortasına kadar iki yüzyıldan daha fazla bir süre Tapınakçılar, göründüğü kadarıyla Hospitaliyelerle birleşmişlerdi. Bu dönem boyunca, birleşik tek bir örgüt, St. John Şövalyeleri ve Tapınakçılar'a ait sık referanslar vardır.[8]

Bu çok garipsenecek bir durumdu ve bazı sorular ortaya çıkmaktaydı. Acaba Hospitaller'ler gelecekte Tapınakçılar'ın canlanacağını umuyor ve bazı gizli anlaşmalar çerçevesinde tarikatın malvarlığını güven altına mı alıyorlardı? Veya İskoçya'daki St. John Örgütü saflarına kendi topraklarını idare edecek kaçak Tapınakçılar'ı mı dahil etmişti?

Her iki cevap da doğru olabilir. Gerçek her ne idiyse, tarihsel kayıtta resmen açıklanmayan tarikat arazilerinin eşsiz bir statüsü vardı ve böyle olmaya da devam etti. 1346 yılında, bir Hospitaliye Üstadı olan Alexander de Seton, Balantrodoch'daki eski Tapınakçı külliyesinde, olağan bir yasal oturuma başkanlık etti. Bu tarihlerde bölge, Hospitaller'lerin eline geçmişti. Bununla birlikte, Tapınakçılar'dan intikal eden mirasın bir parçası olma statüsüyle özerk yönetiliyordu. Alexander de Seton'ın da görgü tanığı olduğu iki belge halen mevcuttur.[9] Bu

belgeler, tarihleri itibarıyla Tapınakçılar'ın sindirilmelerinden 34 yıl sonra 'Mabet Oturumları'nın halen yapılmakta olduğunu göstermekteydi.

Aynı türde ve aynı adı taşıyan 'Mabet Oturumları' en azından iki yüzyıl devam edecekti. Bir kez daha, İskoçya'daki, Tapınakçı mal varlıkları üzerinde yetki verilmesine rağmen, St. John Örgütü'nün asla açıkça belirtilmeyen bazı nedenlerden dolayı bunları yasal olarak asimile edemedikleri deliliyle karşı karşıya geldik. Bir kez daha, kendini yeniden öne sürecek ve mirası üzerinde yasal hak iddia edecek elverişli bir durum bekleyen, arka planda hayal gibi beliren, görünmez Tapınakçı varlığıyla karşı karşıya kaldık. Tüm İskoçya; kraliyetiyle, varlıklı toprak ağalarıyla ve St. John Örgütü'nün kendisiyle perde arkasında gizli dolaplar çevirmişlerdi.

Ele Geçmez Şövalye - David Seton

XIX. yüzyılın başlarında James Maidment adında ünlü bir şecere hukukçusu ve antika meraklısı, 1581 ile 1596 yılları arasında St. John Örgütü içinde 'Tapınakçı toprakları' hareketleriyle ilgili bir sicil defteri buldu. Balantrodoch ve Marycuiter'deki bilinen iki külliyeye ilaveten bu belge, Auldlisten, Denny ve Thankerton'da olmak üzere üç yeni külliyenin listesini veriyordu.[10] Ayrıca küçük çiftliklerden tarlalara, değirmenlerden büyük çiftliklere, kalelerden dört kasaba ve yörelerine kadar diğer 500 mal varlığını da listeliyordu. Bu keşifle Maidment, araştırmalarını daha da ileri götürdü. Marmont, İskoçya Ulusal Kütüphanesi'nde yer alan, hazırladığı son cetveli elyazmasına uyarlandı. Bu çalışma, en azından 579 Tapınakçı mal varlığının adları ve listesini içermektedir.[11]

Bu topraklara ne oldu? Nasıl elden çıkartıldı ve bunlara ait kayıtlar, tarihten nasıl silindi? En azından bu sorulara bazı cevaplar Bruce zamanında İskoçya'nın en önemli ve etkili ailelerinden birinde bulunabilir. Bu, Seton Ailesi'dir.

Sir Christopher Seton, Bruce'un kız kardeşiyle evlenmişti. Bruce'un John Comyn'i katlettiğinde olayın içindeydi ve kendisi de, araya girmeye çalışan Comyn'in amcasını öldürmüştü. Aynı zamanda, 1306'da Scone de Bruce'un taç giyme töreninde de bulunmuştu. Sonradan Metheven Muharebesi'nde tutuklanmış ve I. Edward'ın emriyle idam edilmişti. Benzer bir kader, kardeşi Sir John Seton'ın başına geldi. Gerçekte her ikisi de Bruce'un kardeşi Neil'ın yanında öldüler. 1320'de Christopher Seton'ın oğlu Alexander, Sinclair'ler gibi diğer ünlü İskoç aileleriyle Arbroath Deklarasyonu'nu imzalamışlardı.

Takip eden 400 sene boyunca, İskoçya'nın milliyetçi etkinliklerinde önemli bir yer işgal ettiler. Bu bakımdan, başka bir Seton olan George Seton'ın 1896'da atalarının etraflı bir tarihsel kaydını tutması, sürpriz değildi. Bu anıtsal kitapta, yani 'A History of the Family of Seton'da (Seton Ailesi'nin Tarihi) yazar en önemsizinden en ünlüsüne kadar unvan taşıyan sayısız atasının listesini vermektedir. Ayrıca, standart şecerede görünmeyen diğer Seton'ların da bir listesi verilmektedir. Bunlardan bazıları, mütevazı esnaf ve kasabalılardır. Bu karmaşık soy ağaçları ormanının içinde, özellikle şaşırtıcı ve amaca uygun bir tane kayıt vardı.

c. 1560. Büyük Üstatları Sir James Sandilas'in aracılığıyla baba miraslarındaki çıkarlarından yoksun bırakıldıklarında, başlarında İskoçya Büyük Başrahibi (Lord Seton'ın kuzeni) David Seton ile bir bedene geri çekildiler. Bu işlem, o zamanın ciddi hicivsel bir şiirinde dolaylı olarak şöyle anlatılır:

Kutsal Kilise ve Hırsızları

Neden, o zaman hainin ötesinde,
Kim bizi geçmişi aramaya götürdü,
Hileci Yuda hem de açgözlü!
Neden, kutsal toprakları, yüklü altına;
Satan hödüğün ötesinde
Tapınakçı'nın kaybı olmadı da,
Neden o zaman David Seton haçı taşıyor.

David Seton, 1581'de ülke dışında öldü. Ratisbon'da (şimdi Nurenburg yakınlarında Regensburg) İskoç Rahibe Manastırı'na gömüldüğü söylenir.[12]

Bu boş ümitler uyandıran bir bölümdü ve açıkça Tapınakçılar'ı ima ediyordu. Tarihsel doğruluğu itibarıyla da daha boş ümitler uyandırıyordu. Şiir, Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın resmen lağvedildikten 250 yıl sonra da İskoçya'da halen etkin olduğunu ve yeni bir krize katlanacaklarını işaret ediyordu. Peki, David Seton kesin olarak kimdi? Ya bahsi geçen olaydaki Sir James Sandilands kimdi?

İkincisini izlemek en azından daha kolaydır. İlk Torpichen Baronu James Sandilands, 1510 yılı civarında doğmuştu ve Midlothian'da orta sınıf bir arazi sahibinin ikinci oğluydu. Sandilands'ın babası 1555'te Cenevre'den İskoçya'ya geri dönüşü arasındaki dönemde ailenin Calder'teki yerinde kalan John Knox'un yakın dostuydu. Babasının bir protestan reformcuyla bağlantısına rağmen, genç James Sandilands, 1537'den kısa bir süre önce St. John Örgütü'ne katılmıştı. 1450 yılında V. James'den, Torpichen Külliyesi Preseptörü Walter Lindsay'in ölümünden sonra bu göreve geçme hakkından dolayı, Büyük Üstat'tan resmi onay alabilmek için gideceği Malta'ya kadar gü-

venli bir seyahat için refakat talep etti. Sandilands'ın, Lindsay'in yerine geçme talebi 1541'de Hospitaller'lerin Büyük Üstadı Juan d'Omodes tarafından onaylandı. Malta'dan eve geri dönerken, ihtiraslı genç adam yeni görevinin Papa tarafından da onaylanması için Roma'da mola verdi.

Beş yıl sonra, 1546'da Walter Lindsay öldü. 1547'de Malta Büyük Üstadı resmen Sandilands'i Torpichen Baş Rahip Yardımcısı olarak tanıdı. İskoç Parlamentosu'nda Lord St. John olarak tanınmaya başladı ve Kraliyet Danışma Meclisi'nde yerini aldı. Bir hasmıyla, katıldığı uzatılmış ve dahası aptalca bir tartışma yüzünden ve tarikatın da bir üyesi olarak belgelenebilir soyluluk sorularıyla 1577'de tekrar Malta'ya gitti. Her iki kişinin gözden düşmelerine karşın, münakaşa halkın ağzında doruğa çıktı ve hasmı hapse atıldı.[13] 1558'de Sandilands, İskoçya'ya geri döndü. Burada, babasıyla beraber Reformasyon'u destekledi ve etkin olarak, 1538'de Kral V. James ile evlenen Lorraine Kardinali Charles ve Guise Dükü François'nın ablası Kraliçe Naibi Marie de Guise'e karşı geldi.

Başlangıçta, Sandilands'ın katı katolik bir yöneticiye karşı, hem de katolik askeri bir örgütün iyi pozisyonda bir üyesiyken, bir protestan reforma neden destek verdiği bir bilmece gibi görünmektedir. 1560'da İskoç Parlamentosu'nun çıkarttığı bir yasayla, ülkede Papa'nın otoritesine son verildi ve St. John Örgütü'nün Torphepen Külliyesi, [metinde aynen] 'Fratibus Hospitalis Hierosolimitani, Militibus Temple Solomanis' üzerindeki hakları feshedildi.[14] Böylece St. John'un Baş Rahip Yardımcısı olarak Sandilands, örgüt adına yönettiği mal varlığını krallığa devretmek zorunda bırakıldı. Buna itiraz etmediği gibi, 1564'te yeni krallığın İskoç Kraliçesi Mary'ye kendisini:

Süleyman Mabedi ve Kudüs Şövalyeleri dışında hiçbir dinsel örgüte ve manastıra asla bağlı olmayan, halen Torphepen Külliyeleri ve Lordluğu'nu iyeliğinde bulunduran diye sundu.[15]

10 bin crown artı yıllık bir kira ödeme teklifiyle, Sandilands bundan önce Hospitaller'ler adına yönettiği mülklerin kendisine ebediyen kiralanması için görüşmelere başladı. İşin bir parçası olarak soydan geçme Torpichen Baronu unvanını da aldı.

Herhangi bir çağdaş yuppy'nin imreneceği, girişimci ruhuyla Sandilands, fiilen kendi çıkarları için yasadışı yollardan, Hospitaller'lerin arazilerine yerleşip, bu alışverişten oldukça kârlı çıkarak onları dolandırmış oldu. Anlaşıldığı üzere, yukarıda bahsi geçen şiir bu olay veya bu olayın bazı yönlerini aktarıyordu. Zira Sandilands'ın yerleştiği topraklar yalnızca Hospitaliye malvarlığı değil, aynı zamanda Tapınakçı mirasıydı.

1567'de Sandilands, sonradan I. James olan VI. James'in taç giyme törenine katıldı. 1579'da da öldü. Varisi, 1574 doğumlu James Sandilands ile aynı ismi taşıyan ve ikinci Torpichen Baronu olan büyük kuzeniydi. Ama bu genç adam, kısa zamanda maddi yönden sıkıntıya düştü ve miras yoluyla aldığı arazileri satmaya başladı. 1604 yılı itibarıyla bu araziler, Robert Williamson adlı birinin eline geçti. O da, sonradan Haddington Earl'ü olan Binning Lordu Thomas'a sattı. Daha sonraları pek çok el değiştiren topraklardan arta kalanlar, en sonunda XIX. yüzyılın başında James Maidment tarafından satın alındı.

Sir James Sandilands'in izini sürmek ve belgelemek ne kadar kolaysa, David Seton'ınki ise o kadar zordur. Yalnızca, kim olduğuna dair birçok soru olmakla beraber, gerçekten varolup olmadığı bile sorgulanabilir.[16] Yaşamış olduğuna dair tek delil, George Seton'ı harekete geçiren, ailenin 1896 yılı soy ağacındaki hayrete düşüren dipnotla uyum sağlayan, yukarıda geçen şiirin bir bölümüdür. Yine de bilimadamları şiiri, hem tarihin hem de insan faktörünün elbirliği ederek gizlemiş oldukları bir şeye tanıklığının cidden yeterli bir kanıtı olarak ele almaktadırlar.

Seton ailesi, İskoç tarihinin en önemli ve en etkili aileleri arasındadır ve en azından üç yüzyıl daha böyle devam edecektir. Burada açık olmayan, gizemli David Seton'ın aile soyağacında nereye oturduğudur. 1896 yılı şecerecileri, onun VI. Seton Lordu unvanını 1513'te alan ve 1549'da ölen George'un torunu olduğunu söylerler ve bu da yeterince akla yatkındır.[17]

Değinmiş olduğumuz gibi Sandilands, Marie de Guise ve onun V. James ile olan evliliğine muhalifti. Aynı zamanda Stuart'ları, Lorraine'in Kıta Avrupa Hanedanı ve askeri dalı Guise Hanedanı ile bağlayan akrabalığına da karşıydı. George Seton ise karşı taraftaydı. 1527'de Elizabeth Hay ile evlendi ve ondan, büyüğü İskoç Kraliçesi Mary'nin yakın arkadaşı olan ve VII. Seton Lordu unvanını alan, iki oğlu oldu. Ama 1539'da George Seton ikinci kez evlendi. Yeni gelin, Marie de Guise ile İskoçya'ya gelen maiyetin üyelerinden Marie du Plessis'di. Ve bu evlilik Seton'ın kraliyet hanedanıyla samimi ilişkiler içine girmesini sağladı. Seton'ın Marie du Plessis'den de Robert, James ve Mary isimli üç çocuğu oldu. Mary Seton, İskoç Kraliçesi Mary'ye nedime olacak ve baladlarda; kraliçenin, sonradan II. François olacak Fransa Kralı'nın en büyük oğluyla evliliği için kendisine Fransa'ya gidişinde refakat eden 'üç Mary'den biri olarak yer alacaktı. Maalesef Robert ve James Seton hakkında, James'in tahminen 1562'de öldüğü, Robert'ın ise bu tarihten bir yıl sonrasına kadar yaşamış olduğunun dışında çok az şey bilinmektedir. Görünürde her ikisinin de çocuk sahibi olmaya zamanları vardı ve şecereciler David Seton'ın birinin veya diğerinin çocuğu olması gerektiğinde birleşmektedirler. Bu doğruysa o zaman David Seton'ın VI. Seton Lordu'nun torunu ve VII. Seton Lordu'nun kuzeni olması gerekir.

Eğer David Seton ile ilgili bilgiler bu denli zor bulunur ise, o zaman 1896'da aile vakanüvisi yetersizde olsa verdiği bilgile-

ri nereden almıştı? Konuyla ilgili olarak yalnızca bir basılı kaynak biliyoruz, o da Valetta'daki Hospitaliye arşivlerine giren XIX. yüzyıl tarihçisi Whitworth Porter'a ait olandır. Porter, 1858'de, David Seton'ın İskoçya'nın son baş rahip yardımcısı olduğunun ve İskoç kardeşlerinin büyük bir bölümüyle birlikte 1572-1573[18] arasında emekli olduğunun söylendiğini lütfederek yazmaktadır. Buna ilaveten David Seton'ın 1896 yılı şecerecilerinin belirttiği tarihten 10 yıl sonra 1591'de öldüğü ve Ratisbone'da İskoç Benediktinleri'nin kilisesine gömüldüğü söylenmektedir. Porter, aynı zamanda 'Kutsal Kilise ve Hırsızları' şiirine de yer vererek, şiirin sondan bir önceki "Tapınakçı'nın kaybı olmadı da" satırının değişik bir versiyonu olarak "Örgütün kaybı olmadı da" şeklinde belirtir.[19]

Buradan da şu anlaşılmaktadır ki, ondokuzuncu yüzyıl sonuna kadar çıkış noktası, hassas bir noktadır. 'Templer' sözcüğü su götürmez bir şekilde açıktır. Ama 'örgüt' sözcüğü hem Hospitaller'leri hem de Tapınakçılar'ı betimleyebilir, ki şartlar bunu gösteriyor gibidir. Acaba, 1896 şecerecileri metni kasten mi kurcaladılar? Eğer öyleyse neden? Herhangi bir kurcalama olduysa, bu kurcalamanın ilk uyarlamasında olabileceği akla daha yatkındır. Örgütü Tapınakçı'yı çevirmekten bir kazanç sağlanmayabilir. Ama Tapınakçı'yı örgüte çevirmek, St. John Şövalyeleri'nin Tapınakçılar'ı aralarında barındırdıkları şüphesinden temize çıkartır.

Olay yine de belirsiz olarak kalmıştır. Şiirin Whitworth Porter'ın aktarmasından 10 yıl önce 1843'te basılan, önceki uyarlaması ortaya çıkartılamamıştır. Yalnızca, İskoç kaynaklarından değil, Valetta arşivlerinden de alınmıştır. Şu anda, şiirin 1843 metninin, ki en eskisi olarak bilinmektedir, Seton şecerecilerinin 1896'da belirttiği satırı olan 'Tapınakçılar'ın kaybı olmadı'yı da belirtmek yeterlidir.[20]

YEDİNCİ BÖLÜM

7. İskoç Muhafız Alayı

David Seton, her kimdiyse ve kendisiyle kaçtığı ileri sürülen Tapınakçılar'a ne olmuş olursa olsun, yine de o dönemde tarikat mirasında hak iddia eden İskoç asilzadeleri için başka bir hazine daha vardı. Hatta bu hazine Seton'ın ele geçmez subaylar kadrosunu da aşmıştı. Ama ne olursa olsun halen en azından bazı Tapınakçı geleneklerini koruyordu ve her ne kadar meylederek de olsa bunları, Masonluk gibi sonraki örgütlenmelere taşıyacaktı. Kökenleri İskoç olmasına rağmen bu hazine Fransa'da üslenmişti. Böylelikle Fransa'ya sığınan son Stuart'lar gibi sığınmacılara ve etraflarında birleşen, özellikle Tapınakçı kökenli Masonluk gibi, bir tür Jakobit* Masonluğa da yol açacaktı.

* Jacobite: Tahttan indikten sonra İngiltere Kralı II. James yanlısı; 1688 Devrimi'nden sonra Stuart'ların destekçisi.

1314 Bannockburn Savaşı'nı, takip eden yıllarda İskoçya ve Fransa, İngiltere'ye olan ortak düşmanlıkları nedeniyle birleşmişler ve yakın askeri bağlar oluşturmuşlardı. 1326'da Bruce ve Fransa Kralı IV. Charles 'eski ittifaklarını' yenileyen bir anlaşma imzaladılar. Bu ittifak, Yüz Yıl Savaşıyla pekiştirilecekti. Talihinin en zorlu noktasında, sonradan VII. Charles olacak kralın en büyük oğlu, İskoçya'ya kaçmayı planlıyordu ve eğer Jeanne d'Arc ortaya çıkıp olayların akışını değiştirmiş olmasaydı bunu başaracaktı da. Jeanne d'Arc'ın etkinliklerinde İskoç askerleri önemli bir rol oynamışlardı. Meşhur Orleans Kuşatması'nın kaldırılması buna dahildir; ve gerçekten zamanın Orleans Baş Rahibi John Kirkmichael'ın kendisi de İskoç'tu. Jeanne d'Arc'ın askerlerinin etrafında toplandığı ünlü beyaz sancak olan 'Büyük Sancak' bir İskoç tarafından çizilmişti ve Orleans'daki kumandanları arasında Sir John Stewart ve Douglas kardeşlerden ikisi vardı.[1]

Jeanne d'Arc'ın zaferlerinin sonucunda Fransa galip çıkmasına rağmen, ülke tükenmiş ve kargaşa içine düşmüştü. İç düzeni, terhis edilmiş paralı askerlerin ve artık çarpışacak düşmanları kalmayan eğitimli askerler güruhunun tehditi altındaydı. Başka bir geçim kaynakları olmayan bu eski muhariplerin çoğu, eşkıyaya dönüşüp, kent dışını tahrip ederek yeni kurulan ama daha istikrarsız sosyal düzeni bozmakla tehdit ediyordu. Sonuçta, VII. Charles daima silah altında bulunacak bir ordu kurmaya yöneldi. Bu arada Hospitaliyeler kaynaklarını Akdeniz'deki deniz operasyonlarına kaydırmışlardı. Böylelikle Charles'ın ordusu, Tapınakçılardan ve Roma İmparatorluğu'ndan bu yana ilk düzenli ordu oldu.

VII. Charles tarafından 1455'te kurulan yeni Fransız ordusu, her biri 600 adam içeren; toplam 9000 askerden oluşan 15 'Ordonat Bölüğü'nden oluşuyordu. Bunlardan İskoç Bölüğü

(Compagnie des Gendarmes Ecosscis) birinci sırada olmanın onurunu taşıyordu. İskoç Bölüğü'nün, ordunun seçkin sınıfı olması nedeniyle hesap sorulamaz bir statüsü vardı. Diğer tüm askeri birliklerin üstündeydi. Tüm resmigeçitlerde en önden geçiyordu. İskoç Bölüğü'ne kumanda eden subaya 'Fransız Şövalyeleri Ordugâhı İlk Üstadı'[2] sanı verilmişti. Bu sıkıcı san, onursallığın da üstünde bir sandı. Bu san, kendilerine savaş alanında, sarayda ve iç politikada müthiş bir yetki ve nüfuz sağlıyordu.

Ama, düzenli ordunun ve İskoç Bölüğü'nün kurulmasından önce, daha elit, daha eşsiz bir İskoç askeri kadrosu kurulmuştu. 1424'teki kanlı Verneuil Muharebesi'nde, İskoç asker grubu bireysel cesaret ve fedakârlıklarıyla, görevlerini yerine getirmişlerdi. Gerçekte, komutanları Buchan Earl'ü John Stewart ve Alexander Lindsay, Sir William Seton ile Mar, Murray ve Douglas earl'leri gibi diğer asillerle birlikte imha edilmişlerdi. Bir yıl sonra bu hareketin tanınmasıyla, Fransız Kralı'na sürekli, şahsi koruma olarak hizmet edecek özel bir İskoç birimi kuruldu. Başlangıçta, silahlı 13 asker ve 20 okçu olmak üzere toplam 33 kişiden oluşuyordu. Bu kadronun müstakil bir birliği yatak odasından yatma noktasına kadar, sürekli kralın hizmetinde bulunmaktaydı.[3]

Bu elit birlik iki alt formasyona bölünmüştü, 'Garde du Roi' ve 'Corps du Roi'. Yani 'Kral'ın Muhafızları' ve 'Kral'ın Korumaları'. Toplu olarak 'İskoç Muhafızlar' olarak biliniyorlardı. 1445'te düzenli ordu kurulduğunda, İskoç Muhafızlarının insan sayısı orantılı olarak arttı. Bu oran yeteri kadar anlamı olan onüçün katsayılarıydı, 1474'de sayı kesinlikle, Kral Muhafızlarında 77 adam ve komutanları, Kral Korumalarında 25 adam ve komutanları olarak dondurulduu.[4] Çarpıcı bir yoğunlukla, İskoç Muhafızların komutanları ve subayları daha sonraları İskoçya'da kurulacak olanın bir dalı olan St. Michael Örgütüne üye yapıldılar.

Gerçekten İskoç Muhafız Alayı, Garter, Star ve Altın Post benzeri saf şövalyelik örgütlerinden daha neo-Tapınakçı bir kurumdu. Tapınakçılar gibi Muhafız Alayının da öncelikle askeri, politik ve diplomatik olan varolma nedenleri vardı. Tapınakçılar gibi Muhafız Alayı da, askeri eğitim ve askeri hiyerarşi kadar, savaşta birinin kanını dökmeyi, birinin mahmuzunu kazanmayı ve hem hüner hem de deneyim edinmeyi vaad ediyorlardı. Tapınakçılar gibi Muhafız Alayı da, bugünkü seçkin bir taburun işlevi benzeri farklı askeri formasyonda işlev yapıyorlardı. Kendilerine ait bir toprağı ellerinde bulundurmamalarına ve sayısal olarak Tapınakçılara rakip olmamalarına rağmen, İskoç Muhafız Alayı zamanının Avrupası'nda egemen olan dövüş türünde, sonucu belirleyecek rolü oynayacak kadar sayıya sahiptiler. Onları Tapınakçılardan ayıran, belirgin dinsel bir yönelimlerinin olmaması ve Papa'ya değil Fransa Krallığına olan bağlılıklarıydı. Ama Tapınakçıların kendi dinsel bağlılıkları her zaman heterodoks ve Papalığa itaatleri de sadece ismen varolmanın biraz ötesinde olmuştu. İskoç Muhafız Alayının Fransa Krallığına sadakatleri de, göreceğimiz gibi olabileceğinden daha az şevkliydi. Tapınakçılar gibi Muhafız Alayı da çok değişik kazançlar adına, kendi politikalarını, kendi planlarını oluşturuyorlardı.

Yüzelli yılın iyi bir döneminde İskoç Muhafız Alayı, Fransız politikasında eşsiz bir statüye sahip oldu. Yalnızca savaş alanında değil, ama aynı zamanda siyasi arenada, iç işlerinde devlet adamı ve danışman, uluslararası ilişkilerde ise hükümet temsilcisi ve büyükelçi olarak etkinlik gösterdiler. Muhafız Alayının Komutanları genellikle kraliyet mabeynciliği rolünü de ikilemekle kalmadılar, aynı zamanda çoğu kez hem pratik hem de onursal olmak üzere çok sayıda diğer görevleri de üstlendiler. Çağına göre oldukça yüksek aylıklar aldıkları da şaşırtıcı değildir. 1461'de İskoç Muhafız Alayının bir yüzbaşısı aylık 167, yıl-

lık 2 bin turnois* lirası alıyordu.[5] Bu asillere ait bir emlakin gelirinin yaklaşık yarısına eşitti. Subaylar da önemli refah ve prestij içinde bir yaşam sürüyorlardı.

Tapınakçılar, askerlerini nasıl çağının aristokrasisinden topluyorsa, İskoç Muhafız Alayı da subaylarını ve komutanlarını Cockburn, Cunnigham, Hamilton, Hay, Montgomery, Seton, Sinclair ve Stuart (veya Stewart) gibi, isimleri bugün bile yankılanan ve tüm ülke tarihinde önemli rol oynayan, İskoçya'nın en saygıdeğer ve en önemli ailelerinden seçiyorlardı. 1531 ile 1542 yılları arasında Muhafızlar arasında üç Stuart vardı. Bunlardan birisi bir birliğin yüzbaşısıydı. 1551 ve 1553 yılları arasında Muhafızlar arasında Montgomery ailesinin, yine biri yüzbaşı olan en az beş üyesi ve dört Sinclair vardı. Meşhur, ele geçmez David Seton ile eşdeğer zaman olan 1587'de Setonlar'dan diğer dört kişi, üç Hamilton, iki Douglas ve Sinclair, Muhafızların arasındaydı. Anlaşıldığı kadarı ile, İskoç Muhafız Alayı yalnızca Fransa Krallığına değil, ama aynı zamanda kendilerine insan sağlayan ailelere de özel bir işlevle hizmet ediyorlardı. Gerçekten subay kadrosu, geçiş ritinin bir kombinasyonuyla ve genç İskoç asilleri; askeri yetenekler, siyaset, saray işleri, dış görgü kuralları, töreler ve adetlerde yetiştirilmek üzere törenle üyeliğe kabul ediyorlardı. Aynı zamanda ritüelik, bir rit türü uygulanmakta olduğu da görülmekteydi. Montgomery ailesinin bugün yaşayan bir üyesi ile yapmış olduğumuz bireysel görüşmede, bize kendisi ve akrabalarının atalarının İskoç Muhafız Alayının üyeleri olduğunu ve buraya Montgomery soyunun tüm erkeklerinin girmeye layık olduğunu da söyledi. Devamla, yaklaşık İskoç Muhafız Alayı ile özdeş zamanlı olan bu örgütün Mabet Örgütü olduğunu da ekledi.[6]

---

* Livres tournois: Eskiden Fransa'da Tours parası.

Teoride, görmüş olduğumuz gibi İskoç Muhafız Alayı bağlılıklarını Fransa tahtına veya daha doğrusu o zamanlar Fransa tahtını işgal eden Valois hanedanına borçluydular. Ama Valois-ler'in yasallığına, o zamanlar az sayıda olan diğer bazı güçlerce meydan okunuyordu. Bunların başında gelenler, Lorraine hanedanı ve küçük kolu Guise hanedanıydı. Gerçekten, XVI. yüzyıl boyunca Fransız tarihinin büyük bir kısmı bu hasım hanedanının cinayetlerle dolu kan davalarına sahne olmuştur. Guise ve Lorraine hanedanları, bazen siyasi yollardan bazen de gerektiğinde cinayetlerle, Valois'ları tahttan indirmek için insafsızca mücadele etmişler ve sonunda kendilerini tahta geçirmişlerdir. 1610'da, ya şüpheli zehirlemeler veya şiddet kullanılarak en az beş Fransa Kralı öldürülecek ve Guise ve Lorraine klikleri kendi kendilerini suikastlerle bitirecekti.

İskoç Muhafız Alayı, iki tarafa da kayıp verdiren çatışmalarda ikili bir rol oynadılar. Gerçekten belirsiz bir durumda yer almaktaydılar. Bir taraftan sözde bağlılıkları, kendilerine şahsi korumalık yaptıkları ve bir ordunun özünü oluşturdukları Valois'lardı. Diğer taraftan da Guise ve Lorraine hanedanlarıyla bağ kurmamaları olanaksızdı. 1538'de bundan önce de belirttiğimiz gibi, Marie de Guise İskoç Kralı V. James ile evlenerek sarayları arasında çok önemli bir hanedanlık ilişkisi kurdu. Marie'nin kızı İskoç Kraliçesi Mary, tahta çıktığında İskoç monarşisi bundan dolayı yarı Stuart yarı Guise-Lorraine olmuş ve bu İskoç Muhafız Alayı aristokratlarının kayıtsız kalmaları gibi bir duruma yol açmıştı. 1547'de Fransa'nın Valois Kralı II. Henri statüsünü ve imtiyazlarını artırdı. Bu gelişme, Henri'nin Guise-Lorraine hasımları için ciddi bir sorun yaratmadı. Örneğin, 1458'de genç Mary Stuart altı yaşındayken, Fransa'ya İskoç Muhafız Alayı'nın eskortluğunda getirilmiştir. 10 yıl sonra İskoç Muhafız Alayı'nın bir müfrezesi Guise Dükü François'nın ordusuna ön-

cülük etmiş ve dük, İngilizler'in elinden Calais Limanı'nı uzun mücadeleler sonucu zorla almış ve ulusal kahraman olmuştu.

Bundan evvel de görmüş olduğumuz gibi İskoç Muhafız Alayı'na katkıda bulunan aileler arasında Montgomery'ler de vardı. 1549'da Muhafız Alayı'nın içinde, ard arda hizmet eden beş Montgomery yer aldı. 1543 ile 1561 yılları arasında yaklaşık 20 yıllık bir dönemde İskoç Muhafız Alayı'na ilk önce James de Montgomery, sonra Gabriel ve tekrar James komutanlık yaptılar. 1559 yılı Haziranı'nda XVI. yüzyılın en dramatik ve en önemli olayı meydana geldi. Bu olayda Montgomery, kendisini, ailesini ve İskoç Muhafız Alayı'nı tarih kitaplarının altın sayfasına yazdırdı ve bilerek veya bilmeyerek Guise ve Lorraine hanedanlarına önemli bir darbe vurdu.

Fransa Kralı II. Henri, iki kızının düğünü için tertiplediği şenliklerin bir parçası olarak, Avrupa'nın her yerinden asillerin de katıldığı bir turnuva düzenlemişti. Kralın kendisi de at üstünde mızrak dövüşüne merakıyla tanınıyor ve yarışmalara şahsen katılmak için can atıyordu. Kendisini izleyen kalabalık ve yüksek rütbeli zevat, yarışmalara kayıt oluşunu merakla izlediler. Kral ilk önce, Savoi Dükü sonra da Guise Dükü François'ya karşı yarıştı. Üçüncü rakibi, seyircilere kısmen güvenli görünmüş olmalıydı. Zira dövüş meydanında kralın karşısına çıkacak yarışmacı, kralın eski arkadaşı ve görünüşte sadık hizmetkarı, İskoç Muhafız Alayı'nın yüzbaşısı, Gabriel de Montgomery idi. İki rakip de atlarından düşmediği için, Henri mızrakların ilk çarpışmasının başarısız olduğunu düşündü. Çevresinin protestolarına rağmen, ikinci bir çarpışma talep etti ve Montgomery de uygun buldu. İki yarışmacı birbirlerine tekrar hücum ettiler ve bu kez, mızraklar olması gerektiği gibi parçalandılar. Ama Montgomery, mızrağın, kralın miğferine çarpıp siperliğini yararak açan ve buradan kopan sivri uçlu bir tahta parçasının,

sağ gözünün üstünden başına saplanmasına yol açan kırık ince sapını çıkartıp atmaktan sakındı.[7]

Doğaldır ki, toplu bir şaşkınlık ve dehşet ortalığa hakim oldu. Yaklaşık yarım düzine suçlunun boynu acilen vurularak başlarında, hekimlerin bir an önce en iyi tedavi yöntemini bulabilmeleri için benzeri yaralar açıldı. Ama boşuna uğraşıyorlardı, Henri 11 gün can çekiştikten sonra öldü. Birçok kimse olaya şüpheyle yaklaştı ama Montgomery'nin hareketinin, kazadan başka bir şey olduğunu ispatlanamıyordu ve bundan dolayı da kralın ölümü için resmen kınanmadı. Kendi zarafeti, onu İskoç Muhafız Alayının yüzbaşılığından ayrılmasına zorladı ve Normandy'deki arazilerine geri çekildi. Daha sonra İngiltere'de protestanlığa geçti. Fransa'ya geri döndüğünde, Din Savaşları boyunca protestan klikin askeri liderlerinden biriydi. 1574'te hapse atıldığı Paris'te idam edildi.

II. Henri'nin ölümü, her zamankinden daha çok dikkat çekti ve yorumlandı. Zira ölüm olayı önce tahminler üzerine kuruluydu. Birincisi yedi yıl önce saygın bir astrolog olan Luca Gaurico[8] tarafından ve ikincisi ise dört yıl önce, aşağıda çapraşık ama imalı dörtlüğü de içeren kehanet derlemelerini 'Yüzlükler' başlığı altında toplayarak 1555 yılında yayınlayan Nostradamus tarafından olmak üzere iki kez tahmin edilmişti.

Le lyon jetine le vieux surmontera;
En champ bellique par singulier duelle;
Dans cage d'or les yeux luy crevera,
Deux classes un puis mourir mort cmelle[9]

Savaş alanında teke tek döğüşte,
Genç aslan yaşlı aslanın hakkından gelecek;
Altın kafeste [kask] gözleri sonuna kadar açılacak
Bir tanede iki bölüm ve sonra ölecek acımasızca.

Bu satırlar tüm turnuva boyunca insanların beyninde yankılanmıştı. Henri'nin ölümü, Nostradamus'un geleceği önceden görme yeteneğinin hakkını veren bir ispatı olarak görülmüş ve kendisini yalnız çağının değil, ama gelecek nesillerin gözünde de Avrupa'nın önde gelen kâhini yapmıştı. Yine de biz ve diğer çok sayıdaki yorumcular, kralın, Gabriel de Montgomery'nin elinden olan ölümünün gerçekte bir kaza olmadığını, ama özenle tertip edilmiş bir planın parçası olduğunu tartışıyoruz.[10] Şimdilerde geçerli deliller ışığında, Nostradamus'un kehanetinin hiç de kehanet olmadığı görülmektedir. Bu kehanet, aslında harekete geçmek için bir yönerge, belki de bir çeşit kodlanmış talimat veya işaret olabilirdi. O zaman bu talimat kime veya kimdendi? Nostradamus'un, gizli ajanları olarak çalıştığı görülen Guise ve Lorraine hanedanına mı yoksa hanedanından mı? Eğer bu böyleyse, Gabriel de Montgomery, onun suikast yardımcısı veya en azından, hiçbir şekilde suç işlemiş bir kimse diye itham edemeyeceği Guise-Lorraine kliğinin seçtiği bir maşa mıydı?

Henri'nin ölümü, kesinlikle Guise-Lorraine çıkarlarına çok uygundu. Olayı kendi lehlerine çevirmek için gittikçe artan küstahça çabalarına rağmen, yine de umdukları çıkarı sağlamakta başarısız oldular. Gelecek 10 yılda savaşacak Valois ve Guise-Lorrain kliklerinin taht için hileli manevralar yapmaları ve kumpaslar kurmalarıyla Fransa'da fiilen anarşi egemen oldu. 1563'te Guise Dükü François katledildi. İskoç Muhafız Alayı, Guise-Lorraine çıkarlarıyla çatışan Stuart çıkarlarının destekçiliğiyle gittikçe artan bir şekilde tanınır oldu. Bundan dolayı, kendilerini himaye etmeyi reddeden II. Henri'nin torunu III. Henri'ye kadar, Valois monarşisinin gittikçe artan bir güvensizliğine maruz kaldılar. Her ne kadar sonuçta yeniden kuruldularsa da, eski statülerine yaklaşacak bir varlığa asla ulaşamadılar.

İskoçya ve Fransa'da her şey yeniden başlayacaktı. 1587'de İskoç Kraliçesi Mary, akrabası I. Elizabeth tarafından katledildi. İspanyol Donanması'nın* yenilgiye uğradığı yıl olan 1588'de François de Guise'in oğlu ve yeni Guise Dükü, kardeşi Guise Kardinali ile birlikte III. Henri'nin emirleriyle Blois'da katledildiler. Bir yıl sonra, sıraya öc almak isteyen Guise-Lorraine taraftarlarının katlettiği III. Henri girdi. Yalnızca IV. Henri, tüm kliklerce kabul gören bir hükümdar, Fransa'ya iade edilen düzenin bir suretiydi.

Bu dönemde, Guise ve Lorraine hanedanları, dinamik, karizmatik ama insafsız genç insanlardan oluşan iki neslini kaybetti. Valois Hanedanı'nın başından daha da kötü şeyler geçti; tamamen ortadan kaldırıldılar ve Fransa tahtına bir daha çıkamadılar. Sonraki iki yüzyıl Fransa, Bourbon'lar tarafından yönetilecekti.

İskoç Muhafız Alayı'na gelince, yeniden kurulduklarında bile sayıca çok azalmışlardı. 1610'da fiilen tüm ayrıcalıklarını kaybettiler ve Fransız ordusunda sıradan bir alay haline geldiler. XVII. yüzyıl boyunca, personelin üçte ikisi İskoç değil, Fransız'dı. Yine de eski prestijlerinin bir eseri halen onlara sıkı sıkıya tutunmuştu. 1612'de sonradan İngiltere Kralı I. Charles olan York Dükü tarafından komuta ediliyorlardı. Ne ilginçtir ki muhafızların kayıtları 1624 yılıyla ilgili olarak üç Seton göstermektedir ve bunlardan birinin ismi David'dir.[11] 1679'da tuğbaylığa terfi etmiştir. Muhafızlar son olarak 1747'de Avusturya'da Lauffeld Muharebesi'nde görev yaptılar.

İskoç Muhafız Alayı'nın gücü ve önemi, her ne kadar olaylar neticesinde hüzünlü bir şekilde azalmışsa da, görmüş olduğumuz gibi, Yeni-Tapınakçı benzeri bir kurum şeklinde yapılan-

*İspanyol Donanması: (Spanish Armada), 1588'de İspanya kralı II. Philip tarafından İngiltere üzerine gönderilen donanma.

mışlardır. Aynı zamanda çok önemli bir aktarım aracı olarak da hizmet etmişlerdir. Muhafız Alayı'nı oluşturan asiller özgün Tapınakçı geleneklerinin varisiydiler. Bu geleneklerin Fransa'ya geri getirilerek orada yerleştirilip, birkaç asır sonra meyvelerinin alınmasında en büyük araçtılar. Aynı zamanda, Guise ve Lorraine hanedanlarıyla olan bağlantıları, onları Fransa'da başka bir 'ezoterik' gelenekle bağlantı içinde olduklarını ortaya koydu. Bu kanıtların bazıları, zaten Marie de Guise'ın V. James ile olan evliliğiyle İskoçya'ya geri dönüş yolunu buldu ama bazıları da İskoç Muhafız Alayı'nı oluşturan ailelerce geri getirilecekti. Karışımın sonucu, ileride Masonluk adını alacak daha sonraki bir örgütün özüydü.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. Rosslyn

Rosslyn kasabası, Edinburgh'un yaklaşık üç mil güneyinde yer alır. Bu kasabada; tek bir cadde, cadde boyunca uzanan dükkan ve evler, caddenin sonunda da iki pub yer alır. Kasaba, ağaçlıklı sarp bir vadi olan Kuzey Esk Vadisi'nin kıyısından başlar. Yedi mil ileride Kuzey Esk'in, Güney Esk ile birleştiği yerde şimdi yalnızca 'Mabet' diye adlandırılan eski Tapınakçı Külliyesi Balantrodoch bulunur.

Kuzey Esk Vadisi, görünürde tekin olmayan, gizemli bir yerdir. Yosun tutmuş büyük bir kayaya oyulmuş vahşi bir pagan başı, yoldan gelip geçenlere sanki gözünü dikmiş bakmaktadır. Nehrin ağzına doğru bir şelalenin arkasındaki mağarada, belki kazınarak oyulmuş, belki de tabiatın doğal ürünü olan kocaman ve derin gözlü başka bir dev baş ortaya çıkar. Vadinin içinden geçen patikada karşılıklı dizilmiş harabe taş binalar bu-

lunur ve üzerine taş bir pencere giydirilmiş gibi görünen sarp kayalığın önünden geçilip gidilir.

Bu pencerenin arkasında, önemli sayıda insanı gizleyebilecek ve gizli bir girişle ulaşılan tüneller vardı. İçeri girerken bir sahanlıktan eğilerek geçmek gerekiyordu. Efsaneye göre, Bruce, mücadelesini engelleyen birçok krizden birinde buraya sığınmıştı. Vadinin tam ucuna tünemiş, ürkütücü gariplikte büyük bir yapı olan Rosslyn Şapeli bulunmaktadır. Burayı gören birinin ilk izlenimi, bu Şapelin bir minyatür katedral gibi göründüğüdür. Bu özellik, küçük olmasından değil, ama gotik oymalarla ve çok süslü, girintili çıkıntılı süslemelerle bezenmiş olmasındandır. Bu görüntü, sanki daha büyük bir şeyin, örneğin, Chartres Katedrali'nin bir parçasının tepesi kesilerek bir İskoç tepesine oturtulmuş halini andırır. Sanki, inşa edenler en göz kamaştırıcı becerilerini ve en pahalı malzemelerini savurganca kullandıktan sonra, ansızın işi bırakmışlar ve parasızlıktan dolayı işe son vermişlerdi.

Gerçekten de öyle yapmışlardı, çünkü paraları bitmişti. Rosslyn Şapeli, çok büyük bir üniversite kilisesinin Leydi Şapeli veya Fransız ölçülerine göre özgün boyutlarda yapılmış bir katedral gibi, daha büyük bir yapının bir parçası şeklinde tasarlanmıştı. Para yokluğundan proje tam anlamıyla asla gerçekleşemedi. Bugün varolan batı duvarına bakıldığında, duvarda yekpare taş blokların çıkıntılar yapmış, sanki yanlarına yeni taşların konmasını bekler gibi durduğunu görürüz.

Şapelin içi, sanki taştan korku veren bir sanrının, gürültülü bir patlamanın ve geometrik konfigürasyonun birbirinin üstüne kümelenmesi, birbirine akması, birbirini aşması görünümündeydi. İçinde Masonluğun ilk motifleri bolca vardı. İnsan, burada kendisini aşırı derecede hayrete düşüren 'ezoterika'nın kısa, ama geniş kapsamlı tarihini buluyordu.

Bir kimsenin böyle bir yerden beklentisi, Rosslyn Şapeli'nin gizlere ve efsanelere sahip olduğudur. Bunlardan en önemlisi yapının doğu ucunda, şimdi 'Çırak Sütunu' diye adlandırılan olağanüstü sütunla ilgilidir. 1774 yılında basılmış olan bir açıklama şöyle der:

Rosslyn Ailesi'nde babadan oğula kadar yaygın olan gelenek odur ki, bu güzel sütunun bir modeli, Roma'dan veya yabancı bir yerden gönderildiğinde; sütunu inceleyerek böyle bir sütunu yapmanın olası olmadığını kabul eden usta Mason, Roma'ya veya yabancı bir yere gidip, modelin alındığı asıl sütunu incelemek istedi; ama yokluğunda hangi nedenle bilinmez, bir çırak, sütunu bugünkü şekliyle bitirdi ve usta geri döndüğünde, sütunun zarif bir güzellikle bitirildiğini gördü ve kimin yaptığını sordu ve kıskançlığın dürtüsüyle çırağı kılıçla öldürdü.[1]

Şapelin batı kapısının üstünde, sağ şakağının üzerinde derin bir yara izi olan genç bir adam başı oyulmuştur. Bunun öldürülen çırağın başı olduğu söylenir. Tam karşısında, sakallı bir adam başı, yani çırağı öldüren usta oyulmuştur. Hemen sağına doğru başka bir baş, 'Dul Kalan Ana' diye adlandırılan bir kadın başı vardır. Demek ki isimsiz, vaktinden önce gelişmiş gencin, Masonlarca bilinen deyimle 'Dul Kadının Çocuğu' olduğu ortaya çıkar. Söylemiş olduğumuz gibi aynı deyim, 'Kase Romansları'nda Parsifal veya Parzival'ı belirtmek için kullanılmıştı.

Şapelin Masonik çağrışım ve simgeselliği oldukça rastlantısal olabilir, çünkü Rosslyn, İngiltere'de Masonluk ile en çok bağlantılı olacak ailelerden birisi olan Saint-Clair'ler veya bugün bilindiği gibi Sinclair'ler tarafından yaptırılmıştı.

Sir William Sinclair ve Rosslyn Şapeli

Görmüş olduğumuz gibi, Hamilton'lar, Montgomery'ler, Seton'lar ve Stuart'lar gibi asil aileler, İskoç Muhafız Alayı'na birbirini izleyen nesiller boyu oğullarıyla katkıda bulunmuşlardı. Sinclairlar de aynı şekilde davranmıştı. XV. yüzyıl sonlarında üç Sinclair aynı anda Muhafız Alayında hizmet ediyordu. XVI. yüzyıl ortalarında, Gabriel de Montgomery döneminde, en azından dört Sinclair vardı. Hep birlikte 1473 yılından Mary Stuart'ın öldüğü 1587 yılına kadar İskoç Muhafız Alayı'nın kayıtları, İskoçya'da ailenin 10 üyesinin kaydedildiğine tanıklık eder. Ve tabii ki, ailenin Fransa kolu olan Norman, Saint-Clair Sur Epte, çağın Fransa siyasetinde kısmen etkili olmuştur.

Sinclair Ailesi'nin belirli bazı üyeleri Kıta Avrupası'nda askeri ve diplomatik kariyer aramaktayken, diğerleri de gerçekten Bruce'dan beri eşit biçimde yuvalarında çalışıyordu. XIV. yüzyılın ilk yıllarında William Sinclair, Dunkeld Piskoposu'ydu. Glasgow Piskoposu Wishart, St. Andrews Piskoposu Lamberton, İngiliz Adaları Piskoposu Mark ve Moray Piskoposu David ile birlikte William Sinclair, Bruce'un mücadelesi etrafında toplanan önde gelen beş din adamından biriydi. William'ın yeğeni ve aynı adı taşıyan William da Bruce'un en yakın arkadaşlarından biri ve hizmetlisi olmuştu. 1329'da Bruce'un ölümünde, Sir James Douglas ile birlikte, Bruce'un kalbini kutsal topraklara götürmek üzere gemiye binen, ama İspanya'da ölen Sir William Sinclair'di.

XIV. yüzyılın sonlarında Colomb'dan yüzyıl önce başka bir Sinclair, daha da cüretkâr bir sömürü için gemiyle yola çıktı. 1395 yılı civarında Orkuey Earl'ü (bazen kendi üslubuyla 'Prensi') Sir Henry Sinclair Venedikli kaşif Antonio Zeno ile birlikte Atlantik'i aşmaya kalkıştı. Zenonun kardeşinin 1391'de kesin-

likle bir manastır bulduğunu iddia ettiği Grönland'a ulaştı; ama yeni yapılan çalışmalar Grönland'a değil, sonradan Yeni Dünya[2] diye adlandırılacak yere ulaşmış olabileceğini ortaya koymaktadır. Kesin hesaplara göre Meksika'ya[3] ulaştıklarına dair ilgi çekici deliller mevcuttur. Eğer gerçekten böyleyse bu, 1520 yılında Cortez geldiğinde Aztekler tarafından hem Tanrı Quetzalcoatl hem de sözde çok eskiden, bir gün geleceği söylenen 'sarı saçlı, mavi gözlü adam' diye teşhis edilmesinin nedenini açıklamaktadır.

Prens Henry'nin torunu Sir William Sinclair de denizde etkindi. Sir James Douglas'ın yeğeninin kocası ve Sir James'in kendi kayınbiraderi 1436'da İskoçya Koramiralliği'ne getirilmişti. Ardından Saray Katipliği'ni de üstlendi. Asıl ününü getiren özelliği ise, artık onu hep Masonluk ve diğer ezoterik geleneklerle bağlayacak olan mimari sahada yatmaktaydı. Rosslyn'deki büyük kilisenin temelleri 1446'da onun himayesinde atılmıştı.[4] 1450'de yapı resmen St. Matthew'a adandı ve işe ciddi olarak başlandı. Çalışmalar devam ederken, olasılıkla Rosslyn'i inşa edenin yeğeni olan başka bir William Sinclair, İskoç Muhafız Alayı'na kaydolacak ve birlikte üne kavuşacak aile üyelerinden biri olacaktı.

Rosslyn Şapeli'nin yapımı 10 yıl sürdü. 1480'lerde, Sir William'ın oğlu Lord George Seton ile yakın ilişkide olan ve kendisine yaşamı için Seton'ın sadakat yemini etmiş olduğu Oliver Sinclair tarafından bitirildi. Oliver Sinclair, kilisenin geri kalan kısmıyla asla ilgilenmedi, zira görüldüğü kadarıyla Sinclair'lerin etkinlikleri başka yerlere kaydırılmıştı. Sir William'ın aynı adı taşıyan torunu Oliver askeri bir görevliydi ve V. James'in kraliyet ailesinin yakın sırdaşı ve üstadıydı. 1452'de İskoç ordusuna kumanda ettiği Solway Moss'da tutuklandı. İngilizler'in davalarına yardımcı olacağına şeref sözü vererek serbest kaldı,

ama anlaşıldığı kadarıyla andını tutmadı. 1545'te İngiltere'ye hapse dönmesi emredildi, bunun üzerine İskoçya'nın içlerinde veya dışarıda yeraltına inerek ortadan kayboldu.

Oliver'ın kardeşi Henri Sinclair, Ross Piskoposu'ydu. 1451'de adı Masonluk'ta çok önemli bir ifade olacak Kilwinning Baş Rahipliği'ne atandı. 1561'de İskoç Kraliçesi Mary'nin Devlet Danışma Meclisi'ne atandı. Guise ve Lorrain hizipleriyle yürekten bağlantılar sürdürerek, zamanının büyük kısmını Paris'te geçirmesi bir sürpriz değildi. Onun ve Oliver'ın küçük kardeşi John da piskopos oldu. John, İskoç Kraliçesi Mary'nin danışmanıydı ve 1565 yılında Darnley Lord'u Henry Stewart ile nikahını kıymıştı.

Böylelikle Sinclair'ler XV. ve XVI. yüzyıllarda İskoçya'daki olayların tam merkezinde yer aldılar. Aile olarak Seton'lar ve Montgomery'ler gibi aynı çember içinde hareket ettiler. Seton'lar ve Montgomery'ler gibi Stuart monarşisine yakındılar, İskoç Muhafız Alayı'na adam verdiler ve Fransa'daki Guise ve Lorrain hizipleriyle sıkı bağlantılar sürdürdüler. Gerçekten, Guise ve Lorrain hizipleriyle bağlantıları, olasılıkla ailenin Fransa kolu nedeniyle çok daha yakın olmuştu. Aynı zamanda ve diğer İskoç ailelerinden daha yoğun olmak üzere soyları olarak addedilecek daha sonraki Masonluk ile ilişkiler içerisindeydiler.

Belirtmiş olduğumuz gibi, Rosslyn Şapeli'nin temelleri 1446'da atılmıştı ve gerçek çalışmaya dört yıl sonra başlanmıştı. Bu tarihler kesin ve teyit edilmiş olaylara dayanmaktaydı. Bununla ilgili bilgilerimizi inanılması güç ama aksi ispat edilmemiş olan geleneklere borçluyuz. Bu son geleneklerden birine göre Sir William Sinclair, şapelin yapımına hazırlandığında, Kıta Avrupası'ndan[5] taş ustaları ve diğer sanatkarlar getirtti. Rosslyn Kasabası güya bu yeni gelenleri barındırmak ve yerleştirmek için kurulmuştu. Gelenek şöyle der:

"... ve 1441'de İskoç Kralı II. James, St. Clair'i İskoç Masonları'nın hamisi ve koruyucusu olarak atadı; ve bu görev miras yoluyla geçmişti; ve ölümünden sonra yaklaşık olarak 1481'de neslinden gelenler Kilwinning'de yıllık toplantılar yaptılar,... Zanaat görevi taşıyan kimselerin aday gösterilmeleri İskoç Kralları'nın ayrıcalığı olarak kaldı; ve İngiltere Kralı olduğunda VI. James tarafından savsaklandı..."[6]

O zamanki Masonluğun (duvarcı ustalığının) bu bağlamda bugün bizim bildiğimiz Masonluğu içermediğini belirtmek oldukça önemlidir. Diğer taraftan, profesyonel işçi ve taş inşacıları loncası veya loncalarını ima etmektedir. Göreceğimiz gibi bu insanlar basit sanatkârlar, okuma-yazması olmayan ve öğrenim görmemiş kol gücü olan işçiler değildi. İnşaat projeleri arasında, gizli özel toplantılar yapıp, geçiş sözcükleri, anlamlı el sıkışmalı gizli inisiyasyonlar uygulayıp, kozmosun gizemlerini de tartışmıyorlardı. Ortaya sonra çıkacak terminolojide, bu insanlar 'Operatif Masonluğun' pratisyenleri, diğer bir deyişle mimarlık sanatına matematik ve geometrinin pratik uygulayıcıları olarak geçeceklerdir.

Sir William Sinclair'in 1441 yılındaki ataması, basitçe inşaat sanatına ve belki de mimariyle bağıntılı matematiksel ve geometrik prensiplere olan ilgi ve bağlılığına tanıklık etmektedir. Ama bu kendi içinde olağandışıdır. Genelde bir lord, bir kral, bir belediye veya diğer herhangi bir hami, inşaatı başlı başına kendileri yüklenecek mimar ve duvarcılardan oluşan bir takımı görevlendirirlerdi. Bu takımın 'İşin Üstadı' diye adlandırılan başı, plânlarını belirli bir düzene göre hazırlar ve tüm inşaat safhası bu temel şablona göre yapılırdı. Üstat, düşündüğü çizime göre kesilmiş tahta kalıplar hazırlar ve taş ustaları bu kalıplara uygun şekilde hareket ederlerdi.

Buna rağmen Rosslyn'de Sir William Sinclair, kendi şapelini çizmiş görünmekte ve kendisi 'İşin Üstadı' olarak hareket etmektedir. XVIII. yüzyılın başlarında Sinclair Ailesi'nin arşivlerine 1722'deki yangınla ortadan kalkmadan önce girmiş, sonraki Sinclair'lerden birinin üvey oğlu şöyle yazmıştır:

"... büyük bir şatafatla yapılacak en ciddi bir iş olan Tanrı hizmetine bir ev yapmak onun (Sir William Sinclair) aklına geldi, diğer bölgelerden ve yabancı krallıklardan sanatkârlar getirilmesine neden oldu... işin sonuna doğru, nadiren de olsa taslakların çoğunu tahtalara çizdirdi ve marangozlardan, oradaki taslaklara göre oymalarını istedi ve sonra onları şablon olarak duvarcılara verdi ve onlar da benzerlerine göre taştan kestiler."[7]

Böylelikle Sir William Sinclair'in çağının tipik asillerine göre daha bilgili ve teknik tecrübeye sahip olduğu ve İskoç Masonları'nın hamisi ve koruyucusu olarak atanmasının, onursallıktan başka bir şey olmadığı görülebilir. Böylece sonradan gelen belgeler, atamanın kral tarafından tevcih edildiğini, ama aynı zamanda Masonlar'ın kendileri tarafından da tevcih edildiğini veya olasılıkla onaylandığını kanıtlar. Böyle bir belge, Rosslyn'in mülk sahipleri bizim ve ayrıcalıklarımızın daima hamileri ve koruyucuları olmuştur" diye bahseder.[8] XVII. yüzyılın sonlarına ait bir mektup:

Rosslyn'in mülk sahipleri, birçok nesildir inşaatçılığın büyük mimarları ve hamileri olmuşlardır. Tüm dünyadaki Masonların birbirlerini tanımaları için kullandıkları gizli işaret olan Mason sözcüğünü almakla yükümlüydüler diye bahseder.[9]

1475'te Rosslyn'in yapımı sürmekteyken Edinburghlu taş ustalarına bir gild altında birleşmeleri ve ticaret kurallarını belirleme adımını atmaları için bir belge verildi. İsmini, beratın onaylandığı yerden alan, bu görünürde rutin Ortaçağ işlemi, sonraları 'Mary Şapeli İnkorporasyonu' olarak tanınmaya başla-

dı.[10] Ama ne kadar rutin de olsa, ileride Masonluk'ta hatırı sayılır bir önem taşıyacaktı. Bunun gibi, Masonluk İskoçya'da ortaya çıktığında başlangıçta 'I Numaralı Loca' aynı zamanda 'Mary Şapeli Locası' olan locaya dönüştü.

Sonradan 'İnkorporasyonu' takip eden beratlar da oldu, ama sonraki uygun dokümanlar bir yüzyıldan daha fazla bir zaman içinde ortaya çıkmadı. 1583'te sonradan İngiltere Kralı I. James olan VI. James'in sırdaşı William Schaw, kraldan 'İşin Üstadı' ve 'Masonlar'ın Genel Nazırı' sanını aldı. 1598 tarihli ve kendi el yazısıyla ele alınmış tüzüğünün bir kopyası bugün Edinburgh'taki I Numaralı Mary Şapeli Locası'nın en eski tutanakları arasında bulunmaktadır.[11] Schaw'ın atanması doğal olarak Sinclair'lerin statüsünü reddetmeyi veya gasp etmeyi içermiyordu. Bu, Masonların kendi aralarındaki bir iç meseleydi ve her zaman da kabul edilebilir bir prensip haline gelmişti. Diğer taraftan Schaw'ın atanması tamamen bir harici olaydı ve bugünki daimi kâtiplik gibi kendisine kraliyetin yönetimsel takımında bir görev yaratmak içindi. Böylece, gerçekte Masonlar ile krallık arasında irtibat kuracak veya şikayetleri dinleyip kovuşturacak bir resmi görevli gibi hareket edebilecekti.

Schaw'ın bu işte kalabilme hakkı 1602 ile sınırlandırıldı. Bu tarihten çok kısa bir zaman öncesinde veya sonrasında, Saint Clair Beratı diye bilinen başka önemli bir doküman ortaya çıktı. Beratın metni hüzünlü bir şekilde "... saygın sanatımız, birçok sahte, kötü yollar ve kusurlar oluşturmuş bir hami, koruyucu ve ustabaşına muhtaç bırakılmıştır" diye bahseder.[12] Bundan Sinclair'lerin soydan gelme statüleri ne olursa olsun, kesinlikten uzak, kayıtsız hatta daha da kötü olduğu görülecektir. Yine de berat, o zamanların William Sinclair'i ve varislerini, sanatın ustabaşıları, hamileri, yargıçları ve üyeleri olarak onaylayarak, eski bağlılıkları tekrar doğruluyordu. Bu beyandaki imzalar, bu-

gün halen Edinburgh, Dunfermline, St. Andrews ve Haddington'da varlığını sürdüren localardan gelmekteydi.

1630'da ikinci bir 'Saint Clair Beratı' ortaya çıktı. Bundan önceki berattaki ilkeleri yineliyor ve incelikle işliyordu. Ekindeki imzalar; Dundee, Glasgow, Ayr ve Sterling'de yeni localara tanıklık ediyordu.[13] Tüm bunlar, locaların yayılarak büyüdüğünün ve aynı zamanda gittikçe artan bir merkezcilik yönteminin hissedilir bir belirtisiydi. Ve doğaldır ki, Masonluk ile Sinclair'lerin arasında uzun zaman sürecek bir ilişkinin, sonradan gelenin geçmiş gafleti ne olursa olsun, dikkate değer yeniden doğrulanmasıydı da. Bundan çıkarılacak sonuç, ailenin zanaatla olan ilişkisinin, ya ortak bir bilgiden ya da çok sıkı kurulmuş ve kökleri derine inen ve hiçbir zaman değiştirilemeyecek bir gelenekten türemiş olmasıdır. Yine, hem Masonluğun hem de Sinclair'lerin XVII. yüzyılın başlarında, yakın ilişkilerini duyurmayı gerekli bulduklarının sonucuna da varılabilinir. Bundan sonra Masonluk, zamanın herhangi bir gözlemcisinin sezinleyebileceği, gittikçe artan bir prestij edindi. Yakında açıklığa kavuşacak bazı nedenlerden dolayı, bununla ilişkili olarak daha da fazla prestij verilecekti. Yine de hiç kimse, hatta diğer ünlü İskoç aileleri bile hiçbir zaman Sinclair'lerin iddialarına meydan okumayı olası görmediler. Seton'lar, Hamilton'lar, Stuart'lar ve Montgomery'ler de dahil olmak üzere benzeri diğer ailelerin hepsi de, Masonluk olarak ortaya çıkan olaya derinden karışmaya başlamışlardı. Gerçekten 1658 tarihli bir el yazmasına göre: "Scone Locası Üstadı Muhteremi John Mylne, Majestelerinin kendi arzusuyla VI. James'i özgür bir insan, Mason ve Kalfa olarak Masonluğa almıştır"[14] denmektedir. Yine de en yüksek mevkiler Sinclair'lere verilmeye devam etti.

Rosslyn ve Çingeneler

Sinclair'ler yalnızca Masonluğun kalıtsal hamileri ve koruyucuları değillerdi. Aynı zamanda XVI. yüzyıl boyunca ve XVII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kendilerini 'Rosslyn Ailesi'nin koruduğu ve sempati duyduğu çingeneleri himayelerine almak ve korumakla da yetkili kılmışlardı'.[15] İskoçya'da yasalar Çingeneler'e karşı her zaman insafsız olmuş ve Reformasyon sırasında bu daha da artmıştı. 1574 yılında İskoç Parlamentosu, tutuklanan tüm Çingeneler'in kırbaçtan geçirilmelerini, yanak veya kulaklarından dağlanmalarını veya sağ kulaklarının kesilmelerini emreden bir bildiri yayınladı.[16] Daha da ileri gidilerek, çok daha şiddetli olarak 1616'da bir yasa daha sunuldu. XVII. yüzyılın sonunda Çingeneler'in hepsi topluca, Virginia, Barbados ve Jamaica'ya sürgün edildi.

Bununla beraber 1559'da Sir William Sinclair, Kraliçe Mary'nin Adalet Bakanı'ydı. Her ne kadar çabaları başarıya değer görülmediyse de, Çingeneler'e karşı sonradan uygulanacak önlemlere yine de karşı çıktı. Yasal statüsünden yararlanıp, önemli bir durumda kullanarak bazı Çingeneler'i darağacından kurtardığı söylenir. Bu olay ve sonrasında Çingeneler kendilerine barınma olanağı sağlayan Sinclair'lerin arazilerini her yıl ziyaret eder oldular. Her yılın mayıs ve haziran aylarında, Rosslyn Şapeli altındaki alanda toplanıyor ve gösterilerini burada sergiliyorlardı. Söylendiğine göre Sir William Sinclair, kalenin iki kulesini burada kaldıkları süre boyunca kendilerine tahsis etmişti. Bu kuleler 'Robin Hood' ve 'Küçük John' olarak tanınmaya başlamıştı.[17] Robin Hood ve Küçük John karakterleri, zamanın İngiliz ve İskoç Çingeneleri'nin oynadıkları gözde bahar bayramı oyununun baş rolleriydi ve Çingeneler gibi bu oyun da, İskoç Parlamentosu'nun 20 Haziran 1555 tarihli, "Hiç

kimse bundan böyle Robin Hood, Küçük John, Abbot of Unreason ve Bahar Bayramı Kraliçesi rollerini oynamayacaktır" denilen resmi bildirisiyle yasaklanmıştı.[18]

Çingeneler her zaman önsezileriyle tanınırlar. XVII. yüzyılın başlarına doğru bu meleke, artan bir şekilde Masonlara da maledilmişti. Bugün de bildiğimiz Masonluğa atfedilen en eski ve en tanınmış referans, Perth'li Henry Adamson'un 1683 tarihli 'Mersiye Müzleri' adlı şiiridir. Bu şiir bahsi geçen şu satırları içerir:

Biz Gül Haç Kardeşleri;
Bizde Mason sözcüğü ve sezisi vardır,
Olacak şeyleri olduğu gibi önceden söyleriz. [19]

Bu, kesinlikle Masonlar'ın Tanrı vergisi 'okült güçleri' olduğunun bilinen ilk önermesidir. Sorgulanan güçler yanılmaz bir şekilde Çingeneler'dir ve Çingeneler ile Masonluğun arasındaki ortak payda da, Sir William Sinclair'dir.

Bununla birlikte Masonluğun gelişimi ve evrimi için daha da önemli olanı, Çingeneler'in Rosslyn'e oyunlarını sergilemek için gelme olayıydı. Olayla gerçekten ilgilenen ünlü bir yetkili, "Her yılın mayıs ve haziran aylarında Rosslyn'e gelen trupların tamamı Çingene değil ama gerçekte gezgin oyuncular kumpanyasıydı" diye belirtmektedir.[20] İster Çingene olsun isterse olmasın olay, düzenli olarak bu insanların, İskoçya Baş Yargıcı'nın yuvasında kanunca yasaklanmış bir oyunu oynamalarından başka bir şey değildir.

O zaman, bu oyunlar neden yasaklanmıştı? Doğal olarak kısmen, efsanevi bir haydutun onaylanması olan öznel konusu yıkıcı olarak görülmekteydi. Kısmen diyoruz, çünkü sert Kalvinist Protestanizm'in, ardıllarınca İskoçya'da John Knox tarafından yüz yıl sonra da Cromwell'ın püritenlerinin İngiltere'de yaptıkları gibi bir bildiriyle tüm tiyatro ahlâksızlık olarak kabul

edildi. Ama asıl neden, oyunun yasaklanmasıyla ilgili bildirinin ifade tarzında yatmaktaydı. "Hiç kimse Robin Hood, Küçük John, Abbot of Unreason veya Mayıs Kraliçesi rollerini oynayamaz." Abbot of Unreason, doğal olarak efsanenin Rahip Tuck'ı ve Mayıs Kraliçesi de daha genelde Maid Marion diye bilinen kişiyi betimliyordu. Her iki figür özgün olarak sonraki geleneklerin kullanımından daha değişiktiler. Gerçekte Robin Hood, tüm Ortaçağ boyunca, İngiltere ve İskoçya'da sonradan gelen oyunun ikincil haydut kahramanıydı. O, en üstün şekilde eski Kelt ve Sakson Verimlilik Tanrısı veya Bitki Tanrısı, 'Yeşil Adam'dan alınma bir tür periyken, popüler folklorda, 'Robin Hood', 'Yeşil Robin', 'Yeşil Ormanın Robini', 'İyi Adam Robin', Shakespeare'in 'Bir Yaz Gecesi Rüyası'ndaki Puck* gibi birbirleriyle değiştirilebilir isimler taşıyordu. Shakespeare'in bu oyununda Puck; yaz gündönümünde, verimlilik ve cinselliği temsil ediyor ve düğünlere nezaret ediyordu.

Robin Hood Efsanesi, gerçekte ismen Hıristiyan İngiltere'nin bağrına bastığı antik paganizme ait verimlilik ritlerinin kullanışlı bir biçimidir. Her 1 Mayıs'ta utanç vermeyen pagan kökenli bir festival düzenleniyordu. Ritüeller, seks ve verimliliğin arkaik tanrıçasını simgeleyen 'Mayıs Direği'nin** etrafında uygulanıyordu. 24 Haziran'da her kasabanın bakiresi mecazen Bahar Bayramı Kraliçesi oluyordu. Birçoğu yeşil ormanın içlerine girerek Robin Hood veya İyi Adam Robin rolünü üstlenmiş gençlerin elinde cinsel erginleşmelerine kavuşurken Rahip Tuck eşleşen çiftleri kutsayıp şekilsel düğün parodisi ayinini yöneterek görevini yerine getiriyordu. Böyle bir rolü oynama erdeminin dramatik maskesiyle verimlilik ritüelini ayıran sınırlar çözülüyordu, 1 Mayıs günü gerçekte bir sefahat günü oluyordu.

---

*Puck: İngiliz folklorunda yaramaz peri.

** Bahar Bayramında halkın etrafında dans ettiği çiçeklerle süslü direk

Dokuz ay sonra, tüm İngiliz adalarında, yıllık ürün olan çocuklar doğuyordu. İşte 'Robinson' ve 'Robertson' gibi soyadlarının kökeni bu Robin'lerin oğullarından gelmekteydi.

Zamanın çevre ve şartlarında sefahatçi Rahip Tuck ve Venüs benzeri Mayıs Kraliçesi rollerini içeren ve her yılın mayıs ve haziran aylarında Rosslyn'de gerek Çingeneler gerekse gezginci oyuncular trupu tarafından oynanan 'Robin Hood ve Küçük John' başlıklı oyun, bugün bizim anladığımız türdeki geleneksel drama değildi. Diğer taraftan bu oyun, ister Kalvinist isterse Roma Katoliği olsun, her kalıptaki hıristiyanın günah veya rezalet dolu bulduğu bir pagan verimlilik riti veya bu ritin dramatizasyonu olabilir. Ama bu, çağın kırsal toplumu tarafından genel olarak tiyatro olarak algılanıyordu. Bu bakımdan, XVI. yüzyıl İskoçyası ile XVII. yüzyıl İngilteresi'nin can sıkıcı, kendini üstün gören püriten meclis üyelerinin böyle bir tiyatroyu sofuca yasaklamaları hayret verici değildir.

Anlamlı olan, Sinclair'lerin bu uygulamaları yalnızca onaylamaları değil, aynı zamanda hoş karşılayıp korumalarıdır. Ve, Rosslyn onlar için yalnızca ideal bir çevre olmakla kalmayıp, aynı zamanda tüm amaç ve niyetleri için özellikle tasarlanmış olabilir. İncelikle işlenmiş Hıristiyan örtünün altında yatan, şapelin başat teması, içi Kelt ve pagan kökenidir. Çok sıkça görünen figür, ağzından, bazen de kulaklarından çıkan asmanın karmaşık bir şekilde çoğalarak duvarlara yayıldığı insan başlı 'Yeşil Adam' figürüdür. Gerçekte Yeşil Adam'a Rosslyn Şapeli'nin her yerinde kendinin de ürettiği sarmaşık benzeri asmalarla köşesinden tecessüsle bakar şekilde rastlamaktayız. Asla bedeni olmayan bu baş, her ikisi de verimliliğin tılsımı olan, Tapınakçılar'ın tapınmakla suçlandıkları başı veya antik Kelt geleneklerinin kopartılmış başı gibidir. Böylece Rosslyn hem Tapınakçılar hem de Bruce'un yeniden kurmayı düşündüğü, İskoçya'nın Kelt Krallığı'nı çağrıştırmaktaydı.

Rosslyn Şapeli'nde farklı kaynaklardan birbirine yaklaşan kritik öğeler bulunmaktadır. Geçmişten kalan şeylerle, derin köklü gelenekler ve zamanın değerli yenilikçi gelişimleri bir akımla bir araya getirilmişlerdir. Örneğin Sinclair'ler ile himayelerinde inşaatlar yapan operatif taş ustaları ve Çingeneler veya onların korumaları altında oyunlarını sergileyen gezgin oyuncular arasında üretken bir etkileşim vardır. Bu öğelerin bileşimi Masonluğun gelecekteki sentezinde önemli bir basamak teşkil etmişti. Örneğin eski Tapınak Şövalyelik Efsanesi gibi öğeler asimile edilirken, kesinlikle çok önemli öğeler de eklenecekti.

Görmüş olduğumuz gibi kırsal kesim için tiyatro düşüncesi 'Robin Hood ve Küçük John' gibi çalışmalarla temsil ediliyordu. Britanya'nın kentsel merkezlerinde, bununla birlikte bugün bize daha yakın gelen ve kültürel gelenekte daha uyumlu yasal bir yer edinmiş olan başka bir tür tiyatro daha vardı. Bu, XII. yüzyılın başlarından başlayarak gelişiminin zirvesine XIV. ve XV. yüzyıl boyunca ulaşan, Ortaçağ'a özgü dinsel oyunlardı. Sonuçta takdis ayininden ve ayinsel kaynaklardan türeyen dinsel oyunlar, drama ve gösterinin kombinasyonuydu. Dinsel oyunların çoğu daha detaylı anlatılacağı üzere dönüşler ardıllığına dayanıyordu ki bunlardan York, Chester, Wakefield ve diğer biri Coventry'ye atfedilen dört tanesi bugün de varlığını sürdürmektedir. Kilise çevresinden hareketle pazar yerine gelen bu dönüşler, bayram günlerinde kasaba halkını İncil'deki sahnelerin yeniden canlandırılışı ve yeniden yasallaştırılmasına bağlamak için düşünülmüştü. Örneğin, Abel'in katli, Nuh ve gemisi, Hz. İsa'nın doğuşu ve hatta çarmıha gerilişi gibi İncil'den alınma bölümler, anlaşılabilir dramatik formda resmedilip sadeleştiriliyordu. Tanrı ve İsa'nın her ikisi de sahnede görüntüleniyordu. Genellikle 'budala iblis' ve 'soytarı' şeklindeki şeytan usulen paylanıp kınanıyordu. Bazen de yöresel konular ortaya çıkıyor

ve şikâyete neden olan durumların çağdaş kaynakları hicvediliyordu. Oyunlar, kasabanın çeşitli yerlerine yerleştirilmiş modern resmigeçit arabaları benzeri geniş vagonlarda oynanıyor ve seyirciler, kilisede haçın bulunduğu yerleri turladıkları gibi bir noktadan diğer noktaya hareket ederek oyunu izliyorlardı. Oyuncular genellikle, debbağlar, sıvacılar, tersane işçileri, mücellitler, kuyumcular, kumaşçılar, kasaplar ve seyisler gibi loncaların üyelerinden oluşuyor ve her lonca İncil'den bir bölümü canlandırmakla yükümlü oluyordu.

1974 yılında yayınlanan bir makalede, Muhterem Neville Barker Cryer, Ortaçağ dinsel oyunlarının, dramatik form ve yapısıyla özelliği olmayan malzeme sağlayarak sonradan nasıl Masonluğun ritüellerinde görülecek ana kaynaklar olduğunu kanıtlamıştır.[21] Operatif Masonlar'ın loncaları, Ortaçağ dinsel oyunlarının sahnelenmesinde kesinlikle ve özellikle etkindiler. Uğraşılarının büyük bir kısmı kiliseler, manastırlar ve diğer dinsel yapılar inşa etmek olduğundan, Operatif Masonlar'ın dinsel kurumlarla çok yakın ilişkiler içinde olmaları doğaldır. Bu onları dramatizasyonun liturjik teknikleri ve aynı zamanda İncil'in pasajlarının bir kısmıyla, diğer loncalardan daha yakın ilişkiler içinde olmalarını sağlamıştır.[22] Ve, Reformasyon'un dinsel yapılar yapım programını azaltmasıyla, Mason locaları, becerilerini Katolisizm'in tabularından ayırmaya başlamış, aşamalı olarak evrim geçiren ritüel dramalarında geliştirme fırsatı elde etmişlerdir.

Bahsetmiş olduğumuz gibi, bir kasabadaki her lonca, geleneksel olarak İncil'in belli gereçlerini, belirli olaylarını ve Kutsal Kitap'ın bölümlerini dramatize etmekle yükümlüydüler. Bazı durumlarda belirli olayların, belirli loncalara verilmesi aşağı yukarı keyfi oluyordu. Bunun için Kutsal Kitap'ta, örneğin eldiven üreticileriyle ilişkili bir bölüm bulmak çok zor oluyordu. Diğer

tarafta duvarcı ustalarına ilişkin kesin öyküler, Kutsal Kitap'ta mevcuttu. Daha da ötesi, dinsel kurumlara olan yaklaşımları, sahnelemek istedikleri öyküleri seçme hatta tekelleştirme yetkisini veriyordu. Muhterem Cryer, "Durum gerçekten bu tür bir şeyi içermektedir" diye salık verir. Mason loncaları, aşama aşama Süleyman Mabedi'nin[23] yapımı gibi belirli uygunluktaki malzemeyi özel çalışmalarında dramatize etme ayrıcalığını benimsemişlerdir. Ve böylece modern Masonluk'ta yer alan 'Hiram Abif'in öldürülmesi' ana draması, ilk olarak duvarcı ustaları tarafından bahsetmiş olduğumuz Ortaçağ'a özgü dinsel oyunlarda sahneye konmuş olabilir.[24]

DOKUZUNCU BÖLÜM

9. Masonluk: Kutsalların Geometrisi

Masonluğun kökeni tamamen bilinmemektedir. Şekilsel varlığının ilk dört yüzyılında, zaman zaman umutsuzca bir soy bulmaya çabalamıştır. Masonik yazarlar, mesleklerinin tarihini çıkartmak için kitaplar dolusu çalışma yapmışlardır. Bu çabalardan bir kısmı aldatıcı olmakla kalmamış, aynı zamanda bazı durumlarda aşırılıkları oldukça komik, saf ve düşsel düşünceler de içermiştir. Bazıları da, akla yatkın olmamakla birlikte, tarihsel araştırmalara yeni kapılar açmıştır. Sonunda, yine de buna benzer araştırmaların çoğu belirsizliğin doruğuna çıkmış ve sık sık olmasa da, cevaplanan sorulardan daha fazla soruyu gündeme getirmiştir. Tek sorun, Masonların kendilerine sıkça tutarlı bir miras, Hıristiyanlık öncesi zamanlardan günümüze kadar uzanan bir tek değişmez gelenek yumağı düşünmüş olmalarıdır. Gerçekten Masonluk, daha çok oyun sever bir kedi yavrusunun

kucağına düşmüş sicim yumağı gibidir. Sayısız yumak içerir ve çeşitli uçları seçilmeden çözülemez.

Masonik efsane, Masonluğun en azından İngiltere'de Sakson Kralı Athelstan'ın soyundan geldiğini ileri sürer. Athelstan'ın oğlu, söylendiğine göre halihazırda varolan Masonların kardeşlik birliğine katılmış, kendisi şevkli bir Mason olmuş ve statüsünün sayesinde kardeşlerine bir 'özgürlük beratı' vermiştir. Bu monarşik tanınmanın sonucu, York'da güya bir meclis toplanarak, İngiliz Masonluğunu oluşturan kuralları tasarlamıştır.

Sonradan gelen Masonik tarihçiler bu olayı ayrıntılı bir şekilde araştırmışlardır. Bunu destekleyecek bir delil olmadığı konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bunlar gerçek bile olsa yine de önemli sorular cevapsız kalmaktadır. İleri sürüldüğü gibi Athelstan'ın oğlu ve Athelstan himayesindeki Masonlar nereden gelmekteydi? Zanaatlarını nereden öğrenmişlerdi? Özellikleri neydi? Söylendiği gibi, bu himaye neden taht tarafından buyurulmuştu?

Bazı Masonik yazarlar, bu gibi sorulara 'Comacine Masonları'na atfederek, cevap vermeyi düşünmüşlerdir. Bu yazarlara göre, Comacine Masonları, Roma İmparatorluğu'nun son zamanlarında sonradan 'Masonik Misterler' diye adlandırılacak 'Mimarlar Koleji'nde aydınlananlardır. Roma düştüğünde, Como Gölü'nde üslenen kolej, söylendiğine göre buradan ayrılarak öğretilerini birbirini izleyen nesillere aktarmıştır. Ustaları, karanlık çağlarda etkinliklerini Athelstan'ın sarayı da dahil olmak üzere Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde sürdürmüşlerdir.

Bu iki tezin her ikisi de inanılmaz değildir. Athelstan'ın hükümdarlığı sırasında bir tür yapı programının izlendiği görülmektedir ki, York Kenti bunun en belirgin delilidir. Bu, belki de türünün Avrupa'daki en ihtiraslı uygulamasıydı ve belki de ye-

ni veya yeniden keşfedilmiş teknik veya teknolojik ustalık içeriyordu. Daha da ötesi, tarihi Sakson İngiltere'sine uzanan çok eski İncil'ler bulunmuştu ki, bunlar Tanrı'yı karakteristik olarak Masonik rolde mimar olarak resmetmişlerdi. Ve, Roma İmparatorluğu'nun son zamanlarında, Como Gölü'ndeki bir adada, bir tür mimarlık kolejinin varolduğuna dair gerçekten deliller mevcuttur. Bu kolejin öğretilerinin bazılarının korunup, sonraları Batı Avrupa'ya yayılması olasıdır.

Ama ne Athelstan ve oğlu, ne de Comacine Masonları, İslam süzgecinden geçmiş Musevi geleneği öğeleri içerdiği tezinden yola çıkarak, sonraki Masonluğun en göze çarpan çehresini açıklamaya elverişli değildir. Tabii ki Süleyman Mabedi'nin yapımını içermek üzere Masonluk'a merkez oluşturan efsaneler külliyatı, Eski Ahit'in hem dinsel esaslı hem de apokrifal* kısımlarıyla, bunların Musevi ve İslami yorumlarından alınmadır. Bu efsanelerden en önemlisi olan 'Hiram Abif'in öldürülmesi' öyküsüne dikkatlice bakmak gerekir.

Hiram öyküsünün kökü Eski Ahit'in çevresindedir. Bu konuya iki yerde değinilir. Krallar I ve Tarihler, H. Krallar, I Bap V: l-6'ya göre:

"Sur Kralı Hiram, babasının yerine kral seçildiğini öğrendiği Süleyman'a bir elçi gönderdi. Çünkü Hiram her zaman Davud'un dostu olmuştu. Ve Süleyman, Hiram'a şu mesajı gönderdi... Bu nedenle bir mabet inşa etmeyi tasarladım. Ve şimdi Lübnan'dan bana sedir ağacı kessinler diye emret."[1]

Bundan sonra hem Süleyman'ın hem de Hiram'ın işçileri tarafından mabedin ayrıntılarının anlatımı gelir. Angaryacılar başında belki de Hiram'ın kendi isminin değişik bir şekli gibi görünen Adoniram diye biri vardı. Mabedin yapımı bittikten

* Şekil ve Yeni Ahit kitaplarına benzeyen birtakım eski Hıristiyan yazılarına ait.

sonra, İsrail Kavimi, onu iki büyük bronz sütun ve başka süslemelerle süslemeyi dilediler. Krallar I, VII. Bap 13-15'e göre:

"Ve Kral Süleyman, Sur'dan Hiram'ı getirtti. Naftali Kabilesi'nden dul bir kadının oğluydu, ama babası Surlu bir adamdı, Hiram, bir tunç işçisiydi. Süleyman'a gelip, onun tüm işlerini yaptı; iki tunç sütunu yaptı.."

Tarihler II, Bap 3-14 'de önemsiz, değişik bir tanım bulunur:

"Süleyman 'bu mesajı Sur Kralı Huram'a gönderdi... 'Ben şimdi Tanrım Yahve adına bir ev inşa ediyorum... Onun için, yanımda bulunan hünerli adamlarla çalışmak üzere bana bir adam gönder; altın, gümüş, tunç, demir, erguvan, kırmızı, menekşe kumaşta ve aynı zamanda oyma işlerinde hünerli bir adam gönder...' Sur Kralı Huram cevaben... 'Sana, Surlu bir babanın ve Danlı bir annenin oğlu olan hünerli bir zanaatkar, Huramabi'yi gönderiyorum. Altın, gümüş, tunç, demir, taş, ağaç işlerinde... her tür oyma işinde ve her tür çizimi icrada hünerlidir."

Mabedin baş mimarını ele alışında Eski Ahit yeterince aceleye gelmiştir. Ama diğer kaynaklardan esinlenen ve kendi kaynaklarını yaratan Masonluk, yetersiz ayrıntılar incelikle işlemiş ve bunları tam olgunlaşmış ve kendi kendine yeterli bir teoloji oluşturacak geleneksel organize bir din çerçevesinde geliştirmiştir. Öykü, son şeklini almış gözükürken, Gospel'lerdeki uyarlamalar benzeri, küçük uyarlamaları ayrıntılarında içerir; ama genel doğası, locadan locaya, ritten rite ve çağdan çağa tutarlı olarak kalır.

Efsanenin kahramanı genellikle Hiram Abif veya daha doğru olarak Adoniram olarak bilinir. 'Adoniram', açıkça 'Kayzer' ve 'Çar'ın Sezar'dan türemesi benzeri, İbranice'de Tanrı sözcüğü karşılığı olan 'Adonai'den türemiştir. Usta mimar böylece 'Tanrı Hiram' olmaktadır. Aynı zamanda, Hiram'ın normal bir isim olmadığı, belki de kralı veya kraliyet

hanedanıyla ilişkili birini çağrıştıran bir san olduğu da önerilmektedir. 'Abif', baba sözcüğünden türetilmiştir. Böylece 'Hiram Abif', kralın kendisi, yani halkının simgesel babası veya kralın babası, ya da belli bir şarta bağlanmış sayılı yıldan sonra tacını ve tahtını terk eden eski kral veya 'emekli kral' olabilir. Her halükârda, Fenike'nin, Sur şehri kraliyet hanedanıyla kan bağı olduğu görülmektedir. Hiram da cidden mimarlığın; sayıların, şekillerin, ölçülerin gizleriyle bunların geometriyle pratik uygulamasında bilgisi olan gerçek bir ustadır. Modern arkeolojik araştırmalar, Eski Ahit'te tanımlanan şekliyle Süleyman Mabedi'nin Fenikeliler tarafından inşa edilen gerçek mabetlere olan su götürmez benzerliği onaylanmıştır. Hatta bir adım daha ileriye gitmek de olasıdır. Sur mabetleri, Fenike Ana Tanrıçası, Astarte (Kibele) adına inşa ediliyordu. (Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarındaki dinsel metinleri kaleme alan yazarlar, zora dayanan bir cinsiyet değiştirmesiyle Astarte'yi Hıristiyan geleneğine erkek iblis Ashtaroth (İştar) olarak dönüştürmüşlerdir.) Antik Sur'da Astarte, 'Cennetin Kraliçesi' ve 'Deniz Yıldızı' lakaplarıyla bilinirdi. Bu formül de doğaldır ki, Hıristiyanlık tarafından çalınarak Bakire Meryem'e atfedilmiştir. Astarte'ye geleneksel olarak aziz türbelerinin bol olduğu yüksek yerlerde; örneğin, Hermon Dağı gibi dağlarda tapınılırdı. İsrailoğulları'nın tanrısına sözde bağlılığı ne olursa olsun, Süleyman da tapınanlardan biriydi. Böylece, Krallar I, Bap III: 3; der ki:

"Süleyman, babası Davud'un kanunlarından yürüyerek, tanrısı Yehova'yı severdi; ancak yüksek yerlerde kurban ediyor ve buhur yakıyordu."

Krallar I, Bap XI; 4-5 daha da açıktır:

"Süleyman'ın yaşlılığında, karıları onun yüreğini başka ilahların ardınca saptırdılar; ve babası Davud'un yüreği Tanrısı

Yehova ile bütün olduğu gibi onun yüreği bütün değildi. Ve Süleyman Saydalılar'ın tanrıçası Astarte'nin ardınca gitti."

Gerçekten tanınmış 'Süleyman Şarkısı'nın kendisi Astarte'ye bir ağıt ve onun dua cümleleriydi:

"Bana vaat edilen gelin, Lübnan'dan gel
Lübnan'dan kendi başına gel
Dik bakışlarını Amana doruklarından
Senir ve Hermon tepelerinden indir."[2]

Tüm bunlardan Fenikeli bir usta mimarın inşa ettiği Süleyman Mabedi ile ilgili sorular ortaya çıkmaktadır. Süleyman Mabedi, gerçekten İsrailoğulları'nın tanrısına mı yoksa Astarte'ye mi adanmıştı?

Yine de mimarlığın ustası Hiram, Süleyman tarafından Sur'dan Süleyman Mabedi'nin inşasını yönetmek için getirtilmişti. O zaman Süleyman Mabedi, tam anlamıyla söylemek gerekirse bir 'Hiram Mabediydi. Gerçekten doğal olarak böyle tutkulu bir yapımı yüklenen muazzam insan gücü öncelikle –öncelikle değilse bile– eşsiz bir köle gücü gereksinmekteydi. Masonik ritüel ve gelenekte, yine de görünüşe göre emeklerinin karşılığı ödenen Surlu profesyonel işçiler olan en azından bazı inşa işçileri özgür kişiler veya 'Özgür Masonlar' olarak betimlenmişlerdi. 'Çırak', 'Kalfa' ve 'Usta' olmak üzere üç dereceye ayrılmışlardı. Sayıca çok olmaları nedeniyle, Hiram'ın hepsini şahsen tanıma olasılığı yoktu. Sonuçta, her derece veya aşamanın kendi sözcüğü verilmişti. 'Çıraklar'a, mabedin verandasını destekleyen muazzam pirinç iki sütundan birinin adı olan 'Boaz' sözcüğü, 'Kalfalar'a ikinci sütunun adı olan 'Jachin' sözcüğü, 'Ustalar'a da en azından baş harfleri olmak üzere 'Jehovah' sözcüğü verilmişti. Bu üç sözcükten herbirine aynı zamanda belirli bir

'işaret'; belirli bir 'toka' veya 'el işareti' eşlik etmekteydi. Ücretler ödeneceği zaman, her işçi kendisini Hiram'a takdim ederek, derecesinin sözcüğünü söylüyor, işareti veriyor ve hak ettiği ücreti alıyordu.

Bir gün Hiram, bitirmekte olduğu mabette dua ederken, bazı anlatımlara göre 'Kalfa', diğerlerine göre 'Çırak' olan ve daha erişemedikleri ve hakları olmayan derecenin gizlerini öğrenebileceklerini ümit eden üç alçak pusu kurdular. Batı kapısından girmiş olan Hiram'ın önü bu üç alçak tarafından kesilerek, üstat derecesine ait gizli sözcük, işaret ve toka talep edildi. İstenilen bilgiyi vermeyi reddeden Hiram'a saldırdılar.

Hangi kapıda hangi darbeyi aldığı, hangi aletin de hangi yarayı açtığı konusunda çeşitli anlatımlar bulunmaktadır. Bizim için, üç darbe olayı yeterlidir. Anlatıma göre başına bir tokmak veya çekiç darbesi almıştı. Şakağının birine düzeç, diğerine bir gönyeyle vurulmuştu. Tarihsel olarak bu yaralanmaların sıralaması, ilk darbenin ve öldürücü son darbenin hangisiyle yapıldığı konusu da çeşitlidir, ilk darbeyi ya kuzey ya da güney kapısında almıştı. Ardında yerde kendine özgü iz bırakan kanlar bırakarak bir çıkıştan diğerine sendeleyerek sürüklenirken, her bir keresinde bir darbe daha aldı. Anlatımların tümünde, doğu kapısına geldiğinde öldüğü söylenir. Burası tüm modern localarda 'Üstadı Muhterem'in yönetim için bulunduğu yerdir. Burası aynı zamanda kilisede mihrabın olduğu yerdir.

Yaptıklarından utanan üç alçak, 'Üstad'ın cesedini gizlemek için harekete geçerler. Anlatımların çoğuna göre, yakınlardaki bir dağın eteğinde yumuşak bir toprağın altına gömerler. Yeri belli olmasın diye Masonluk'ta kutsal sayılan bir bitki olan akasya dalını üzerine dikerler. Ama yedi gün sonra, Hiram'ın emrinde çalışan dokuz üstat, Hiram'ı aramaya çıkarlar. Aralarından biri dağın eteğine tırmanırken, kendini

yukarı çekebilmek için tutunabileceği bir dal arar, akasya dalına tutunur ve dal elinde kalır. Bu olay onu, öldürülen üstadın cesedini bulmaya yöneltir. Olanların farkına varan ve Hiram'ın ölmeden önce 'Üstat' sözcüğünü vermiş olabileceğinden korkan dokuz üstat, sözcüğü değiştirmeye karar verirler. Yeni sözcüğün, toprağı kazıp cesedi çıkarttıklarında, herhangi birisinin dile getireceği sözcük olması gerektiğinde anlaşırlar. Hiram'ın eli parmak ve bileğinden tutulduğunda, bozulmakta olan deri, eldiven gibi kayar. Üstatlardan biri 'Mackbenae' (veya değişik anlatımlardaki söylenişlerinden biriyle) diye çığlık atar. Bu sözcük nitelendirilemeyen bazı dillerde 'Et kemikten ayrılıyor' veya 'Ceset çürümüş' ya da basitçe 'İnşaatçının ölümü' anlamlarına geliyordu. Bu, üstatların yeni sözcüğü haline gelir. Sonuçta üç alçak bulunur ve cezalandırılır. Hiram'ın cesedi, dağın yanındaki mezardan çıkartılarak, büyük bir törenle mabet yöresinde bir yere tekrar gömülür. Tüm üstatlar, hiçbirinin elinin ölen üstatlarının kanıyla lekelenmediğini simgelemek için beyaz eldiven ve beyaz önlük takarlar.[3]

Söylemiş olduğumuz gibi yaklaşık 250 yıldır öykünün bir dizi olayların veya spesifik ayrıntıların ışığında alternatif uyarlamaları varolmuştur. Aynı zamanda olay boyunca Süleyman'ın görünürdeki yönetimiyle ilgili uyarlamalar da mevcuttur. Bazen oynadığı rol önemlidir; bazen de önemsiz. Ama temellerinde, efsanenin tüm uyarlamaları yukarıda betimlenen ana hatlarıyla uyum sağlamaktadır. Öykünün arkasında gizlenen şey, bu kitabın sınırları arasında yatan ve antropoloji, karşılaştırmalı mitoloji ve dinlerin kökenlerine ait başka bir sorudur. Sir James Frazer'ın öncü çalışması 'The Golden Bugh'un sonucu olarak açıklamalar üretilmiştir. Bazı bilimadamları kadar bazı Masonik yazarlar da, antik mitlerdeki öyküler ve hatta bunların İncil'de ol-

ması nedeniyle, Hiram öyküsünün tümünün, insan kurban etmenin en arkaik ve yaygın ritüelini maskeleyen bir perde, önceden düşünülmüş bir çarpıtma mı olduğunu tartışmaktadırlar. İncil döneminde, bir yerin, Ortadoğu'da bir çocuk, bir bakire, bir kral veya asil kandan başka bir önemli kişilik, bir rahip veya rahibe, bir inşaatçı gibi kutsal bir cesetle kutsanması kesinlikle olağan değildi. Kabir veya takdis olunmuş bir yer çoğu kez tek ve aynıydı. Sonraki dönemlerde kurban ya evvelden ölmüş olurdu veya bir hayvanla yer değiştirtilirdi; ama başlangıçta insanoğlu, kanının bir yeri kutsaması için önceden düşünülerek öldürülmüş, ritüel olarak kurban edilmiştir. İbrahim ve İshak'ın öyküsü eski İsrailoğulları'nın başvurdukları buna benzer uygulamaların sayısız örneklerinden biridir. Ve, gerçekte gelenekten arta kalanlar, kiliselerin kutsanması için sık sık azizlerin gömülü olduğu yerlere inşa edilmesi veya kiliselere azizlerin gömülmesi gibi uygulamalarla Hıristiyanlık zamanında da varolmuştur. 1984'te yayınlanan 'Huwksmoor' adlı romanda Peter Ackroyd, XVIII. yüzyıl başlarında insan kurban edilen yerler üzerine kurulmuş bir dizi Londra Kilisesi'ni anlatır. Bazı okuyucuların ve eleştirmenlerin korku öyküsü, fantazisi diye algıladıkları, gerçekte çoktan yerleşmiş prensiplerde yatar. Ackroyd'un eserini yazdığı sıralarda Masonlar, bu prensibi asla uygulamasalar da kesinlikle sır ortağıydılar.

Ne olursa olsun, içinde gizlenmiş, atalarından arta kalan her ne idiyse Hiram'ın öyküsünün özü, çağımıza uygun bir uydurma değil, ama çok büyük eski zaman kalıntısı bir öyküdür. Söylemiş olduğumuz gibi, Eski Ahit'te öyküye az yer verilmiştir, ama ilk Talmut ile ilgili efsanelerde ve Yahudi apokrifasında ayrıntılar ve uyarlamaları mevcuttur. Daha sonraları neden böyle önemli hale geldiği, gerçekten neden Hiram'ın İsa şeklinin oranlarına yakıştırıldığı, doğaldır ki başka bir sorudur. Orta-

çağ'da Süleyman Mabedi'nin mimarı veya yapıcısı, 'Operatif Masonlar'ın loncalarınca zaten anlam taşıyordu. 1410'da böyle bir loncayla bağlantılı bir el yazması, Sur Kralının oğlundan bahseder ve ona tufandan kurtulan ve Pisagor ve Hermes[4] ile nakledilen bir eski bilimi yakıştırır. İkinci ve itiraf edildiği gibi 1583 tarihli daha sonraki el yazması Hiram'a yer vererek onu hem Sur Kralının oğlu hem de 'Üstat'[5] olarak tanımlar. Bu yazılı kayıtlar, el yazmalarından daha eski olan ve yaygın geleneğin tanıklığını taşırlar. Böyle bir gelenek, her ikisi de asil prensler, ünlü mimarlar, usta inşaatçılar ve Masonlar'ın hamileri olan, hem Sur Kralı hem de Athelstan arasında paralellik gösterir.

Hiram öyküsünün Masonluk'a kesin olarak ne zaman girdiği bilinmemektedir. Hemen hemen kesin olarak, yine de bir ölçüde kurumun başlangıcına katkıda bulunmuştur. Sir William Sinclair'in Rosslyn Şapeli'ne ve öldürülen çırağın başına geri döndüğümüzde, sözde Hiram'a yapılan saldırıdan oluşan yaranın benzerini burada da görmemiz olasıyken, şapeldeki kadın başı da 'Dul Kadın' olarak bilinmektedir. Burada, Hiram öyküsünden başlayarak modern Masonluğa uzanan motifler bulunmaktadır.

Daha sonraki Masonik yazarlara göre, kurukafa ve çapraz kemiklerin hem Tapınak Şövalyeleri hem de öldürülen üstat ile arasında çok eski bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin ne kadar uzun bir zaman öncesine dayandığı bilinmemektedir. XVII. ve XVIII. yüzyıllar boyunca kurukafa ve çapraz kemikler Hiram'm mezarını ve daha da genişletirsek herhangi bir üstat Mason'un mezarını belirten bir işaret olarak kullanılmıştır. Görmüş olduğumuz gibi, bir söylenceye göre Bruce'un mezarı açıldığında, ayak kemikleri çapraz şekilde kurukafasının altında gömülü olarak bulunmuştu. Kurukafa ve çapraz kemikler aynı zamanda Masonluğun Tapınak Şövalyesi diye bilinen derecesindeki simgelerden önemli birini teşkil eder. Bu simge Kilmartin ve İs-

koçya'nın başka yerlerindeki mezarlarda diğer belirli Masonik simgelerle birlikte görülmektedir.

Bugünkü Masonluk'ta, Hiram'ın ölümü ritüel olarak üçüncü derece diye adlandırılan derecede her aday tarafından yeniden canlandırılır. Ama şimdi karışık bir ekleme yapılmıştır; üstat yeniden dirilmektedir. Üçüncü dereceyi almak ritüel olarak ölmek ve yeniden doğmak demektir. Hiram rolünü üstlenen; üstadın kendisi olur ve ölümü hisseder ve belirtildiğine göre 'Üstat Masonluğa' 'yükselir'. Bu ritin ilginç bir tekrarı I. Krallar XVII. Bap: 17-24'te İlyas Peygamber ile ilgili bölümde vardır. İlyas Peygamber, Sayda şehrine yaptığı bir ziyarette, şehir kapısının yanında ateş için odun toplayan bir dul kadın görür ve kadının evine götürülür. Konuk olduğu evde kadının oğlu hastalanır ve ölür. İlyas, kendini çocuğun üzerine üç kez gerer ve Tanrının yardımını yakarır. Bunun üzerine çocuğun ruhu çocuğa tekrar geri döner ve çocuk yeniden canlanır.

Hiram öyküsünün bu bakış açısına ciddi bir dipnot koymak gerekir. XVIII. yüzyıla kadar bu öykü çok sıkı bir şekilde gizli tutulmuş ve görüldüğü kadarıyla yalnızca inisiye olan kardeşlere verilen, herkesçe bilinmesi caiz olmayan eski zaman bilgisinin bir parçası olmuştur. 1737 yılı civarında, Fransa'da Masonluk ve gizleri hakkında bir paranoya başlamıştı (ve günümüze kadar da devam etmektedir). Polis baskınları birbirini takip etmiş, bazı kişiler olup biten olayları dışarıya açıklayabilmek için localara sızmışlardı. Kurumdan ayrılan veya bilgi sızdıran çok az Mason vardı. Sonuçta 'exposure'* serisi ortaya çıkmaya başladı. Bu gelişme, Hiram Efsanesi'nin az çok dışarı açılmasına neden oldu. Mason olmayanların veya Masonluğa aşina olmayan kimselerin bilgisine sunuldu.

* Exposure: Masonik bilgileri açığa vuran yayınlar.

1851 yılında Fransız şair Gerard de Nerval, ekzotik Ortadoğu gezisinden geri döndüğünde, anılarını içeren 700 sayfalık 'Doğuya Seyahat' adlı kitabını yayınladı. Bu yapıtta Nerval, yalnızca kendi deneyimlerini anlatmakla kalmamış (ki kısmen kurgusaldı) aynı zamanda seyahatiyle ilgili bilgiler, âdet ve töre yorumları, karşılaştığı efsaneler, duymuş olduğu dedikodu ve halk öykülerini de katmıştı. İşte bu öykülerden birinde, Hiram öyküsünün en ayrıntılı, en ilgi uyandırıcı, en bütünsel uyarlaması bulunmaktadır. Nerval, yalnızca yukarıda ana hatlarıyla bahsedilen öyküyü nakletmekle kalmamış, aynı zamanda bilgilerimize ilk kez, Masonluğa atfedilen meşum mistik gelenekler yumağıyla Hiram'ın arka plânı ve şeceresini de sunmuştur.[6]

Özellikle garip olan, Nerval'in bu anlatımda Masonluğun bütününe hiç değinmemesidir. Öyküsünün Batı'da asla bilinmeyen bölgesel halk masalı türü olduğu iddiasında bulunan Nerval, öyküyü İstanbul kahvehanelerinden birinde bir meddahın ağzından duyduğunu iddia eder.

Böyle bir gözle görülebilir saflık, başka bir yazar tarafından yapılsa makul görülebilir ve savını sorgulayacak belirli bir neden olmayabilir. Ama, Nerval tümü de doğal gizler ve içrek bilgilerde çok bilgili, Charles Nodier, Charles Baudelaire, Theophile Gautier ve genç Victor Hugo'yu da kapsayan edebiyatçılardan biriydi. Nerval'in kendisinin Mason olup olmadığı belli değildir. Olmayabilir de. Belki de, okült mezheplerin, karanlık yeraltı dünyasında başka bağlantıları olmuş olabilir. Ama öyküsünün, garip ve hoş Ortadoğu halk masalı değil de, Avrupa Masonluğunun belli başlı efsanesi olduğunu (bir uyarlamasını da İstanbul kahvehanelerinden birinde işitmiş olduğunu iddia etmesine rağmen) bildiği ve ne yapmak istediği sorgulanamaz. Neden Nerval'in öyküyü açığa vurmayı yeğlediği ve neden bu şekilde açığa çıkardığı, XIX. yüzyıl Fransız okült canlanmasının karışık

politikalarına kök salmış bir giz olarak kalmıştır. Ama Hiram Efsanesi'nin garip, akıldan çıkmayan ve ilgi uyandırıcı yeniden anlatımı, şimdiye kadar duyduğumuz veya duyabileceğimiz en ayrıntılı ve en bütün uyarlamasıdır.

Sihirbaz Olarak Mimar

Hiram Efsanesi, Masonluk'ta Musevi geleneğinin bir kolunu temsil eder. Nerval'inki de dahil olmak üzere kesinlikle bazı uyarlamalarında yine de İslâm etkileri bulunmaktadır. Zaten kendi uyarlamasını İslâm kaynaklarından aldığını da iddia etmektedir. Öyleyse, nasıl Hıristiyan Ortaçağ Avrupası'nın göbeğinde yer almıştır? Ve neden dinsel Hıristiyan yapılarının yapımcıları için bu denli önemli olmuştur? Bu konulara ikincisini göz önüne alarak başlayalım.

Musevilik, oyma put yapımını yasaklamıştı. İslâmiyet de bu tabuyu miras aldı ve sürdürdü. Hem Musevilik hem de İslâmiyet altında doğaldır ki başta insan olmak üzere, doğal şekilleri resmetmeyi içeren tasvir sanatı karşıtı bir tavır gelişti. Hıristiyan katedrallerinde görülebilen dekorasyon, sinagog ve camilerde kesinlikle bulunmaz.

Bu yasaklama, insanın yaratıcı tanrıyla rekabet etme, hatta yaratıcı olarak tanrının onun yerine geçirmenin dinsizlik addedilmesi olayından ortaya çıkmıştır. Tanrı, başlı başına her şeyi yoktan var etmiş ve yaşamı topraktan yaratmıştı. İnsanoğlu için bu gibi şekillerin, yaşamın, ağaçtan, taştan, boyadan veya buna benzer maddelerden kopyalayarak yaratılması tanrısal etkiyi ihlâl etmek ve gerektiğinde onun taklidini veya parodisini yapmak sayılıyordu.

Aynı zamanda bu dogmanın arkasında daha derin bir teolojik neden vardı. Bu neden, antik Pisagor düşüncesinden et-

kilenmiş, hatta bu düşünceyi bile aşmıştır. Hem Musevilik'te hem de İslâmiyet'te tanrı tektir ve birdir. Tanrı, her şeydir.

Olağanüstü alemin biçimleri, diğer yönden sayısız, değişik, türlü türlü ve farklıdır. Bu gibi biçimler, tanrısal birliğe değil, ama bu dünyaya ait parçalanmaya tanıklık ederler. Eğer tanrı hiçbir surette, yaratmada idrak edilebilirse, bu biçimlerin çeşitliliğinde değil, ama bu biçimlerin altında yatan ve oluşturan ilkelerin birliğindedir. Diğer bir deyişle, tanrı eninde sonunda bir açının dereceleriyle sonuçlandırılan şeklin ve sayının prensipleriyle sezilecektir. Tanrının senası, farklı ve değişik formların tasviriyle değil, şekil ve sayılar aracılığıyla meydana çıkacaktır. Ve, tanrısal varlık, temsili süslemelerde değil, şekil ve sayıyla oluşturulmuş büyük yapılarda barındırılacaktır.

Doğaldır ki, şekil ve sayıların sentezi geometridir. Şekil ve sayıların sentezi, geometri ve geometrik modellerin düzenli yinelenmesiyle gerçekleşir. Bunun için plânın, uyumun, düzenin altında yatan yasaların kanıtı olan, belirli kesin yasaların açık, çözülür hale gelmesi geometri çalışmalarıyla olmuştur. Bu master plân, açıkça şaşmaz, değişmez, her yerde ve her zaman hazırdır. Tanımlamaları nedeniyle de yeterince kolaylıkla, tanrısal köken, tanrısal gücün görünür belirtisi, tanrısal irade, tanrısal zanaat olarak anlam verilebilir. Böylece geometri, hem Musevilik hem de İslamiyet'te deney üstü ve hazır ve nazır bir karakterle kuşatılmaya başlanarak, kutsal oranları temsil etmişti.

İ.Ö. I. yüzyılın sonlarına doğru Romalı mimar Vitrivius, sonradan gelecek inşaatçılara çok önemli bazı temel önermeleri açıkladı. Önermeleri arasında örneğin, inşaatçıların ortak yarar sağlayacakları kurumlarda veya kolejlerde yapılanmaları vardı. Hıristiyan kiliselerinde olduğu gibi 'mihrapların doğuya bakmasında'[7] ısrar etti. Daha da önemlisi, mimarlığı teknisyenliğin ötesinde bir yere oturttu. Söylediğine göre, "Mimar, becerili bir

teknik ressam, bir matematikçi, tarihsel araştırmaları iyi bilen, felsefe konusunda gayretli ve çalışkan bir talebe, müziğe aşina, astrolojiye ilgi duyan biri olmalıdır...."[8] Vitrivius için mimar, gerçekte tüm insan bilgisini yakından bilen ve evrenin temelini oluşturan yasalardan haberdar bir tür sihirbaz olmalıydı. Bu yasaların tümünün zirvesine, mimarın oran ve simetrinin yardımıyla mabetler yapabilmek için zorunlu olduğu, çizimleri için gerekli olan geometri oturmuştur...[9]

Bu bakımdan da Yahudilik ve İslâmiyet, klâsik düşünceyi benimsemiştir. Bunun için mimarlık, geometrinin resimden daha ileri bir uygulaması ve geometriyi üç boyutlu kılan en yüksek uygulama ve bunun gerçekleştirilmesi değil midir? Geometri gerçekte mimarlıkta somutlaşmamış mıdır?

Böylece geometri temeline oturan yapılarda tanrının varlığının bağdaştırılması ve tapınılması için aklı karıştırmamak ve saptırmamak düşüncesiyle süslemeler yoktur. Bundan dolayı, hem sinagoglar hem de camiler, dekorasyon temeline değil, soyut matematiksel ilişkiler içeren geometrik ilkeler temeli üzerine oturtulmuştur. Ve içerilerinde izin verilen yegâne süsleme soyut geometri türü olan örneğin, arabesk, satranç tahtası, kemer, sütun veya kolon ve simetrinin, düzenliliğin, dengenin ve oranın diğer 'saf' somut örnekleridir.

Reformasyon süresince tasvir sanatı karşıtı tabular Protestanlığın bazı daha katı formlarınca benimsenecekti. Bu İskoçya'da da böyle olmuştu. Ama Ortaçağ Hıristiyanlığı'nda Katolik kilisenin hegemonyası altında böyle bir engelleme veya yasaklama yoktu. Bununla beraber Hıristiyan dünyası kutsal geometrinin prensiplerini kavramada aceleci olmuş ve tanrıyı kendi emellerinde büyütmek, somutlaştırmak ve barındırmak için bundan yararlanmıştır. Gotik katedraller döneminden sonrasına kadar mimarlık ve mimari süslemede kutsal geometri, Hıris-

tiyan kiliselerinin bütününü oluşturan bir öğesi olarak tasvir sanatıyla el ele yürümüştür.

Gerçekten gotik katedrallerde, geometri tek ve en önemli faktördü. Rosslyn Şapeli'nin yapımında bahsetmiş olduğumuz gibi, benzeri yapılar 'İşin Ustası' diye adlandırılan biri yönetiminde yapılıyordu. Bunun gibi her usta kendi eşsiz geometrisini kullanmaktaydı ki, bunu takip eden her şey uyum içinde olmalıydı. Chartres Katedrali incelendiğinde, yapımı süresince dokuz ayrı ustanın etkisi ortaya çıkar. [10]

Ustaların hemen hepsi, tamamen teknoloji yetenekli zanaatkar ve teknik ressamlardı. Yine de aralarından bazıları, inanıldığı kadarıyla Chartres'taki dokuz ustadan ikisi, açıkça birşeyler üzerinde daha da fazla yetenekliydi.[11] Çalışmaları, metafizik, tinsel veya Masonluğun diliyle 'spekülatif bir karakteri yansıtıyordu ki, bu da yüksek bir eğitim derecesi ve hayat adamlığını kanıtlıyordu. Böylelikle, bu iki ustanın yapıcı oldukları kadar filozof ve düşünür oldukları da kanıtlanmış oluyordu. Bahsetmiş olduğumuz gibi, 1410 tarihli bir el yazması, gizleri, tufandan sonra Hermes ve Pisagor tarafından öğrenilen bir 'bilim'den bahsediyordu. Bu tür referanslardan, en azından bazı ustaların Rönesans sürecinde Batı Avrupa'da moda olan Hermetik ve Yeni-Eflatuncu düşüncelere, bu düşüncelerin ortaya çıkmasından önce ulaşmış oldukları açıkça anlaşılmaktadır. Ama Rönesans'dan önce bu düşünceler kabul edilmiş inanışlara aykırı olmaları ve Hıristiyan olmayan kaynaklardan yararlanmaları nedeniyle aşırı derecede tehlikeliydi ve bu nedenle gizli tutulmuştu. Sonuçta 'Operatif Masonlar'ın loncaları içinde 'inisiye edilmiş' ustaların 'ezoterik' geleneği ortaya çıkmış oldu. İşte sonraları 'Spekülatif Masonluk' diye adlandırılacak tohumlar burada atılmıştı.

Bu 'inisiye edilmiş' ustaların 'ezoterik' geleneği içinde, görmüş olduğumuz gibi tanrının belirtisi olan kutsal geometrinin çok büyük önemi vardı. Bu tür ustalar için bir katedral 'tanrının evi'nden daha öte bir şeydi. Örneğin bir müzik enstrümanına benzetebiliriz. Öyle bir enstrüman düşünün ki, harp benzeri bir enstrüman olsun. Eğer enstrüman doğru ayarlanmışsa, tanrının kendisi de, onun aracılığıyla ses versin ve her yerde hazır ve nazır olduğu herkesçe duyumsansın. Ama o zaman kim doğru ayarı, nasıl yapacaktı? Tanrı, model isteklerini nerede ve nasıl belirleyecekti? Kutsal geometri, genel prensipleri ve içerdiği yasaları koşul olarak ortaya koymuştu. Tanrının tapınanlarına kesin olarak ve kendine özgü önerdiği ve ayrıntılı tasarımını kendisinin çizdiğine inanılan Eski Ahit'in bir bölümü vardı. Bu bölüm Süleyman Mabedi'nin yapımıyla ilgili bölümdü. Böylece mabedin yapımı Ortaçağ'ın duvarcı ustaları için çok büyük bir önem taşımaya başladı. Burada tanrı, aslında mimarlık aracılığıyla kutsal geometrinin pratik uygulamalarını düşünmüştü. Ve baş öğrencisi Surlu Hiram, her gerçek yapıcı ustasının can attığı model olarak benimsenmişti.

Saklı Bilgi

İşte Hiram öyküsünün taşıdığı önem bu nedendendir. Geriye bir tek çeşitli süslemelerin Hıristiyan Avrupası'nın merkezine nasıl girdiği sorusu kalır. Bir bütün olarak kutsal geometri, Pisagorcu, Vitruviuscu, Hermesci, Yeni-Eflatuncu, Yahudi ve İslamcı düşünceyle karışarak Batı'ya doğru nasıl yol bulmuştu? Bu sorulara cevap verebilmek için bu tür öğretilerin en etkin olarak iletildiği ve özümlendiği tarihteki dönemlere bakmak gerekir. Bu dönemler Hıristiyanlığın farklı etkilere en çok maruz kaldığı ve bu etkileri bazen doğrudan, bazen dolaylı özümsediği dönemlerdir.

Buna benzer ilk dönem, İslâmiyet'in yeni bir inancın militan enerjisiyle zorlayarak Ortadoğu'dan süratle ilerleyerek, Kuzey Afrika sahillerini aşıp, Cebeli Tarık Boğazı'nı geçtikten sonra İber Yarımadası'nı baştan başa kaplayıp, Fransa'ıun içlerine dek ilerlediği VII. ve VIII. yüzyıllar içerisindedir. İspanya'da İslâmi yönetim X. yüzyılda zirvesine ulaştığı ve bu dönemin Athelstan'ın İngiltere'deki saltanatı dönemiyle uyum sağladığı görülmektedir. Her ne kadar konuyla ilgili dokümantasyon yoksa da, kutsal geometrinin ve mimarlığın bazı ilkelerinin kuzeye doğru İspanya ve Fransa yoluyla geçtiği olasıdır. İslâm orduları, Charles Martel tarafından 732'de Poitiers Muharebesi'nde durdurulmuş olabilir, ama düşünceleri geri püskürtmek, orduları geri püskürtmekten daima daha zordur. 1469'da Aragonlu Ferdinand, kuzeni Kastilya'lı İsabelle ile evlendi. Bu birlikten modern İspanya doğdu. Havari özelliği taşıyan bir gayeyle tahta çıkan Ferdinand ve İsabelle, bir 'tasfiye' programıyla birleşik ülkelerindeki tüm Musevi ve İslami etkili 'farklı' öğeleri, sistematik olarak temizlediler. Ardından gelen İspanyol Engizisyonu kararlarıydı. Carlos Fuentes'in söylediği gibi bu noktada İspanya, müslümanlarla duyarlılığı, Yahudiler ile aklı kovmuş ve verimsizliğe doğru gitmeye yol tutmuştur.[12] Ama, Poitiers Muharebesi ile Ferdinand ve İsabelle'in saltanatı arasındaki yedi buçuk yüzyıl boyunca, İspanya 'ezoterik' öğretiler için gerçek bir hazine olmuştur. Gerçekten Batı geleneğinin ilk ana 'ezotensti' Mallorca'lı Raymond Lull veya Lully idi. Çalışmaları Avrupa'nın gelişmesinde aşırı derecede etkili olacaktı. Yine de Lull'dan ayrı olarak 'ezoterik' veya mistik inisiyasyon arayan bireyler, İspanya'ya yasal bir hac yapmalıydılar. Wolfram von Eschenbach Parsifal'deki öyküsünün sonuçta İspanyol kaynaklarından alındığını iddia etmektedir. İlk Batılı simyacıların en ünlüsü Nicolas Flamel'in transmutasyonun gizlerini İspanya'da ele geçirdiği bir kitaptan öğrendiği söylenmektedir.

İspanya, 750 yıl 'ezoterik' esinlenmelerin kaynağı olarak kalmıştır. İspanya'dan Avrupa'nın geri kalan bölümüne malzeme akışı, bazen damla damla, bazen de tufan gibi olmuştur. Ancak, İspanyol etkisi Hıristiyan dünyasıyla rakip inançlar arasında daha dramatik temasları olan başka bir etkiyle yok olacaktır. Bunlardan ilki, doğal olarak onbinlerce Avrupalı'nın kutsal topraklarda diğer inançların kökünü kazıyarak, kendi inançlarını tatmin etmek için yürüyüşe geçmelerine neden olan Haçlı Sefer'leridir. Haçlı Seferleri boyunca Sicilya'nın Hohenstauffen Hanedanı'ndan II. Frederich, Musevi ve İslâm düşünce akımlarına gerçek bir takas odası olmuştur. Tapınak Şövalyeleri de, bu gibi akımlara başka bir ana kanal, belki de en önemli kanal işlevi üstlenmiştir. Her ne kadar 'İsa'nın Şövalyeleri' diye adlandırılıyorlarsa da Tapınakçılar, pratikte hem Musevilik hem de İslâmiyet ile samimi ilişkiler kurmuşlar ve söylendiğine göre Hıristiyanlık ile rakipleri olan iki inancı uzlaştırmak için tutkunca plânlar tasarlamışlardı.

Tapınakçılar, yaygın olarak binalar yapmışlardı. Kendi duvarcı ustaları takımlarını kullanarak, kendi kalelerini ve külliyelerini inşa etmişlerdi. Tapınakçı mimarisi genellikle, Roma'nın kontrol alanı dışından etkiler yansıtan Bizans karakterindeydi. Bundan önce de bahsetmiş olduğumuz gibi, İsrail'in Athlit kentinde, büyük bir olasılıkla dünyada en eski 'Masonik' mezarlar olarak bilinen, iki Tapınakçı duvarcı ustasına ait mezarlar bulunmuştu.

Tapınakçılar kendi gild'lerini (loca) parasal olarak destekliyorlardı. Aynı zamanda diğer zanaatkar ve duvarcı ustaları gild'lerinin hami ve koruyucuları olarak hareket ediyor ve gerektiğinde usta, tarikat üyeliğine alıyordu.[13] Külliyelere bitişik kendi kendine yeter köylerde yaşayarak, tarikatın vergi ve geçiş ücretlerinden muafiyet gibi ayrıcalıkları da dahil olmak üzere,

türlü çerçevesinden yararlanıyorlardı. Hacılara, yolculara, tüccarlara ve yapıcılara güvenli geçiş sağlamak için kendi kendilerini koruyucu olarak atamışlardı. Bu geniş etkinlikler yelpazesi, kutsal geometri ve mimarlık ilkelerinin Batı Avrupa'ya Tapınakçılar'ın korumacılığında geçmiş olması oldukça hayret vericidir.

Tapınakçılar bir kanalsa, bu, varlıklarından itibaren ikiyüz yılı geçmeyen kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleşmiş olmalıdır. Ya da çeşitli kez vurgulamış olduğumuz gibi, Tapınakçılar olmadıkları kadar abartılmışlardı. Tarikatın bazı belirli işlev ve görevleri olan bireyleri gerçekten, örneğin kilise örgütü hiyerarşisindeki eşdeğerleri kadar iyi eğitimliydi; bazıları gerçekten kutsal geometri ve mimarlığın gizlerinde derin bilgiye sahiptiler; ama büyük çoğunluğu, çağlarının diğer asillerinin pek çoğu gibi özel olarak eğitilmemiş ve uygarlaşmamış kaba askerlerdi. Bu tür kimseler, üstlerinden 'operatif duvarcı ustaları gild'lerinin saygı duyulmayı hak eden teknolojik gizlere sahip olduklarını öğrenmiş olabilirler, ama bu gizlerin ne olduğunu hiçbir zaman bilememişlerdir. Bugün bile çok az kimse onları anlayabilmiştir. Tarikatın resmen çözülmesiyle, bu bilgilerin çoğu da kaybolmuştur. Özellikle İskoçya'da üstlerinden kopartılan göçmen Tapınakçılar, yerine getirmekle yükümlü oldukları işler için yolgösterecek birini bulamamışlardır. Yapıcılık sanatına saygıyla bakmışlar, ama onlar için önemi pratik olmaktan çok simgesel ve ritüel olmuş ve bunların birçoğunu zorlukla anlayabilmişlerdir. Gerçekten İskoçya'da hayatta kalan Tapınakçılar'ın çoğu, geleneklerin bütününü ve yerine getirilmesini mekanik olarak sürdürerek, ama ne anlama geldiğini değerlendirmeksizin geç Masonluk türleri gibi hareket etmişlerdir.

Eğer İskoçya'da Tapınakçılar ile 'operatif duvarcı ustaları gild'leri arasında bir bağ varsa, her halükârda kendini XV. yüzyılda tüketmiş, küçük parçalara ayırmış veya sulandırmıştır.

Ama tam bu noktada bir yerlerden kutsal geometrinin mimarlığa uygulanmasını yeniden düzenleyen ve her ikisine de yeni bir güdü katan taze bir esinlenme aktarılacaktı. 1453'te İstanbul ve Bizans İmparatorluğu'nun hayatta kalan son artıkları Türkler'in eline geçti. Sonuç, Batı Avrupa'ya beraberlerinde getirdikleri hazineler, Bizans Kütüphaneleri'ndeki binlerce yıl boyunca biriktirilmiş Hermescilik, Yeni-Eflatunculuk, Gnostisizm, Kabalacılık, astroloji, simya, kutsal geometri metinleri, birinci, ikinci ve üçüncü yüzyıllar boyu İskenderiye kökenli, sürekli olarak toplanmış ve güncelleştirilmiş tüm öğretiler ve geleneklerle ağır bir göçmen akını olmuştur. Sonrasında görmüş olduğumuz gibi, İspanya'da Ferdinand ve İsabelle İslâmiyet ve Museviliği topraklarında acımasızca kökünden yok etmeye girişmişlerdi. Bu bile, Hıristiyanlık'a VI. ve VII. yüzyıllarda azar azar süzülmüş olan İber Yarımadası'na özgü tüm 'ezoterik' külliyat ile birlikte, doğu ve kuzeye doğru yönelmiş göçmenlere bir çıkış yolu üretmiştir.

Bu gelişmelerin karşı konulmaz bir etkisi olmuş, Batı uygarlığının yapısı değişmişti. Bilimadamları ve tarihçiler, Bizans ve İspanya'dan gelen düşünce akımlarının, Rönesans olarak bilinen kültürel fenomene olasılıkla tek ve en önemli katkı etmeni olduğunda düşünce birliğine varırlar.

Başlangıçta Cosimo de Medici gibilerin hemen üzerine atladığı Bizans kökenli malzeme, İtalya'da da hedefine ulaştı. Üzerinde çalışmalar yapılabilmesi ve üretilerek yayılması için akademiler kuruldu. İlki ve en önemlisi olan Marsilio Ficino tarafından yapılan çeviriler için komisyonlar kuruldu ve yayınlar neşredildi.[14] Yorumlar, örneğin Pico della Mirandola'nın, ki yazıldı ve benzeri şekilde yayınlandı. Gelecek yüzyıl boyunca bir 'ezoterizm' dalgası Avrupa'nın geri kalan kısmına İtalya'dan yayıldı. Şimdi 'tılsımlı sihir' olarak bakılan kutsal geometri yalnızca mimariye uygulanmakla kalmamış, örneğin, Leonardo da

Vinci ve Boticelli'nin çalışmalarıyla, aynı zamanda resime de uygulanmıştır. Akabinde şiir, heykel, müzik ve özellikle de tiyatroyu içeren diğer sanatları da kapsamıştır.

Mimarlığın etkinliği bu yönde azalmadı, aksine evvelden olmadığı kadar yüce bir statü edindi. Doğrudan doğruya posthıristiyan İskenderiye'de farklı düşünceleri birbirine uyduran mistik öğretileri birleştiren Yeni-Eflatunculuk'un yayılması Eflatun'un kendisinin eski klasik düşüncesine yenilenmiş bir anlam kattı. Eflatun'da coşkuyla uygun bağlantılar arayan Rönesans bilimadamları, Masonluğun sonradan kesin bir biçim almasına neden olacak çok önemli ilkeler buldular. Eflatun'un 'Timaeus'unda Yaratan'ın bilinen en eski eşdeğeri 'Evrenin Mimarı'nı görürüz. 'Timaeus'da Yaratan'a 'zanaatkar' veya 'yapıcı' anlamına gelen 'tekton' denilmiştir. Böylece 'Arche-lekton', 'usta zanaatkar' veya 'usta yapıcı' anlamını taşır. Eflatun'a göre, 'Archetektor,' kozmonu geometri aracılığıyla yaratmıştır.[15]

Görmüş olduğumuz gibi, ezoterik malzeme külliyatı başlangıçta İtalya'ya İstanbul'dan gelmişti. İspanya'daki külliyatın büyük bir kısmı 40 yıl sonra İtalya'ya gelmesine rağmen, birçoğu da Aşağı Ülkelere*, Flanders'in İspanya dominyonlarına ve Hollanda'ya gitmişti. Bunlar, buralarda İtalyan Rönesansına paralel bir Flaman yarattı. XVI. yüzyılın başlangıcıyla, köken İtalya ve Aşağı Ülkeler olan bu akımlar, Guise ve Lorraine hanedanlıklarını himayeleri altında bir noktada birleştiler. Örneğin, yeni ufuklar açan (Corpus Hemeticum) Hermetik Külliyat'ın 1549'da neşredilen Fransızca baskısı, İskoç Kralı V. James ile evlenen ve İskoç Kraliçesi Mary'yi doğuran Marie de Guise'in erkek kardeşi Lorraine Kardinali Charles de Guise'e ithaf edilmişti.

* Aşağı Ülkeler: Rhein, Meuse ve Scheldt deltalarını kapsayan, bugün Hollanda, Belçika ve Lüksemburg ile Fransa ve Almanya'nın baş bölümlerinin bulunduğu bölge.

Guise ve Lorraine Hanedanlığı'nın zaten 'ezoterika'dan haberleri vardı. Gerçekten Cosimo de Medici, Bizans 'ezoterikası' ile ilgilenmesini bir zamanlar İtalya'da bulunan ve İtalyan Rönesans düşüncesini kendi topraklarında uygulamayı amaçlayan, XV. yüzyıl ortalarında Lorrain.Dükü olan bilimadamı dostu Rene d'Anjou'nun teşviğine borçluydu. Yalnızca coğrafi yakınlık, Flanders'ten çıkan malzemenin bu topraklara da kolayca geçebileceğinin bir göstergesidir. XVI. yüzyılın başı itibarıyla ve sonrasında görülen Katolik eğilimlerine rağmen, Guise ve Lorrain aileleri Avrupa ezoterizmi çalışmalarının gayretli destekleyicileri olmuşlardır. Bunlardan, Marie de Guise'in V. James ile evliliği, İskoç Muhafız Alayı, Stuart'lar, Seton'lar, Hamilton'lar, Montgomey'ler ve Sinclair'ler gibi aileler yoluyla bu çalışmalar, İskoçya'ya geri götürülecekti. Eski Tapınakçı mirasının zemin hazırladığı ve Sinclair'lerin himayesinde 'operatif duvarcı ustaları gild'lerinin kendi misterlerini geliştirdiği buralarda, bu ezoterizm kendisine verimli bir alan bulmuştur. Aşağıda Marie de Guise'ın Sir William Sinclair'e yazdığı mektuptan bir bölüm sunuyoruz

"...bağlılıkla adı geçen Sir William'a benzer şekilde kendisine, konseyine bağlı gerçek ustalar olacağız ve bize verilen gizleri, biz de gizli tutacağız."[16]

Fransa ve İngiltere'deki Saklı Bilgi

Guise ve Lorraine aileleri insafsız olacak kadar ihtiraslıydılar. Fransa tahtını kıl payı ele geçirmekle kalmamış, aynı zamanda gözlerini Papalığa da dikmişlerdi. Eğer entrika ve kırdıkları potlar, Fransa politikasındaki güvenilirliklerini tehlikeye atmasa ve kaynaklarını kurutmasa bunu da başaracaklardı. St. Peter tahtındaki emellerini kolaylaştırmak gayesiyle, Reformasyon'a ve Al-

manya, İsviçre ve Aşağı Ülkeler'de Protestanlığın yükselişine karşı 'inancın koruyucuları' olarak kendilerini Avrupa'nın bir kale duvarı gibi göstermeyi üstlendiler. Sonuçta çoğu kez fanatik ve şiddet içeren coşkun Katolikliğin kamu yararını gözeten politikasını benimseyip peşine düştüler. Bu politikanın bir belirtisi, katolik prens ve hükümdarların Kıta Avrupası'ndan Protestanlığı kökünden kazımak için anlaştıkları meşhur Kutsal İttifak'tı. Yabancılar için 'Kutsal İttifak', Guise ve Lorrain'lerin dindarlığının bir kanıtıydı. Guise ve Lorraine ailelerinin amacı, 'Kutsal İttifak' sayesinde Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yerine geçmekti. 'Kutsal İttifak'ın politik önlemlerinin basit bir nedeni, eninde sonunda Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yerine geçmekti veya en azından kapsaması için yapılanma tasarısıydı. Doğaldır ki, Papalığın gücünü kaybettiği anda Papalığın kontrolünü zorla ele almak düşüncesi az da olsa mevcuttu. Bu düşüncenin gerçekleşmemesi için Papalığın güçlenmesi gerekiyordu ve olasılıkla Avrupa üzerindeki Ortaçağ hegemonyası yenilenmeliydi.

Guise ve Lorraine aileleri için Kıta Avrupası'ndaki emellerini ilerleten politikalar, İngiltere'de amaca zararı dokunan bir hal almıştı. Hem İngiltere hem de İskoçya o zamana kadar Protestanlığı kabul etmişti. İngiltere için asıl tehdit yakında, hükümdarı, 1558'de ölmeden dört yıl önce Mary Tudor ile evlenen II. Philip olan Katolik İspanya'dan gelecekti. Katolik olan her şey, İngiltere'de lânetliydi ve 'Kutsal İttifak' Kıta Avrupası'ndaki Protestanlık için de bir tehdit oluşturuyordu. Kiliseye verdikleri gayretli destek nedeniyle, François de Guise ve ailesi İngilizler'in gözünde umacı gibi gözükmeye başladı.

Ezoterik düşünce, örneğin, Sidney ve Spencer gibi ozanlarca İngiltere'de coşkuyla karşılandı. 'Arcadia' ve 'Faerie Queene'deki betimlemelerle, aynı zamanda Marlowe ve Francis Bacon tarafından da kucak açıldı. Ama asıl gelişmesinde Kıta Av-

rupası'ndaki Katolik hanedanlarla bağlantısı vardı. Açıkçası halkın ilgisini çekmedi. Sık sık, alegorik meyilli olarak ele alındı. Varlığı, küçük bilimsel kliklerce sınırlandırılmış, aristokrat çevrelerin dışına; çıkmayan ve bugün 'gizli cemiyetler' diye adlandırılabilecek çevrelerde saklı kaldı.[17] Bu kurumlar, genelde aşırı anti-katolikti ve Guise ve Lorrain ailelerini Kıta Avrupası'ndaki belirgin politik ve hanedancı ihtiraslarına oldukça karşıydılar. Ama aynı zamanda Guise ve Lorraine ailelerinin süzgecinden geçirilip, tekrar getirildiği İskoçya'da daha verimli topraklar bulan ezoterik malzeme külliyatı konusunda da bilgiliydiler.

İskoç filozof Alexander Dickson'ın kariyeri, dönemin politik karşı akımının arasından bu gibi malzemenin nasıl nakledildiğine örnek olarak gösterilir.[18] 1558 yılında doğan Dickson, St. Andrews'dan 1577'de mezun olmuş ve bunu takip eden altı yılını Paris'te geçirmişti. Geri döndüğünde Kraliçe Elizabeth'in gözdelerinden Leicester Earl'ü Robert Dudley'ye ithaf edilmiş bir kitap yayınladı. Bu kitap, ünlü İtalyan ezoterist Giordano Bruno'nun ilk çalışmasından fazlasıyla esinlenmişti. Bruno, Roma'ya karşı koyduğu için 1600'de yakılarak öldürülmüş ve ölümünden önce Dickson'ı halefi olarak göstermişti.[19] Yine de 1538'de Roma'nın baş kâfir diye nitelendirdiği Bruno ile yakın ilişkide olmasına ve Elizabeth'e yakın kimselerle beraber hareket etmesine rağmen Dickson, İskoç Kraliçesi Mary'ye desteğini gürültülü bir şekilde beyan ettiği ve de Kutsal İttifak ile ilişkili önemli kişilerle bağlantı kurduğu Paris'te bulunmaktaydı. Sidney ile dostluğu gerçek gibi görünüyor idiyse de, aynı zamanda Fransa Büyükelçisi'ne, Sidney'in yazdıklarını da içeren dokümanlar sağlayan bir casustu. Dickson, 1590 yılında katolik hükümdarlara gizli görevler yerine getirmek için Flanders'te bulunuyordu. 1596'da Fransa'daki İskoç Büyükelçisi James Beaton ve sonradan 'Kutsal İttifak'ın ba-

şı olan Mayanne Dükü Charles de Guise ile çalıştığı dedikoduları çıktı. Bu grupla bağlantısı olan biri de, oğlu Robert'ın 1600'de Winton Earl'ü olduğu ve Margharet Montgomery'le evliliği, ailenin küçük erkek çocukları çizgisini Eglinton Earl'lüğüne götürecek ittifakı sağlayan Lord George Seton'dı. Daha önce Glasgow Başpiskoposu olan Beaton, Guise ve Lorraine aileleriyle en azından 1560 yılından beri dayanışma içindeydi. 1582'de Dickson daha Paris'teyken, Beaton ve Guise Dükü Henri, İspanya ve Papalığın sağladığı bir orduyla İngiltere'yi istila etmek için çeviriyorlardı. 1587 yılında idamından bir gece evvel İskoç Kraliçesi Mary, idamını hazırlayanların arasında Beaton ve Henri de Guise'in isimlerini saymıştı.

Alexander Dickson, ezoterik ve politik bağlılıkların, bazen birbiri ardına dizilmiş halde, bazen de tamamen karşıt olarak nasıl arap saçına döndüğünü simgeler.

Bununla birlikte Dickson, İngiltere'de çağının gerçek 'başsihirbazı' Dr. John Dee ile karşılaştırılınca, nisbeten ikinci derecede bir simadır. Yine de Dee, katolik ve protestan çıkarları için savaşan hiziplerin arasında ezoterik bilgiye olan isteği ve gördüğü baskılar nedeniyle güvenilmez bir düşünüş tarzı oluşturmuştur. Üstelik Dickson kadar yara almadan kurtulmuştur. Her ne kadar kendisinin Protestanlığa bağlılığı asla Dickson'ınki gibi kuşkulu olmasa da, yine de sürekli olarak kuşkulanılan birisiydi ve bir keresinde hapsedilerek devamlı olarak rahatsız ediliyordu.

1527'de Galler'de doğan Dee, fizikçi, filozof, bilimadamı, astrolog, simyacı, Kabbalacı, matematikçi, diplomatik temsilci ve ajan olarak, çağının en göz kamaştırıcı ve oldukça yetenekli adamlarından biri, somut bir Rönesans adamı örneğiydi. Shakespeare'i 'The Tempest'taki Prospero prototipinde beslediğine büyük ölçüde inanılmaktadır. Gerek yaşamı boyunca gerekse

sonrasında onu fevkalâde etkilemiştir. Ezoterika'nın çeşitli bölümlerini bir araya toplayarak sonraki gelişmelere ışık tutacak bir sentezini hazırlayan Dee'dir. XVII. yüzyıl boyunca İngiltere'nin, ezoterik çalışmaların ana merkezi olması Dee ve çalışmaları sayesinde olmuştur. Masonluğun ortaya çıkmasında da, sahneyi hazırlayan gerçekte Dee'dir.

Dee, daha 20 yaşlarında bir gençken, Louvain ve Paris gibi Kıta Avrupası üniversitelerinde geometrinin ilkeleri üzerinde dersler veriyordu. Guise ve Lorrain entrikaları ve karşıt entrikaların kritik dönemlerinde Kıta Avrupası'nda konusunda kontrolsüz hareket ederek, konakladığı her yerde geçiminin peşinde koşuyordu. 1585-1586 yılları arasında liberal, barışsever ve görünürde 'dışmerkezli' Kutsal Roma İmparatoru II. Rudolf'un yönetimi altında ezoterik çalışmaların yeni merkezi haline gelen Prag'daydı. İmparatorun hamiliğinden memnun olarak bu konuda İngiltere'yi Prag'ın yerine geçirebilmek için elindeki malzemeyle geri döndü. Daha sonraki öğrencileri arasında İnigo Jones ve gençliğinde Guise Dükü ve kardeşine matematik ve geometri öğretmeni olarak hizmet veren Robert Fludd bulunmaktaydı.

Dee, mimarlık ve geometrinin Vitruviuscu ilkelerinin yayılmasında aracı olmuştur. Prag'a yolculuğundan 15 yıl önce 1570 yılında Öklit'in İngilizce bir tercümesine bir önsöz yayınlamıştır. Bu önsözde 'matematiksel bilimler arasında mimarlığın yüceliğini' övmüştür.[20] İsa'dan 'Tanrısal Büyük Üstadımız'[21] diye bahsetmiştir. Vitruvius'un mimar portresi bir tür sihirbaz olarak tanımlanmıştır:

"Hiçbir kimsenin kendisini birden bire mimar olarak göremeyeceğini varsayıyorum. Ama onlar çocukluklarından beri bu bilgileri derecelerinin üstüne, birçok lisan ve sanata ulaşıp özümseyerek çıkmışlarsa, o zaman mimarlık tapınağının zirvesini hak etmişlerdir...[22]

Ve, ilerdeki Masonluğa önemli bir şekilde uyan bir pasajında Eflatunu' çağrıştırırcasına şöyle der:

"Ve, mimarlığın adı, diğer tüm sanatlar arasında bu bilimin en önemlisi olmasından ileri gelir. Ve Eflatun 'Mimar, herşeyi kapsayan, her işi yapanı bir usta olmalıdır' demiştir...[23]"

Dee'nin yaşamı boyunca, İngiltere'de ezoterik düşünce, görmüş; olduğumuz gibi yeraltında kalmış ve yalnızca yüksek kaliteli kimselerce ele" alınmıştır. İskoçya'da başarılı olmuştur; ama Mary de Guise ve İskoç Kraliçesi Mary nedeniyle, -İskoç olan her şey İngilizler'in gözüne şüpheli gözüktüğü için- İngilizlerce şüpheyle yaklaşılmıştır. Sonuçta, Dee ve ezoterikanın diğer İngiliz taraftarları, İskoçya'daki gelişmelerle can alıcı bağlantıyı kuramamışlardı.

XVII. yüzyılın başlarında, durum dramatik olarak değişti. 1588'de II. Philip'in donanması kesin olarak mağlup oldu ve İspanya, İngiltere'nin güvenliği için bir tehdit unsuru olmaktan çıktı. Guise ve Lorraine ailelerinin Britanya'da ayak basacak sağlam bir yer tesis etmeleri düşüncesinden, İskoç Kraliçesi Mary'nin idam edilmesiyle vazgeçildi. Bir yıl sonra genç Guise Dükü ve kardeşinin suikast sonucu öldürülmeleriyle, ailenin kalbi sökülerek hanedanlık ve politik hırsları yerle bir edilmiş oldu. 1600'de tesirsiz hale gelen 'Kutsal İttifak' da çökmekteydi.

Daha da ötesi ezoterik düşüncenin artık Guise ve Lorraine hanedanlıklarıyla, hatta katolik çıkarlarıyla bir ilişkisi de kalmamıştı. Ezoterik düşüncenin en önemli yeni hamilerinden biri, görmüş olduğumuz gibi kendini ne katolik ne de protestan değil, Hıristiyan[24] olarak sunan Kutsal Roma İmparatoru II. Rudolf'tu. Asla protestanlara zulmetmedi, Papalık'tan gittikçe artan bir şekilde soğudu ve ölüm döşeğinde kilisenin son ayinini reddetti. 1600 yılında aslında ezoterik düşünce protestan prensliklerinde güçlü bir şekilde ve alenen serpilmeye başladı. Hollan-

da'da, Rhein Palatinliği'nde*, Württenburg ve Bohemya krallıklarında Roma'ya karşı bir propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanacaktı. Guise ve Lorrain ailelerinin kusurlarından arınmış olarak, İngiltere'de de güvenle dış görünüşünü kıracaktı.

Üstelik 1603'te Guise ve Lorraine aileleri, artık durumu sömürmeye muktedir olmadıklarından, Guise ve Lorrain kanından Stuart hükümdarı İskoç Kralı VI. James, İngiltere Kralı I. James oldu. Bu noktada, gelecek nesiller perspektifinden ve gerekli tarihsel öğelerin sonunda yerine oturması açısından beyinlerde gerçekten bir şimşek çakabilir. İngiltere ve İskoçya'nın tek bir egemenlik altında birleşmesiyle asil İskoç aileleri İngiliz ilişkilerinde rol oynamaya başladılar ve bu ailelerden ikisi Hamilton ve Montgomery'ler Ulster Sömürgeciliğini kurmak için İrlanda Denizi'ni geçtiler. Bu gibi aileler aracılığıyla eski Tapınakçı ve İskoç Muhafız Alayı'nın doktriner görüş şekilleri İngiltere ve İrlanda'ya sızmaya başladı. Anımsanacağı üzere yeni kral 'Operatif' Masonlar'ın hamisi ve belki de bir üyesiydi. Kuzeyden onların gelenekleriyle birlikte kendi Guise-Lorrain atalarının ezoterik mirasını da beraberinde getirmişti. Tüm bu öğeler John Dee'nin eserinde birleşmişti ve öğrencileri felsefi veya diğer bir deyişle 'Spekülatif Masonluk'ta tek vücut olacaklardı. Bunların tümü yalnızca saygın ve yasal olmakla kalmayacak, aynı zamanda İngiliz tahtıyla da bağlantılı olacaktı.

Masonluk, modern yapısını kesin bir biçim almadan önce bir etki akımı daha oldu. Değindiğimiz gibi Kıta Avrupası'nda, ezoterik öğreti özellikle de Almanya'da protestan prensler tarafından yürütülüyor ve Katolisizm'in ikiz kalesi,

* "Rhein Palatinliği: Palatin sıfatına sahip bir hükümdarın yönettiği, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun bir bölümünü oluşturan, Aachen'e bağlı bölgeyi ve daha sonra Rhein'in yukarısında kalan iki bölgeyi içine alan ülke.

Papalık ve Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı propaganda aracı olarak kullanılıyordu. Şimdilerde kendini 'Rose Croix' olarak adlandırmaya başlayan akımın yayılma devrelerini, Frances Yates 'Rose Croix Aydınlanması'[25] olarak nitelendiriyordu. 'Görünmezler Koleji' veya Christian Rosenkreuz isimli efsanevi bir ismin kurduğu iddia edilen, gizli kardeşlik örgütünü öven anonim broşürler ortaya çıkmaya başladı. Bu broşürlerde, yeni Kutsal Roma İmparatoru ve Papa'ya saldırılıyor; 'ezoterik' öğreti yelpazesi övülüyor; geçmişin hem sektiler hem de tinsel zorbalığından arınmış 'Ütopik Uyum' devrinin başlamakta olduğu, tüm sosyal ve politik kurumların yeniden canlandırılacağı, eli kulağında bir 'Altın Çağ'ın gelmekte olduğu müjdeleniyordu.

İngiltere'de 'Rose Croix' düşüncesinin baş temsilcisi John Dee'nin müridi, Francis Bacon ile birlikte Kral James'in İncil'in İngilizce'ye çevrilmesi için görevlendirdiği bilimadamlarının arasında bulunan Robert Fludd'dı. Fludd, Rose Croix fikirleri yaymışsa da, bunlar ne kendine aitti ne de elinde anonim Rose Croix Manifestoları bulunmadığına inanılıyordu. Bu manifestoların tümü olmasa da en azından bir kısmının Württemburg'lu Valentin Andrea'[26] isimli bir yazara ait olduğu zannediliyordu. Ve en çok Heidelberg'de Friedrich'in hanedanı ve Rhein'in Palatin Kontu ile bağlantısı olduğu düşünülüyordu.

1613'te Friedrich, İngiltere Kralı I. James'in kızı Elizabeth Stuart ile evlendi. Dört yıl sonra Bohemya Krallığı'nın asilleri, Friedrich'e ülkelerine kral olmasını teklif ettiler ve tacı kabulü, XX. yüzyıldan önce Avrupa topraklarında en acı ve en pahalı savaş olan Otuz Yıl Savaşları'nın başlamasından sonra oldu. Savaşın ilkyıllarında Almanya'nın büyük bir bölümü Katolik orduları tarafından istila edilmiş ve Al-

man Protestanlığı yok edilme tehdidi altına girmişti. Aralarında 'Rose Croix Aydınlanması'nı somutlaştıran filozoflar, bilimadamları ve ezoteristler olan binlerce göçmen, ilk önce Flanders ve Hollanda'ya sonra da güvenliğine sığınmak için İngiltere'ye göç ettiler. Bu kaçakların kaçışını kolaylaştırmak için John Valentin Andrea ve Almanya'daki dostları 'Hıristiyan Birlikleri'ni'[27] kurdular. Loca sistemi türünde oluşturulan bu Birlikler, Rose Croix'cı öğretinin el değmemiş külliyatını, bunları hücrelerde organize edip, dışarıdan emin, sığınaklara kaçırarak koruyorlardı. Böylece 1620'lerden sonra Alman göçmenler beraberlerinde hem 'Rose Croix'cı' düşünceleri hem de Hıristiyan Birlikleri'nin kurumsal yapılarını da getirerek İngiltere'ye gelmeye başladılar.

I. James zamanında, görmüş olduğumuz gibi 'operatif duvarcı ustaları gild'leri içinde zaten bir loca sistemi kurulmaya ve İskoçya boyunca çoğalmaya başlamıştı bile. Otuz Yıl Savaşları sonunda bir sistem İngiltere'ye süzülmeye başladı. Genel yapısında görünen Andrea'nın Hıristiyan Birlikleri ile en uygun bir biçimde uyuşuyor ve 'Rose Croix'cı' düşünce akımına da uyum gösteriyordu. Alman göçmenler, böylece İngiliz Masonluğu'nda tinsel bir yuva bulmuş oluyor ve 'Rose Croix'cı düşüncelerin kaynakları modern 'Spekülatif Masonluğun doğmasında gerekli son malzemeyi oluşturuyordu.

Bunu takip eden yıllarda, gelişmeler iki cephede yaşandı. Loca sistemi, kendini pekiştirerek daha da çoğaldı. Böylece Masonluk kurumlaşmış ve tanınmış bir kurum halini aldı. Aynı zamanda bünyesindeki en etkin üyeler, gelişen düşüncelerin öncüsü olan bilimadamları, filozoflar ve ezoteristler Rose Croix'ların özel meclisi olarak Görünmezler Koleji'nin İngiliz uyarlamasında kendilerini şekillendirdiler.'[28] İngiliz İç Savaşı ve Cromwell'ın hamiliği döneminde Robert Boyle ve John Locke

gibi aydınları bünyesinde bulunduran 'Görünmezler Koleji' görünmez oldu. Yine de 1660'da krallığın yeniden oluşturulmasıyla 'Görünmezler Koleji' Stuart'ın hamiliğinde 'Royal Society'ye* dönüştü. Bundan sonraki 28 yıl Rose Croix'cılık' , Masonluk ve Royal Society, iç içe geçmekle kalmadı, gerçekten birbirinden ayırt edilemez oldu.

*Royal Society: İngiltere Kraliyet Bilim Araştırma ve Geliştirme Kurumu'nun kısa adı.

ONUNCU BÖLÜM

10. İLK MASONLAR

Bugünkü şekliyle Masonluk, özellikle XVII. yüzyıla dayanır. XVII. yüzyıl, şartları, Batı dinsel inancına, felsefesine, bilimine, kültürüne, toplumuna ve siyasetine sarsıntıların neden olduğu çeşitli düşüncelerin ve sezişlerin bir sentezidir. XVII. yüzyıl müthiş değişimlerin dönemi olup, bunun sonucunda Masonluk kesin biçimini almıştır. Masonluk, bölünmüş bir dünyanın ve dünya görüşünün farklı öğe ve farklı parçalarını Katolik Kilisesi'nin artık yapamayacağı bir yolla, bir arada tutmak için birleştirici bir etmen olma rolünü oynamaktaydı.

Masonluğun genel olarak bugüne kadar süzülmüş olan yapısının ilk çıkışı, XVII. yüzyıldır. Böylece Masonik yazarlar ve tarihçiler, localar ağının aşamalı olarak yayılmasını izleme gayreti içinde, belli bazı ritlerin diğer ritleri oluşturmaları ve çeşitli ünlü kişiliklerin bunlara bulaşma yöntemlerini çizebilmek için

ayrıntılı olarak araştırmaya girmişlerdir. İster istemez, biz de kendimizi gelişigüzel aynı malzemenin içinde bulduk. Ne olursa olsun, bu gibi yayınlara girişmek bu kitabın gayesi değildir. Masonluğun tarihçesinde kolaylıkla bulunanları ve Masonlar'ın kendilerince yeterince uygun olsa da, kardeş olmayanlara uygun olmayan bilgileri aşmak niyetinde de değiliz. Amacımız, İngiliz toplumunu kaplayan ve sonuçta başka bir kalıba soktuğunu kanıtlayabileceğimiz Masonluğun genel ruhunu, enerjisini ve ana dürtüsünü izleyecek bazı genel yöntemleri denemek olmalıdır.

Görmüş olduğumuz gibi İngiliz İç Savaşı ve Cromwell'ın hamiliğinden önceki yıllarda Masonluğun 'Rose croix'cılıkla yakın ilişkisi vardı. Aynı zamanda Perth'li Henry Adamson'a ait 1638'de düzenlenmiş bir şiirden de bahsetmiştik. Gariptir ki, Adamson'ın şiiri Tay Nehri üzerindeki bir köprünün çöküşünü konu alır.

Tay Köprüsü'nü gördüğümüz bu anda,
Ne mutlu bir andı o gün;
Onbir büyük kemeriyle ne görkemli bir yapıydı o,
Kuzey ile güneyi birleştiren ve üzerinde,
Gidip gelinebilen, küptaştan yapılmış köprü

.... ve altmış onüç yılında,
Burayı taşıyan köprünün ilk çökmesi üzerine.
Kasabaya yakın üç kemerin yıkıntılarında,
Yeniden inşa edildi. Ondan sonra atıldı
Beş kemer, seksen ve iki... yılında

Bundan dolayı, cesaretle karşılıyor ve görmeyi ümit ediyorum
Benle yaşıt yeni yapılmış bu köprüyü,

Önceki çağların bile henüz kıyaslayamayacağı;
En görkemli, en sağlamı, en pahalı ve en zarifi
Ve benim iyi doğam biliyor ki;
Önceden neyi sezdiğimizin tamamı değil
Biz Gül Haç kardeşleri
Bizim Mason sözcüğümüz ve önsezimiz var,
Gelecekteki şeyleri, tamamen önceden biliriz
Ve hangi misterleri kastettiğimizi gösterelim mi?
Açık akrostik CAROLUS REX'te görüldüğü gibi.[1]

1638'de sonradan Adamson ve diğer 'Gül Haç' kardeşleri, kendilerine 'Mason sözcüğü ve önseziyi' maletmede tereddüt etmediler. Bu iddiayı reddeden herhangi bir Masonun kaydı da mevcut değildir. Şiirin I. Charles'ın statüsüyle bağdaşan kısmına da değinmekte yarar vardır.

Otuz yıl Savaşları Kıta Avrupası'nı salladığında, katolikler, Kıta Avrupası Protestancılığı'nı yok etmeyle tehdit ederken, genelde Britanya ve özelde Stuart monarşisi, bir kale, bir destek, bir sığınak olarak görüldüler. Heidelberg'deki tahtından uzaklaştırılan Rane'ın Palatin Kontu Friedrich ve karısı I. James'in kızı Elizabeth, Hague kentine sığındılar. Burada, Alman göçmenlerin akın ettiği ve buradan da yer değiştirerek önceleri baba sonra kardeş Stuart'ların koruyuculuğunda, Manş Denizi'ne kalkan yaparak güvenlikle saltanat sürdükleri, İngiltere'ye geçtiklerinde yeni bir sürgünde 'Gül Haç' hükümeti kurdular.

Sonra, İngiltere'de iç savaş patlak verdi. Parlamento, monarşiye karşı kendisini hizaya getirdi. Bir kral idam edilmişti ve Cromwell'ın sert hamilik dönemi gelmişti. Kıta Avrupası'ndaki Otuz Yıl Savaşları kadar dehşetli olmasa da, İngiltere'deki mücadele (Otuz Yıl Savaşları'nın bir tür armağanı veya filizi olarak görülebilir) kesinlikle bir travmaydı. İngiltere, yeniden empoze

edilen katolik hegemonyasından korkmamış gibi gözüküyordu, ama bu sefer başka bir tür dinsel, belki de daha fanatik, kesinlikle daha toleranssız, uzlaşmaz ve sert kontrole boyun eğmişti. Milton, 'Paradise Lost', (Kayıp Cennet) gibi çalışmalarında maskelenmiş Yeni-Eflatunculuk'tan, rejimin pisliklerinden defalarca kaçarak kurtulabilmişti. Ama Cromwell hamiliğinin çevresinde Masonluk, heterodoks dinselliği, felsefe ve bilimselliğe ilgisiyle ihtiyatlı bir alt profil gösteriyordu. Ve, 'Görünmezler Koleji' görünmez kaldı.

Sonraki Masonlar sürekli olarak, selefleri yönünden herhangi bir politik yararları veya politik bağlantıları olmadığını vurgulamışlardır. Masonluğun, başından beri sürekli olarak apolitik olduğu söylenir. XVII., hatta XVIII. yüzyılın büyük bir kısmında, Masonluğun gerçekten politikaya angaje olup olmadığını tartışabiliriz. Kökleri Stuart'lara ve Stuart monarşisine eski bağlılıkları olan ailelere ve gild'lere kadar uzanır. İskoçya'dan yola çıkarak İngiltere'ye ulaşması, kendisi de bir Mason olan İskoç Kralı I. James'in himayesinde olmuştur. Eski 'Sinclair Beratları' açıkça tahtın hamiliğini ve koruyuculuğunu onaylamaktaydı. XVII. yüzyılın ortalarından kalına bir el yazması Masonlar'dan şöyle bir istemde bulunur:

"... Krala karşı, ihanet etmeksizin veya yalan söylemeksizin, dürüst bir insan ol ve ihanet etmeyi veya yalan söylemeyi bilme ama böyle bir durumda bunu düzelteceksin ya da bu yüzden kralı uyaracaksın.[2]"

Bu buyruktan dolayı Masonlar'ın, monarşiye bağlı oldukları anlaşılmaktadır. XVII. yüzyılın dörtte üçü boyunca gürültülü Stuart yanlısı beyanların yokluğu, Masonluk açısından politik kayıtsızlık, aldırmazlık ve tarafsızlığın bir kanıtı olarak ele alınabilir.

İç savaştan önce bu tür beyanların hiç gereği olmayabilirdi. Stuart'ların İngiliz tahtına yönelik iddiaları sağlam gibi görünüyor hanedana bağlılıkları varmış gibi kabul ediliyordu. Cromwell'ın hamiliği sırasında diğer tarafta sadık Stuart'ların herhangi bir bildirgesi aşırı derecede tehlikeli olacaktı. Kendine özgü bireyler, doğaldır ki monarşiye bağlılıklarını, Parlamento'nun yetkisini ve Cromwell'ın rejimini reddetmedikleri ama Cromwell'ın zararlı bulduğu politik görüşleri yaymak için kısmen gizli localar ağı iznini' vermesi güvencesi şartıyla açıkça belirtiyorlardı. Masonluk zaten, hükümetin sert prütenciliğine sunulmuş, sakin, toleransı ve eklektik yapısıyla şüphe altındaydı. Stuart'lara sadakat beyan etmiş olmak kurumsal intihara eş değer olacaktı ve Masonlar generallerin dikkatini çekecekti. Sonuçta Masonluk, Hamilik döneminde izleneceği her alanda gayretli bir şekilde tarafsız kalmıştır.

Sonraları İç savaş ve Hamilik döneminde Masonluk, asla Stuart monarşisine bağlılığı benimsememiş ve tedbirli bir şekilde sessiz kalmıştır. Bu sessizliğin ardında eski sadakatlar kesinlikle olduğu gibi kalmıştır. 1660'da II. Charles'ın dönüşüyle başlayan restorasyon döneminde Masonluğun hem kendi katkılarıyla hem de Royal Society aracılığıyla kendini bulması ilginç bir rastlantıdır.

Buna karşılık, Masonlar Stuart monarşisine bağlı kaldılarsa da, gerektiğinde kaba güç bile kullanarak Stuart'ların kötü muamelesini protesto etme duyarlılığını da gösterdiler. 1629'da, I. Charles Parlamento'yu feshetti. 1638'de kralın otokratik hareketleri sonucunda rahatsız olan önde gelen asiller, bakanlar ve İskoçyalı kasabalılar, 'Ulusal Anlaşma' diye adlandırdıkları, tüm İskoçya'da, Protestan dinini korumak ve diğer güçlere karşı koymak için bir protesto antlaşması imzaladılar. Bu antlaşma, monarşinin keyfi idaresini protesto ediyor ve Parlamento'nun

yasamaya ilişkin ayrıcalığını dile getiriyordu. Antlaşmayı imzalayanlar, kendilerini karşılıklı savunma güvencesine alarak bir ordu kurmaya başladılar. Bu antlaşmayı imzalayanlar arasında bulunan belli başlı kimselerden birisi Rothes Earl'ü idi. Günlüğünün 13 Ekim 1637 tarihli giriş bölümünde 'Mason' sözcüğünün ilk bilinen referansına rastlamaktayız.[3]

Ağustos 1639'da antlaşmacıların kontrolünde bir Parlamento Edinburgh'da toplandı. Bu savunma hareketiyle provoke olan Charles, ordusunu harekete geçirdi ve İskoçya'ya sürmeye hazırlandı. Buna yeltenmeden önce Montrose Earl'ü komutasındaki İskoç ordusu, güneye yöneldi, bir İngiliz asker grubunu bozguna uğrattı ve 1640 Ağustosu'nda Newcastle'ı ele geçirdi. Bir ateşkes imzalandı ama barış antlaşması resmen imzalanana dek İskoçlar, 1641 Haziranı'na kadar Newcastle'da kaldılar.[4]

1641'deki olayların gerisinde, protestocular Newcastle'ı aldıkları sırada, Masonlar'ın tarihlerinde 'landmark' diye adlandırdıkları bir olay yatmaktaydı ki, bu da İngiliz topraklarında kaydedilmiş ilk aydınlanma töreniydi. 20 Mayıs 1641'de İskoç ordusunun yüksek rütbeli levazım subayı Sir Robert Moray, Newcastle veya yakınlarındaki eski Edinburgh'un Mary Şapel Locası üyeliğe kabul edildi.[5] Moray'nin locaya üye kabul edilmesi, doğaldır ki bu locanın veya loca sisteminin bir türünün var olduğunu ve tamamen faal olarak çalıştığını göstermektedir. Moray'nin üyeliğe kabulünde hazır bulunan General AIexander Hamilton da bir yıl önce üyeliğe kabul edilmişti.[6] Bununla beraber Moray'ye, sonraki yorumcular tarafından 'ilk yetkin Mason' olarak değinilir. Böyle sayılmasa da, Masonluğu karanlıktan çıkartıp, aydınlığa kavuşturması nedeniyle bilim adamlarınca oldukça önemli birisi olarak kabul edilir.

Kesin tarihi bilinmemekle birlikte, Moray XVII. yüzyılın başlarında tanınmış bir Perthshire ailesinin çocuğu olarak doğ-

muş ve 1673'te ölmüştür. Gençliğinde Fransa'da bir İskoç birliğinde büyük olasılıkla da İskoç Muhafız Alayında askeri eğitim almış ve yarbaylığa kadar yükselmiştir. 1643'te, Masonluğa girişinden bir buçuk yıl sonra I. Charles tarafından şövalyelik payesi verilmiş, sonra Fransa'ya geri dönerek askeri kariyerine yeniden başlamış ve 1645'te albaylığa yükselmiştir. Aynı yılda, Fransa ile İskoçya arasındaki bir antlaşmada görüşmelere katılmak üzere gizli elçilik yetkisi verilmiştir. Bununla 1642'de tahttan indirilen Charles'a tahtı iade etme olanağı doğmuştur. 1646'da kralın Parlamento'nun gözetiminden kaçırılmasını güvenceye almak için başka bir planın içine girmiştir. 1647 yılı civarında, Balcarres Lordu David Lindsay'in kızı Sophia ile evlenmiştir. Dost oldukları Sinclair'ler, Seton'lar, Mountgomery'ler gibi Lindsay'ler de 'ezoterik' gelenekle haşır neşir olmuş asil İskoç aileleri arasındaydı. Balcarres Lordu'nun kendisi bir Hermetikçi ve simya uygulayıcısı olarak biliniyordu. Karısı, Seton- Montgomery ailesi kolundan Alexander Seton'ın kızıydı ve aile gelecekte Masonlukta anahtar rollerden birini oynayacaktı. Moray bu çembere evliliği yoluyla girmesine rağmen, Masonluğa kabulünün evliliğinin yaklaşık altı yıl öncesinde olması kayda değerdir.

I. Charles'ın idamında, Moray askeri ve diplomatik kariyerini Fransa'da sürdürüyordu. Gelecekteki kral II. Charles'ın yakın sırdaşı olup, sürgünde beklemekte olan kralın yanında çeşitli görevler aldı. 1654'te Moray ve Balcarres unvanını alınış olan kayınbiraderi Alexander Lindsay, Paris'te Charles ile beraberdiler. Daha sonra 1657 ile 1660 yılları arasında Maastricht'te sürgündeydi ve zamanının çoğunu kendisinin de yazmış olduğu gibi 'kimyasal uğraşlar' ile geçirmekteydi.

Restorasyon döneminden kısa bir süre sonra, Moray'nin kardeşi Dreghorn'lu Sir William Moray, hakları geri verilen kra-

lın himayesinde, İşin Üstadı yani 'Operatif Masonlar'ın Üstadı' oldu. Moray'nin kendisi Londra'ya geri döndü ve asla yargıçlık veya avukatlık yapmamasına rağmen birçok hukuksal görev aldı, 1661'de İskoçya Maliye Bakanı ve 1663'te ülkenin Dışişleri Bakan Yardımcısı oldu. Bundan sonraki yedi yıl kral ve Lauderdale Dükü, Moray'nin Hamilton Ailesi'nin İskoç koluyla da yakın ilişkiler içinde olmasına rağmen İskoçya'yı kendileri idare ettiler. Ölene kadar kralın en yakın danışmanlarından biri olarak kaldı. Charles'ın kendisine büyük bir güveni vardı ve öğütleri hep aynı biçimde öngörü ve ılımlılık üzerineydi.'[7] Kral, onu sık sık özel olaral WhitehaII'daki laboratuvarında ziyaret ediyor ve kendisini 'kendi kilisesinin başı' olarak tanımlıyordu.[8] Bu sıralarda dostları arasında, tamamı da kendisine hararetle övücü sözler söyleyen, Evelyn, Huygens ve Pepys bulunmaktaydı Ulusal Biyografi Sözlüğü'ne göre Moray, amaçlarının tarafsızlığı ve yücelticiliği evrensel olarak kabul edilmiş biriydi. Tutkulardan ve hırslardan yoksundu; gerçekten kendisinin de söylediği gibi "Hiçbir zaman kamu görevlerinde yumuşak karın olmamıştı".[9]

Moray'nin çağdaşlarından başka birine göre o, 'ünlü bir kimyager, Gül Haç Kardeşliği'nin büyük hamisi ve mükemmel bir matematikçi'ydi.[10] En büyük emeli bunları gelecek kuşaklara aktarmaktı. Moray, yalnızca Royal Society'nin kurucularından biri değil, aynı zamanda yönlendiricisi ve Huygens'e göre ruhuydu.[11] Frances Yates'in söylediğine göre, Moray'nin, Royal Society'nin kuruluşu ve gelişmesine yardımcı olan tüm bireylerden daha çok emeği geçmiş ve H. Charles'ı kuruluşunda hamiliğe razı etmiştir[12]. Moray, yaşamı boyunca Royal Society'yi en büyük eseri olarak görmüş ve çalışmalarını sürekli olarak izlemiştir.

XVII. yüzyıl Masonluğunun kayıtlarından çok azının elde bulunduğu gerçeğinden yola çıkarsak, çalışmalarını, etkinlikle-

rini ve çevre şartlarına uyumunu ancak Masonluk ile ilişkili önde gelen bireylerinden izleyebiliriz. İşte Moray bunlardan biridir. Moray, XVII. yüzyıl Masonluğunun tipik bir temsilcisidir. Eğer gerçekten böyle ise, zamanın Masonluğu, İskoç Muhafız Alayı'ndan, Lindsay'ler ve Seton'lar gibi asil İskoç ailelerinden filtre edilmiş gelenekleriyle, 'kimya' veya simya ve 'Gül Haç Kardeşliği'nin' Kıta Avrupası'ndan filtre edilmiş füzyonu ve 'Görünmezler Koleji' ile daha sonra gelen Royal Society'de yaygınlaşan bilimsel ve felsefi yaratıcılığın bir yelpazesi olarak karakterize edilebilir.

Doğaldır ki Moray'nin bir istisna olarak, oldukça eklektik ve özel duruma sahip, gerçekte tüm Masonluğun tipik tek bir temsilcisi olması tartışılabilir. Ama Masonluğun o zamanki tarihsel kayıtları, en az Moray kadar aynı yararlar, aynı etkiler ve aynı düşünceler yelpazesini sergileyen gerçekten seçkin başka bir kişiyi daha belirtir. Bu kişi bugün aynı adı taşıyan müzeyle bilinen Elias Ashmole'dür.

Ashmole, 1617'de Lichfield'da doğmuştur. İç savaş sırasında, kralcılar tarafında etkinlik göstermiş, sonra 1644'te doğduğu kasabaya dönerek emekli olmuş ve kendisini vergi dairesinde kral temsilcisi olarak atayan I. Charles'ı tahttan indirtmiştir. Resmi görevleri Ashmole'ün sık sık Oxford'a gelmesine neden olmuştur. Burada, kendisine yaşam boyu sürdüreceği simya ve astrolojiyi aşılayan, sonradan Sir olan Albay George Wharton'dan etkilenmiştir. Ashmole Londra'da astrolojiyle uğraşan çevrelerle tanışmış, aynı zamanda 1648'de Oxford'da toplanmaya başlayan 'Görünmezler Koleji' ile de sıkı ilişkiler kurmuştu. O sıralarda Görünmezler Koleji'ne Robert Boyle, Christopher Wren ve Royal Society'nin kurucu üyelerinden biri olan Dr. John Wilkins de dahildiler."[13]

Ashmole'ün elinde John Dee'ye ait en azından beş özgün el yazması vardı ve 1650'de bunlardan biri olan simya üzerine bi-

limsel incelemeyi James Hasolle anagramik takma adıyla yayımladı. Bunu, hem Boyle'den hem de Newton'dan etkilendiği diğer Hermetik ve simya çalışmaları takip ederken, Ashmole'ün kendisi 'Gül Haç' çevrelerin sık sık giden ünlü biri olarak tanınmaya başladı. 1656'da metnine İngilizce'ye çevirisi, 'Önemli bir Alman 'Rose Croix'cısı, Çağımızın tek filozofu... Elias Ashmole'e' sunusuyla yayımlandı.[14]

II. Charles'ın simyaya içten ilgisi vardı ve Ashmole'ün bu konudaki çalışmaları kendisini oldukça etkilemişti. Tahtı iade edilmiş kral olarak ilk ataması Ashmole'ü Windsor Hanedan Armacısı görevine getirmek oldu. Sarayda itibarı o kadar arttı ki, kendisine çeşitli başka görevler de verildi. Çok kısa zamanda uluslararası övgüler bunu takip etti. 1655 yılından beri kendisini en büyük yapıtı olan ve Batı'daki diğer her türlü şövalyelik kurumlarını aşan Garter Örgütü'nün tarihçesine vermişti. Bugün bile alanında en güvenilir eser olan bu çalışma, 1672'de yayımlanmış ve yalnızca İngiltere'de değil İngiltere dışında da geniş beğeni kazanmıştı. 1677'de Ashmole, Oxford Üniversitesi'ne, bir arkadaşından miras yoluyla aldığı ve kendisinin de katkılarda bulunduğu Eski Eserler Müzesi'ni bağışladı. Çağdaş bir kaynağa göre Oxford, 12 vagon dolusu koleksiyona ev sahipliği yapmaktaydı. Aşırı övgü ve methiyelerle çağının bilgelerinden biri olarak kabul edilen Ashmole, 1692 yılında öldü.

Ashmole, Masonluk'a Moray'den beş yıl sonra 1646'da girmiştir. Olay, günlüğünde şöyle geçmektedir:

'Lancashire Warrington'da 16 Ekim 1646 saat 4:30'da Cheshire'da Karincham'lı Henry Mainwaring ile birlikte Mason oldum. Bu Loca'dan olan diğerlerinin adları, Mr Rich. Penket, Nazır Mr. James Collier, Mr. Rich. Sankey, Henry Littler, John Ellam, Richi, Ellain ve Hugh Brewer'di.[15]

36 yıl sonra 1682'de Ashmole'ün günlüğünde bu sefer Londra'da Mason Binası'ndaki başka bir loca toplantısının kaydına rastlanmaktadır ve toplantıya katılanların listesi kentin saygın beyefendilerini içermektedir.[16] Böylelikle Ashmole'un günlüğü, kendisinin Masonluğa 36 yıl bağlılığından, Masonluğun İngiltere'nin her yanına yayılmasına ve 1680'lerde Masonluk ile ilgilenenlerin niteliklerine kadar birçok olaya tanıklık etmektedir.

Francis Yates, Mason localarına kesin üye olduklarını bildiğimiz bu kişilerin, aynı zamanda Royal Society'nin de kurucuları olduklarının üzerinde önemle durur.[17] Moray ile birlikte, Ashmole de gerçekten Royal Society'nin ilk kurucularından biridir. İç savaş ve Cromwell'in hamiliği boyunca Ashmole da, Moray gibi, kendisini Stuart monarşisinin dönüşüne tutkuyla adamış coşkun bir kralcıydı. Ve Ashmole, Moray'den daha göze batar bir biçimde şövalyelik ve şövalyelik örgütleriyle bağlantı içerisindeydi. 'Garter'in Tarihçesi' adlı öyküsünde, Tapınakçılar'a söylevde bulunmuş ve tarikatın sindirilmesinden beri kendilerinden övgüyle bahseden ilk yazar olarak kayıtlara geçmiştir. XVII. yüzyıl Masonik ve 'Rose Croix'cı düşüncesine egemen olan tutumun ne olduğu, sayılı eski eserler uzmanı, şövalyelik tarihçesi üzerine uzman, seçkin bir Mason, Royal Society'nin ortak kurucularından biri olan Ashmole aracılığıyla ayırt edilebilir. Gerçekten de en azından halkın ilgilendiği Tapınakçılar'ın 'rehabilitasyonu' Ashmole ile başlamıştır. Ama Ashmole, bu konuda yalnız değildi.

1533'te alınan büyücü, filozof ve simyacı Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim, tanınmış yapıtı, 'Of Occult Philosophy'yi yayımladı. Bu çalışma 'ezoterik' literatürün sınır taşlarından biridir ve Agrippa'nın ününü 'çağının yüce sihirbazı' olarak sağlamlaştırmıştır. Bu gerçek prototip, Georg veya Jo-

hann Faustus'dan, Marlow'un oyunundaki şahsiyetten ve Goethe'nin dramatik şiirinden daha tarihseldi. Bu çalışmanın özgün Latince baskısında Agrippa, Tapınak Şövalyeleri'nden kısaca bahseder. Yorumları, zamanının Almanyası'nda aksi kanıt ve geleneklerin yokluğunda, 'Tapınakçılar'ın nefret verici sapkınlıklarının' egemen görüntüsünün yansımasıdır.[18]

1651'de Agrippa'nın çalışmasının ilk İngilizce çevirisi yayımlandı. Bu çeviri, ileride göreceğimiz gibi Moray'in dostu, düşüncelerinin yayıcısı ve 'doğal bilimci' Thomas Vaughau'un ithaf olarak kısa bir övgü şiirini de içermekteydi. Kitap St. Paul Kilisesi'nin avlusundaki bir kitapçıda satılmaktaydı. Agrippa'nın, özgün Latince baskıda Tapınakçılar'a değinişi yaklaşık 500 sayfadan biraz daha fazla olan metnin içinde birkaç sözcükten ibaretti. Yine de anonim İngilizce çevirmeni bu değinişi değiştirmekle oldukça bozmuş veya kabahat işlemişti. Bu bakımdan İngilizce baskı Tapınakçılar'ın değil, 'Eski Kilise Adamları'nın[19] 'nefret verici sapkınlıklarına' değinir. I. Charles'ın ölümünden iki yıl sonra 1651'de Tapınakçılar'ın 'rehabilitasyonu'nun zaten yolda olduğu açıklık kazanmaktadır. Agrippa'nın bu çalışması, Tapınakçılar'a yapılmış iftiraları İngiltere'de müthiş bir ilgi uyandırmıştı.

Stuart'ların Restorasyon Dönemi ve Masonluk

Eğer Moray, Royal Society'nin yol göstericisi ve 'ruhu' ise Dr. John Wilkins de, yönlendirici gücü ve örgütleyici beyniydi. Wilkins, Friedrich'in, Rhein'ın Palatine Kontu'nun ve Elizabeth Stuart'ın 'Gül Haç' maiyetiyle yakın ilişkiler içerisindeydi. Sonradan İngiltere'ye okumaya gönderilen oğullarına vaiz olarak hizmet etti. Wilkins sonuçta Chester Piskoposu oldu. 1648'de Robert Fludd ve John Dee'nin çalışmasını kaynak olarak aldığı

ve giriş kısmında her ikisini övgüyle yücelttiği en önemli çalışması olan 'Mathematicall Magick' yayımlandı. Aynı yılda Wilkins, Royal Society'nin de resmen kendi kökenlerini izledi, Oxford'da toplantılara katılmaya başladı. Bundan önce görmüş olduğumuz gibi Ashmole'ün grupla tanıştığı yer Oxford'du.

Oxford'daki toplantılar 1659'a kadar 11 yıl sürdü ve sonra Londra'ya geçildi. 1660'daki Restorasyon'da Moray, hakları geri verilen krala kraliyet desteği ile yaklaştı. Beklendiği gibi, kralın resmi hamisi ve aynı zamanda üyesi olduğu Royal Society 1661'de kuruldu. Moray, organizasyonun ilk başkanıydı. Diğer kurucu üyelerin arasında Ashmole, Wilkins, Boyle, Wren, günceci John Evell ve özellikle önemli iki Alman 'Gül Haç üyesi' göçmen olan Samuel Hartlib Theodore Haak bulunmaktaydı. 1672'de Isaac Newton üyeliğe alındı; 1703'te başkanlığa seçildi ve öldüğü 1727'ye kadar da başkanlık görevini sürdürdü.

Newton'un başkanlığı ve başkanlığını takip eden dönemde Royal Society ile Masonluğun örtüştüğünü özellikle belirtmek gerekir. Bu dönemde Royal Society, öykümüzün ilerleyen bölümünde önemli bir yer alacak olan ünlü Şövalye Ramsey'i de bünyesinde bulunduruyordu. Aynı zamanda üyeleri arasında James Hamilton, Lord Paisley ile büyük övgü toplayan 'Treatise on Harmony'nin yazarlarından ve İngiliz Masonluğunun Büyük Üstatları'ndan biri olan Abercorn'un VII. Earl'ü de bulunmaktaydı. Belki de hepsinden önemlisi Newton'un yakın dostu, 1714'te üyeliğe kabul edilen ve sonra yönetim kurul üyesi olan John Desaguliers idi. Desaguliers, İngiltere Büyük Locası'nın üçünün Büyük Üstadı'ydı ve sonraki 30 yıl boyunca İngiliz Masonluğunun en seçkin şahsiyetlerinden biri olarak kalacaktı. 1731 yılında, Avusturya İmparatoriçe: Maria Theresa'nın sonradan kocası olan Lorraine Dükü François'yı tekris edecekti. 1737'de de vaizi olduğu Galler Prensi Frederick'i tekris etti.[20]

Ama Royal Society, Restorasyonu takip eden yıllarda Masonluğun ve Masonik düşüncenin tek kanalıydı. XVII. yüzyıl Masonluğunun bağrına bastığı etkinlikler yelpazesi, bilim, felsefe, matematik ve geometri, Hermetik, Yeni Eflatuncu ve 'Gül Haç'çı düşünceleri içermekteydi. Aynı düşünceler, dönemin en kibirli yazınsal kişilikleri olan örneğin, ikiz kardeşler Thomas ve Henry Vaughan ve 'Cambridge Eflatuncusu' diye adlandırılan Henry More ve Ralp Cudworth'ün çalışmalarında da göze çarpmaktaydı. Bu bireyleri belli localarda tekris edilmiş üyeler olarak teyit edecek kayıtlar varlığını sürdürmemektedir. Henry More'un çevresinde seçkin fizikçi, bilim adamı ve simyacı Francis van Helmot da bulunuyordu. Simyacı ve 'fizikçi' olarak belirtilen Thomas Vaughan, Sir Robert Moray'nin yakın dostu, düşüncelerinin yayıcısı olmuş ve koruması altına girmişti.

İç savaşın başlarında Vaughan ve kardeşi, kralcıların yanında yer almışlardı. Cromwell'ın hamiliği sırasında Vaughan, Eugenius Philalethes takma adıyla, ünlü 'Gül Haç Manifestoları'nı da içeren birçok 'ezoterik' ve Hermetik çalışmayı Kıta Avrupası'ndan alarak çevirmişti. Vaughan'ın Moray ile olan yakın bağlantıları, kendisi bir Mason olmasa da, Masonik düşüncenin ana akımlarına yakın olduğu düşüncesini ortaya koymakta ve düşünceleri, gelecek kuşaklarla ilişkisi bakımından belagatlı sözcülüğü kanıtlanmış kardeşi Henry tarafından seslendirilmekteydi. Henry Vaughan'ın, Andrew Marvell ve George Herbert ile sınıflandırılan şiirciliğine, XVII. yüzyıl Masonluğunu karakterize eden etki ve akımların özeti olarak bakılabilir.

More ve Vaughan kardeşler edebiyatta kalıcı yapıtlar yaratmışken, XVII. yüzyıl Masonluğunun en etkileyici anıtı bugün Londra mimarisinde sürmektedir. 1666'da 87 kilise de dahil olmak üzere eski şehrin yüzde sekseni büyük bir yangınla yok oldu ve başkentin tamamen yeniden inşası gündeme gel-

di. Bu durum, operatif taş ustaları loncalarına olağanüstü ve yoğun bir iş yükledi. Böylelikle 'Operatif Masonluk', St. Paul ve St. James katedralleri, Picadilly ve Royal Exchange gibi görkemli ve göze çarpıcı yapılarda sergilediği elişçiliği ve beceriyle kamu vicdanında yer etti. Yeni kent toplumun gözünde şekillenmeye başladıkça, mimarları ve yapıcıları şimdiye kadar örneği olmayan bir saygınlık kazandılar. Bu saygınlığın çoğu operatif kardeşleriyle olan yakınlıklarını vurgulamakta acele eden 'Spekülatif Masonluğun' üyelerince de sürdürüldü. Bu bağlamda en önemli kişilik, tabii ki Sir Christopher Wren idi. Wren, görmüş olduğumuz gibi Oxford'da toplanan 'Görünmezler Koleji'nin müdavimiydi ve sonradan Royal Society'nin kurucu üyesi olmuştu. 1685'te İngiltere'deki Masonluğun Büyük Üstadı olduğu ileri sürülmektedir.[21] Yalnızca bir düşünür değil, aynı zamanda deneyimli bir mimardı. Böylelikle 'operatif loncalar'la 'Spekülatif Masonluk' arasında önemli, belki de en önemli bağı kurmuş oldu. Restorasyon'u takip eden dönemde Masonluk, felsefe ve dinde, sonra sanatta, bilimde ve en belirgin olduğu mimarlıkta, durgun bir döneme girdi. Ama bu zaman boyunca başarılı olduğu kadar, aynı zamanda yararlı ve yapısal bir etki de sarf etti. Bu dönemde yayılmasını sürdürerek, iç savaşın yaralarını sardığı söylenebilir.

Doğal olarak bu, küçük düşürücü sözler edenlerin olmadığını gösterme, örneğin, 1676'da 'Poor Robin's Intelligence' (Zavallı Robin'in Zekası) adlı tek sayfa üzerine yazılmış kısa ömürlü taşlama şöyle bir ilan içermekteydi:

"Modern Yeşil Kurdeleli Kaballar'ın, Eski Gül Haç Kardeşliği topluluğu Hermetik Üstatlar ve Kabul Edilmiş Masonlar Kumpanyası ile birlikte önümüzdeki 31 Kasım günü Windmill-Crown Caddesi'ndeki Flying Bull'da beraberce yemek yemeyi tasarladıkları duyurulur.[22]

Ama bu gibi neşeli yergiler Masonluğa hemen hiç zarar vermeyecekti! Bunlar, toplumun ilgisini uyandıran modern dedikodu sütunları gibi bir işlev görüyor ve olasılıkla lekelemek yoluyla elde etmek istedikleri ünü artırmaya çalışıyorlardı. Bu hemen hemen Oxford'daki Ashmolean Müzesi'nin gözetmeni Dr. Robert Plot'un 1686'da yayımladığı 'Natural History of Staffofdshire' adlı çalışmasıyla eşdeğerdi. Plot, Masonluk ile alay etmeyi, eğer değilse bile en azından kınamayı düşünmüştü. Ama aksine, Masonluğun bir çeşit eşi bulunmaz reklamını yaparak çekiciliğine katkıda bulundu ve aynı zamanda hem gelecek kuşaklara değerli bir kaynak kitap sağlamış hem de kurumun nasıl etkin bir hale gelmiş olduğunu kanıtlamış oldu:

"Bunlara Kent ile ilgili Gelenekleri de ekleyin, bunlardan biri Mason Cemiyetine erkek üyelerin alınmasıyla ilgilidir ki, Kent kırsalından umulmadık bir talep olmaktadır. Geleneğin hemen hemen tüm ulusa yayıldığını gördüm ve aralarında bu cemiyete üye olmaktan yüksünmeyen üstün kalitede kişiler buldum. Üstelik kurumun eskiliğinden onur duyuyorlardı ve bu geniş bir parşömen ciltte Masonluk zanaatinin tarihi ve kuralları da dahil olmak üzere görülüyordu." Bunlar yalnızca kutsal ritten değil, aynı zamanda dinle ilgisi olmayan öyküden alınmaydı. İngiltere'ye özellikle St. Amphibal tarafından getirilmiş, ilk olarak Masonluğun yükümlülüklerini yapan ve kralın çalışmalarının yöneticisi ve muhasebecisi olan S. Alban'a verilmişti. O da bunlara St. Amphibal'in kendisine öğrettiği yükümlülükleri ve davranışları getirdi. Bunlar sonradan Kral Athelstan tarafından teyit edildi. En küçük oğlu Edwyn Masonluğu çok sevdi, yükümlülükleri üzerine aldı, davranışları öğrendi ve babasından edindikleriyle bunları serbest-patent yaptı. Bunun üzerine onların York'ta bir genel kurul düzenlemelerine neden oldu ve herkesten zanaatlarıyla ilgili tüm kitapları getirmelerini istedi

ve bu insanlardan benzer yükümlülükler ve davranışları buyurdu ki, bunlar bahsi geçen rulo veya parşömen ciltlerdekine uymaktaydı. Bunların bir kısmı beyan edildi ve böylece Masonluk zanaatı İngiltere'ye yerleşti ve gerçekleşti. Aynı zamanda orada beyan edilen bu yükümlülükler ve davranışlar Kral VI. Henry ve meclisince bu saygıdeğer zanaatın hem 'Üstatlar' hem de 'Kalfaları'na dikkatle okundu ve onaylandı.[23]

Dr. Plot, Masonik ritüeller, loca toplantıları ve tekris yöntemlerinden olduğu kadar operatif taş ustalarının binalarındaki sağlamlığı hakkında bildiklerini epeyce uzun bir şekilde tanımlamaya devam eder. Anlatımının hemen hemen sonlarındaki bir bölümde anlaşılması oldukça güç bir cümlede öfkeyle saldırısını sürdürür:

"..ama diğer bazıları [uygulayanlar] (bir dereceye kadar yemin ettiklerinden) bazı şeyleri yalnızca kendileri bildikleri için, ki, bundan ötürü şüpheye düşme nedenim var, bu nedenledir ki belki de zanaatin tarihinden daha kötü, daha sahte veya tutarsız bir şeye rastlamadım."

Bu, eski moda bir saldırı şekliydi. Okurlarının çoğunun Plot'un bu hamlelerinin sonucunu önemsememesi sürpriz değildi. Hatta, Masonluğun önemsediği eski ve ünlü kökeni, 'üstün kalitedeki kişileri' kapsaması, üyeliğin yararları, karşılıklı dayanışma, yapılan iyi çalışmalar, yapıcılık ve mimarlığa ilişkin saygınlık gibi içeriğindeki her şeye sıcak yaklaştılar. Tüm bunlardan sonra, sonundaki kınama, kendisinin Masonluğa kabul edilmemesine bağlanan saf bir huysuzluk çırpınması, olasılıkla ilgi çekme olarak görüldü.

Görmüş olduğumuz gibi, Masonluk 1660 ile 1688 yıllarını kapsayan dönemde, bir tür Altın Çağ'ın içine girmişti. Kendisini, İngiliz toplumunda büyük bir birleştirici güç olarak Anglikan Kilisesinden bile daha etkili olarak kurumlaştırmıştı. 'Kral

ile halk tabakasının', aristokratlarla esnafın, aydınlarla zanaatkarların bir araya gelerek locanın kutsallığı içerisinde karşılıklı ilgi alanları konusunda söz alabilecekleri bir 'demokratik' forum ortamı yaratmaya başlamıştı bile. Ama bu durum fazla uzun sürmeyecekti. Çeyrek asır içerisinde İngiliz toplumunun başına gelen sarsıntılı bölünmeler Masonluğun da başına gelecekti.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

II. Dundee Vikontu

Yaklaşık 1661 yılında, II. Charles'ın küçük kardeşi York Dükü James, Katolikliğe geçti. Bunu o kadar sessiz bir şekilde yaptı ki, sonucunda hiçbir şiddetli itirazla karşılaşmadı. Ama 1685'te II. Charles öldü ve kardeşi, II. James tahta geçti. Yeni hükümdar derhal, başkalarını kendi dinine çevirtmeye başladı. Cizvitler'e kolaylıklar sağlandı. Yüksek yerlerdeki kişilere din değiştirdikleri takdirde para verme teklifinde bulunuldu. Sivil, adli ve askeri kurumlar katoliklerle dolduruldu. Daha da ötesi, İngiliz Kilisesi'nin başı olarak James, katolik yanlısı piskoposlar atayabiliyor veya isterse piskoposluk görevini boş bırakabiliyordu.

1688'den önce James, her ikisi de protestan olarak yetişmiş Mary ve Anne adlı iki kız babasıydı. Genelde bunlardan birinin James'in varisi olacağı ve İngiltere'nin tekrar protestan egemen-

liği altına gireceği sanılıyordu. Bu düşünce doğrultusunda, James'in katolikliği, nahoş da olsa, geçici olduğu düşünülerek, ama tercihen 40 yıl önce meydana gelmiş travmatik bir tepki ayaklanması olarak tolere ediliyordu.

Ancak 1688'de James'in bir oğlu oldu ve kralın yerine geçme hakkından dolayı kızkardeşlerinin önüne geçeceğinden, İngiltere katolik bir hanedan beklentisiyle karşı karşıya kaldı. Daha da ötesi, üç yıl önce, Fransa'da XIV. Louis, IV. Henri'nin protestanlara dinsel konularda düşünce özgürlüğü bahşeden Nantes Bildirisi'ni geri almıştı. Fransız protestanları aniden, yaklaşık yüzyıl barış içinde yaşadıktan sonra yeniden zulüm ve sürgünlere maruz kaldılar. Aynı baskıların kendi başlarına geleceğinden korkan İngiliz protestanlar da direniş hareketine zorlandılar.

Parlamento ile kral arasında sürtüşmeler arttı. Bunun üzerine James, Anglikan piskoposlar sınıfının, katolikler ve diğer Anglikan Kilisesi'ne mensup olmayan hıristiyanlar için bir tolerans deklarasyonu okumasını talep etti, ama yedi piskopos buna uymadı. Uymayanlar itaatsizliklerinden dolayı kraliyet fermanıyla suçlandılar, ama kralın yetkisini hiçe sayan bir ayrıcalıkla aklandılar. Aynı günde Parlamento tacı James'in hararetli anti-katolik kızı Mary ve kocası Orange Prensi William'a önerdi. Hollandalı prens daveti kabul etti. 5 Kasım 1688'de İngiltere'nin yeni kralı olmak üzere Torbay'de karaya çıktı.

Neyse ki İngiliz topraklarında başka bir iç savaş korkusu görünmüyordu. James savaşmayı seçmedi ve 23 Aralık'ta Fransa'ya sürgüne gönderilmek üzere çekildi. 1689 Martı'nda Fransız askerleri ve askeri danışmanlarıyla İrlanda'da karaya ayak bastı. Burada kendi parlamentosunu topladı ve Tyrconnell Earl'ü Richard Talbot kumandasında bir ordu kurmaya yöneldi.

Tek tük çatışmalar oldu. Londonderry, James'in katolik as-

kerlerince 19 Nisan'da kuşatıldı ve sürdürülen kuşatma 30 Temmuz'da kalktı. Ama bir yıl kadar sonra William ve James'in orduları bir meydan savaşında karşılaştılar, 1 Temmuz 1690'da Boyne Nehri'nde James feci halde bozguna uğratıldı ve Fransa'ya sürekli sürgüne gitti. Destekçileri 12 Temmuz 1691'e kadar bir yıl daha mücadeleye devam ettiler ve Aughrim Savaşı'nda yeniden bozguna uğratıldılar. Parçalanan katolik güçler, Limerick'e geri çekildiler, burada kuşatıldılar ve 3 Ekim'de teslim oldular. Böylece İngiltere'nin 'Şanlı Devrimi' ile birlikte Stuart Hanedanı'nın yönetimi de sona erdi. Olaylar sonucunda tahtından olan James bir tarihçiye göre ' politik beceriksizliğin neredeyse en uç noktalarını gözler önüne sermişti'.[1]

1688'de yaşananlar bir 'devrim' için oldukça uygar sayılırdı. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir askeri darbeden daha çok bir 'devrimdi' ve İngiltere'ye yaraşır kansız bir devrimdi. Buna rağmen İngiliz toplumunu yüzyıl başlarındaki iç savaştan daha dramatik bir şekilde parçalamıştı. 50 yıl içinde ikinci kez bir Stuart hükümdarı tahttan indirilmiş ve bu da hem bireysel hem de toplumsal olarak bir öz arayışına neden olmuştu. Bir kralın kişisel suçu ne olursa olsun, İngiltere'de Stuart monarşisinin, yüzyıl önce İngiltere'nin baş düşmanı Hollanda'nın Orange Hanedanı'nın sahip olmadığı bir meşruluğa, bir doğal şecereye, bir yaradılıştan 'İngilizliğe' sahip olduğuna inanan çok kimse vardı. İskoçya'da eski hükümdarlık hanedanına bağlılık, tüm dinsel soylarının belirlenmesini temel alan bir önceliği teşkil etmekteydi. Doğaldır ki, James'in katolikliği benimsemesi, İrlanda'da toplumun sevgisini kazanmasına neden olmuştu. İngiliz toplumunda yaratılan çatlaklar, öykümüzde yer alan asil İskoç ailelerinden yansımaktaydı. Örneğin Londonderry Kuşatması'nda her iki tarafta da Hamilton'lar vardı. Lord James Sinclair, kim taşırsa taşısın 'taca bağlı' kalırken kardeşi hapisteydi ve

İskoç Muhafız Alayı'nda subay olan oğlu, Boyne Savaşı'nda öldü.

İskoçya'da Stuart olayı özellikle, II. James'in 1688'de İlk Dundee Vikontu olarak atadığı Claverhouse'lu John Grahame tarafından savunuluyordu. Diğer asil İskoç hanedanları gibi, Claverhouse'lu Grahame'lar da Stuart'lar ile kan bağı iddiasındaydılar ve böylelikle Bruce'un soyundan da geliyorlardı; 1413'te Sir William Grahame, Marjorie Bruce ile Stewart Walter'ın büyük torunu olan İskoç Kralı I. James'in kızkardeşiyle evlenmişti. Daha sonra ailenin üyelerinden biri, Guise ve Lorrain menfaatlerinin baş fesatçısı Cardinal Beaton'ın kızıyla evlenmişti. Yine de en önemlisi ailenin tarihi, yetersiz olduğu düşünülen bilgilerden ötürü sınıflandırılmamıştı.[2]

Dundee Vikontu Claverhouse'lu John Grahame 1648'de doğmuştu. 1661'de St. Andrews Üniversitesi'nden master derecesiyle mezun olmuş, iyi eğitimli biriydi. Sonradan hem II. Charles hem de II. James'in hizmetinde bulunacaktı. 1672 ile 1674 yılları arasında Fransa'da Monmouth Dükü ve sonra Marlborough Dükü olan John Churchill ile birlikte gönüllü olarak hizmet etti. 1683'te İngiltere'de Charles ve iki yıl sonra James ile birlikte saraydaydı. 1684'te James kendisine Dudhope Kalesi'nin mülkünü bağışladı ve tanınmış Masonlardan Lord William Cochrane'in kızı Lady Jean Cochrane ile evlendi. 1686'da İngiliz Kraliyet Muhafız Alayı tümgeneralliğine atandı. En yakın dostları arasında simyacı Lindsay'in torunu III. Balcarres Earl'ü Colin Lindsay de bulunmaktaydı.

1689 Nisanı'nda katolik ordularının İrlanda'da bulundukları ve Londonderry'yi kuşattıkları sırada, Claverhouse öncü Stuart güçlerini İskoçya'da toplarken Dundee'de Kral James'in sancağını açtı. 27 Temmuz'da askerleri William'cı komutan tümgeneral Hugh Mackay'in askerleriyle Perth'ten 30 mil uzaklıkta Killiecrankie Geçidi'nde karşılaştı. Ön hazırlık manevralarının

uzun sürmesine rağmen savaşın başlamasıyla bitimi yaklaşık üç dakikalık bir zamana sığdı. Mackay'in askerleri, Claverhouse'un askerlerince bozguna uğratılmadan önce son bir darbe vurmak istediler. Williamcı hattın tam bozulduğu anda Claverhouse zafer kazanmış askerlerinin başında atını dörtnala sürerken, attan düştü ve 125 yıl önce Fransa Kralı II. Henri'nin Gabriel de Mountgomery'nin mızrağıyla vurularak öldürülmesinin sanki bir tekrarı gibi sol gözünden vuruldu. Claverhouse'un ölümüyle İskoçya'da Stuart'lar başsız kaldı. Ordu Dimkeld'e ilerlerken dağılmaya devam etti ve burada bozguna uğradı. Takip eden yılın mayısında Cromdale'de ikinci bir bozgun, İskoçya'da organize direnişe an azından bir nesil boyunca nokta koymuş oldu.

Bir tarihçiye göre 'Killiecrankie Dundee'de kurallara aykırı bir oyunun kurbanının sürekli bir geleneği' vardı.[3] Claverhouse'un savaş alanında ölmediği, Kral William'ın ordusuna katılarak onun adına hareket eden iki adam tarafından karışıklığın ortasında kasten öldürüldüğüne dair kanıtlar bulunmaktadır. Diğer taraftan tehlikeli bir düşmanın katledilmesi, zamanın geleneklerine göre de düşünülmelidir. Burada önemli olan Claverhouse'un bir çarpışmada veya bir caninin elinden öldürülmesi değil, savaş alanında bulunan cesedinin üstünden bir Tapınakçı haçının çıkmasıdır.

İskoç Tapınakçılarının Üstadı

'Ezoterik' tarihçi A. E. Waite'e göre:

"Söylendiğine göre... Dom Calmet'in adı üç önemli durumda karşımıza çıkmaktadır: 1 - Dundee Vikontu John Claverhouse'un İskoçya'daki Tapınakçı Örgütünün Büyük Üstadı olmasında; 2- 27 Temmuz 1689'da Killiecrankie'de düştüğünde üzerinde Tapınakçı haçının bulunmasında: 3- bu haçın Calmet'e

kardeşi tarafından verilmesinde. Eğer bu öykü doğruysa o zaman Şövalye Ramsey'in düşlerine veya gerçeklerine hiç borcu olmayan bir Tapınakçı canlanması veya yaşamının varolduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız demektir. Masonluk ile bağlantılı eski Tapınakçı Örgütü'nün devam ettiğinin ileri sürülmesiyle ilgili elimizde kanıt bulunmuyor... Ama Tapınakçılar'ın büyük haçı Dundee Vikontu'nun üzerinde bulunduysa, tarikatın 1689'da varolduğu veya yeniden dirildiği kesindir.[4]

Waite bunları, bizim burada altını çizdiğimiz ve geçerli hale gelen birçok kanıttan daha önce, 1921'de yazmıştı. Örneğin Waite, İskoç Muhafız Alayı'ndan habersizdi. Aynı zamanda bu geleneklerin korunduğu, entrikalar içeren aile bağları ağından da haberi yoktu. Eğer Claverhouse gerçek Tapınakçı haçı taşıyorduysa, ki bu büyük olasılıkla 1307 öncesine aitti, bu da örgütün halen etkin olduğunun veya yeniden canlandırıldığının bir kanıtıydı. Waite, anlattığı öykünün kaynağını vermemektedir. Bunun için de başka yerlere bakmak gerekir.

Waite'in bahsetmiş olduğu olaydan bir yıl önce, 1920'de İngiltere'nin bir numaralı Masonik Araştırma Locası Quattior Coronati'nin bir dergisinde şöyle bir referans ortaya çıktı :

"1689'da Killiecrankie Savaşı'nda ... Dundee Lordu, İskoç Sttıuart tarafının lideri olarak hayatını kaybetti. Papaz Almet'in tanıklığına göre İskoçya'daki Tapınakçı Örgütü'nün Büyük Üstadı olduğu söylenmektedir.[5]"

Bu açıklama daha önce de, Masonluk araştırmacısı John Yarker'ın 1872'deki bir yazısında da görülmektedir:

"... ve Dom Calmet'ten öğrendiğimize göre, 1689'da Killiecrankie'de katledildiğinde tarikatın haçını taşıyan Dundee Vikontu'nun ardılı olan Mar Lordu, 1715'te İskoç Tapınakçılar'ın Büyük Üstadı'ydı."[6]

Yarker'dan önce öyküye, 1843'te yayımlanan bir kitapçıkta rastlanıldı. Yazarı anonimdi, ama bir olasılık İskoç şair ve akademisyeni W. E. Aytoun'a ait olabilirdi.

"Papaz Calmet'ın tanıklığından, Dundee Vikontluğu'nu elinde tutan David Graham yürekli ve talihsiz kardeşinin taşıdığı tarikatın büyük haçını Killiecrankie Savaşı'nda aldığını anlıyoruz. Papaz, kendisi İskoçya'daki Tapınakçılar'ın Büyük Üstadı'ydı demekteydi.7"

Kritik üç soruyla karşı karşıya kalıyoruz. Yarker'a göre, Claverhouse'un ardılı ve İskoç Tapınakçılarının Büyük Üstadı Mar Lordu kimdi? Öykünün görünürde önemli kaynağı olan Papaz Calmet kimdi? Ölen vikonttan haçı alıp Fransız papaza veren Claverhouse'un şaşırtıcı kardeşi David kimdi?

Mar Earl'ü John Erskine, tanınmış bir Jakobit liderdi. Killiecrankie Savaşı'yla aynı yılda, 1689'da earl oldu. Başlangıçta Stuart'ların amaçlarına karşıydı ve 1705'e kadar krallığın İskoçya Dışişleri Bakanlığı'nı yapmaktaydı. Sonraki 10 yıl boyunca, bağlılıklarını o kadar sık değiştirdi ki 'Bobbing John' takma adıyla anılmaya başladı. 1715'te yine de kendisini sürgündeki Stuart'lara bağladı ve aynı yılda ayaklanmada onların yanında yer aldı. Ayaklanmanın bastırılmasıyla mülklerini kaybetti ve II. James ile birlikte Roma'ya sürgüne gitti. 1721'de Stuart'ların Fransa'daki büyükelçisi anlamında 'Fransa Sarayı'na Jakobit Bakan olarak atandı'. Paris'te, ileride göreceğimiz gibi XVIII. yüzyıl Masonluğunun en önemli ismi olan Şövalye Ramsey ile yakın dostluk kurdu.

Papaz Augustin Calmet, çağının en tanınmış ve saygın tarihçilerinden ve bilginlerinden, özellikle de yabancı dile olan yeteneğiyle bilinen biriydi. 1672'de doğan Calmet, 1688'de 16 yaşındayken Benedikten keşişi oldu. 1704'te Rhein'ın Fransız tarafında, Mimster Manastırı'nda önemli bir görev aldı. 1718'de

Nancy'deki St. Leopold Manastırı'nın başrahibi, 1728'de de Senones Manastırı başrahibi oldu ve 1757'de burada öldü. Ciltler dolusu çalışmaları vardır. Bu çalışmalar, hem Eski Ahit hem de Yeni Ahit üzerine eleştirileri, İncil'in yekpare tarihçesini, Lorraine'deki kilisenin tarihi, Cardinal Fleury'nin saygın yapıtlarından 'Eklektik Tarihi'ne önsözü ve tüm ulvi çalışmalarının dışına çıktığı vampirler üzerine standart bir metni içermektedir. Calmet'in yayımlanmış mektuplarından, Mayıs 1706 ile Temmuz 1715 yılları arasında Paris'te yaşadığı ve sürgündeki Jakobitler'in çevresinde dolaşmakta olduğu ortaya çıkmaktadır.[8]

Claverhouse'un küçük kardeşi David Grahame'in izini sürmek epeyce zordur. Killiecrankie'deki savaşta çarpıştığı, sağ olarak kurtulduğu ve ancak üç ay sonra tutuklandığı bilinmektedir. Yine de 1690'da nasıl olduysa kendisini tutuklayanlardan kurtulmayı başardı ve sonra II. James'in, kendisine daha önce ağabeyinin sahip olduğu Dundee Vikontluğu unvanını verdiği Fransa'da ortaya çıktı. Dundee Vikontu olarak Haziran 1692'de tümgeneral Buchan ve Canon'ın emirleri altında Dunkerque'te hizmet veren İskoç Tugayı'nın kayıtlarında yer almaktadır. Listedeki diğer subaylar arasında Sir Hector Maclean'in babası Sir Alexander Maclean, VI. Wigtoun Earl'ü James Galloway, III. Duukeld Baronu ve IV. Dunfermline Earl'ü James Seton da bulunmaktadır. Bunların sonuncusu Claverhouse'a özellikle çok yakın olan, Killiecrankie'de süvarilerine kumanda eden ve Claverhouse'un cesedini savaş alanından gizlice alarak gömülmesini sağlayan kişidir.

David Grahame, 1693 tarihli Fransız ordusunun başka bir kaydında da ortaya çıkmaktadır. Kendisi hakkında bilinen en son bilgi, 1696'da yayımlanan bir anti Jacobit broşürde görülmektedir. Bu broşüre göre, kendisine ve diğer sürgündekilere Fransız ordusunda önemli görevler verilmiştir. Bundan sonra

David Grahame tarihin sayfalarından silinip gitmiştir. Bir tarihçi, 'III. Vikont olması nedeniyle önemli birisi olması gerektiğinden bu kayboluş cidden önemlidir' diye gözlemler.[9] Fransız ordusunun Tarihçe Servisi ile ilişkiye geçtiğimizde, General Robert Bassac, David Grahame isminde birisiyle ilgili hiçbir referans bulamadığını bildirmekle beraber, yine de şöyle bir şey bulduğunu söyledi:

".. 1747'de D'Oilvy [Airlie Earl'ü Ogilvie] alayında subay olarak Dundee Vikontu Graham adı geçmektedir. Bu alay Airley Kontu David tarafından kurulmuş ve Culloden'de bozguna uğratılan askerlerin geri kalanından oluşturulmuştu. Belki de oğlu veya kuzeniydi.[10]"

1692'de Dimkerque'te konuşlandırılan İskoç Tugayı, David Grahame'in yazgısına ek bir ipucu vermektedir. O yılın mayıs ayında :

"... İskoç subaylar, Fransız filosunun kaybedilmesiyle Kral James'in yenilenmesinin bir müddet için geriye bırakılmasını, garnizonda hiçbir görev yapmadan ödeneklerinin tamamını aldıklarından Fransa Kralı'na yük olduklarını göz önüne alarak alçakgönüllülükle Kral James'e ricada bulunarak kendilerini özel bir gözcü birimine indirgemesini ve aralarından seçecekleri subayların bu birliğe komuta etmelerini istemiş olabilirler."[11]

Birlik, buna göre yeniden kurulmuştu. Subaylarının listesi iki Montgomery ve bir Hamilton içermekteydi. Başlangıçta Fransa'nın güneyine, sonra 1693'te Munster Manastırı'ndan pek uzakta olmayan Alsace'a gönderilmişlerdi. 1697'de yine bu manastırın civarında savaş vermekteydiler ki, 1704'te Papaz Calmet burada 'başrahiplik' görevine atanmıştı. Dolayısıyla Calmet'in Grahame ile ilişki kurabileceği iki yer söz konusudur. Bunlardan birincisi 1693 ile 1706 yılları arasında Alsace'dadır. İkincisi ise Mayıs 1706'dan sonra Calmet'in Jacobit çevrelerle içli dışlı olduğu Paris'tedir.

Verilen bu bilgilerin ışığında, öyküye tekrar bir göz atmak gerekir. Kısaca özetlersek:

1- Dundee Vikontu John Claverhouse, İskoçya'da en azından 1689'a kadar uyumlu bir şekilde varlığını sürdürmüş olan bir tür Tapınakçı veya yeni-Tapınakçı kurumunun Büyük Üstadı'ydı.

2- Killiecrankie'de Claverhouse'un ölümünü takiben, Mar Earl'ü tarafından Büyük Üstatlığa getirilmişti.

Claverhouse'un cesedi Killiecranki'de savaş alanında bulunduğunda, üzerinde 1307 öncesine ait 'tarikatın büyük haçı' diye adlandırılan bir tür özgün Tapınakçı regalyası taşıyordu.

Bu nişan kardeşi David'in eline geçmiş ve sonra Papaz Calmet tarafından açıklanmıştı.

Eğer özetlenen öykü doğruysa, o zaman, XVI. yüzyılda topraklarının Sir James Sandilands tarafından yasadışı yollardan ele geçirilmesinden sonra ve ele geçmez David Seton'ın örgütü etrafında yeniden toplamasından bu yana, Tapınakçı varlığının en önemli kanıtını içermektedir.

Yine de öykü bazı başka soruları da içermektedir. Eğer İskoç Tapınakçılar gerçekten Stuart amaçlarına katıldıysalar, o zaman neden zamanında İngiliz Parlamentosu'nu destekleyip, 1715'e kadar katı bir Jacobit olmadığı görülen Claverhouse, Mar Earl'ü tarafından Büyük Üstadlığa getirildi? Ve eğer Tapınak regalyası gerçekten bu kadar önemliyse, neden –her kim idiyse– sonraki Büyük Üstad'a geçmedi de bir Fransız papaz, tarihçi ve bilgine geçti? Bu soruları cevaplayabilmek için hipotez ve spekülasyonlara başvurmak gerekir. Eğer Claverhouse'un Tapınakçı haçı öyküsü tamamen uydurulduysa o zaman büyük bir olasılıkla her tür çelişkiyi içinde barındırmayacaktı.

Öykünün ortaya koyduğu sorular ne olursa olsun, her halükârda öykü akla yatkın görülmektedir. Papaz Calmet'ın eline

böyle bir öyküyü uydurmakla bir şey geçmeyecekti, belki yalnızca onu kullanmak isteyebilirdi; amacı buysa yapabileceğinden fazlasını da yapabilirdi. Daha da ötesi Calmet, güvenilir bir tanık olarak kabul edilmektedir. Eğer Claverhouse, gerçekten bir haça veya Tapınakçı kökenli başka bir regalyaya sahip idiyse, büyük bir olasılıkla bu kardeşinin eline geçmişti; ve kardeşi de görmüş olduğumuz gibi onu bir Fransız papaza vermek için yeterli fırsata sahipti. Böyle özgün bir Tapınakçı regalyasının halen varolması, olağandışı değildir. İskoçya'da özenle ve sevgiyle korunan buna benzer eşyaları, biz şahsen gördük ve elimize aldık. Örneğin, tarikatın 1156 yılı öncesine ait özgün kurallarını gördük ve elimize aldık.

Ama Claverhouse'un Tapınakçı haçı öyküsünü destekleyecek önemli bir başka delil daha vardı. Görmüş olduğumuz gibi, atanmış yöneticisi James Sandilands'ın, kendi bağımsız mülkiyetine çevirmeyi tasarladığı İskoçya'daki tarikat mirası St. John Örgütü içinde 1564 yılına kadar el sürülmeden varolmuştu. XV. yüzyılda Claverhouse'un atası Robert Grahame, Dundee Valisi'nin kızıyla evlenmişti. Bu evlilikle Sir James'in dedesi John Sandilands'ın kayınbiraderi olmuştu. Böylece Grahame ve Sandilands aileleri birleşmiş olduğundan birinin elinde olan bir eşya diğerinin eline geçmiş olabilirdi.

ON İKİNCİ BÖLÜM

12. Büyük Locanın Gelişimi

Masonluğun, İskoçya'da gelişimi göz önüne alınarak, eski Tapınakçı mirası ve Tapınakçı geleneklerine ne kadar borçlu olduğunu söylemek oldukça zordur. XVIII. yüzyılın hemen başlarında aralarındaki bağ her ne idiyse uzun bir zaman kayıptı ve yeni bir halka da henüz kesinlikle ortaya çıkmamıştı. Masonluk, henüz açıkça bir Tapınakçı kökü iddiasını ortaya koyamamıştı Claverhouse ve kardeşinin birer Mason olduğu görünmekte ise de, Mason olduklarını onaylayacak bir belge yoktu. Eğer bir Tapınakçı haçı gerçekten Claverhouse'dan kardeşine ve sonra da Papaz Calmet'a geçmişse bu bir tür Tapınakçı varlığını kanıtlar, ama Masonluk ile doğrudan bağlantıyı kurmaz. Tarikatın varlığı yeniden su üstüne çıktığı sıralarda ileride göreceğimiz gibi Masonluk, Fransa'da İngiliz ilişkilerinde fazlaca merkezi bir rol oynama noktasına gelmişti.

William ve Mary'nin gayretleriyle protestanik İngiltere'de egemenliğini yeniden kazandı. Parlamento'nun bugün de yürürlükte olan bir kararıyla, bir katolikle evli bulunanlar da dahil tüm katoliklerin tahta çıkması önlendi. Böylelikle 1688 Devrimi'ni hızlandıran şartların yinelenmesi önlenmiş oldu.

Karısının ölümünden sekiz yıl sonra 1702'de William Orange öldü. Yerine baldızı ve II. James'in küçük kızı Kraliçe Anne geçti. Sırasıyla onun yerine 1714'te Elizabeth Stuart ve Friedrich'in torunu Rheein'ın Palatine Kontu I. George geçti. 1727'de George öldüğünde taht 1760'a kadar hüküm süren torunu II. George'un oldu. William'ın 1688'de tahta çıkışını takip eden 60 yıl boyunca sürgündeki Stuart'lar kaybettikleri krallığı yeniden kazanma düşlerine azimle sarıldılar. Tahttan indirilen II. James, 1701'de öldü ve yerine 'Old Pretender' (krallık tahtında hak iddia eden yaşlı sahtekâr) diye adlandırılan oğlu II. James geçti. II. James'in yerine de hak talep eden oğlu 'Young Pretender' (krallık tahtında hak iddia eden genç sahtekar), 'Bonnie Prince Charlie' diye adlandırılan Charles Edward tahta oturdu. Bu üç sürgündeki hükümdarın yönetiminde Kıta Avrupası'ndaki Jakobit çevreler politik entrikalarda ve komplolarda fesat yuvası olarak kalacaklardı. Ama yine de etkisiz oldular. 1708'de ve Fransız gemileriyle taşınan Fransız askerleriyle destekli, önceden tasarlanmış İskoçya'yı Stuart'ların istilası monte edildi. Fransa ve İspanya'ya karşı Avusturya'ya ve Birleşik Eyaletleri ile aynı sınıfta çarpışan İngiltere'nin, bu tehlikeye karşı koyacak gücü yoktu. Jakobit duraksama ve Fransa'nın kayıtsızlığı gibi ardarda gelen şanssızlıklara rağmen istila başarıya ulaşmış gibi gözüküyordu. Sonuçta tüm tasarı çöktü, ama yedi yıl sonra 1715'te daha önce görmüş olduğumuz gibi Tapınakçılar'ın Büyük Üstadı Claverhouse'un yerine geçen Mar Earl'ü önderliğinde İskoçya, büyük çapta bir ayaklanmaya kalkıştı. Ayaklanmaya katılanlar arasın-

da bu nedenle unvanı alınan ve earl'lüğü geçerliliğini yitiren bu arada kendisi de ölüme mahkûm edilen Winton Earl'ü Lord George Seton da vardı. 1716'da Londra Kulesi'nden kaçtı ve Fransa'da sürgündeki krallık tahtında hak iddia eden Stuart'lara katıldı. Jakobit olaylarında yaşamının sonuna kadar etkinlik gösterdi ve 1736 yılında Roma'daki önemli bir Jakobit Mason Locası'na Üstadı Muhterem oldu.[1] Ayaklanma hatırı sayılır bir bedelle bastırıldı ve sürgündeki Stuart'lar bir otuz yıl daha tehlike altında kaldılar. Yalnızca istiladan ve 1745-1746'da büyük çaptaki askeri operasyonlardan sonra bu tehlike uzaklaşacaktı.

1688 Devrimi, en azından İnsan Hakları Beyannamesi de dahil olmak üzere birçok çağdaş reformu da beraberinde getirdi. Ancak İngiliz toplumunu böldü. Bu, sadece ülkeden toptan kaçan ve ülkeyi tümüyle rakiplerine bırakan Stuart'ları destekleyenlerin meselesi değildi.' Diğer yönden Stuart'ların çıkarları, İngiliz ilişkilerinde temsil edilmeye devam etti. Hiçbir Stuart taraftarı güç yaptırımına yeltenmedi. Hiçbiri Parlamento'yu hiçe saymaya da kalkışmadı. Çoğu bağlılıklarına rağmen, William ve Mary, Anne ve Hannover hanedanlığına vicdan sahibi sivil hizmetkârlar olarak hizmet ettiler. Böyle bir olay, Sir Isaac Newton ile ilgilidir. William ve Mary ve de Anne oldukça popüler hükümdarlarıyken, Hannover Hanedanlığı'nın hükümdarları böyle değildi; ve İngiltere'de birçok kişi alenen, nefret edilen Alman hükümdarlarına karşı veriştiriyor ve ülkenin gerçek hanedanı olarak gördükleri Stuart'ların dönüşünü kışkırtıyorlardı.

Günümüz Muhafazakâr Partisi'nin kuruluşu bu Stuart sempatizanlarının girişimiyle oldu. Erken XVIII. yüzyıl Muhafazakârları 1670'li yılların sonunda eski iç savaş öncesi şövalye sınıfından doğmuştu. Çoğu, meyledenlerden veya Anglo-Katoliklerdendi. Çoğu toprak sahibiydi ve gücün toprak sahibi orta tabakanın elinde toplanmasını istiyordu. Gerçekte tümü de, Stu-

art'ların tahta olan kalıtsal haklarında ısrar ederek taca Parlamento'nun üstünde değer veriyordu.

Whig* lâkaplı karşıtları da 1670'lerde üne kavuşmuştu. Whig'ler çoğunlukla yeni konsolidite tüccarlar ve profesyonel sınıftan oluşuyordu ve ticarette, endüstride, finans, bankacılık ve orduda etkin kişilerdi. Dinsel çeşitlilikleri teşvik eden Whig'lerin arasında birçoğu Anglikan Kilisesi'ne mensup olmayan hıristiyan ve özgür düşünceli kimseler vardı. Parlamento'nun gücünü tacın üstünde görüyor ve yüceltiyorlardı. Swift'in söylediği gibi, "Parayı elinde tutanların çıkarlarını, toprağı elinde tutanlara tercih ediyorlardı."[2] 'Püriten çalışma etiğine' üstü kapalı veya açıkça bağlı olarak, önderliğini ilk önce ticari, daha sonra da Sanayi Devrimi'nde İngiliz tarihini yönlendirecek ve parayı en üstün değer olarak resmileştirecek zafer kazanmışçasına ortaya çıkan orta sınıfı temsil ediyorlardı. Hannover'lilere özel bir sevgileri yoktu, ama Alman hükümdarlara, kendi başarılı gelişimlerinin karşılığı olarak tolerans göstermeye hazırlanmaktaydılar.

İngiliz toplumundaki çatlaklar Masonluğa da yansıyacaktı. Günümüze kadar gelen kayıtlara göre Masonluk 1688 Devrimi'nden sonra görünürde önceden olduğu gibi devam etti. Localar, yalnızca toplanmakla kalmayıp, aynı zamanda çoğalmaya da başladı. Birçok eski locanın üyeleri veya yeni localaların kıdemli üyeleri Stuart'çı veya Muhafazakâr'lardı. Bu noktada, Masonluğun Jakobit ispiyonal, fesatçılık veya propagandaya araç olarak hizmet ettiğine dair kanıt yoktur. İngiltere'deki localaların çoğu, politikadan uzak durmaya dikkat etmiş ya da dikkat etmeye çalışmıştır. Kaçınılmaz bir biçimde ne kadar çok Whig

* Whig: İngiltere'de aynı adı taşıyan ve monarşi otoritesiyle Anglikanizm'in ayrıcalıklarına karşı Parlamento'nun ve Protestan mezheplerinin haklarını savunan parti ve üyesi.

ün kazandıkça ve ülkenin sosyal ve ticari yaşamında önemli yerlere gelmeye başladıkça, Masonluğun üzerine kendi Hannover'ci damgalarını vurarak kendilerine localarda yer buldular.

Görmüş olduğumuz gibi, yine de Masonluk başlangıcından beri içinden çıkılmaz biçimde Stuart'lar ile bağlantılıdır. XVII. yüzyıl boyunca Masonlardan yalnızca 'krala bağlı kalmaları' istenmemiş, aynı zamanda etkin olan suikastçılara karşı bilgi vermeleri ve ortaya çıkartılmaları da istenmiş, böyle gerçekte Stuart'ların yönetimsel araçları ve makineleri haline gelmişlerdir. Bu gibi bağlılıklar içten gelmekteydi. Bu bakımdan Masonluğun ana itici gücüni Stuart çizgisine bağlı kalması, bu çizgiyi sürgünde de sürdürmesi ve dışarıda İngiltere'deki daha sonraki çıkarları için çalışması pek de şaşırtıcı değildi. XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde, Mason locaları Whig veya Muhafazakâr Hannover'ci veya Jakobit'ti; ama kurumun tarihini ve mirasını daha çok sahiplenenler İngiltere'de Muhafazakârlar ve yurtdışında da Jakobitler'di. Diğer gelişmeler olurken kurumun ana görüş ve eğilimini de bunlar yarattılar.

İngiltere'de Wharton Dükü gibi saygın Masonlar, iddia edildiği gibi Jakobit yurtdışında ise General James Keith, Winton Earl'ü Alexander Seton ve Derwentwater Earl'leri James ve küçük kardeşi Charles Radclyffe hem Masondular hem de Masonluğun Avrupa'da yayılmasında aracı oldular. 1745 Ayaklanması'nın bastırılmasından sonra, tanınmış çok sayıda Mason Jakobit amaca hizmet ettiklerinden ölüm cezasına çarptırılmışlardı. Bunların arasında evvelden Fransız Masonluğunun Büyük Üstadı olan Derwentwater ve İskoç Masonluğunda Büyük Üstatlık yapmış olan Kilmarnock ve Cromarty earl'leri de vardı. Yalnızca Cromarty Earl'ü Londra Kulesi'nden kaçmıştı.

Bir tarihçiye göre:

Böyle bir soru olmamakla birlikte "Jakobitler'in Masonluğun gelişiminde çok önemli etkileri oldu. Öyle bir gelişim ki, sonraki tanıklar Masonluğu da bir Jakobit fesat yuvası olarak tanımlayacaktır."[3]

Jakobitler'in Masonluğun gelişiminde önemli bir etkileri olduğu bizce de tartışılabilir. Jakobitlerin en azından başlangıçta baş koruyucuları ve yayıcıları olduğu da tartışılabilir. İngiliz Masonluğunun başkangıç noktalarından olan Büyük Loca 1717'de kuruldu ve süregelmiş olan gerçek Jakobit tekeli kırmak için büyük bölümüyle Whig veya Hannoverci teşebbüsle kurulmuştu.

İngiliz Masonluğunun Merkezileştirilmesi

İngiltere Büyük Locası, Tapınakçılar'ca kutsal sayılan Yahya Peygamberi anma günü olan 24 Haziran 1717'de kuruldu. Başlangıçta Londra'da dört loca vardı. Bir bildirgeyle merkezileşmenin ilk adımı olarak tek bir kuruluş içinde bir araya gelerek, yönetimsel organı olacak bir Büyük Loca'nın çatısı altında toplanmayı kararlaştırdılar. Locaların sayısını ivedilikle artırdılar ve 1723 yılında özgün dört loca 52 sayısına ulaştı.[4]

Locaların birleşerek Büyük Loca'yı kurmaları, şaşırtıcı derecede nazik veya samimiyetsiz bir şekilde gerçekleşmiştir. Bir yazara göre birleşme 'Birkaç Londra locasının sosyal nedenlerle bir araya gelmesi gereksiminin sonucu oldu.[5] Diğer bir yazara göreyse, o dönem bazı dernek ve kulüpler için genel bir coşku ortamıydı ve İngiliz Masonluğunun yayılma ve çoğalması da bu coşku ortamının bir sonucuydu. Ancak, çeşitli yemek yenilen ve içki içilen kulüpler veya yeni filizlenen antikacılık, bibliyografyacılık veya bilimsel çalışmalar yapan dernekler arasında merkezileşmeye doğru bir hareketlenme görülmemekteydi. Özellik-

le Masonluk'ta üzerinde önemle durulan nokta, yalnızca çoğalma değil, daha da önemlisi merkezileşmedir. Örneğin, 1723'te Büyük Loca'yı oluşturan 52 locanın en azından 26'sı, Büyük Loca'nın kuruluşu olan 1717'den öncesine uzanmaktadır. Diğer bir deyişle, tarih kayıtlarına geçişleri çoğalmalarının sonucu değil ama merkezileşmeye hazır olmalarındandır.

Bir Masonik tarihçi olan J.R. Clarke, 1967'deki bir yazısında, "Zannedersem, 1717'de işbirliği için çok daha ciddi bir neden vardı ve bu da ülkenin politik durumundan dolayı duyulan bir gereksinimdi" demektedir.[6] Clarke, bu yazısında, Büyük Loca'nın açılış töreni toplantısında Hannover Hanedanlığı yanlılarının Kral George'un onuruna kadeh kaldırmaları, bağlılık şarkıları söylemeleri gibi coşkulu gösteriler yaptıklarını vurgulamaktadır. Clarke yazısına, 'böyle abartılı yurtsever tutkular sergilenmesi Masonlar'ın yalnızca Jakobit olmadıklarını da göstermekteydi" diyerek son verir. Böyle olduklarını şüpheye düşürecek bir neden de yoktu zaten.

Tarihçiler bugün, 1715 İskoç Ayaklanması ve 1717'de Büyük Loca'nın kurulmasını aralarında iki yıl olan ayrı olaylar şeklinde düşünmek eğilimindedirler. 1715 Ayaklanması, 1716 Şubatı'nda Lord Kenmuir ve James Derwentwater'ın idamlarına kadar tamamen bastırılamamış ve Büyük Loca'yı oluşturacak birleşme planları 1716 yılından önceki yaz veya sonbahar aylarında yapılmıştı.[7] İskoç Ayaklanması ve Büyük Loca'nın kurulması arasındaki zaman bu nedenle iki yıl değil, yalnızca altı veya sekiz aydı. Bu bakımdan berikisi arasında açıkça nedensel bir ilişki ortaya çıkacaktı. Bu, sanki, Masonluğun Jakobit rakiplerine karşı Hannover Hanedanı yanlısı güçlü bir merkez oluşturma isteğiydi. Belki de Kral George zamanının ilk günlerindeki serbest piyasa ruhunda bir rekabet ortamı yaratılması düşünülmüştü.

Bu Masonik 'derecelerin' veya inisiyasyonun basamakları denilebilecek olgunun komplike ve tartışmalı oluşunda açıkça

görülmektedir. Masonluk bugün üç simgesel derece ve belli sayıda 'yüksek derecelere' ayrılmıştır. 'Çırak', 'Kalfa' ve 'Üstatlık'tan oluşan üç simgesel derece İngiltere Birleşik Büyük Locası'nca uygulanmaktayken yüksek dereceler uygulanmamaktadır. Yüksek dereceler 'Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti Süprem Konseyi' veya 'Royal Arch Grand Chapter'ı gibi Masonik örgütlerce uygulanmaktadır. Bugün İngiliz Masonlarının çoğu Büyük Loca'ya bağlı simgesel derecelerde çalışmakta, daha sonra da kendi seçimleriyle çeşitli yüksek derecelere devam etmektedir. Bir benzetmeyle bir talebenin üniversitede İngiliz edebiyatı masteri yaptıktan sonra başka bir üniversiteye devam ederek burada da Fransız veya Alman edebiyatı üzerine master yapması gibi diyebiliriz. XVIII. yüzyıl ortalarının başlarında yine de buna izin verilmiyordu. Kuşku duyulan, tahta bağlılığını istemeyen çağının İngiliz Masonu için yalnızca Büyük Loca'nın simgesel dereceleri geçerliydi. Hemen hemen Jakobitler'in tekelinde olan 'yüksek dereceler' ise geçerli değildi ve bu gibi 'yüksek dereceleri' veren Masonik yetkililer ya şüpheli ya da hain olarak kabul ediliyordu. Konuyla ilgili tartışmalar halen sürmekteyse de bugün 'yüksek dereceler' diye adlandırılan derecelerin kökeni yalnızca Jakobit Masonluğa dayanmayıp, tamamıyla orada olduğu bugün geniş ölçüde bilinmektedir. Diğer bir deyişle 'yüksek dereceler' daha sonra bulunmayıp, bir 'efsane, gelenek ve geniş değerdeki simgesellik birikiminin' birleşmesinden oluşmuştur, ki 1717'de kurulan Büyük Loca da bunun yalnızca bir porsiyonunu seçmiştir.[8] Bir Masonik tarihçiye göre:

"...bizim Jakobit kardeşlerimizin yaptığı, aynı birikimden başka porsiyonlar alıp, bunları, kendileri için kutsal saydıkları amaca tamamen uygun gördükleri bir şekilde adapte etmiş olmalarıdır. ...Amaç... yok olmuştur, ama derecelerin birçoğu tüm politik kurumlardan arındırılmış olarak devam etmektedir.[9]

Diğer bir deyişle, 'yüksek dereceler' ya Büyük Loca'ca bilinmeyen veya Büyük Loca'da olmayan Masonik ritüel, gelenek ve tarihçeden görüntüleri kapsamaktadır ya da Büyük Loca için bunları barındırmak politik bir hevesti. Bunun için de bunlar benimsenmedi. Yine de 1745'ten sonra Stuart'ların tamamen ve kesinlikle bir tehdit olmaktan çıkmaları ve Hannover Hanedanı'nın tahta egemen olmasının güven altına alınmasıyla, Büyük Loca istemese de 'yüksek dereceleri' tanımaya başladı. Doğrusu 'yüksek dereceleri'nin belli başlı yönleri, potansiyel olan tartışmalı öğelerinden arındırılarak, Büyük Loca'nın kendi sistemi içinde genişlemesine uygulanmış ve birleştirilmiştir. Bunun dışında, birbirine eşit ve rakip alternatif bir Büyük Loca ile birleşmenin gereği olarak sonuçta 1813'te Birleşik Büyük Loca doğmuş oldu.[10]

Bugün İngiliz Masonluğu'nun tarihçesinin büyük bir kısmı Birleşik Büyük Loca'nın himayesi altında çalışan bilim adamları tarafından yazılmıştır. Bunlar Jakobit Masonluğu temsil etmekte ve 'yüksek dereceler'in üremesini, ana eğilimden sapanlar kendileri olmalarına rağmen 'bölücülük' ve 'sapkınlık' olarak görmektedirler. Tarihsel şartlar ve şartların değişmesiyle, Jakobit Masonluğunun görünürde özgün ana eğilimi, Büyük Loca'nın da sapkınlığı oluşturmasıyla sonuçta kendisi ana eğilim haline gelmiştir. Unutmamak gerekir ki İsa'nın kendi özgün öğretilerinden ayrılık ve sapkınlık olan Hıristiyanlığın kökleri ve içindeki Paulus'cu düşünce süreci, bu öğretilerin yerini almış ve yeni Ortodoksluğu meydana getirmişken, bu öğretilerin ana kaynağı olan Nazaryen düşünce bir tür sapkınlık olarak adlandırılmıştır.

Paulus'cu düşünce gibi ana eğilimin yerini almış ve kendisi ana eğilim olmuştur. Ama her zaman işler kolay olmamıştır ve yetkili bilim adamlarının gözünde karşı tarafa ödün verme

şüphelerinin devam etmesine neden olmuştur. Bir Masonik tarihçinin gözlemlediği gibi 'Dönemin Mason derneğinin üyesi olmak isteyen biri, aynı zamanda bir Jakobit olduğu şüphesini çağrıştıracaktı..."[11]

İngiliz Masonluğu'nun Etkisi

1722'de Büyük Loca'nın Büyük Üstadı olan Wharton Dükü gerek toplumsal gerekse resmi güveni cesaretlendirmek için pek fazla bir şey yapamamıştır. Kendisi pek şatafatlı bir Jakobit de değildi. Üç yıl önce kurulan ve St. James'in yanındaki Greyhound Tavernası'nda toplanmakta olan meşhur Cehennem Ateşi Kulübü'nün kurucularındandı. Bu girişimde, yakında Masonluğun seçkin isimlerinden biri olacak Lichfield Earl'ü George Lee ile birlikte oldu. George Lee'nin babası Boyne Savaşı'nda Stuart'lar için çarpışırken öldü. Annesi Charlotte Fitzroy da II. Charles'ın gayri meşru kızıydı. Lee'nin kendisi böylelikle Stuart kanından gelmekte, her ikisi de birbirinin ardından Derwentwater Earl'ü olan II. Charles'ın gayri meşru torunları James ve Charles Radclyffe'in de kuzeniydi. Şüphesiz kendisi de Jakobit olaylarda aktif rol alınıştı. 1716'da çevirdiği dolaplarla 1715 Ayaklanması'nda hapsedilen Charles Radclyffe ve 13 kişinin Newgate Hapisanesi'nden kaçışlarını gerçekleştirmişti. James Radclyffe ise zaten idam edilmişti.

Yetkililerin ciddi önlemler alacağını öngörmek için kâhin olmaya gerek yoktu. 1721'de 'bazı kepaze kulüp ve derneklere' karşı bir bildiri yayınlandı. Cehennem Ateşi Kulübü geçici olarak kapatıldı. Bu gelişmeden tedirgin olan Büyük Loca, kendilerinin güvende olup olmadıklarını sağlama bağlama gereği duydu. 1722'de:

"... Hür Masonlar Cemiyeti'nden seçkin bir organ... Lord Vikont Townsend [Başbakan Robert Walpole'un kayınbiraderi].. Yasalarının zorlamasıyla lordluğuna delaleten yaz ortası olmasına rağmen gelenek olan yıllık bir genel kurul yapmak istemektedirler. Bu toplantıya yönetim katılmayacaktır, zira hepsi de Majesteleri'nin insanlarına ve hükümetine iyi duygular beslemektedir. Lordları bu imayı çok nazik bir şekilde kabul etmiş ve onlara hükümetin bu konuda anlayışlı davranacaklarını beklediklerini, zira kurumun kadim gizlerinden başka bir şey yapmadıkları, ki bunun doğasının zaten zararsız olduğu, çünkü 'İnsanoğlu kötülükleri benimsendikçe hiç kimse onları ağzından kaçırmaz' demiştir."[12]

Yine de Wharton'ın kendisinin Büyük Üstat olarak seçilmesini ayarladığı, düzensizlik yükümlülüklerine rağmen 1722 Genel Kurulu'dur. Daha sonra 'Masonluğu Jakobitler'e tutsak etmek' ile itham edilmişti.[13] Takip eden yıl Hannover yanlısı Dalkeith Earl'ünün yerine geçmiş ve ansızın 'hiçbir tören yapılmaksızın' bırakmıştır.[14] Eğer döneminin Büyük Üstatlığı veya kendisinden önceki Büyük Üstatlıklar ile ilgili tutanaklar var idiyse, bunlar kaybolmuştur. Resmi olarak Büyük Loca tutanakları Dalkeith'in Büyük Üstatlığı ile 25 Kasım 1723'te başlamaktadır.

1722 Eylülü'nde Londra'da kışkırtılarak başlatılan –hırslı olmakla birlikte olgunlaşmamış– bir Jakobit suikast gerçekleşti. Londra Kulesi ele geçirildi ve asiler Fransa'dan gelen bir istilacı birlikle birleşene kadar da sürdü. Bu suikast girişimine bulaşanların arasında Kraliçe Anne'in eski kraliyet fizikçisi seçkin Masonlar'dan biri olan Dr. John Arbuthnot da bulunmaktaydı. Arbuthnot'ın yakın dostları arasında diğer ünlü Masonlar da vardı. Bunlardan biri Pope, diğeri ise suikast planında bulunmayan ve suikasta karıştığı takdirde lekeleneceğinden korkan Swift'ti. Eylül suikasti, sene başlarında itibar edilmeye çabalayan ve bu

itibarı güvence altına almak istediğini bildiren Büyük Loca'nın itibarını sarsmadı.

1723'te sanki politik etkinliklerin yeniden başlayacağı şüphesini gündeme getirecek gibi görünen James Anderson'ın meşhur 'Yasaları' ortaya çıktı. St. James'deki İskoç Kilisesi'nin papazlarından biri ve Hannover Hanedanlığı'nın sadık yanlısı Buchan Earl'ünün vaizi olan James Anderson, kurumun temel direklerinden olan Queensborough Dükü, Richmond Dükü, Lord Paisley ve 1725 yılında katılan Newton'un dostu John Desaguliers'in de dahil olduğu oldukça etkin Horn Locası'nın bir üyesiydi.[15] Bu gibi güvenilir kişilerle olan bağlantıları Anderson'dan kuşku duyulmamasını sağlıyordu. Keza 1712'de tanrıya yakarıcı ve Kraliçe Anne'i övücü bazı şiddetli anti-katolik vaazlar verdi:

"... Protestan reformlu dine devam edecekler arasında ortak düşmanlarımızın boş ümitlerini hayal kırıklığına uğratacak ve Hannover Hanedanlığı ile aynı silsilede tahtın protestan ardıllığını güven altına alacaktır..."[16]

Daha sonra 1732'de Anderson, başka bir Hannover yanlısı çalışmayı, 'Kraliyet Soyağacı'nı yayınladı. Onaylayanlar arasında Dalkeith Earl'ü, Abercorn Earl'ü, Albay (daha sonra general) Sir John Ligonier, Albay John Pitt, Dr. John Arbuthnot, John Desaguliers ve Sir Robert Walpole da bulunmaktaydı.

Anderson'un 'Yasaları' gerçekten İngiliz Masonluğunun İncil'i haline geldi. Büyük Loca'nın bugün alışılmış basit ilkelerini ifade etmekteydi. Tüm belirsizliğine rağmen birinci madde, bugüne bir tartışma, yorum ve çekişme konusu olarak gelmiştir. Geçmişte Masonlar, Tanrı ve İngiltere Kilisesi'ne bağlılıklarını bildirmekle yükümlüydüler, ama Anderson, "Özel kanılarının kendilerine bırakılarak tüm insanların üzerinde uyuştukları bir dine uymaları daha uygun görülmektedir..." diye yazıyordu.[17]

İkinci maddede açıkça: "Bir Mason... Ulusun barış ve gönencine aykırı bir entrikaya karışmayacak" deniyordu.[18] Altıncı maddeye göre ise, locada din ve politikayla ilgili tartışmaların yapılması onanmamaktaydı.

Anderson'ın 'Yasaları' tüm kuşkuları tamamen yatıştırmadı. 1737 sonlarında, iki Londra gazetesinde, Stuart'çı amaçlara gizlice hizmet ettiğinden Masonluğun İngiliz toplumunu tehdit ettiği uyarısını yapan uzun bir mektup yayımlandı. Sıradan Masonlardan alındığı söylenen çok önemli bilgilere dayanılarak, bazı 'özel' localara olağanüstü suçlamalar oldu. Bu localarda, 1689'da İngiliz Hanedanı'ndan Kral William ile Kraliçe Mary'ye bağlılık yemini etmeyi reddedenler arasında, katolikler, hatta Jakobitler bile bulunmakta ve bunların Stuart'çı çıkarlar adına yeni üyeler kaydettikleri söylenmekteydi. Üyelerden adı bilinmeyen bir yazar, çoğu Mason'un tahtın sadık destekçileri olduğu söylenerek kabul edildiğini belirtmiş, ama sonra; "Sadık diye bilinen bu kişilerin tüm misterlere dahil edilmeyeceklerinden nasıl emin olabiliriz?" diye de sormuştur.[19]

Daha sonradan bu tür paranoya kural olmaktan çok istisna olmuştur. Büyük Loca Anderson'ın 'Yasaları' ile saygınlık kazanmış, sonunda tahta kadar gidecek olan Hannover Hanedanlığı rejiminin gittikçe yükselen, kuşku duyulmaz sosyal ve kültürel yardımcısı olmaya başlamıştır. İskoçya, İrlanda ve Kıta Avrupası'nda göreceğimiz gibi Masonluğun başka biçimleri etkin olmaya devam etmekteydi. Yine de İngiltere'de Büyük Loca, tekel benzeri bir kurum olmuş ve politik ortodoksluğundan ciddi olarak kuşku duyulmamıştır. Gerçekten Büyük Loca İngiliz toplumuna öyle entegre oldu ki, İngilizce'yi bile etkiledi ve etkileri bugüne kadar sürdü. 'Dört köşe olmak', 'düzeyde olmak', 'ölçüsünü almak',' bir kişiyi 'üçüncü dereceye' tabi tutmak ve bunlar gibi daha birçok terim kesinlikle Masonluktan alınmadır.

1730'larda Kuzey Amerika'da Büyük Loca çıkarlarının tomurcuklanmasıyla bu kıtada da localara yetkiler verilmeye başlandı. Bu, kendi kuracakları localara sponsor olmak anlamındaydı. Örneğin 1732'de General James Oglethorpe, Georgia kolonisini kurdu ve iki sene sonra da Georgia'daki ilk locanın Üstad-ı Muhterem'i oldu. Oglethorpe'un siyasi düşüncesi belirsizdi. Aile üyelerinden çoğu, etkin Jakobit'ti. Kızkardeşlerinden üçüyle isyana teşvikten sürgüne gönderilen ağabeyi Stuartçı militanlardı. 1745 ayaklanmasında savaş alanında Oglethorpe, İngiliz birliklerine bizzat komuta etti ve hareketlerinde o kadar kayıtsız kaldı ki, divan-ı harbe verildi. Aklanmasına rağmen ailesiyle aynı düşünceleri paylaştığı şüpheli görülmektedir. Buna rağmen Georgia'daki tehlikeli girişimleri hem Hannover'ci rejim hem de Büyük Loca tarafından kabul gördü. Kurmuş olduğu loca, Büyük Loca tarafından tanınmakla kalmadı, aynı zamanda katılmış üye olan Georgia şubesinin İngiliz üyeliği nezdinde 'güçlü bir koleksiyon'un içinde yer aldı.[20]

Böylelikle XVIII. yüzyılın ilk 30 yılı içinde İngiliz Masonluğu, Büyük Loca'nın himayesinde sosyal ve kültürel kurumların kalesi oldu. Üyeleri arasında çok tanınmış kardeşler olan, Desaguliers, Pope, Swift, Hogarth, Boswell ve Avusturya İmparatoriçesi Maria Theresa'nın kocası olacak olan Charles de Lorraine de bulunmaktaydı. Bundan önce görmüş olduğumuz gibi başlangıçta ana eğilimden bir sapma olmuş, ama daha sonra en azından İngiltere'deki durumu, ana eğilim halini almıştır. Bazı durumlarda Büyük Loca'nın Masonluğu Jakobitler'inkinden 'daha az becerikli', eski gizlere daha az kapalı ve özgün geleneklerin daha az mirasçısı olmuştur. Yine de tüm bunlara rağmen belki de bu nedenden Büyük Loca kesinlikle rakiplerinin bulunamadığı kadar sosyal ve kültürel etkinliklerde bulunmuştur.

Büyük Loca, tüm İngiliz toplumuna yayılmış ve değerlerini İngiliz düşüncesinin bünyesine aşılamıştır. Ulusal sınırları aşan 'evrensel kardeşlik' ısrarıyla İngiliz Masonluğu, XVIII. yüzyılın büyük reformcuları üzerinde de derin etkiler ortaya koyacaktır. Bunlara örnek olarak, David Hume, Voltaire, Diderot, Montesquieu ve Rousseau'yu gösterebiliriz. Bunların düşünce ve inanışlarının önderliğinde de ileride Birleşik Devletler oluşacaktır. Çağının İngiliz tarihine yakıştırılan çok şey Büyük Loca ve onun genel felsefi havasına borçludur. Büyük Loca'nın himayesinde, İngiltere'deki tüm kast sistemi Kıta Avrupası'ndakinden daha yumuşak, daha esnek bir hale gelmiştir. Sosyologlara özgü dilin kullanılmasındaki 'yukarı doğru giden devingenlik' artık olanaksız hale gelmiştir. Dinsel ve politik önyargılara karşı eleştiriler, yalnızca tolerans kavramının ortaya çıkmasına neden olmakla kalmamış, aynı zamanda dışarıdan gelen yabancıları oldukça etkileyen siyasal ve sosyal eşitlik ruhunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin daha sonra Masonluğa da giren Voltaire, İngiliz toplumundan o kadar etkilenmiştir ki, tüm Avrupa uygarlığının uymak için can atacağı bir model olarak övgüler yağdırmıştır. Yahudi aleyhtarlığı Avrupa'nın hiçbir yerinde olmadığı kadar İngiltere'de gözden düşmüş, Yahudiler Masonluğa girmekle kalmayıp, sosyal, kültürel ve toplumsal yaşamda yer almaya hak kazanmaya başlamışlardır. Gelişmeye başlayan orta sınıfa başka hiçbir yerde olmayan genişlik ve özgürlük verilmiş ve böylece bu girişim İngiltere'yi ticari ve endüstriyel gelişmede ön sıraya taşımıştır. Özellikle dul ve yetimlere özen gösterilmesini içeren yardımsever çalışmalar yeni bir yurttaşlık sorumluluğu idealini yaymış ve sonraki birçok gönenç programının öncüsü olmuştur. Ortaçağ gild'leriyle bağdaşan loca dayanışmasının, daha sonraki ticari birlikteliklerin de öncüsü olduğu söylenebilir. Ve sonuçta Üstad-ı Muhterem ve

Büyük Üstatlar'ın seçildiği süreç, İngiliz düşüncesine sağlıklı bir açıklık getirmiş ve yakın bir zamanda da Amerika'da 'birey ile görev' arasında meyvelerini vermeye başlamıştır.

Tüm bunların ışığında İngiliz Masonluğu, XVIII. yüzyıl toplumunu bir arada tutan bir yapı olarak bir tür birleştirici unsur yaratmıştır. Fransız İhtilali daha sonra 1832 ve 1848 ayaklanmalarıyla zirveye çıkan keder verici durumların yaşandığı Kıta Avrupası'nda olmadığı kadar daha ılımlı bir hava esmesine neden olmuştur. İleride göreceğimiz gibi bu hava Kuzey Amerika'daki İngiliz kolonilerine de erişecek ve Birleşik Devletler'in kuruluşunda önemli bir rol oynayacaktır. Böylece Büyük Loca tarafından yayılan Masonluk biçimi, kendi kökeninin ayağını kaydıracaktır. Böyle yapmakla da, önemini Ortodoks tarihçilerin ktiçümsediği yüzyılın gerçekten en önemli ve en etkin olgularından birini ortaya çıkartmış olacaktır.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

13. Masonik Jakobit Dava

Büyük Loca gelişirken, İngiltere'deki Jakobit yanlısı localar gittikçe yeraltına sürülmeye başladı. Bir kısmı, özellikle de kuzeydoğuda Newcastle ve Derwentwater'da Radclyffe Ailesi'nin mülkleri etrafında bulunanlar, kesinlikle sebat etti.[1] Ama hüküm süren hava, gelişmeleri ve yayılmalarına az da olsa serbestlik tanıdı. Aynı serbestlik, 1689 ile 1745 yılları arasında Masonluk ile ilgili kanıtların kasten veya olayların karışıklığı kaybolduğu İskoçya'ya da tanındı. İrlanda ise her halükârda değişik bir meseledir.

1688 başlarına kadar Masonluk, İrlanda'da iyi biliniyordu. Aynı yıl Dublinli bir hatip (Yasalar Sözcüsü) dinleyicilerinin dikkatini çekmek için söyleminde 'yeni bir yöntemle Masonluğa alınan' bir kişiden, –ki bu 'eski bir yöntem'[2] olduğu anlamına da gelmekteydi– bahsetmişti. Aynı yıl Ridley isminde adı kötüye çıkmış ve katolik karşıtı casus ve muhbir olarak tanınan bir kişinin

üzerinde 'Mason işareti' ile ölü bulunmasıyla küçük bir skandal doğdu. Bu 'işaretin' ne olduğu, oraya nasıl yapıştırıldığı veya ölümüyle ilgisinin olup olmadığına dair bir belirti de yoktu.[3]

İrlanda Büyük Locası tarihinin başlangıcıyla ilgili belgeler karman çormandır. 1780'den önceki tüm tutanaklar ve 1760'dan önceki tüm kayıtlar kaybolmuştur. Ele geçebilecek bilgilerin çoğu gazeteler, raporlar ve mektuplar gibi dış kaynaklardan elde edilmektedir. Bulunabilen kanıtlar, İrlanda Büyük Locası'nın İngiliz rakibinden altı veya yedi yıl sonra 1723 veya 1724 yıllarında kurulduğunu göstermektedir. İlk Büyük Üstadı, 1721 yılında İngiltere Büyük Locasına başkanlık etmiş olan Montague Dükü'dür. Montague, I. George'un vaftiz evladıdır ve sadık bir Hannover Hanedanı yanlısıdır. İrlanda'da Stuart yanlılarının yayılma ve yoğunlaşmasını sağladığı için çok kişinin canını sıktı ve İrlanda Büyük Locası içinde sürtüşmeler başladı. 1725 ile 1731 yılları arasında İrlanda Büyük Locası tarihi boşluklarla doludur. Daha sonraki yorumcular, bunun Hannover destekçileriyle Jakobitler arasında ümitsizce paylaşıldığından bahsederler.

1731 Martı'nda Ross Earl'ünün Büyük Üstatlığı'nda birleşmelerin başladığı görülmektedir. Bir ay sonra Ross'un yerine Kingston Lordu James geçti. James de 1728'de İngiltere Büyük Locası'na başkanlık etmiş, ama 1730'dan sonra İngiltere Büyük Locası'nın belirgin olmayan değişiklikleri onaylamasıyla 'tüm gayretini İrlanda Masonluğuna vermiştir.[4] İrlanda Büyük Locası'nın yönelimine kişilik veren Kingston'dur. Kingston, Jakobit bir aileden gelmekteydi. Babası II. James'in nedimiydi ve taht-tan indirilip, sürgüne gönderilen kralın peşinden gitmişti. 1693'te İrlanda'ya geri döndüğünde, ilk bağışlananlar arasındaydı, ama daha sonra tutuklanarak Stuart davasına askeri personel toplamakla suçlandı. 1722'de Kingston'ın kendisi de benzer suçlamalara maruz kaldı.[5]

Böylece İrlanda Büyük Locası, İngiltere Büyük Locası'nın reddettiği veya sahip olmadığı Masonluk görüşlerinin barınağı olarak kaldı. İrlanda'dan geçen veya oradaki garnizonlarda konuşlanan İngiliz alaylarına ışık, İrlanda Büyük Locası Masonluğu tarafından verildi. İngiliz ordusu içinde 'askeri arazi locaları' yaygınlaşmaya başladığında, bunların çoğu beratlarını İrlanda Büyük Locası'ndan almaktaydı. Bu oldukça önemliydi, ama etkileri bir çeyrek yüzyıl daha görülmeyecekti.

Bu arada Masonluğun özgün ana eğilimi, sürgündeki Stuart'lar tarafından Kıta Avrupası'na kaydırılmıştı. Kesinlikle 1745'ten önceki dönemde en önemli gelişmelerin meydana geleceği yer Fransa'ydı. Ve Jakobit Masonluğun eski Tapınakçı mirasıyla yeniden bütünleşeceği yer de Fransa'ydı.

İlk Localar

Masonluk, 1688 ile 1691 yılları arasında bozguna uğrayan Jakobit ordunun askeri birlikleri tarafından Fransa'ya gelmiş gibi görünmektedir. XVIII. yüzyıl bilgilerine göre, Fransa'daki ilk locanın tarihi 25 Mart 1688'i göstermektedir ve II. Charles'ın 1661'de oluşturduğu İrlanda Kraliyet Piyade Alayı tarafından kurulmuştur. Bu alay, II. Charles'a tahta yeniden geçişinde refakat etmiş, ama daha sonra II. James ile sürgüne gönderilmiştir. XVIII. yüzyılda bu birlik, birliğe komuta eden subayın ardından 'Regimeut d'Infantrie Walsh'[6] (Walsh Piyade Alayı) olarak bilinmeye başlamıştır. Walsh'lar sürgüne gönderilen İrlandalı armatörlerden oluşan tanınmış bir ailedir. Ailenin üyelerinden biri olan Kaptan James Walsh, II. James'i Fransa'ya güvenli bir şekilde götüren gemiyi veren kişiydi. Daha sonra Walsh ve bir akrabası, Fransız donanmasını savaş gemileriyle donatmakla ün salmış bir gemi inşa tesisini St. Malo'da kurmuşlardı. Aynı zaman-

da Jakobit gayeye sadakatle hizmet etmeye de devam ettiler, iki nesil sonra Walsh'un torunu Anthony Vincent Walsh, diğer etkili bir tüccar ve armatör olan Dominic O'Heguerty ile beraber Charles Edward Stuart'ın İngiltere'yi istila girişiminde kullandığı gemileri sağlamışlardı. Bu hizmetinden dolayı sürgündeki Stuart'lar tarafından Anthony Walsh'a earl sanı verilmiş ve bu san Fransız hükümeti tarafından da resmen tanınmıştı.

İrlandalı askerler, Fransa'da Masonluğun ve doğal olarak aynı çerçevede David Grahame, John Claverhouse'un kardeşi, Killiecrankie Muharebesi'nde üzerinde Tapınakçı haçı bulunan Dundee Vikontu gibi İskoçya'dan göç eden Stuart yanlısı göçmenlerin de yerleştirilmesinden sorumluydular. Eğer Masonluk evvelce, bir süre Tapınakçı gelenekleri yumağıyla temasını kaybetmişse, bu temas Fransa'da XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde yeniden kurulmuştur. Böylece Fransa, hem Masonluk hem de Tapınakçı mistisizmine verimli bir toprak sağlamıştır.

Birçok bakımdan, XVIII. yüzyıla egemen olacak anlayışı, XVII. yüzyılın başlarında ilk olarak somutlaştırarak getiren Fransız Rene Descartes'dır. Yine de Fransa'da kilise ve devletin birlikte uyguladıkları baskıyla, düşünceye karşı gelinmiş ve 'Kartezyen' düşünce hızla İngiltere'ye geçerek kendisini Locke, Boyle, Hume, Newton gibi kişilerle olduğu kadar Kraliyet Bilim Araştırma ve Geliştirme Kurumu ile Masonluk gibi kurumlarla ortaya koymuştur. Bu nedenledir ki Montesquieu ve Voltaire gibi ilerici düşünürlerin yeni fikirler aradıkları yer İngiltere idi. Montesquieu, Voltaire ve vatandaşları özellikle Masonluğa kabul edilerek, bunun doğruluğunu ortaya koydular.

Eğer Masonluk, Fransa'ya ilk olarak 1688 yılında gelmişse de, güvenilebilir belgeli ilk yerli Fransız locasının kurulmasından önce 35 yıl boşluklarla akıp geçmiştir. Locanın kurulduğu yıl, çoğu kaynağa göre 1725, bir başka kaynağa göre ise –ki bu

daha inanılır görülmektedir– 1726 yılıdır.[7] İlk kurucusu, 1715 Ayaklanması'nda idam edilen James'in küçük kardeşi Derwentwater Earl'ü Charles Radclyffe'tır. Radclyffe'ın kurduğu locanın kurucuları arasında MacLean klanının başı Sir James Hector MacLean; 1745 seferinde Charles Edward Stuart'a, Anthony Walsh ile birlikte gemi temin eden ve vatanından ayrı kalan varlıklı tüccar ve armatör Dominic O'Heguerty ve adı elde belgelerde 'Hure' veya 'Hurry' olarak geçen ve lokantacı olduğu söylenen belirsiz bir kişi bulunmaktaydı. Bir yazar, bu ismin 'Hurry' olabileceğinin daha inandırıcı olduğunu ileri sürmüştür.[8] Sir John Hurry'nin, Stuart'lara bağlılığı nedeniyle 1650 yılında Edinburgh'da kafası kesilmişti. Ailesi aşırı Jakobit olarak kalmış ve II. Charles tarafından asalet verilmişti. Dolayısıyla Radclyffe MacLean ve O'Heguerty ile birlikte, ilk Fransız locasını kuran belki de Hurry'nin çocuklarından veya torunlarından biriydi.

1729 yılı itibarıyla Fransız locaları tipik Jakobit Masonluğu çerçevesinde zaten çoğalmıştı. Yarışın dışında kalmamak için İngiltere Büyük Locası aynı yıl Fransa'da kendi localarını açmaya başladı. Bir müddet Masonluğun iki ayrı sistemi birbirine paralel, ama rakip yönde gelişimiyle devam etti. Her ne kadar bir tekelcilik empoze etmeye yönelmediyse de Jakobit sistem aşamalı olarak egemenlik kazandı. Bunun sonucunda da 1773'te Fransa'da en önemli Masonik kurum olan 'Grand Orient' kuruldu.

Fransa'daki en tanınmış Jakobit localardan biri de 'Bussy Locası'ydı. Locanın bulunduğu, şimdilerde Buci Caddesi olan 'de Bussy Caddesi', doğrudan St. Germain des Pres'in önündeki meydana iniyordu. Meydana inen diğer cadde Radclyffe'ın kurduğu locanın bulunduğu Boucheries Caddesi'ydi. Diğer bir deyişle, iki loca birbirlerine çok yakın mesafedeydi ve civarı etkin bir Jakobit yerleşim bölgesiydi. Fransız Jakobitler, yakında ağlarını daha ileriye atacaklardı. Örneğin 1735 Eylülü'nde, 'de

Bussy Locası' Fransa'daki İngiliz Büyükelçisi Waldegrave Earl'ünün oğlu Lord Chewton'ı –Earl'ün kendisi de 1723'ten beri 'Horn Locası'nın üyesiydi– ve XV. Louis'nin Dışişleri Bakanı Comte de St. Florentin'i tekris etti.[9] Desaguliers, Montesquieu ve Radclyffe'ın kuzeni Richmond Dükü de törende hazır bulunanlar arasındaydı.[10] Aynı yılın sonlarında Richmond Dükü Aubignysur Nere'deki şatosunda kendi locasını kurdu.

Her ne kadar Radclyffe, Fransa'daki ilk kayıtlı locanın kurucularındansa da Büyük Üstat olmadı. Eldeki en eski belgelere göre, 1728'de görevlendirilen ilk Büyük Üstat, İngiltere Büyük Locasının eski Büyük Üstadı Wharton Dükü'nden başkası değildi.[11] Jakobitler'e duyduğu sempati gittikçe artan Wharton, Büyük Loca'da yerini aldıktan sonra İngiltere'yi istila etmek için, Avusturya'nın Habsburg Hanedanı'nı ikna etmek ümidiyle Viyana'ya gitti. Müteakip yolculuğu Roma ve Madrid'deydi ve İspanya'daki ilk locayı Madrid'de kurdu.[12] Paris'teyken görüldüğü kadarıyla bir müddet Walsh Ailesi'nin yanında kaldı. İspanya'ya geri döndüğünde Fransız Masonluğunun Büyük Üstadı olarak yerine Radclyffe'in yakın dostu Sir James Hector MacLean geçti. 1736 yılında da MacLean'in yerini teknokrat Radclyffe aldı.[13]

Radclyffe Masonluğun Fransa'nın her tarafında yayılmasını sağlayan başlıca iki kişiden birisidir. Diğeri ise eklektik, gezginci bir kişi olan Andrew Michael Ramsay'dir. Ramsay, 1680'lerde İskoçya'da doğmuştur. Gençliğinde 'Philadelphians' adlı yarı 'Gül Haç'çı' bir topluluğa katıldı ve burada Isaac Newton'ın yakın arkadaşlarından biriyle birlikte çalıştı.[14] Daha sonraları John Desaguliers de dahil olmak üzere Newton'ın yakın arkadaşlarıyla da tanışacaktı. Ramsay, aynı zamanda David Hume'un da çok yakın arkadaşıydı ve birbirlerini etkilemişlerdi.

1710 yılında Ramsay, yol göstericisi olarak nitelediği, liberal, mistik katolik filozof François Fenelon ile beraber çalıştığı Cambrai'deydi. 1715'te Fenelon'un ölümüyle Ramsay, Paris'e geldi. Burada Fransız Kral Naibi Philip d'Orleans'ın samimi dostu oldu. Philip kendisini yeni şövalyelik örgütü olan St. Lazarus Örgütü'ne soktu.[15] Bundan sonra da Ramsay, 'şövalye' olarak bilinecekti. Radclyffe ile ne zaman tanıştığı bilinmemektedir, ama 1720'de Jakobit gayeye katılmış ve bir müddet genç Charles Edward Stuart'ın özel eğitmenliğini yapmıştır.

1729'da Jakobit bağlantılarına rağmen Ramsay, İngiltere'ye geri döndü. Burada nitelikleri yetersiz olduğu açıkça görülmesine rağmen ivedilikle Kraliyet Bilim Araştırma ve Geliştirme Kurumu'na alındı. Aynı zamanda diğer saygın ve gününün geçerli organizasyonlarından biri olan 'Gentlemen's Club of Spalding'in de üyesi oldu. Kulübün üyeleri arasında, Montague Dükü, Abercorn Earl'ü, Dalkeith Earl'ü, Desaguliers, Pope, Newton ve François de Lorraine de bulunmaktaydı. 1730'da tekrar Fransa'ya döndü. Hem Charles Radclyffe ile iyi ilişkiler kurdu hem de Masonluk'ta oldukça etkin oldu.

Radclyffe'ın Fransız Masonluğu Büyük Üstatlığı'na getirildiği tarih olan 26 Aralık 1736'da Ramsay, Masonluk tarihinin başlıca sınır taşlarından biri ve bugüne kadar gelen sonsuz tartışma kaynağı olan nutkunu verdi.[16] 20 Mart 1737'de küçük değişiklikler yapılmış şekliyle halkın huzurunda da tekrarlanan bu nutuk, 'Ramsay'in Söylevi' olarak da bilinir.[17] Söylevin arkasında gizli politik bir motif yatmaktaydı. O dönemde Fransa 27 yaşındaki XV. Louis tarafından yönetilmekteydi. Yine de ülkeyi asıl yöneten –ki yüzyıl önce de Richelieu aynı şeyi yapmıştı– kralın baş danışmanı Kardinal Andre Hercule de Fleury idi. Savaşlardan yorgun düşen Fleury, İngiltere ile sürekli bir barış yapmanın peşindeydi. Sonuçta kendisini Fransa'da Jakobit Ma-

sonluğu oluşturacak Hannover'ci karşıtı komplonun kucağında buldu. Stuart'lar kendi hesaplarınca Fleury'yi, arzuladığı iki ülke arasında gerginliğin yumuşaması düşüncesinden caydırarak, İskoç Kraliyet Ailesi'nin geleneksel destekçisi Fransa'yı İngiltere tahtını tekrar ele geçirme rüyalarına sıkıca bağlamak istiyorlardı. Ramsay'in söylevi kısmen de olsa Fleury'nin Masonluk'a duyduğu antipatiyi hafifleterek, Fransa'da Masonluğu kraliyet himayesinde kurma eğilimiyle birlikte kendisini de kazanmak niyetini taşıyordu. Ramsay XV. Louis'yi de tekris etmek istiyordu. Böylece Masonluğa girmiş Fransız Kralı'yla Masonluk'ta, birleşik Franko-İskoç cephesi oluşturulacak, İngiltere'nin yeniden istilası tasarlanacak, Stuart'ların İngiliz tahtına yeniden getirilmeleri teşebbüsünde bulunulacaktı. Bu hedefler Ramsay'i evvelce hiçbir kimsenin deneyemediği, erken XVIII. yüzyıl Jakobit Masonluğunun düşüncelerinin ortaya çıkartılmasında harekete geçirmiş ve aynı zamanda bundan önce hiç kimsenin ortaya koymadığı tarihî kanıtları da açığa çıkartmıştır.

Fenelon'dan neredeyse harfi harfine aşırılan bir ifadede Ramsay: Dünya her ulusun bir aile ve her bireyin bir çocuk olduğu büyük bir cumhuriyetten başka bir şey değildir" demekteydi.[18] Bu ifade katolik, milliyetçi, kraliyetçi bir kardinal olan Fleury'nin üzerinde pek etki yapmadı. Ama yalnızca Fransa veya Avrupa'nın herhangi bir yerinde değil, Amerikan kolonilerinde de sonraki siyasetçiler üzerinde muazzam etkili olacaktı." Ramsay devamla: 'Kardeşlik kurumunun çıkarları tüm insan ırkları için de geçerli olacaktır.' diyordu.[19] Büyük Loca olduğu kadar Masonluğun diğer Jakobit olmayan biçimlerini de 'sapkın', 'dönek ve cumhuriyetçi' olarak kınıyordu.

Ramsay, Masonluğun kökenlerinin antik dünyanın tarikatlarında ve gizem ekollerinde olduğunu vurguluyordu:

"Bundan dolayı Mason sözcüğü kelimesi kelimesine, kaba ve özdeksel bir biçimde algılanmamalıdır, zira kurucularımız basit taş işçileri ya da sanatlarını yetkinleştirmek isteyen yalnızca meraklı dahilerdi. Onlar yalnızca özdeksel mabetlerin yapımına yeteneklerini ve güzelliklerini adamış yetenekli mimarlar değil, ama aynı zamanda Tanrının yaşayan mabetlerini aydınlatmayı, yetiştirmeyi ve korumayı tasarlayan dindar ve savaşçı prenslerdi."[20]

Antik çağın gizem ekollerinden alınmış olsa da, –ki Ramsay öyle iddia etmekteydi– bunlar kesinlikle Hıristiyanlık kokmaktaydı. Zamanının Katolik Fransası'nda Tapınakçılar'ı adıyla anmak bile tedbirsizlik olurdu. Ama Ramsay, Masonluğun kutsal topraklarda 'Haçlılar'ın arasında başlamış olduğunu vurguluyordu.

"Haçlılar döneminde, Filistin'de birçok prens, lord ve vatandaş kendilerini kutsal topraklardaki Hıristiyan Mabedi'nin yeniden inşasına ve mimarlık sanatını ilk kurulduğu yere getirmekle görevlendirmeye adadılar. Birbirlerini dinsizler ve serasenlerin arasında tanıyabilmek için dinsel kaynaklardan aldıkları çeşitli antik işaretler ve simgesel sözcükler üzerinde fikir birliğine vardılar. Bu işaret ve sözcükler, bunları hiçbir zaman açıklamayacaklarına, törenle, hatta zaman zaman mihrabın önünde yemin edenlere verilmelidir. Bu kutsal söz veriş bu nedenle söylendiği gibi tiksindirici bir and değil, ama tüm uluslardan Hıristiyanları bir kardeşlik cemiyetinde birlik oluşturacakları saygın bir birleştirici güçtür. Bir müddet sonra örgütümüz, Kudüs'ün St. John Şövalyeleri ile samimi bir birlik oluşturmuştur. Bu tarihten beri localarımız, 'St. John Locaları' ismini almıştır.[21]

XVIII. yüzyıl başlarındaki St. John Şövalyeleri'nin bu tür bir katılımı asla onaylamadıklarını söylemek gereksizdir. Halka

açık bir kurum olarak varlıklarını sürdürdüklerinden, böyle bir durum olanaksızdı. Anca belki de Tapınakçılar böyle bir katılımda bulunmuş olabilirler. Ramsay, kendine göre Masonluğun kavramlaşan tarihinin çizelgesini çıkartarak, ivedilikle kutsal topraklardan ayrılarak İskoçya'ya ve kesinlikle Bruce öncesi Kelt Krallığı'na kaymaktadır:

"Son Haçlılar zamanında Almanya, İtalya, İspanya ve Fransa'da zaten birçok loca kurulmuştu. İskoç Lord Steward James, İskoç Kralı III. Alexander'ın ölümünden hemen sonra ve John Baliol'un tahta geçişinden bir yıl önce İskoçya'nın batısında Kilwinning'de kurulmuş olan bir locanın Büyük Üstadı'ydı. Bu lord, biri İngiliz, diğeri İrlandalı olan Gloucester ve Ulster earl'lerini locasına Mason olarak aldı.[22]

Ve sonuç olarak İskoç Muhafız Alayı'na yaptığı hatasız atıfta; Masonluk, görkemini çağlar boyu Fransa krallarının, kraliyet bireylerinin korunmasını sağlanması için teslim ettiği İskoçlar'ın arasında korumuştur, demektedir.[23]

Ramsay'in söylevinin önemi ve etkileri kısa zamanda dikkate alınacaktı. Şu anda Kardinal Fleury'nin sempati ve desteğinin sağlanma girişimlerinin geri teptiğini söylemek yeterli olacaktır. İki yıl önce 1735'te Hollanda'da polis Masonluğa karşı harekete geçmişti. 1736'da aynı hareket İsveç'te gerçekleşti. Şimdi Ramsay'in ikinci söylevinden birkaç gün içinde Fleury, Fransız polisinin aynı kartları oynamalarını emrediyordu. Masonluk hakkında geniş bir araştırma yapılması emri verildi. Dört ay sonra 1 Ağustos 1737'de polisin raporu tamamlanmıştı. Masonluk 'uygunsuzluk' açısından suçsuz, ama 'kurumun dinlere karşı umursamazlığı nedeniyle' potansiyel tehlikeli bulundu.[24] Ağustos'ta Masonluk Fransa'da yasaklandı ve Büyük Sekreter tutuklandı.

Bir dizi polis baskınında çeşitli belgelere ve üye cetvellerine yasal olarak el kondu Fleury ve akıl hocaları, liste de Masonlu-

ğu kabul etmiş olağanüstü sayıda yüksek tabakaya mensup asiller ve din adamlarını gördüklerinde şok oldular. Kralın muhafızı olan Garde du Corps'un vaizi, eskiden Bussy Loca diye adlandırılan Jakobit Büyük Loca Bussi-Aumont'un üyesiydi. Aynı zamanda muhafızların levazım subayı da üyelerin arasındaydı. Gerçekten de locanın tüm üyeleri subaylar, saray görevlileri ve sarayın özel kişileriydi.[25]

Roma, zaten alarmdaydı ve Fleury kilise arkadaşları ve üstlerine şüphesiz baskı yapmıştı. Daha Fransa'daki araştırmalar tamamlanmadan Papa XII. Clement harekete geçti. 24 Nisan 1738'de Mason olacak tüm katoliklerin aforoz edileceği tehdidini önceden haber veren Papalık Ferman 'in eminenti apostolatus specula' yayınlandı. İki yıl sonra Papalık idaresi altındaki bölgede bir locaya üye olmak ölümle cezalandırılıyordu.

Konuyla ilgili bir yetkiliye göre Clement Fermanı'nın ilk etkisi Radclyffe Fransız Masonluğu Büyük Üstadlığı'ndan kaydırmak içindi.[26] Bir yıl içinde de yerine Fransız aristokratı Antin Dükü geçti. Dükün yerini de 1743 yılında Comte de Clermont aldı. Böylelikle Papalık Fermanı'nın en azından Fransız katoliklerin Mason olmalarını caydırmakta etkili olduğu açıkça görülebilir. Diğer taraftan fermanın yayınlanmasından sonra Fransa'nın çok ünlü isimlerini kapsamı içine aldı. Hatta kral bile bir locaya katılma noktasındaydı.[27] Papa göründüğü kadarıyla, Fransız Masonluğu ilişkilerinde eski üstünlük pozisyonları sallantıda olan Jakobitler'i kurtarmaya çalışmaktan başka bir şey yapamadan, Papalık Fermanı yayınlandığında ve sonrasında, Jakobitler Fransız Masonluğunda daha az etkili bir rol oynamaya başladılar ve evrimin gelişmesindeki etkilerini tamamen durdurdular. Neticede, söylemiş olduğumuz gibi 'Grand Orient', Fransa'da Masonluğun ana kaynağı olarak kaldı.

Bazı yönlerden kilisenin davranışı hayretle karşılanmış, hatta halen de hayretle karşılanmaktadır. Yine de Jakobit liderlerin çoğu ya doğuştan katolik ya da dönmeydiler. O zaman neden Papa onlara karşı bir harekete girişmişti? Bu şekilde hareket etmek, Masonluğun İngiltere Büyük Locası'nın anti-katolik etkisi altına girmesi sonucunu doğurmayacak mıydı? Asıl sebep, Roma'nın, Masonluğun uluslararası bir kurum olarak felsefi, dinsel ve erdemsel yönlerden kiliseye karşı bir alternatif seçenek olma şansından korkmasında yatmaktadır.

Luther'in dinsel devriminden önce kilise başarısı nasıl nitelendirilirse nitelendirilsin, bir tür uluslararası forum oluşturmuştu. Hükümdar ve prensler ulusları birbiriyle çatışsa da sözde katoliklerdi ve kilisenin şemsiyesi altında hareket ediyorlardı. Halkları günah işleyebilirdi, ama kendileri Roma'nın koyduğu şartlar ve tanımlamalara bağlı olarak günah işliyorlardı. Kilisenin şemsiyesi geçerli olduğu müddetçe, savaşanların arasındaki iletişim yollarının açık kalmasını sağlıyor, en azından teoride Roma hakem olarak hareket ediyordu. Tabii ki Reformasyon ile Kuzey Avrupa'nın protestan devletleri üzerindeki yetkisini kaybeden kilise, bu kapasitede hareket etme olanağına sahip değildi. Ama yine de İtalya, Güney Almanya, Fransa, İspanya, Avusturya ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yönetimi altında bulunan topraklarda oldukça etkindi.

Masonluk, bir diyalog arenası, bir iletişim ağı, kilisenin çevresel etkisini aşan ve kilisenin ilgisiz kaldığı Avrupa birliği tasarısını sağlamak gibi Roma'nın dinsel devrim öncesi ortaya koyduğu uluslararası forumu sunma belirtisini göstermekteydi. Gerçekten Masonluk, dönemin uluslar topluluğu veya Birleşmiş Milletler'i gibi hareket etmeye başlamıştı. Burada Ramsay'in 'Söylevinden' önemli bir kısmı tekrarlamak gerekiyor. "Dünya, her ulusun bir aile ve her bireyin bir çocuk olduğu büyük bir cumhuriyetten başka bir şey değildir."

Masonluk, birliğin gelişmesine yardımcı olmada kilisenin yaptığından daha fazlasını başaramasa da daha az başarılı da olmamıştır. Clement Fermanı'ndan birkaç yıl sonra, örneğin Avusturya ve Prusya savaşmaktaydı. Hem Prusya Kral Büyük Frederick hem de Avusturya İmparatoru François Mason'du. Bu ortak bağ nedeniyle loca, en azından bir barış beklentisiyle diyalog için çağrıda bulundu. Neticede yararsız olan bu çaba, Roma'nın Masonluğa karşı saldırılarını önlemek içindi. Kıta Avrupası'ndaki Jakobitler ve Jakobit Masonluk daha büyük düşüncelerin tesadüfi felaketleriydi. Ve statülerini korumaktansa, gözden düşmeleri, olasılıkla sonunda Roma'ya çok şeye malolacaktı.

Görmüş olduğumuz gibi katolikleri Masonluk dışında bırakmak isteyen Papalık Fermanı bir işe yaramadı. Gerçekten Roma dünyasında gelecek yarım yüzyıl Masonluğun etkisi kesinlikle enerjik bir biçimde yayılacaktı. Ayrıca en ateşli taraftarları olan örneğin Avusturya Kralı François gibi katolik hükümdarlar ve başkalarının himayesinde korunacaktı. İşin ilginç yanı Roma Kilisesi'nin kaleleri olan İtalya ve İspanya'da çok daha etkili olacaktı. Masonluğu kötü olarak niteleyen Roma, aslında Masonluğu kendi muhalifleri için bile bir sığınma ve toplanma noktasına dönüştürmüştür.

İngiltere'de Büyük Loca, hem din hem de politikayla ilişkisine son vermeye başlamıştı. Bir ılımlılık, tolerans ve esneklik ruhunun yayılması gayreti içinde olmuş ve üyelerinin çoğu Mason olarak bağlılıkta bir sakınca görmeyen Anglikan Kilisesi ile el ele vererek çalışmalarını sürdürmüştür. Diğer taraftan Katolik Avrupa'da Masonluk ruhban sınıfına ve resmi kiliseye karşı, neticede devrimci düşünce ve harekette bir kurum olmaya başlamıştı. Gerçekten birçok loca tutuculuğa, hatta gericiliğe karşı kendilerini siper etmiştir. Birçoğu da radikal hareketlerde etkin rol oynamıştır. Örneğin Fransa'da Marquis de Lafayette, Philip-

pe Egalite, Danton ve Sieyes gibi ünlü Masonlar, Masonik ideal-ler uğruna 1789 olayları ve olayları takip eden her şeyde fikirle-rin yaratıcılarıydı. İspanya ve Avusturya'da, Masonluk otoriter rejimlere direnme odağı olmuş ve 1848 Devrimi'yle doruğa çı-kan hareketlerde göze çarpacak bir biçimde etkinlik göstermiş-tir. XVIII. yüzyıl sonu devrimcilerinden başlayarak, Mazzini ve Garibaldi ile devam eden İtalyan birliğine giden mücadelenin tamamı aslında Masonik olarak tanımlanabilir. Ve XVII. yüzyıl Avrupa Masonluğunun sıralarından yalnızca kendi çağına değil ama bizim çağımıza da terörizmin zarar verici gölgesini yansı-tan bir sima olan Mikhail Bakunin isimli bir zat çıkmıştır.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

14. Masonlar ve Tapınak Şövalyeleri

Papalık buyruklarına rağmen Jakobit Masonluk, Stuart gayesine hizmet ve Stuart'ların İngiliz tahtını tekrar ele geçirme rüyalarıyla bağlantılı kendi rotasını çizdi. Jakobitler, şimdiye dek bu kadar açık olmamacasına Masonluğu ve Kıta Avrupası'nda gittikçe çoğalan localar ağını, ilk önce yeni üyeler toplamak; bozguna uğramalarının sonrasında ise sürgündeki kardeşlerini desteklemek için kullanmaya başladılar. Örneğin 1746'da bir İngiliz Jakobiti beraberinde tüm Masonları yardıma çağıran bir mektupla Fransa'ya vardı.[1]

Jakobitler, Masonluğu politik amaçlar uğruna kullanarak, Masonluğun kökeni ve mirasıyla ilgili öğelerini –ki bu öğeler Büyük Loca tarafından 'ayıklanmıştı'– alenen yeniden birleştirmişlerdi. Fenelon'dan etkilenen Ramsay, Jakobit Masonluğu mistik karakterde yeniden keşfetti. Daha da önemlisi söylevin-

de 'Haçlılar'ın rolünü vurgulayan tipik karakterde şövalyelik boyutu sundu. Daha sonra Stuart'ları en azından 'Haçlı' olarak eski konumuna iade eder çabalar gösterdiği konuşmalar yapmaya başladı.[2] Bu dönemde, localar arasında teati edilen mektuplarda "Kardeşlik Örgütü'nü 'Cemiyet Düzeni'nden 'Şövalyelik Düzeni'ne dönüştürmeye yönelik yeniliklerin önerildiğinden..." bahsediliyordu.[3] Broşürler hatta polis raporlarında da 'yeni şövalyeler' ve 'bu şövalyelik örgütü' gibi sözcüklerden bahsedilir olmuştu.[4]

Eğer Büyük Loca sosyal bir bağlılık içinde evrim geçirmişse, Jakobit Masonluk, daha dramatik, daha romantik, daha görkemli bir şeye; bir krallığı yeniden iyileştirme misyonunu yüceltmek ve kutsal kan bağını tahta taşımak isteyen mistik şövalye ve savaşçıların yeni nesline göz dikmişti. Tapınakçılar ile olan paralellik bilmezlikten gelinemezdi ve Masonluğun öncüleri olarak açıkça ortaya konmalarından önce biraz zaman geçmesi gerekmekteydi.

Varolduğu öne sürülen kayıtları çok zaman evvel kaybolmuş olan localaların gizliliği içinde, Masonluk ile Tapınakçılar arasındaki bağın açıkça ne zaman ortaya konduğu tam olarak bilinmemektedir. Büyük bir olasılıkla David Claverhouse'un, Fransa'ya gelerek iddia edildiği gibi kardeşinin üzerinden alınan Tapınakçı haçını Papaz Calmet'e teslim ettiği 1689 yılıdır. Ama yalnızca bunun spekülasyonu yapılırken, 1730'larda Ramsay ve Radclyffe'ın himayelerinde Tapınakçı mirasının resmen ilan edildiği sorgulanmamaktadır. 1738'de Ramsay'in söylevinden çok kısa bir zaman sonra Marquis d'Argens, Masonluk üzerine bir yazı yayınladı. Bu çalışmasında Jakobit locaların kendilerine karakteristik bir Tapınakçı şeceresi benimsetme çabasında olduklarından bahsetmekteydi.[5] Ve gelecek 10 yılın gidişatında Tapınakçılar, en azından Büyük Loca ile ilişiği olanların dışında-

ki Masonluğun tüm formlarında dikkatlerin odağı olmaya başladı. Örneğin 1743'te 'Öc Alma' veya 'Kadosh' diye adlandırılan derecenin Lyon'da ortaya konduğuna inanılmaktadır. 'Öc Alma', Masonlar tarafından Tapınakçılar'ın son Büyük Üstadı Jacques de Molay'nin ödürülmesine dayandırılmaktadır.[6] Bu motifin ne kadar güçlü bir hal alacağından zaten bahsetmiştik.

Tapınakçı mirasını Masonluk içinde yaygın hale getiren kişi, bir Alman asili olan Baron Kari Gottlieb von Hund'dur. İlk olarak Frankfurt'ta bir locaya katılan Hund, görmüş geçirmiş bir kişi olarak Masonik çevrelerde oldukça gezmiştir. Aralık 1742 ile Eylül 1743 arasında Paris'tedir. 1750'lerin başlarında kesinlikle Tapınakçı kökenli olduğunu iddia ettiği Masonluğun görünürde 'yeni bir formunu' ilan etmiştir. Kendisine bunu doğrulaması baskıları geldiğinde, Hund Paris'e yaptığı dokuz aylık gezi sırasında 'Tapınakçı Masonluğu'na alındığını ileri sürmüştür. Paris'e Ramsay'in ölümünden altı ay, Radclyffe'in ölümünden ise üç yıl önce gelmişti. 'Yüksek derecelere' inisiye edildiğini belirtmiş ve 'Eques a Penna Rubra'- 'Kızıl Tüy Şövalyesi' sanlı 'bilinmeyen üst dereceli' biri tarafından 'Tapınak Şövalyeliği'ne getirildiğini anlatmıştır. Anlattığı kadarıyla bu tören, Lord Clifford (olasılıkla evlilik yolu Radclyffe'e akraba olan Chudlrigh'li genç Lord Clifford) ve Kilmarnock Earl'ü gibi kişilerin ve diğerlerinin huzurunda yapılmıştır. Hund girişinden çok az bir süre sonra şahsen 'bilinmeyen üst dereceli' biri, değilse de tüm Masonluğun gizli Büyük Üstadı olduğuna inandırıldığı Charles Edward Stuart ile tanıştırıldığını söylemiştir.[7]

Hund'un tanıştırıldığı Masonluk şekli sonradan 'Kesin İzleyiş Riti' adı altında bilinecektir. Bu ad 'bilinmeyen üst dereceli kişiye' gereken itaati sorgulayan ve cevaplayan yeminden türemiştir. 'Sıkı İzleyiş Riti'nin ana ilkesi doğrudan Tapınak Şövalyeleri'nden alınmıştır. Sıkı İzleyiş Riti'nin üyeleri kendilerini 'Mabet Şövalyeleri' olarak tanıtıyorlardı.

Kendi şaşkınlığıyla Hund, daha fazla bilgi ve kanıt istemiyle sıkıştırıldığında iddialarını destekleyememiştir. Sonuç olarak birçok çağdaşı, kendisini şarlatan olarak dışlayarak, inisiyasyonu, 'bilinmeyen üst dereceli biri' ve Charles Edward Stuart ile karşılaşması, neşredilen 'Sıkı İzleyiş Riti'nin kendi mandası altına alması uydurmalarıyla suçlamışlardır. Tüm bu suçlamalara Hund, yalnızca 'bilinmeyen üst dereceliler'in kendisini terk ettikleri cevabıyla karşılık vermiştir. Kendisiyle yeni talimatlar vermek üzere tekrar temasa geçeceklerine söz verilmiş, bu duruma karşı çıkmasına rağmen yine de böyle bir şey yapılmamıştır. Hayatının sonlarına doğru özgün destekçileri tarafından terk edildiğini belirttiği tezini dile getirmeye devam etmiştir.

Şimdi anlaşılmaktadır ki Hund, herkesin kontrolü dışındaki şartlara binaen kasten ihanet edilmiş bir kurbandan başkası değildir. Kendisi Jakobit cereyanların halen geçerli olduğu, Stuart'ların Kıta Avrupası'nda etkili ve prestijli olduğu, Charles Edward'ın İngiliz tahtına geçmesinin mantıklı beklentisi içinde olduğu 1742 yılında inisiye edilmişti. Yine de üç yıl içerisinde her şey değişecekti.

2 Ağustos 1745'te Bonnie Prince Charlie, kendisine söz verilen Fransız desteği olmaksızın, İskoçya'da karaya çıktı. Savaş konseyinde bir oyla güneye doğru gidilmesine karar verildi ve Jakobit kuvvetler kendilerini Londra'ya götürecek yürüyüşe başladılar. Manchester'a girerek, 4 Aralık'ta Derby'ye vardılar. Manchester'da 150 kişiden oluşan çok az bir gönüllü kendilerine katıldı. Bekledikleri katılım gerçekleşmemişti. Derby'de iki gün kaldıktan sonra, geri çekilmenin tek acı çare olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kaldılar. Peşlerinde Hannover yanlıları olan Jakobitler geri çekildiler ve takip eden dört ay boyunca durumları kötüye gitmeye başladı. Sonunda 16 Nisan 1746'da Cumberland Dükü'nün ordusunca Culloden'da köşeye sıkıştırıldılar ve

yarım saatten az bir zaman içinde tamamen yok edildiler. Charles Edward Stuart, tekrar yüz kızartıcı sürgüne gönderildi ve yaşamının kalan kısmını belirsizlikler içinde geçirdi. Savaştan kurtulan tanınmış Jakobitler'den çoğu ya sınır dışı edildi ya kovuldu ya da gönüllü olarak sürgüne gönderildi. Kilmarnock Earlü'nü de kapsayan bazıları da idam edildiler. Dogger sahili açıklarında bir Fransız gemisinde yakalanan Charles Radclyffe de bunların içindeydi. Böylelikle Stuart'ları İngiliz tahtına geçirmeyi amaçlayan Jakobit düşleri tamamen sona erdi.

Bundan dolayı çoğu tanınmış Jakobit olan, Hund'un 'bilinmeyen üst dereceli' kişilerinin kendisiyle tekrar temas etmemeleri şaşırtıcı değildir. Bunların çoğu ölmüş, hapse atılmış, sürgüne gönderilmiş ya da bir yerlere saklanmıştı. İddialarına destek olmada kendisine yardımcı olacak yeterli saygınlıkta hiç kimse yoktu ve Sıkı İzleyiş Masonluğunu resmen kendi başına ilan etmek zorunda kalmıştı. Ama görüldüğü kadarıyla bir şarlatan değildi ve aynı zamanda 'Tapınakçı Masonluğu'na girişini de kendi hesabına uydurmamıştı. Gerçekten de son zamanlarda bu durumu bazı kanıtlarla gün ışığına çıkmıştır.

Hund'un Saklı Üstadı'nın Kimliği

'Sıkı İzleyiş'in şeceresiyle ilgili Hund'un kanıtlarından bir kısmı özgün Tapınak Şövalyeleri Büyük Üstatları'nın 1118'den başlayan listesini içermektedir.[8] Çok yakın zamanlara kadar hiçbiri aynı zamana rastlamayan, ama tümü akademik kuşku doğuran bunun gibi sayısız liste mevcuttu. Bizlerin de, şimdilerde ilk Büyük Üstatlar'ın (Kudüs'ün kaybına kadar) kesin bir listesi denilebilecek bir liste üretmesi, ancak 1982 yılında mümkün oldu.[9] Bu liste Hund döneminde elde edilmeyen veya elde bulunmayan bilgi ve belgelerden derlenmiştir. Dolayısıyla Hund'un

bizim ulaşabildiğimiz kaynaklara ulaşabilmesi olanaksızdı. Yine de bir tek soyadının imlası dışında 'bilinmeyen üst dereceli kişiler'den aldığını iddia ettiği bir liste üretmişti ve bizimkiyle tamamen uyuşmaktaydı. Hund'un listesi o tarihlerde 'dışarıdan' birisinin bilemeyeceği Tapınakçı tarihine ve veya kayıtlarına aşina 'iç kaynaklar'dan elde edilebilirdi.

İkinci olarak Hund adına oldukça önemli olan kanıtın bir parçası da iddia ettiği gibi 1742'de kendisini 'Mabet Şövalyeliği'ne getiren 'Kızıl Tüy Şövalyesi' kimliğidir. Bugüne kadar bu bireyin kimliği bir giz olarak kalmış ve bazıları bunu tamamen bir kurgu olarak görmüşlerdir. Görmüş olduğumuz gibi Hund da, başta 'Kızıl Tüy Şövalyesi'nin Charles Edward Stuart olduğunu düşünmüştür. Diğer yorumcular ise bu kişinin o tarihlerde Fransa'daki Jakobit Masonluğun Büyük Üstadı olan Kilmarnock Earl'ü olduğunu iddia etmişler, ama Hund'un iddia ettiği gibi Kilmarnock'un tören sırasında takma ad kullanan kişi olarak odada hazır bulunduğunu unutmuş ya da önem vermemeyi yeğlemişlerdir. Bizler bundan evvelki bir çalışmamızda, 'Kızıl Tüy Şövalyesi'nin Hund'un orada bulunduğundan bahsetmediği Radclyffe olabileceğinden söz etmiştik. Şimdi ise 'Kızıl Tüy Şövalyesi'nin kim olduğunu hemen hemen kesinlikle açıklamamız olasıdır.

1987'de, 200 sene veya daha fazla bir zamandır Jakobit Tapınakçı malzemelerini toplayarak arşivleyen 'Stella Templum' adlı bir grubun evraklarını inceleme izni aldık.[10] Bunların içinde 18 Ağustos 1746'da Londra Kulesi'nde idam edilen Kilmarnock Earl'ünün ölümünün yüzüncü yılından 19 gün eksik olan 30 Temmuz 1846 tarihli bir mektup vardı. Mektuptaki imza 'H. Whyte' adında birine ait gibi görünüyordu ve altında Tapınakçı haçı şeklinde balmumundan bir mühür vardı. Mektup yalnızca 'William' diye birine hitap ediyordu. Mektubun metni Hund'un

inisiye edildiğinde kullanılan kılıç da dahil olmak üzere belirli regalyaya atfediliyordu:

"Kılıç ve diğer eşyaların senin sorumluluğun altında olduğunu unutma. Earl bunları alamadı. Mr. Grills ve ben, bunlara en iyi senin özen göstereceğine inanıyoruz. Zavallı yaşlı Kilmarnock (-Tanrı onu kutsasın-) kılıcı Kızıl Tüy Şövalyesi, Alexander Seton'dan almıştı. Şimdi neler olacağını biliyorum, Tanrı seninledir ve Gardner 100 yıl daha devam edecektir.

Unutma, K. önümüzdeki ayın 18'indedir.[11]

Eğer bu mektuba inanılırsa –ki otantikliği hakkında hiçbir şüphe yoktur– yazarı 'Kızıl Tüy Şövalyesi'nin Alexander Seton adında birisinin olduğunu bilmektedir.

Alexander Seton, genellikle Eglinton'un X. Earl'ü Alexander Montgomery olarak bilinir. 1600'da Robert Seton, ilk Winton Earl'ü olmuştu. Eglinton'un III. Earl'ü olan Hugh Montgomery'nin kızı ve mirasçısı Lady Margaret Montgomery ile evlenmişti ve neslinden gelenler Montgomery soyadını yüklenirken, Eglinton sanını küçük çocuğa miras olarak almıştı. Böylece bahsedilen Alexander Seton gerçekte, Kıta Avrupası'ndaki Jakobit Masonluğun etkin üyelerinden Alexander Montgomery'dir. Şövalye Ramsay, 1743'te öldüğünde, örneğin ölüm belgesi, (Eglinton Earl'ü) Alexander Montgomery, (Derwentwater Earl'ü) Charles Radclyffe, (Ramsay'in kuzeni) Michael de Ramsay, Alexander Home ve George de Leslie tarafından imzalanmıştı.[12]

Niye Baron von Hund'u 'Mabet Şövalyeliği'ne Radclyffe, Ramsay, Kilmarnock, Charles Edward Stuart veya başka biri değil de Alexander Montgomery (Seton) getirmişti? Çünkü şüphesiz Alexander Montgomery, İskoçya'daki Tapınakçılar'dan sağ kalan ve atalarından kalan toprakları 1564'te Sir James Sandilands tarafından yasadışı olarak ele geçirilen, aralarında ele geçmez David Seton'ın da bulunduğu ailenin soyundan gelmek-

teydi. Ve eğer çağdaşı olan bir aile üyesinden almış olduğumuz bilgi doğruysa, Montgomery'ler arasında bugüne kadar yansıyan bir 'Tapınakçı Örgütü' devam etmiştir.

1745 Ayaklanması'nın sonucunda, kendine özgü politik yönelimi ve Stuart kan bağına bağlı bu tür bir Jakobit Masonluk sona ermiştir. Yine de politik içeriğinden arınmış ve İngiltere Büyük Locası'nın anlayışıyla ılımlı hale gelmiş olmasına rağmen bazı uyarlamaları halen yaşamaya devam etmektedir. Bu yaşam kısmen İrlanda Büyük Locası gibi kurumların uyguladığı 'yüksek dereceler' diye adlandırılan sistemde sürmektedir. Yine de en önemlisi; en yüksek derecesi 'Tapınak Şövalyesi' olan ve Hund tarafından yayılan 'Sıkı İzleyiş Riti'nde sürmektedir. 'Sıkı İzleyiş Riti', yakın zamanda tüm Avrupa'ya yayılacaktı. Ama dikkate değer en önemli nokta, bugünkü Birleşik Devletleri oluşturan, çoğu sürgüne gönderilmiş veya göçmen Jakobitler'in arasında yaygınlık kazanmış olmasıdır.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

15. İlk Amerikalı Masonlar

Belki de Amerika'daki Masonluğun kökeniyle ilgili olarak güvenilir bilgiler ve kesin olgulardan çok mit, efsane ve dedikodular yatmaktadır. Bazı geleneklere göre Masonluğun bir biçimi veya ilk Masonluk Yeni Dünya'ya 1607'deki Jamestown yerleşimiyle gelmiş ve 20 yıl sonra Francis Bacon'un 'Yeni Atlantis' isimli eserinde özetlediği türden bir ideal düzen kurma çalışmaları yapmak üzere Virginia'da oluşmaya başlamıştır. Bu olasılık tamamen göz ardı edilemez. Erken XVII. yüzyıl 'Gül Haç' düşünürleri, çalışmalarını etkileyen ideal toplum düzeni tasarılarında Amerika'nın sunduğu fırsatlardan haberdardılar. Bundan haberdar olan bir başkası da neticede Royal Society formunda görünmeye başlayan 'Görünmezler Koleji'nin üyeleriydi. En azından düşüncelerinin bir kısmının Atlantik'in öbür tarafına sıçraması şaşırtıcı olmasa gerek. Yine de, Masonluğun Ameri-

ka'ya girişi nerede ve ne zaman olduysa olsun, diğer İngiliz düşünce ve kurumları kadar kaçınılmaz, göreneksel, öncelikli olmamıştır. Hiç kimse bu etkinin ivedilikle takınacağı önemi önceden sezememişti.

Yetkili belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Amerikan kolonilerinde ilk bilinen yerleşik Mason, John Skene adında birisidir. Skene'in 1670'de bir Aberdeen locasının matrikülünde kayıtlı olduğu ve 1682'de Kuzey Amerika'ya göç ettiği görülmektedir.[1] Yerleştiği New Jersey'de daha sonra vali yardımcılığı görevine gelmiştir. Ama beraberinde getirdiği Masonluk, New Jersey'de havada kalmıştır. Skene'in birlikte olduğu herhangi bir kardeşi ve kendisinin içinde bulunduğu bir Masonik çerçeve gözükmemektedir. Ne de kendisi herhangi bir şey yaratmamıştır. Ne olursa olsun, aksini iddia edecek başka bir kayıt da bulunamamıştır.

Olasılıkla Skene, Amerika'ya gelmeden önce Masonluğa girmişti. Mason olan ilk Amerikan kökenli yerleşimci, 1704'te İngiltere'ye yaptığı bir ziyarette bir İngiliz locasında inisiye olan Jonathan Belcher'dir.[2] Bir yıl sonra Belcher, kolonilere geri dönerek zamanla başarılı bir tüccar ve nihayet 1730'da Massachusetts ve New Hampshire valisi olmuştur. O tarihlerde Masonluk kolonilerde yeşermeye başlamış ve Belcher'in oğlu Masonluğun yayılmasında oldukça etkili olmuştur.

Skene ve Belcher benzeri, kolonilere göç ettiklerinde zaten Mason olan kolonilerde yerleştikten sonra İngiltere'ye yaptıkları gezilerde localarda üyeliği kabul edilmiş birçok kişi vardı. Ve 1719'da adı 'Freemason' olan Amerikan bayraklı bir kosterin kayıtları da mevcuttur.[3] Ama 1720'lerin öncesinde Amerikan kökenli herhangi bir locanın kaydı mevcut değildir. 8 Aralık 1730'da Benjamin Franklin 'The Pennsylvania Gazette' adlı gazetesinde Kuzey Amerika'daki Masonluk hakkında, ilk belge

sayılacak, bir yazı yayınlamıştı Franklin'in yazısında 'Bu eyalette kurulmuş birçok Hür Mason Locası vardır.." demektedir.[4]

Franklin'in kendisi de 1731 Şubatı'nda Mason[5] ve 1734'te de Pennsylvania İl Büyük Üstadı olmuştur. Aynı yıl Amerika'da yayınlanacak ilk Masonik kitap Anderson'ın 'Yasaları'nın bir baskısı olmuştu. Aynı zamanda ilk kayıtlı Amerikan locası Philadelphia'da kurulmuştu. 1731 tarihli 'İkinci' kayıt defteri başlıklı varolan belge en azından bir yıl öncesini kapsaması gereken ilk kitabın da olması gerektiğini ortaya koymaktadır.[6]

Kayıtları maalesef bulunamayan ve dolayısıyla haklarında bilgi edinilemeyen Amerika'daki ilk localar, Masonluğun kendi diliyle 'düzensiz'diler. Bir locanın 'düzenli' olabilmesi veya sayılabilmesi için bir Büyük Loca veya başka bir deyişle 'ana loca' gibi kendinden daha önce kurulmuş bir Masonik kurumdan 'yetki' yani berat alması gerekmektedir. Örneğin İngiltere Büyük Locası'nın, kendi şubelerine veya Amerikan kolonilerindeki yeni localara berat vermesi gerekirdi. Ama beratlar, İrlanda Büyük Locası gibi 'yüksek dereceleri' uygulayan ve 1745'ten sonra, özellikle Stuart yanlısı yönelimler ve politikalardan yoksun bırakılmış ama halen şövalyelik kalitesini yitirmemiş Jakobit Masonluğun niteliklerini taşıyan başka kurumlarca da verilebilirdi.

Amerika'da resmi kayıtlı ilk patentli loca, beratını İngiltere Büyük Locası'ndan alarak 1733'te kurulan Boston'daki St. John's Locası'dır.[7] Görmüş olduğumuz gibi aynı yıl Büyük Loca, Georgia'daki Oglethorpe'un kolonisindeki kardeşlere gönderilmek üzere para toplamaktaydı, ama bir tanesi Savannah'ta kurulmuş olmasına rağmen 1735 öncesi beratlı veya beratsız bir locanın kaydı mevcut değildir. Aynı zamanda 1733'te Massachusetts, Henry Price'ın Büyük Üstatlığı'nda bir İl Büyük Locası'na berat vermişti. Büyük Üstat Yardımcısı, İngiltere'de 1704

yılında inisiye olan Jonathan Belcher'in oğlu Andrew Belcher'di.[7] 1733 ile 1737 yılları arasında İngiltere Büyük Locası; Massachusets, New York, Pennsylvania ve Güney Carolina'da İl Büyük Locaları'na patent vermişti. Georgia, New Hampshire ve daha sonraki diğer eyaletlerde bir veya birden fazla yerel loca mevcuttu, ama İl Büyük Locaları yoktu. Virginia ile ilgili kayıtlar bulunmamakla birlikte, yalnızca İngiltere Büyük Locası değil ama sözde Jakobit York Büyük Locası tarafından da berat verilmiş locaların olduğu tahmin edilmektedir.

Askeri Localar

Hemen hemen İngiltere Büyük Locası'nın himayesindeki Masonluk, koloniler arasında yayılırken Amerikan tarihini oldukça etkileyecek başka bir gelişme meydana geldi. 1732'den beri Masonluk, aynı zamanda İngiliz ordusunda 'arazi alay locaları' biçiminde yayılmaktaydı. Bu localar, hareket halinde olup, regalya ve donatılarını, alay flamaları, gümüş ve diğer askeri özel eşyalarıyla birlikte bavullarında taşıyorlardı. Genellikle alay komutanı olan albay, localın özgün üstatlığına getirilmekte, daha sonra ise diğer subaylar onun yerini almaktaydı. 'Arazi alay locaları', ordunun tümü üzerinde son derece etkiliydiler. İleride de göreceğimiz gibi, bu localar soruna neden olan durumlarda, bu durumları düzeltici iletişim kanalları görevini yerine getirmekteydiler. Sivil localar, nasıl değişik sosyal sınıflardan ve farklı geçmişi olan insanları bir araya getirmekteyse, arazi locaları da subaylarla erleri, ast ile üst rütbeli komutanları bir araya getirmekteydi. Bunun neticesinde James Wolfe gibi dinamik genç askerlerin, askeri sınıfları ne olursa olsun, kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam yaratılmaktaydı.

İngiliz ordusundaki ilk loca sonradan 'Royal Scots' adını alan 1. Piyade Alayı'nda 1732'de kurulmuştur.[9] 1734 yılı itibarıyla buna benzer 5, 1755'te ise 29 arazi locası mevcuttu. Kendi alay localarını kuranlar arasında, daha sonraları Royal Northumberland Piyade Alayı, Royal Scots Piyade Alayı, Royal Jnniskilling Piyade Alayı, Gloucestershire Alayı, Dorset Alayı, Border Alayı ve Wellington Dükü (West Riding) Alayı olarak bilinen alaylar vardı.

Özellikle belirtmek gerekirse bu localara İngiltere Büyük Locası tarafından berat verilmemişti. Diğer taraftan Jakobit Masonluğun özelliğini taşıyan yüksek dereceleri uygulayan İrlanda Büyük Locası tarafından berat almışlardı. Daha da ötesi bu localara 'yüksek derecelerin' Jakobit yönelimlerden ilk arındırılmaya başlandığı 1745 öncesinde berat verilmişti.

Aynı zamanda, doğal olarak Masonluk, askeri komuta ve idarenin yüksek kademelerinde kabul görmüş ve zamanının en önemli şahsiyetlerini arasında barındırmıştır. Örneğin, II. George'un küçük oğlu Cumberland Dükü Mason'du, aynı zamanda 1740'ların en önemli İngiliz komutanı General Sir John Ligonier de görüldüğü kadarıyla Mason'du. 1745'teki Jakobit ayaklanmasında Ligonier, Orta İngiltere'deki İngiliz ordusuna komuta ediyordu. Bir yıl sonra Kıta Avrupası'na nakledilerek, Avusturya Veraset Savaşı'ndaki operasyonlarda anahtar rol oynamıştı. Ligonier'in Masonluk ile olan eşsiz ilişkisi kesinlikle yayınlanmamıştır, ama görüldüğü kadarıyla 1732 gibi olabildiğince erken bir yılda James Anderson'ın çalışmasına katılanların listesinde, ünlü Masonlardan Desaguliers, Abercorn ve Dalkeith earl'leri gibi Büyük Loca'nın üç eski Büyük Üstadı ile birlikte ismi geçmektedir.

Ligonier'in emri altında olanlardan biri, çağının en önemli İngiliz komutanlarından ve bu öyküde bariz bir şahsiyet olacak

Lord Jeffrey Amherst'tir. Amherst, 1. Muhafız Alayı'nda (şimdiki Grenadier Guards) Ligonier'in emrinde görevlendirilmiş ve onun emir subayı olmuştu. Amerika'ya büyük işler başarmak üzere gitmeden önce, Ligonier ile birlikte Kıta Avrupası'nda Avusturya tahtının ele geçirilmesi savaşında hizmet etmiştir. 1756'da 15. Alay'da (daha sonra East Yorkshire Regiment) yarbay olmuştur. Burada iki yıl önce kurulan arazi locası, onun himayesinde çalışmaya devam etmiştir.[10] Sonunda 3. Alay'da (Buffs veya East Kent Regiment) ve 60. Alay'da (daha sonra Royal Americans, ondan sonra King's Royal Rifle Corps ve şimdi Royal Greenjackets olarak bilinen) albaylık yapmıştır. Her iki birlikte de himayesinde arazi locaları kurulmuştur.[11]

Amherst'in destekçisi, bir aile dostu olan, Wharton Dükü'nün müttefiki, I. Dorset Dükü ve 1741'de Garter Şövalyeliği'ne birlikte getirildiği Lionel Sackville'dir. Sackville'in iki oğlu bulunmaktaydı. Büyük oğlu Middlesex Earl'ü Charles, 1733'te Floransa'da bir Masonik loca kurmuştu.[12] Sir Francis Dashwood ile birlikte üyeleri arasında birçok Mason olan Dilettanti Cemiyeti'ni de kurmuşlardı. 1751'de hem Charles hem de Dashwood, kendisi de bir Mason olan Galler Prensi Frederic'in sarayındaki ünlü Masonlar'ın muhitine girmişlerdi.[13]

Sackville'in küçük oğlu George da Masonlukta kardeşi kadar etkindi. 1746'da 20. Alay'da (daha sonra Lancashire Fusiliers) albaydı. Alay locasına oldukça ilgi göstermiş ve hatta locanın resmi Üstad-ı Muhteremi olmuştu.[14] Nazırlarından biri, sonraki Canterbury Başpiskoposu'nun ikiz kardeşi olan ve 1750'de Nova Scotia'da valilik yaparak oradaki ilk locayı kuran yarbay Edward Cornwallis'di. Cornwallis'in emrinde olanların arasında, Kıta Avrupası'nda ilk önce Cumberland Dükü, daha sonra Sir John Ligonier emrinde cesaret ve zekâsını ortaya koyan Yüzbaşı James Wolfe da vardı. Sonuçta doğal olarak Em-

herst ile yakın ilişkide olan Wolfe, Kuzey Amerika tarihinin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynayacaktı.

Bu arada George Sackville, 1751'de İrlanda Büyük Locası'nın Büyük Üstatlığı'na getirilmişti.[15] Sekiz yıl sonra Yedi Yıl Savaşları sırasında Minden Muharebesi'nde korkaklıkla suçlanmış, askeri mahkemede yargılanmış ve görevden uzaklaştırılmıştı. III. George ile olan dostluğu, hükümet çevresindeki statüsünü yitirmemesini sağlamıştır. 1775'te 'Lord Germain' sanıyla Koloni Bakanı olmuş, bu sıfatla Amerika Bağımsızlık Savaşı'nda hizmet etmiştir.

Fransız ve Yerli Savaşı

Olaylar Amerikan ve İngiliz ordularının Masonluğunu yakın bir zamanda, o ana kadar örneği görülmemiş bir çapta bir araya getirecekti. İngiliz muazzaf askerlerinin subay ve sivillerden oluşan mevcut asker grupları, kolonistlerle yakın bir çalışma içine girerek, onları askeri yöntem ve operasyonlar konusunda eğiterek, yalnızca (evvelce Jakobit olan) Masonluğun 'yüksek dereceleri' değil, ama bunun yanında başka şeyleri de ilettiler. Ve bu Masonluk, kol kola girmiş yoldaşlar arasında genel olarak kardeşlik duygusunu geliştirecek bir tür dostça ilişkiye ideal bir kanal olacaktı.

Doğal olarak daha önceleri Amerika'da, XVIII. yüzyıl başlarında İngiliz ve Fransız çıkarlarının çatıştığı askeri operasyonlar olmuştu. İspanya Kralı II. Charles'ın ölümü üzerine yapılan savaşta (1701-1714) Güney Carolina'da Charleston'a Fransız ve İspanyol ortak birliklerinin yaptığı saldırı başarıyla geri püskürtülmüştü. Aynı zamanda Kanada sınırı civarında Acadia diye adlandırılan Fransız topraklarında, İngiliz ve Fransız kolonileri arasında küçük çapta çarpışmalar meydana gelmiş, Acadia ele geçirilerek Nova Scotia olarak yeniden isimlendirilmiştir.

FRANSIZ VE YERLİ SAVAŞI
1754-1760
NOVA SCOTIA
Northern limit of the colonies
Quebec surrendered Sept. 1759
Montreal surrendered Sept. 1760
Crown Point
Ft Ticonderoga
Ft Frontenac surrendered July 1758
Boston
Albany
Ft Niagra surrendered July 1759
New York
Philadelphia
Ft Duquesne
renamed Fort Pitt (today Pittsburgh)
Williamsburg
Yorktown
Ohio River
AMERICAN
COLONIES
Savannah
Proclamation Line 1763 (Treaty of Paris)

Çeyrek asır sonra Avusturya Veraset Savaşı'nda (1740-1748) Amerika'da bu kez geniş çaplı operasyonlar yapılmıştır. 1745'te New England'dan kolonistler St. Lawrence Nehri'nin girişini koruyan Cape Brcton Adası'ndaki Louisbourg'da Fransız kalesini ele geçirmişlerdir. Yine de, Kuzey Amerika'daki operasyonlar, Avrupa'daki en önemli mücadelelerin yanında yerel özellikleriydi. Operasyonlar oldukça küçük sayıdaki düzenli askerlerle, genellikle de alt rütbeli subaylarla yapılıyor ve iki düşman birliğinin ansızın karşılaşmasıyla meydana gelen küçük çarpışmalar şeklinde oluyordu.

Yine de 1756'da Avrupa'da Yedi Yıl Savaşları patlamış ve bu kez yalnız Amerika'ya kadar değil, Hindistan'a kadar uzayan geniş çaplı kara ve deniz operasyonları, çok daha ilerilere de sıçramıştır. İngiliz birlikleri, bir kez daha Kıta Avrupası'nda askeri seferlere katılmış, ama bu Fransa, Avusturya ve Prusya'daki kuvvetlerle karşılaştırıldığında sayısal olarak mütevazı ölçüde olmuştur. İngiliz ordusunun etkinliğini sahnelediği asıl yer, Kuzey Amerika ve yarım asır önce inanılmaz çapta görülen oldukça iyi talimli Avrupa ordularının çarpıştığı Yeni Dünya'nın nehirleriyle ormanlarıydı.

1745 ile 1753 yılları arasında Kuzey Amerika'nın nüfusu dramatik bir biçimde artmıştı, ama bu artış yalnızca sürgüne gönderilmiş veya göçmen Jakobitler'den kaynaklanmadı. 1754 başlarında Benjamin Franklin, İngiliz hükümetinin reddettiği, tüm kolonileri birleştirecek bir plan önerdi. Ama politik merkezileştirme yadsınsa da, organizasyon, iletişim ve ticaret hızla gelişerek batıya doğru genişleme ihtiyacı "gittikçe artmaya başladı. Kolonicilerin Virgina'dan Batı Pennsylvania'nın Ohio Vadisi'ne doğru harekete geçmeye başlamasına rağmen, Kanada'daki St. Lawrance ve Missisipi nehirleri üzerindeki Fransız toprakları arasındaki bağlantıyı da tehdit eder hale gelmişler ve genç

George Washington komutasındaki koloni milislerinin bölgeye bir kale inşa etmek üzere gönderilmesiyle geniş çaplı çarpışmalar patlak vermeye başlamıştı. Savaşın ilk dört yılı askeri bozgunlarla geçmiş ve bu bozgunların bazıları şok dalgalarını İngiltere'ye yansıtacak kadar ciddi olmuştu. 1755 Nisanı'nda General Edward Braddock komutasında hem düzenli askerlerden hem de koloni milislerinden oluşan İngiliz kolu, Fransız askerleri ve Kızılderili müttefiklerince Duquesne Kalesi yakınlarında tuzağa düşürüldüler. Kol hemen hemen imha edildi, Braddock başından yaralandı ve emir subayı Washington kaçmak zorunda kaldı. Zincirleme aksilikler birbirini takip etti.

Bugünkü New York Eyaleti'nin kuzeyindeki İngiliz kaleleri birbiri ardına kaybedildi ve Ticonderoga Kalesi'ni yeniden ele geçirmek için yapılan, Avrupa stilindeki katı, genel saldırılar dehşet verici çatışmalar sonucu geri püskürtüldü. Askerlerin arasında komutanın kendisi, General James Abercrombie ve o zamanlar İngiliz ordusunun gelecek vaat eden genç subaylarından biri olan George Howe da bulunmaktaydı. Ölümünden önce Howe, Kuzey Amerika'daki operasyonları tanımlayacak bir tür düzensiz savaş mücadelesinin yenilikçi liderlerindendi. Amherst ve Wolfe ile birlikte Howe, ordunun kendisini Avrupa savaş alanlarındaki sıkı manevralardan, ilkel yaşamın sürdüğü orman ve nehirlerin gerektirdiği daha esnek daha modern taktiklere adaptasyonuna yardımcı olmakta aracılık etmişlerdi. Tanınmış bir askeri tarihçiye göre:

"[Howe] kışla avlusundaki tüm talim ve önyargıları bir tarafa atarak düzensiz askerleri oymak gruplarında topladı... ve kendisini gelişigüzel giyimli askerlerin giysilerine adapte ederek onlardan biri gibi oldu. Böylece öğrenmiş olduğu dersleri vermeye başlayarak kendisini de eğitti... Subaylarla sivilleri eşit hale getirdi... İşe yaramaz tüm yüklerden kurtuldu: Paltolarının

eteklerini ve saçlarını kesti, misket tüfeklerinin namlularını kararttı, fundalardan korunmak için bacaklarının alt kısımlarını tozluklarla kaplayarak, sırt çantalarındaki boşluklara 30 pound'luk yiyecek doldurup, haftalarca kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağladı..."[16]

Howe'un Ticonderoga'da ölümüyle, İngiliz ordusu en becerikli, en yaratıcı ve en cesur bireylerinden biri olan, geleceğin potansiyel komutanından yoksun kaldı. Ama Ticonderoga, İngilizler'in en son ciddi yenilgisi olacaktı. İngiltere'de, daha sonra Chatham Earl'ü olan William Pitt, bakanlığa getirildi ve hem ordu hem de Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin yeniden yapılandırılmasına girişti. Modası geçmiş eski kafalı ve doktriner subaylar işten atıldı, rütbeleri indirildi veya değiştirildi. Komutanlıklar daha genç, daha dinamik, daha esnek ve daha yenilikçi insanlara verildi. Kuzey Amerika'da bunlardan en önemlileri 31 yaşındaki James Wolfe ve ondan 10 yaş daha büyük olan ve eski üstü Sir John Ligonier'in tavsiyesiyle tümgeneral ve baş komutanlığa atanan Amherst'ti. Wolfe ve Amherst'in emrinde olanlardan en göze çarpanlar ünlü Mason Desaguliers'in oğlu Thomas Desaguliers ve daha sonraları Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda baş rol oynayacak olan George'un küçük kardeşi William Howe'du.[17]

Baş komutan olarak Amherst, orduya yeni teknik ve taktikler getiren Lord George Howe'dan daha iyi bir yer edinmişti. Howe'un yeniliklerinin yanı sıra başkalarını da uygulamıştı. Tüfekli askeri birlikler veya keskin nişancı alaylarına koyu yeşil, keşifle ve gerilla operasyonlarıyla görevli süvari birliklerine de açık toprak rengi elbiseler giydirilmişti. Bir hafif piyade alayı özellikle keşif ve çatışmalar için tasarlanmış, bağcığı ve süslemesi olmayan koyu kahverengi, etekliksiz ceketler giydirilmişti. Hatta bazı askerlere Kızılderili giysileri giydirilmişti.

Daha sonra Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında önem kazanan bazı koloni subayları, mesleklerini Amherst'den öğrenmişlerdi. Charles Lee, Israil Putnam, Ethan Ailen, Benedict Arnold ve Philip John Schuyler gibileri hem profesyonel asker disiplinini hem de özellikle Kuzey Amerika'da uygulanan savaş taktiklerini Amherst'ten öğrenmişlerdi. Ve Washington, görevi bıraktığında Amherst'ten adamakıllı etkilendiğini biliyordu.

1758 Temmuzu'nda Amherst ve emrindeki genç maiyeti Avusturya Veraset Savaşı'nda önce alınıp, sonra tekrar kaybedilen Louisbourg'u yeniden ele geçirdiler. Üç buçuk ay sonra başka bir İngiliz kolu Duquesne Kalesi'ni ele geçirdi, yıkıp yerle bir etti ve bugün Pittsburg olarak bilinen bölgede Pitt Kalesi olarak yeniden inşa etti. Bir sonraki yıl Amherst, New York Eyaleti'nin kuzeyine doğru ilerleyerek, Ticonderoga'nın da içinde bulunduğu kaleleri birbiri ardına ele geçirdi. Eylül 1759'da Wolfe, öncü kola liderlik eden William Howe ile birlikte askerlik tarihinin en cesur kahramanlık öyküsüne imza attılar. Gemiyle St. Lawrence Nehri'nin yukarılarına kadar gittikten sonra 4000 askerle Quebec'i koruyan kalenin dışındaki Abraham Tepesi'nin sarp kayalıklarına tırmanarak çıktılar. Burada çıkan savaşta Wolfe ile birlikte Fransız komutan Marquis de Montcalm öldüler ama artık akıntı da tersine dönmüştü. İstikrarsız operasyonlar bir yıl daha sürdü, daha sonra Eylül 1760'da Montreal, Amherst ve William Howe tarafından kuşatıldı, teslim oldu ve Fransa Kuzey Amerika kolonilerini İngiltere'ye terk etti.

Kuzey Amerika'ya akın eden İngiliz muvazzaf askerleri özellikle İrlanda Büyük Locası tarafından berat verilen 'yüksek dereceler' türü Masonluğu da beraberlerinde getirdiler. Amherst'in kumandasındaki düzenli birliklerden oluşan 39 alayın 13'ü arazi localarında çalışıyorlardı.[18] Hem Louisburg hem de Quebec'te Amherst'in albaylığını yaptığı alaylardan biri olan 60.

Alay'ın bir taburuna komuta eden Yarbay John Young, 1736 başlarında Rosslyn'li Sir William St. Clair tarafından İskoçya Büyük Locası Büyük Üstat Yardımcılığı'na getirilmişti.[19] 1757'de de Batı Hint Adaları ve Amerika'daki tüm İskoç Localarının İl Büyük Üstadı olmuştu. 1761'de 60. Alay'ın başına Young'ın yerine (Tümgenerallik eşdeğeri olan) Yarbay Augustine Prevost geçti. Aynı yıl Prevost, diğer bir Masonik örgüt olan 'Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nden beratlı İngiliz ordusundaki tüm locaların Büyük Üstadı oldu.[20]

1756'da Albay Richard Gridley diye birisi [Sonradan Amherst tarafından alınan] Crown Point'e karşı bir keşif seferinde 'Tüm Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar'ı bir araya getirerek bir veya daha fazla locada toplamakla görevlendirildi.[21] 1758'de Louisbourg düştüğünde, Gridley burada bir başka loca daha kurdu. Wolfe'un Quebec'i kuşatmasından iki ay sonra Kasım 1759'da, kaleyi işgal eden askerlerin içindeki altı arazi locası bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda 'Quebec garnizonunda birçok loca olduğundan' bunların bir Büyük Loca çatısı altında toplanarak bir Büyük Üstat seçilmesi kararına vardılar.[22] Buna bağlı olarak 47. Alay'dan (daha sonra Lancashire Regiment) Teğmen John Guinet Quebec İli Büyük Üstadı seçildi. Bir yıl sonra da yerine 78. Alay'ın komutanı Albay Simon Fraser geçti.[23] Fraser'ın, 1745 Ayaklanması'nda, başlarda yer alan ve Towe Hill'de idam edilen son kişi olmanın şüpheli üstünlüğünü elde eden ünlü Jakobit Lord Lovat'ın oğlu olduğunu söylemek yeterlidir. 1761'de Simon Fraser'in yerine Quebec İl Büyük Üstadı olarak 47. Alay'dan Thomas Span geçti. Span'i 1762'de aynı alaydan Yüzbaşı Milborne West takip etti ve West, 1764'te 'Tüm Kanada'nın İl Büyük Üstadı' oldu.

Tüm bunların en ilginç yönü, nispeten kıdemce küçük rütbeli, sıradan öz geçmişli ve genel olarak tanınmayan insanların

bu gibi yüksek görevlere getirilmesiydi. Bunlardan çoğu ne aristokrattı, ne herkesin bildiği ünlü kişilerdi ne de orduda dikkate değer veya göze çarpan bir ilerleme göstermişlerdi. Hepsi de sıradan askerlerdi. Teğmen Guinet ve Yüzbaşı West'in kendine özgü atamalarından, arazi alay localarının nasıl çalıştığı, tüm askeri komuta zincirinin etrafa nasıl yayıldığı ve böyle bir popülaritenin tadını nasıl çıkarttıkları rahatlıkla anlaşılabilir. Teğmen Guinet gibi bir teğmen, loca çerçevesi içinde kendisiyle eşit olan eratla günlük ilişkide bulunmaktaydı. Aynı zamanda Quebec'in İl Büyük Üstadı olarak askeri hiyerarşi içerisinde kendinden çok üst rütbedeki subaylara da başkanlık etmekteydi. Böylelikle arazi locaları, zamanının bağlamında olağandışı ve olasılıkla eşsiz bir sosyal fenomen olan birbirini etkileme akıcılığı ve iletişimi yaratmış oldu.

Amherst'in ordusunda yaygın olan Masonluğun, koloni subayları ve subayların içinde bulundukları birliklere geçtiğini söylemek pek de şaşırtıcı olmaz. Amerikan komutanları ve personeli, yalnızca kol kola girmiş yoldaşlar değil, ama aynı zamanda 'kardeş Masonlar' olabilmeyi yaratacak şartların üzerine atlamışlardır. Böylelikle düzenli İngiliz askerleriyle onların kolonici dostları arasında bir kardeşlik bağı oluşmuştu. Localar çoğalmış, Masonik rütbeler ve sıfatlar madalya veya promosyon gibi dağıtılmaya başlamıştı. Israel Putnam, Benedict Arnold, Joseph Frye, Hugh Mercer, John Nixon, David Wooster gibi kişiler ve tabii ki Washington'un kendisi de yalnızca askeri ayrıcalıklar kazanmakla kalmamış, ayn zamanda eğer hali hazırda kardeş değildilerse, Masonluğa da girmişlerdi.[24] Hatta Masonluk ile ilişkisi olmayanlar bile İngiliz ordusundan saçılarak kolonilerde yeni palazlanmaya başlayan locaların içinde birleşen Masonluğun etkisine maruz kalmışlardı. Böylelikle Masonluk, tüm koloni idaresi, toplumu ve kültürü üzerine yayılacaktı.

Ama Masonluğun özellikle etkili bir kanal olmasında ritleri, ritüelleri, gelenekleri, fırsatları ve Masonluğun yararlarıyla yalnızca Masonluğun kendisi değil, aynı zamanda bir ortam, bir anlayış, hiyerarşik bir tutum içinde olması da etkendi. O çağın Masonluğu, kendine has bir eşsizlikle yayılmasında etkili olan yaratıcı, heyecanlı ve güçlü bir idealizmin kaynağıydı. Kolonicilerin çoğu Locke, Hume, Voltaire, Diderot veya Rousseau'yu İngiliz askerleri kadar okumuyordu. Localar aracılığıyla bu gibi filozofların düşünce akımları evrensel olarak ulaşılabilir olmuştu. 'Sıradan' koloniciler 'insan hakları' gibi yüce kavramları localar aracılığıyla öğrenmişti. 'Toplumun yetkinleşmesi' kavramını da localar aracılığıyla tanımışlardı. Ve Yeni Dünya, boş bir yazı tahtası gibi, toplumsal deneylerin yapılabileceği ve Masonlukça kutsal olarak kabul edilen ilkelerin denenip, uygulanacağı bir tür laboratuvar önerecek gibi gözükmekteydi.

ON ALTINCI BÖLÜM

16. Masonik Liderlerin Ortaya Çıkması

Amerikan Bağımsızlık Savaşı ile ilgili anahtar sorulardan birisi, İngiltere'nin savaşı nasıl ve neden kaybettiğidir. Savaşı İngilizler ne kadar 'kaybettiyse' Amerikalı kolonistler de o kadar 'kazanmamıştı'. İngiltere, savaşı kolonicilerin çabalarından bağımsızca yalnız başına kazanma olanağına sahipti, ama kazanmayı seçeceğine, aşağı yukarı ihmalkârlık nedeniyle kaybetmişti.

Çoğu çarpışmada, örneğin Fransa ve İspanya bir yanda, İngiltere, Avusturya ve Birleşik Eyaletler diğer yanda olmak üzere, İspanya kralı II. Charles'ın ölümü üzerine yapılan, ancak sonuçsuz kalan savaşta, Yedi Yıl Savaşları'nda, Napoleon dönemi savaşlarında, Amerikan İç Savaşı'nda, Fransa-Prusya Savaşı'nda, çağımızın iki dünya savaşında, savaşanlardan birinin zafer veya yenilgisi askeri kavramlarla açıklanabilir. Bunlar gibi

çoğu çarpışmada tarihçiler, bazı taktiksel ve stratejik kararlar, bazı seferberlikler, bazı muharebeler, bazı lojistik hesaplamalar (endüstriyel üretimi ayarlamak veya savaş gücü oluşturmak benzeri ya da basitçe yıpratma yöntemi gibi bir veya birden fazla belirli etken gösterebilir. Yine tarihçiler, "Bu gibi tek veya birleşik etkenlerden herhangi biri, çarpışanların birinin başarısızlığına veya savaşa devam etmesini olanaksız kılmaya yeterlidir" demektedir. Yine de Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda, tarihçilerin doyurucu olarak ortaya koyabilecekleri bu gibi etkenler yoktur. Hatta genelde 'sonucu belirleyici' olarak belirtilen iki muharebe; Saratoga ve Yorktown muharebeleri, Amerikan ahlâk kavramlarına göre 'sonucu belirleyici' sayılabilir veya belki de geçmişte yapılan hataların farkına varılmasının ışığında kılıcın keskin iki yanı gibi görülebilir. Bu kavramlardan hiçbiri, İngiltere'nin savaşa devam edebilme kapasitesini ne zayıflatmış ne de ciddi bir şekilde bozmuştur. Savaş, Saratoga'dan sonra dört yıl daha devam etmiş ve bu süre içinde bir dizi zafer, İngilizler'in uğradığı bozgunları telafi etmiştir. Cornwallis, New York'ta kuşatıldığında, Kuzey Amerika'daki İngiliz askerleri halen tam ve eksiksiz, halen herhangi bir yerde operasyonlara devam edebilecek şekilde yer tutmuş ve halen stratejik ve sayısal olarak avantajlı bir pozisyondaydı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda ne Waterloo ile karşılaştırılabilir kesin bir zafer, ne de Gettysburg ile karşılaştırılabilir kaçınılmaz bir 'dönüm noktası' bulunmaktaydı. Görüldüğü kadarıyla sanki herkes yorgun düşmüş, sıkılmış, ilgisini kaybetmiş ve toparlanıp yuvaya dönme hazırlığına başlamıştı.

Amerikan tarihi ders kitaplarında, bazı standart açıklamalar, İngiliz askeri bozgunlarının askeri açıklamaları olarak sunulmaktadır. Bunun nedeni, doğal olarak bu tür açıklamaların Amerikan silahlı güçlerinin yiğitliğini ortaya koymasıydı. Örne-

ğin, açıkça belirtilmese de, genelde önerilen tüm kolonici Kuzey Amerika'nın silahlanarak kendisine karşı düşmanca duygular besleyen İngiltere ile yüz yüze gelmesiydi. Bu durum Napolyon veya Hitler'in Rusya'yı işgal girişimlerinde, tüm halkın birleşerek düşmana karşı koymasına benzetilebilir. Yine de çoğu kez Kuzey Amerika'nın vahşi yaşamın sürdüğü bölgelerinde, koloniciler tarafından uygulanan ve bölgeye uyarlanılabilen, düzensiz gerilla çatışmalarında eğitimsiz ve bölgeye uyum sağlayamayan İngiliz ordusunun bu gibi öğelere sahip olmaması iddia edilmektedir. Genel olarak sıklıkla iddia edilen bir konu da İngiliz komutanların yetersiz, beceriksiz, tembel, ahlâksız, düşüncesiz ve manevra kabiliyetsiz olduğuydu. Bu olguların her birine tek tek bakmak gerekir.

Gerçekten İngiliz ordusu, kendisine karşı tutkuyla birleşmiş ihtilalciler veya halkla karşı karşıya değildi. 1775'te kolonilerdeki 37 gazeteden 23'ü asilerden yana, yedisi İngiltere'ye sadık ve yedisi de tarafsız veya kimseye teslim olmamıştı. Eğer bu durum toplumun tutumunu yansıtıyorsa, yüzde 38'i bağımsızlığı desteklemeye hazır değildi. Gerçekte esaslı bir sayıdaki kolonici, anavatan olarak nitelendirdikleri yerle etkin olarak ilişkiliydiler. İngiliz askerlerine gönüllü olarak casusluk yaptılar, gönüllü olarak bilgi ve araç gereç taşıdılar. Çoğu silahlanarak İngiliz düzenli birlikleri yanında kolonici komşularına karşı çarpıştılar. Savaşın gidişatı sürecinde İngiliz ordusuna katılmış yaklaşık 14 'Kralcı' alay bulunmaktaydı.

İngiliz ordusunun Kuzey Amerika'da yer alan savaş türüne ne uygun ne de eğitimsiz olduğunu tartışmak savunulabilir değildir. Genel izlenimlere karşın çatışmaların çoğu düzensiz savaşları içermiyordu. Çoğu tamamen Avrupa'daki çatışmalar türünden, tamamen İngiliz ordusu ve içindeki ücretli Hessen askerlerinin üstün olduğu kuşatma ve geniş alanda

yapılan savaşlardı. Ama düzensiz savaşlarda bile İngiliz ordusu dezavantajlı değildi.

Görmüş olduğumuz gibi 20 yıl önce Amherst, Wolfe ve emrindekiler Kuzey Amerika'yı Fransa'dan almak için tamamen bu tür bir savaş uygulamışlardı. Gerçekten, İngiliz ordusu, orman ve nehirlerde gereken ve Avrupa savaş alanlarında kullanılan taktik ve formasyonların geçersiz olduğu savaş türünün öncüsü olmuştu. Hessen askerleri bu tür taktiklerde gerçekten savunmasız olabilirlerdi, ama Amherst'in eski tüfekli alayı olan 60. Piyade Alayı gibi İngiliz birlikleri kolonicileri kendi oyunlarında yenebilirlerdi ve yenmişlerdi de. Tüm kolonici askeri liderler, bu oyunları İngiliz komutanlarından öğrenmişlerdi.

Geriye İngiliz komutanlarının yetersizlik ve beceriksizlikleri suçlamaları kalmaktadır. Komutanlardan biri olan Sir John Burgoyne için bu suçlamalar belki geçerlidir, ama yine de üç ileri gelen komutan olan Sir William Howe, Sir Henry Clinton ve Lord Charles Cornwallis için geçerli değildir. Gerçekten, Howe, Clinton ve Cornwallis, Amerikalı meslektaşları kadar yetenekliydiler. Üçünün de kolonilere karşı mağlubiyetten çok zaferleri vardı. Üçü de daha önce yeteneklerini ortaya koymuşlardı ve tekrar ortaya koyma olasılıkları vardı. Özellikle Howe, 20 yıl önce Fransızlar'a karşı yapılan savaşta önemli bir rol oynamış, Ticonderoga'da ölen kardeşinden gerilla taktiklerini öğrenmiş, Louisbourg ve Montreal'de Amherst'in emrinde hizmet etmiş ve Wolf'un askerlerine de Quebec'te Abraham Tepeleri'ne tırmanmada öncülük etmişti. 1772 ile 1774 yılları arasında hafif piyade gruplarını alay saflarında toplama sorumluluğunu üstlenmişti. Clinton, Newfoundland'de doğmuş, Newfoundland ve New York'ta büyümüş, muhafız alayına katılmadan önce New York milislerinde hizmet görmüş ve askeri hiyerarşide yükselişi 'meteora' benzetildiği Kıta Avrupası'nda faaliyet göstermişti.

Cornwallis de kendisini Yedi Yıl Savaşları'nda fark ettirmişti. Sonradan Mysore'daki çatışmalarda, bir dizi zafer kazanarak, İngiltere'nin, güney Hindistan'ın kontrolünü ele geçirmesini sağlamış ve bu süreçte Wellington Dükü olacak genç Sir Arthur Wellesley'e yol gösterici olmuştur. İrlanda'daki 1798 Ayaklanması'nda, Cornwallis, yalnızca yetenekli bir stratejist olarak kendini göstermekle kalmamış, aynı zamanda eınrindekilerin kabalıklarını sürekli frenleyici bir bilge ve hümanist bir insan olarak da davranmıştır. Anlaşılacağı üzere, bu komutanlar, yeteneksiz ve beceriksiz komutanlar değildiler.

Ama eğer Amerikan Bağımsızlık Savaşı'ndaki İngiliz baş komutanlığı, yetersiz ve beceriksiz değildiyse, o zaman tarihçilerin yeterince açıklamadığı bir derecede üşengeç, istikrarsız, kayıtsız, hatta uyuşuktu. Fırsatlar, bu fırsatları yakalayan veya fırsatların üzerine saldıran işbilir insanlar tarafından önemsenmemişti. Operasyonlar, neredeyse uyur gezer gibi ve uyuşuk bir havada yapılmıştı. Savaş oldukça sade bir şekilde, aynı komutanların Amerikan kolonicilerinin dışındaki düşmanlarla kapıştıklarında gösterdikleri acımasızlık türünde ve zafer için gerekli acımasızlıkta yürütülmemişti.

Gerçekte İngiltere, Kuzey Amerika'daki savaşı tamamen askeri nedenlerle kaybetmemişti. Savaş, tamamen diğer etkenler yüzünden kaybedilmişti. Bu savaş iki yüzyıl sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'da yapacağı savaştan daha popüler olmayan bir savaştı. İngiliz halkı, İngiliz hükümeti ve tüm askerleri, subayları ve komutanlarıyla savaşa katılan İngiliz personeli için de popüler değildi. Clinton ve Cornwallis'in ikisi de zorlamayla ve son derece isteksizlikle savaşmışlardı. Howe, devamlı olarak kızgınlığını, mutsuzluğunu ve sorumluluk yüklendiği komutanlığın düş kırıklığını belirterek, daha da dik başlı hareket ediyordu. Kardeşi Amiral Howe da aynı duygular içeri-

sindeydi. Söylediğine göre koloniciler yeryüzündeki en zalim ve en tehikeli insanlardı.[1]

Amherst, daha da savaşkandı. Çatışmalar patlak verdiğinde, 59 yaşındaydı. Washington'dan 15, Howe'dan 12 yıl daha yaşlı olmasına rağmen halen operasyonlara kusursuz bir şekilde katılabiliyordu. Yedi Yıl Savaşları'ndaki başarısını takiben Virgina Valisi olmuş ve Şef Pontiac'ın yönettiği Kızılderili Ayaklanması'nda düzensiz savaşlardaki yeteneklerini geliştirmişti. Amerikan Bağımsızlık Savaşı başladığında, İngiliz ordusunun baş komutanıydı ve 'masa başı işinin' getirdiği bürokrasi ve can sıkıntısından rahatsız oluyordu. Amherst, Kuzey Amerika'da komutanlığı aldığında ve eski astı Howe ile birlikte 20 yıl önce Fransızlar'a karşı sergilediği enerjik seferde, olaylar sorgulanamaz bir biçimde değişiklikler gösterecekti. Amherst de istemeyerek yerini koruyan diğerleri gibi aynı hoşnutsuzluğu sergiledi ve kendisinden üst kademede olanlar Amherst'e müsamaha gösterdiler. İlk öneri, 1776'da geldi ve Amherst bunu kibarca reddetti. Ocak 1778'de yeni bir girişimde bulunuldu. Bu sefer kendisine hiç sorulmadı bile. Kral lll. George, Amherst'i Amerika'daki baş komutanlığa atadı ve oradaki savaşı kontrol altına alması isteğinde bulundu. Görevinden çekilme korkusuyla Amherst, kralın doğrudan emrini reddetti. Hükümet üyelerinin de kendisini ikna etme çabaları etkisiz kaldı.

Amherst için, Howe için, diğer tüm İngiliz komutanları için ve İngiliz halkının çoğu için Amerikan Bağımsızlık Savaşı bir tür iç savaş niteliğindeydi. Gerçekte, kendilerini, kendi yenilgilerinde, yalnızca dil, kalıt, gelenek ve düşünce olarak bağlı olmayıp aynı zamanda birçok durumda, gerçek aile bağlarıyla da bağlı oldukları İngiliz emsalleri olarak tanımlanan rakiplerine karşı kapıştırılmış olarak görmekteydiler. Ama bundan daha fazlası da vardı. Görmüş olduğumuz gibi XVIII. yüzyıl İngilte-

resi'nde Masonluk, özellikle eğitimli sınıfı, profesyonel insanları, devlet memurlarını ve yöneticilerini, eğitmenleri, kamu oyunu şekillendiren ve belirleyen insanları içeren tüm cemiyeti kapsayan bir örgü halini almıştı. Masonluk, aynı zamanda çağının mentalitesini etkileyen ortamda genel bir psikolojik ve kültürel atmosfer oluşturmuştu. Bu durum, özellikle arazi localarının, insanları, birlikleri, komutanları ve birbirleriyle bağladıkları bağlayıcı bir çatı oluşturduğu askerlikte geçerliydi. Ve bunun ötesinde kast ve aile bağlarından yoksun olan 'sıradan askerler'in arasında, ki subay sınıfı bundan yoksun değildi, daha da geçerliydi. Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında, savaşa iştirak eden askeri personelin çoğu, her iki taraftaki komutan ve insanlar, ya kendileri Mason'du ya da Masonluğun fikir ve değerleriyle doymuşlardı. Arazi localarının gerçek yaygınlığı, Mason olmayanların bile kurumun ideallerine kararlılıkla bağlanmasına neden olmuştu. Bu ideallerin çoğunun, kolonicilerin uğruna savaştığı ideallerle somutlaşmış görüldüğünü söylemek yanlış olmaz. Kolonicilerin deklare ettiği ve daha sonra bağımsızlık için uğruna savaştığı ilkeler, belki rastlantısal, ama halen yaygın olarak Masonik'ti. Ve İngiliz Genel Kurmayı için olduğu kadar erat için de yalnızca emsalleri İngilizler ile değil, ama aynı zamanda Masonik kardeşleriyle giriştikleri bir savaştı. Bu gibi durumlarda, acımasız olmak genelde zordur. Bu doğaldır ki İngiliz komutanlarının vatana ihanetten suçlu olduklarını göstermez. Tüm olanlardan sonra onlar, profesyonel askerlerdi ve istemeye istemeye olsa da görevlerini yerine getirmek zorundaydılar. Ama görevlerini oldukça güçlükle yerine getirmenin ıstırabı içerisindeydiler ve bundan fazlasını da yapamazlardı.

Arazi Localarının Etkileri

Ne yazık ki, İngiliz Genel Kurmayı arasında bulunan Masonlar'ın saptanmasına ait ne bir üye kayıt listesi, ne bir sicil ne de dokümantasyon bulunmamaktadır. Kural olarak, askerlerin çoğu arazi localarına adlarının ve soyadlarının baş harfleriyle kaydedilmişti. Arazi locaları da hem kayıt tutmakta hem de tutulan kayıtların saklanması için ana locaya vermekte gevşekliklerıyle tanınmıştı. Arazi locası kurulduğunda veya tanındığında, kendisine destek olan organla ilişkisini genellikle kaybetmekteydi. Bu, özellikle kendi kayıtlarıyla bile yeterli derecede sorunları olan İrlanda Büyük Locası'nın berat verdiği localar için geçerliydi; ve görmüş olduğumuz gibi ilk arazi localarına berat veren de İrlanda Büyük Locası'ydı. Bazı durumlarda ise arazi locaları başka arazi localarına berat vermekteydi ve özgün ana locanın bundan haberi bile olmamaktaydı. Ve alaylar terhis edildiğinde veya birleştirildiğinde, alay locaları göç etmekte, değişmekte, kendilerini nakletmekte ve bazen de değişik destekçi organlardan patent almaktaydılar. Hatta askeriyenin dışında bile belgeler genelde berbat bir şekilde düzensizdi. Örneğin III. George'un üç kardeşi de Mason olarak bilinir. Bunlardan biri olan Cumberland Dükü, sonradan İngiltere Büyük Locası'nın Büyük Üstadı olmuştur. Yine de yalnızca Gloucester Dükü Henry'nin 16 Şubat 1766'da girişine dair kayıtlar mevcuttur.[2] Bir tarihçinin zayıf bir olasılıkla 'yurtdışında inisiye'[3] olduğunu belirtmesine rağmen o zamanlar Mason olan York Dükü'nün nerede, ne zaman ve kimin tarafından inisiye edildiğine dair bir belirti bulunmamaktadır. Eğer bir kraliyet prensiyle ilgili veriler bu kadar rastlantısal ve düzensizse, askeri komutanlar için daha da beterdir.

Bundan dolayı Howe, Cornwallis ve Clinton'ın Mason olup olmadıklarının araştırılamaması şaşırtıcı olmasa gerek. Yine de

kendilerinin Mason olduklarına dair önemli bilgiler mevcuttur. Ordu komutanı olmadan önce hizmet etmiş olduğu dört alaydan üçünün arazi locası vardı; ve albay olarak bunların loca etkinliklerine göz yumacak, en azından yönetecekti. Daha da ötesi görmüş olduğumuz gibi Howe Amherst ve Wolfe'un emrinde Masonluğun şaha kalktığı bir orduda hizmet etmişti. Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında, fikir ve ifadeleri Mason olarak bilinenlerle tamamen uyuşmaktaydı. Ve Kuzey Amerika'da komutanlığı altındaki 31 alaydan 29'unu arazi locaları oluşturmuştu.[4] Eğer Howe'un kendisi Mason değilse, Masonluğun etkisinde olan bir şeyi özümseyemezdi, ama o özümsemişti.

Aynı şey Howe ile özellikle iyi ilişkiler içinde olan Cornwallis için de geçerliydi. Cornwallis de ordu komutanı olmadan önce iki alayda hizmet etmiş ve bunlardan birinde albaylık yapmıştı. Her ikisinin de arazi locaları vardı. Görmüş olduğumuz gibi sonradan korgeneral olan Cornwallis'in amcası Edward, Nova Scotia Valisi olmuş ve orada 1750 yılında bir loca kurmuştu. Ve gerçekten tüm Cornwallis Ailesi, XVIII. ve XIX. yüzyıllar boyunca, İngiliz Masonluğunun en ünlü isimleri arasındaydılar.

Clinton'a gelince kanıtlar daha da çapraşıktır. Ordu komutanı olmadan önce istihkâm alaylarında değil ama son zamanlara kadar arazi locaları olmayan muhafız alayında hizmet etmişti. Diğer taraftan Yedi Yıl Savaşları'nda çağının en etkin ve nüfuzlu Masonları'ndan biri olan Brunswick Dükü Ferdinand'ın emir subayı olarak görev yapmıştı. Ferdinand, Masonluğa 1770'te Berlin'de kabul edilmişti. 1770'te İngiltere Büyük Locası'nın himayesinde Brunswick Dukalığında İl Büyük Üstadı oldu. Bir yıl sonra 'Sıkı İzleyiş Riti'ne katıldı. 1776'da Hesse Prensi Kari ile birlikte Hamburg'da saygın bir loca kurdular. 1782'de tüm Avrupa Masonluğunu kapsayan önemli kongrelerden biri olan Willilmsbad Konvauim oluşturdu. Ferdinand'ın emir suba-

yı olarak Clinton, Masonluk ve onun ideallerini sorgulanamaz bir biçimde benimsemiş olmalıydı. Daha da ötesi İngiliz ordusu New York'u kuşatmakla meşgulken, 25 Haziran 1781'de 210 numaralı Loca'nın Üstad-ı Muhteremi ve kardeşlerinin 'Yahya Peygamber Günü'nü kutladıklarına dair bir kayıt halen mevcuttur. Bu kayda göre :

Kral ve zanaatin,
Kraliçe ... ile Masonlar'ın eşlerinin
Sir Henry Clinton ve tüm sadık Masonlar'ın
Amiral Arbuthnot ve tüm ıstırap çeken Masonlar'ın
General Knyphausen ve Reidesel ... ve ziyaretçi Kardeşler'in
Lord Cornwallis ve Rawdon ... ile Kadim Kardeşlik Örgütü'nün[5] *şerefine kadehler kaldırılmıştı.*

Böylelikle Masonluk, hem İngiliz ordusuna hem de asi kolonilere yayılmıştı. Bu noktada üstünde durulması gereken, yine de takip eden belirtilerin organize 'Masonik komplo'sunun herhangi bir türünü kanıtlamadığıdır. Amerikan Bağımsızlık Savaşı üzerine çalışan tarihçilerin çoğu, savaşın Masonluk ile ilgisi açısından iki kampa ayrılmıştır. Bazı yazarlar, savaşı, dikkatlice tasarlanmış büyük bir tasarım çerçevesinde Masonlar'ın entrikalarıyla düzenlenen, uyarlanan ve yönetilen bir hareket, bir 'Masonik olay' olarak betimlemeyi düşünmüşlerdir. Bu gibi yazarlar, genelde Masonlar'ı içeren uzun listeler aktarmışlardır ki, bu da ellerinde aktarılacak listeler olduğunu kanıtlar ve bu gibi listelerde kesinlikle eksiklik de yoktur. Diğer taraftan gelenekçi tarihçilerin çoğu da mücadelenin Masonik yönünü tamamen atlamışlardır. Hume, Locke, Adam Smith gibi felsefeciler ve Fransız filozoflardan yeterince faydalanılmış, ama bu gibi düşünürlere yol gösteren, düşünceleri için bir tür meşime içindeki sıvı gibi hareket eden ve bu tür düşüncelere popülerlik kazandıran Masonik çevre boşlanmıştır.

Gerçekte, Masonik bir entrika yoktu. Bağımsızlık Bildirgesini imzalayan 56 kişiden yalnızca dokuzu, kesinlikle Mason olarak nitelendirilebilirken, diğer 10'unun sadece Mason olma olasılığı vardı. Koloni ordusundaki karargâh subaylarının 74'ünden 33'ü, belgelerin ortaya koyduğuna göre Mason'du.[6] Bilinen Masonlar'ın, bir kural olarak üye olmayan meslektaşlarından daha seçkin, olayların gidişatını görmede daha ileri görüşlü olduklarını kabul etmek gerekir. Hatta önceden düzenlenen büyük tasarımlara karşı verilecek her tür kararda bile birlikte çalışıyorlardı. Böyle davranmamak onlar için olanaksızdı. Amerikan bağımsızlığının zirveye yükselmesindeki hareket, gerçekte doğaçlamanın kararlı ve devam eden uygulaması ve bugünkü deyimle bir tür kendine özgü 'hasar kontrolü' niteliğindeydi. Beklenmeyen oldu bittilere göğüs gerilecek, bunlar kabul edilecek, sınırlanacak ve bir sonraki oldu bittiler, yeni bir hazırlıksız yapılmış uyum ve derleme dizisi dikte ettirene kadar aynı anda bir basamak daha ileride kullanılacaktı. Bu sürecin tümünde, Masonluk sınırlayıcı ve yatıştırıcı hareket etme eğiliminde olmuştur. 1775'te birtakım aşırı radikal, İngiltere ile bağları tamamen kesmek için kışkırtıcılık yapmaktaydı. Yine de bir Mason olarak, Bunker Hill'teki koloni askerlerinin sonraki komutanı General Joseph Warren, bugün Ulster Birliği yanlıları, olanları sezinleyen bildiriler yayınlamakta ve Parlamento'ya meydan okumakla birlikte tahta bağlı olduğunu bildirmekteydi. Washington da aynı durumdaydı; hatta Bağımsızlık Bildirgesi'nden bir yıl sonra 1777 Aralık ayında Franklin, savaşın hızlandırılmasına neden olan durumlar düzeltilirse, tüm bağımsızlık düşüncelerinin terk edilmesine hazırlanıyordu.[7] Böylece 'Masonik komplolardan bahsetmek aptalca olduğu kadar tamamen Masonluğa indirgemek de aptalca olur. Sonunda Masonluğun yaydığı düşünce cereyanlarının Masonluğun kendisinden daha can

alıcı ve daha yaygın olduğunu kanıtlar. Savaştan ortaya çıkan cumhuriyet abartmasız bir 'Masonik cumhuriyet' değildi. Masonik idealler için Masonlar tarafından Masonlar için kurulmuş bir cumhuriyet de değildi. Ama bu idealleri somutlaştırmış, bu ideallerden son derece etkilenmiş ve bu ideallere borçlu olmuştur. Bir Masonik tarihçinin yazdığına göre:

"... Masonluğun bu [Amerikan] hükümetin kuruluş ve gelişmesinde hiçbir kurumun etkili olamadığı kadar büyük bir etkisi olmuştur. Ne genel tarihçiler ne de Masonluğun üyeleri ilk 'Anayasal Toplantı' günlerinden bu yana, Amerika Birleşik Devletleri'nin Masonluğa ne kadar minnettar olduğunun ve bir ulusun doğuşunda ve bu uygarlığın sınır taşlarının kuruluşunda ne kadar büyük bir katılımda bulunduğunun farkında değillerdir."[8]

ON YEDİNCİ BÖLÜM

17. İngiltere'ye Direniş

Görmüş olduğumuz gibi Büyük Loca tarafından örnek alınan İngiliz Masonluğu'nun 'Ortodoks, veya 'resmi' biçimi yalnızca 'zanaat dereceleri' diye de adlandırılan ilk üç derecede çalışmaktaydı. 'Yüksek dereceler' diye tanımlanan dereceler ise başlangıçta eşsiz derecede eski Jakobit Masonluk'tu. 1745 Ayaklanması'nı takiben 'yüksek derece' Masonluk yok olmamıştı. Sadece Jakobit özelliğini ve politik yönelimini kaybetmiş, ama işlevine devam etmişti. Stuartçı katılımından arınmış olarak, artık yıkıcı olmadığını algılayan Büyük Loca her ne kadar istemese de 'yüksek dereceleri' resmen tanıma uyumunu göstermişti. Artık sadık, güçlü ve uygar düşünceli İngilizler'in özel amaçlı çalışmalar aracılığıyla, 'Mark', 'Royal Arch' veya 'Royal Ark Mariner' gibi 'yüksek dereceler'de çalışmalar yapmaları gittikçe say-

gınlık kazanmaya başlamıştı. Bu çalışmalar, İrlanda Büyük Locası, İskoçya Büyük Locası ve Baron von Hund'un yarattığı 'Sıkı İzleyiş Riti'ni de içeren türlü himayelerin altında oluyordu. Görmüş olduğumuz gibi herkesin bildiği kayıtlara binaen, ilk olarak Masonluğun Tapınakçı soyundan geldiğini iddia eden Hund'du.

Yedi Yıl (veya Fransız-Yerli) Savaşı'ndan önce, Kuzey Amerika'daki Masonluğun büyük bir kısmı Büyük Loca tarafından beratlı, Ortodoks ve Hannover yanlısıydı. Yedi Yıl Savaşı sırasında, yine de, askeri arazi localarıyla kastedilen 'yüksek dereceli' Masonluk, geniş ölçüde Amerikan kolonilerine nakledilmiş ve kök salmıştı. Amerikan Devrimi'nin fışkırdığı toprak olan Boston, bu yayılmanın ve zaman zaman bundan doğan sürtüşmenin örneği olarak gösterilebilir.

Boston St. Andrew's Locası

Masonluk, Massahuisetts'da 1773'te, İngiltere Büyük Locası'udan aldığı yetkiyle hareket eden Henry Price'ın Massachusetts'in kendi St. John's İl Büyük Locası'nda Büyük Üstat olmasıyla başlamıştı. Büyük Üstat Yardımcısı, görmüş olduğumuz gibi il valisinin oğlu Andrew Belcher'di. 1750 yılı itibarıyla Boston'da üslenmiş iki loca daha vardı. Bu iki loca ve ana locaları St. John's, bugün State ve Kilby caddelerinin kesiştiği yerde bulunan 'Bunch of Grapes' (Üzüm Salkımı) tavernasında toplanıyorlardı. Büyük Loca'dan beratlı İngiliz alayları da aynı binada toplanmaktaydı. Sonuçta St. John's Locası, şemsiyesi altında 40'tan fazla locaya berat vermişti. Bu arada 1743'te İngiltere Büyük Locası saygın bir tüccar olan Thomas Oxnard isimli birini Kuzey Amerika İl Büyük Üstadı olarak atamıştı.[1] Böylece Boston, Britanya'nın Atlantik ötesi kolonilerinin Masonik başkenti haline gelmişti.

1752'de beratlı olmayan 'düzensiz' bir loca, 'Green Dragon' adlı diğer bir tavernada çalışmaya başlamıştı. 1764'te de burası 'Mason Binası' adını almıştır. St. John's Locası'nın skandalcı üyelerinin şikayetiyle bu 'düzensiz' loca, beklendiği gibi kendisi için bir berat başvurusunda bulundu. Ama bu başvuru İngiltere Büyük Locası'na değil, 'yüksek dereceler' öneren İskoçya Büyük Locası'na yapılmıştı. Berat, İngiliz birlikleri ve bu birliklerin İrlanda ve İskoç Büyük Locaları'nca kurulan arazi alay localarının Amerika'ya ulaşmaya başladığı 1756 yılına kadar çıkmayacaktı. 'Düzensiz' loca, bu tarihten sonra St. Andrew's adıyla berat aldı.[2] Yine de bu loca hemen, kendi kendine yeni localara berat vererek, kendisinin de İskoçya Büyük Locası'nın yetkisi altında İl Büyük Locası statüsünde olması gerektiğini talep etti. Böylece Boston'da biri İngiltere Büyük Locası'nın koruması altında St. John's, diğeri İskoçya Büyük Locası'nın koruması altında St. Andrew's olmak üzere iki rakip İl Büyük Locası oluştu. Olayların sertleşmesi, huysuzlukların artması, 'siz-biz' çekişmelerinin ortaya çıkması ve Masonluğun onurunu kırıcı bir iç savaşın doğması şaşırtıcı olmadı. St. John's Locası, St. Andrew's Locası'na şüpheyle bakıyor ve kinci bir tutumla üst üste 'bu locaya karşı çözümler üretmeye çalışıyordu.' Bu çözümler etkili olamadı, St. John's küsmeye başladı ve huysuzca davranarak, üyelerinin St. Andrew's Locası'nı ziyaret etmelerini yasakladı. Bu hır-gürde Boston'un en seçkin hemşerileri tutkulu bir biçimde oldukça büyük zaman ve enerji sarf ettiler.

Kendisine yapılan eleştirileri önemsemeyen St. Andrew's Locası, toplanmaya devam etti ve bazen St. John's Locası'ndan ayarttıkları da dahil olmak üzere yeni üyeler kazanmaya başladı. Ve 28 Ağustos 1769'da St. Andrew's dünyada ilk kez olarak özellikle 'Tapınak Şövalyesi Derecesi' diye adlandırılan yeni bir Masonik derece vermeye başladı.[3] Bu derecenin kesin olarak ne-

reden geldiği belirgin değildir. Her ne kadar elde somut belgeler yok ise de bu derecenin Boston'a 10 yıl önce İrlanda Büyük Locası'nın berat verdiği, daha sonra Worcestershi; Alayı 1. Taburu olan, 29. Piyade Alayı'nın arazi locası tarafından getirildiği inanılmaktadır. Yine de Jakobitler tarafından benimsenen ve Hund tarafından resmen ilan edilen Tapınakçı kökeni, şimdilerde kendine has ritlerinin ötesinde yeni taraftarlar kazanmaktaydı. Masonluk'taki Tapınak Şövalyesi Derecesi' Boston'dan tekrar İngiltere ve İskoçya'ya geri dönecekti.

Ama bilinen ilk Tapınak Şövalyesi Derecesi'nin verilmesi, iddia edildiği gibi St. Andrew's Locası'na has değildi. 1773 yılı itibarıyla, hızla gelişen olayların artması sonucunda St. Andrew's bir pozisyon üstlenmişti. O zamanlar Büyül Üstat, İskoçya Büyük Locası'nın tüm Kuzey Amerika için Büyük Üstat olarak atadığı Joseph Warren'dı. Locanın diğer üyeleri arasında John Hancock Paul Revere de bulunmaktaydı.[4]

1773 yılından önce yaklaşık sekiz yıl Britanya ve Britanya'nın Amerikan kolonileri arasındaki sürtüşme hayra alamet olmayan oranda gittikçe artış göstermekteydi. Gerçekte Yedi Yıl Savaşı ile batan Britanya, hazinesini kolonilerin zenginliğiyle yeniden doldurmak için bir dizi sert vergi getirmeyi düşündü. Her yeni vergi, doğal olarak kolonilerin yeni bir direnişine neden olmaktaydı. 1769'da her ikisinin de Mason olduğu iddia edilen Patrick Henry ve Richard Henry Lee tarafından harekete geçirilen Virginia Meclisi, İngiliz Hükümeti'ni şeklen kınadı ve meclis, il valisi tarafından feshedildi. 1770'te saldırgan bir kalabalık tarafından etrafları çevrilen bir İngiliz nöbetçisi ve meslektaşları, açtıkları yaylım ateşiyle kalabalıktan beş kişinin ölümüne neden oldu. Bu olay, tarihte 'Boston Katliamı' olarak geçti. 1771'de Kuzey Carolina'daki bir ayaklanma askeri birliklerce bastırılmak zorunda kaldı ve ayaklananlardan 13'ü ihanet su-

çuyla idam edildi. 1772'de iki ünlü Mason olan John Brown ve Abraham Whipple, Rhode Island açıklarında bir gümrük gemisine hücum ederek, gemiyi yaktılar.

Durum East India Şirketi'ni batmaktan kurtarmak için yapılan Çay Antlaşması ile baş başa gitmekteydi. Bu antlaşmanın özü, East India Şirketi'ne muazzam çay yükü fazlalığını gümrükten muaf olarak kolonilere boşaltma yetkisinin verilmesiydi. Bu hem yasal çay tüccarlarının hem de kolonici kaçakçıların fiyat kırarak, çay satmalarını önleyecek ve böylece çay ticareti tekelleştirilecekti. Zaten koloniciler, gereksinimlerinden fazla çayı East India Şirketi'nden almaya zorlanıyorlardı.

27 Kasım 1773'te East India Şirketi'ne ait üç ticari gemiden biri olan Dartmouth, Boston'a, oldukça hacimli bir çay yüküyle geldi. 29 ve 30 Kasım'da protesto gösterileri için toplanıldı ve Dartmouth yükünü boşaltamadı. İki haftadan fazla bir zaman, gemi limanda zor durumda bekledi. Daha sonra 16 Aralık akşamı beceriksizce ve kışkırtıcı bir şekilde kendilerini Mohawk Kızılderisi kılığına sokmuş 60 ile 200 arasında tahmin edilen bir grup kolonici, gemiye çıkarak, yaklaşık 10,000 sterlin tutarındaki 342 sandık çayı Boston Limanı'na döktüler. Bu olay ünlü 'Boston Çay Partisi' olarak bilinir. Bu bir devrim hareketinden daha ziyade işe yaramaz bir eşek şakasıydı. Kendi içinde ne şiddet içeriyor ne de şiddeti körüklüyordu. 14 ay daha ciddi bir ateşleme de olmadı. 'Çay Partisi' fiilen Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın başlangıcını belirlemişti.[5]

'Çay Partisi' olayı sırasında, St. Andrew's Locası, eskiden 'Green Dragon' tavernası olan Mason Binasının 'Long Room' (Uzun Salon) diye bilinen bölümünde toplanmaktaydı. Loca ve üyelerinin çoğu, bu salonu, sayıları gittikçe artan politik yönelimli gizli dernekler ve İngiliz mali yasa koyucu karşıtlarına vakfedilen sözde Masonik gizli kardeşlik örgütleriyle paylaş-

maktaydı. Uzun salonda toplanan örgütler arasında St. Andrew's Locası Büyük Üstadı Joseph Warren'ın da üyesi olduğu 'Long Room Kulübü', yine Warren, Paul Revere, New York ile Philadelphia gibi diğer Amerikan şehirlerindeki karşıtlarla senkronize olan yerel karşıtların üye olduğu 'Committee of Correspondance' (İletişim Komitesi) ve Warren da dahil olmak üzere birçok Masonik kardeşin üye olduğu 'North End Caucus' bulunmaktaydı.[6] Diğer ve daha aşırı olan bir örgüt de; 'Sons of Liberty' ile 1765'ten beri şiddet yanlısı gösterileri, kargaşayı ve yasadışı tüm diğer davranışları uygulayan, kendi içindeki özü olan 'Loyal Nine' idi. 'Sons of Liberty' örgütünün ünlü üyelerinden biri Mason olduğu bilinmeyen Samuel Adams'dı. 'Sons of Liberty' Mason Binası'nın 'Uzun Salonu'nda toplanmamaktaydı. Ama yine de üyeleriyle St. Andrew's Locası'nın üyeleri çatışmaktaydı. Örneğin; Paul Revere aynı zamanda 'Sons of Liberty'nin de etkin bir üyesiydi. 'Loyal Nine' örgütünün üyelerinden en az üçü St. Andrew's Locası'nın da üyelerindendi.[7]

St. Andrew's Locası'nın 'Boston Çay Partisi' öncesi toplantı kayıtları açığa çıkartılmıştır. Darthmouth'un gelişinde yapılan protestoların ikinci günü olan 30 Kasım 1773'te, loca yalnızca yedi üyenin katılımıyla toplanmıştı. Loca tutanağına göre "Çok az kardeşin toplantıya katılması nedeniyle loca toplantısının önümüzdeki perşembe günü akşamına kadar belirli bir süre ertelenmesi önerilmiştir. Not: Çay alıcıları, kardeşlerin vaktini almıştır", denmektedir.[8]

Belirlenen tarih olan 2 Aralık Perşembe günü toplantıya 15 kardeş ve bir konuk katılmış ve bir sonraki yılın görevlilerinin seçimi yapılmıştır. Bir hafta sonra olağan aylık toplantı günü olan 9 Aralık'ta toplantıya 14 üye ve 10 konuk katılmış, ama yönetimsel çalışmalar bir sonraki hafta ayın 16'sına ertelenmiştir. 16 Aralık akşamı, 'Boston Çay Partisi' olayının olduğu akşamdır

ve toplantıya yalnızca beş kardeş katılmıştır. İmza cetvelinde, katılanların isimlerinin altında: '(katılanların azlığı nedeniyle) loca yarın akşam toplanılmak üzere kapatılmıştır" notu düşülmüştür.[9]

Müteakip bazı iddia ve söylencelere rağmen 'Çay Partisi' olayının St. Andrew's Locası'nda planlanmadığı görülmektedir. Aslında, görüldüğü kadarıyla Samuel Adams ve 'Sons of Liberty' tarafından planlanmıştır. Ama locanın en azından 12 üyesi 'parti'ye katılmıştır. Üstelik katılanlardan diğer 12'si daha sonra St. Andrew's Locası'nın üyesi olmuştur.[10]

Daha da ötesi 'Çay Partisi', Dartmouth'un yükünü korumaları gereken koloni milislerinden iki birliğin gizli anlaşmaları olmaksızın oluşamazdı. Bu kişilerden birinci birliğin yüzbaşısı Edward Proctor, 1763'ten beri St. Andrew's Locası'nın üyesiydi.[11] Adamlarından üçü Stephen Bruce, Thomas Knox ve Paul Revere de locanın üyeleriydi. İki milis birliğindeki 48 üyeden 19'u locanın ve diğer üçü de 'Loyal Nine'ın üyesiydi. İkinci milis birliğinden de üç kişi St. Andrew's üyesiydi. İki milis birliğindeki 48 üyeden 19'unun Dartmouth'daki çayın dökülmesi olayına katıldıkları bilinmektedir. Bu 19 kişiden birlik komutanı da dahil 6'sı St. Andrew's Locası'nın ve diğer 3'ü de 'Loyal Nine'ın üyeleriydi.[12]

Koloni Ordusu

'Çay Partisi' olayından bir gün sonra Paul Revere, New York'a gitti. Olup biten olayların haberleri burada yayılmış ve diğer koloniler arasında sevinçle karşılanmıştı. Üç ay sonra haberler Londra'ya ulaştığında tepkiler, hızlı, ama yanlış anlaşılacak biçimde de şiddetliydi. 'Boston Liman Tasarısı' diye bilinen bir yasa geçirilerek, Boston ile yapılan tüm ticarete ambar-

go kondu ve liman fiilen kapatıldı. Kent ve genişleyerek Massachusetts'in tümü yerel yönetimin elinden alınarak, bir tür sıkıyönetime varan bir yönetimin altına sokuldu. Bir asker olan General Thomas Gage Massachusetts Valiliği'ne atandı.

Bir yıl sonra 1775'te Gage, Sir William Howe'un komutasında İngiliz düzenli askerlerinden oluşan esaslı bir destek aldı.

Atlantik ötesi iletişimin yavaş olması, olayların gelişimine sekte vurmaktaydı, ama zaten insanlar da kendi kendilerine bir sorumluluk üstlenmişlerdi. 5 Eylül 1774'te Virginia İl Büyük Üstadı ve tanınmış bir avukat olan Peyton Randolph başkanlığında Birinci Koloni Kongresi toplandı.[13] Boston delegelerinin arasında 'Sons of Liberty'den Samuel Adams ve Paul Revere de bulunmaktaydı. Ama görüş veya karşı görüşlerde fikir birliği yoktu. Bu noktada temsilcilerin çok azı İngiltere'den bağımsızlık istemekte, hatta beklemekteydi. Kongre, genelde, aslında politik değil, ekonomik görüşmelerin yapılmasıyla geçti. Görüşmeler aynı zamanda da yasak savma ve blöfleşme bileşkesinden oluşan geçici önlemler içermekteydi. Örneğin, İngiltere ve dünyanın geri kalan kısmıyla yapılan ticarete sözde son vermek veya kontrol altında tutmak, koloni ekonomisini tıkayarak, sonuçta kendi kendine yeterli hale getirebilmek için 'Koloni Cemiyeti' oluşturuldu. Böyle bir tasarı pratikte mümkündü; ama ilanıyla Parlamento'nun aşırı heyecanla harekete geçeceği haklı olarak beklenebilirdi.

Yine de durumun gerçeklerini anlamaktan uzak veya ilgi duymayan ve 3 bin 500 mil ötede olan Parlamento, aşırı heyecana kapıldığında, yanlış yönde, yanlış kararlar alarak sabit bir şekilde karşılık verdi. Durum kötüye gitmeye başladı ve 1775 Şubatı'nda Massachusetts İl Kongresi toplandığında, silahlı direniş için planlar yapılmasını ilan etti. Buna karşı Parlamento, Massachusetts'i düzene karşı gelmekle itham ederek karşılık

verdi. Bunu takiben gittikçe alevlenen konuşmaların ortasında, Patrick Henry, Virginia İl Meclisi'nde yaptığı konuşmada meşhur bildiriyi sundu: "Ya bana özgürlük verin ya da beni öldürün"[14]

Kriz, güzel konuşmaların etkisini aşmıştı. 18 Nisan 1775'te, 700 İngiliz askeri, Boston'un dışında Concord'da depolanmış milis silahlarının bulunduğu bir depoyu ele geçirmek için sevk edildi. Paul Revere ilerlemelerini durdurmak için yola çıktı ve 77 silahlı kolonici tarafından Lexington'da İngilizler ile çatıştı; sekiz kolonici öldü 10'u da yaralandı. El konulan hazine değerindeki silahlarla Boston'a geri dönüş yolundaki İngiliz kolu yaklaşık 4 bin kişilik koloni nişancısı tarafından saldırıya uğradı; 273 asker öldü ve yaralandı. Koloniciler yalnızca 90 kayıp verdiler.

22 Nisan'da İskoçya Büyük Locası'nın, Kuzey Amerika Büyük Üstadı olan Joseph Warren başkanlığında III. Massachusetts İl Kongresi toplandı. Warren 30 bin kişinin seferberliğine yetki verdi. Aynı zamanda, 'Büyük Britanya Söylevi'nde şöyle yazdı:

"General Gage komutası altındaki askerlerin bu kolonide giriştiği saldırılar en sonunda başlamıştır... Bu kardeşler, bu koloniye karşı diğer kardeş kolonilerle hükümetten öc alarak, esarete boyun eğmeyi reddetme hedefindedirler; ama bizi henüz kraliyet egemenliğimizden sökememişlerdir. Biz onun sadık ve itaatkar tebaası olduğumuzu itiraf ediyoruz... Bununla beraber zalim hükümetini zulmüne ve zorba yönetimine uysallıkla boyun eğmeyeceğiz.[15]

Muhalif koloniciler arasında, John ve Samuel Adams gibi Mason olmayanların çoğu, zaten daha radikal önlemler talep ediyorlardı. Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, Warren, yine de krala veya Parlamento'ya olan sadakatinin devam ettiğini beyan etmekle çoğu Mason'un durumunu dile getirmişti. Ve 10

Mayıs 1775'te, ilk önce Peyton Randolph, Randolph'un ölümü üzerine St. Andrew's Locası'ndan John Hancock başkanlığında toplanan II. Koloni Kongresi'ne de bu durum egemen olmuş ve tam yetkili bir ordunun kurulmasına yetki verilmişti. Randolph'un Virginia Büyük Üstatlığı'nda ünlü bir Mason olan George Washington, orduya baş kumandan olarak atanmıştı. En azından bir tarihçi Washington'ın bu göreve getirilmesini Masonik ilişkilerine borçlu olduğunu iddia etmektedir.[16] Gerçekten hepsi de Mason olmalarına rağmen daha tecrübeli askerler mevcuttu. Doğrusu, savaşın ilk günlerinde Koloni Ordusu'nun Genel Kurmayı'nda Masonlar egemendi. Bazılarının biyografilerine, konunun dışına çıkılmakla birlikte kısaca da olsa göz atmak gerekir.

Washington'ın yerine baş komutan olarak atanabileceklerden biri General Richard Montgomery'ydi. Montgomery, İrlanda'da Dublin kentinin yakınlarında doğmuştu. Fransız Yerli Savaşı sırasında İngiliz Ordusu'nda Amherst'in komutasında düzenli bir subay olarak hizmet etmişti. Louisbourg Kuşatması'nda sonradan Leicestershire Alayı olan ve Wolfe'ün tugayının bir kısmını oluşturan 17. Alay'daydı. Savaştan sonra kolonilerde yerleşen Montgomery, 1874'te New York İl Büyük Locası Büyük Üstadlığı'na gelecek olan ve 1789'da Washington, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanı olduğunda yemin törenini yöneten Robert R. Livingston'ın kızıyla evlendi. Montgomery'nin 17. Alay'ın arazi locasında üyeliğe, Louisburg mücadelesi sırasında alındığına inanılmaktadır. Kesinlikle kendisinin Mason statüsü, akranları tarafından iyi bilinmekteydi. 'Warren, Montgomery ve Wooster' çatışmada ölen ilk üç saygın kardeş olmalarından, anılarına sıkı sık kadeh kaldırılmaktaydı. [17]

General David Wooster, Fransız Yerli Savaşı sırasında önce albay daha sonra tuğbay olarak hizmet verdi. Amherst'in komu-

tasında Louisbourg'da hizmet eden Wooster'ın sonradan İngiliz Büyük Locası'nın Büyük Üstadı olan Lord Blayney ile birlikte bir arazi locasına katıldığına inanılmaktadır. 1750 yılı başlarında Wooster, New Haven'da 1 Numaralı Hiram Locası'nı organize ederek ilk Üstad-ı Muhteremi olmuştur.[18]

General Hugh Mercer, Charles Edward Stuart'ın asi Jakobit ordusunda sıhhiye subayı yardımcısı olarak hizmet etmiştir. Culledon'dan sonra Philadelphia'ya kaçarak burada 10 yıl sonra Braddock'un komutasında hizmet etmiş ve Fort Dusquesne'de yaralanmıştır. Bir yıl sonra kendisini tamamen Masonik olan 60. Alay'da görmekteyiz. Fort Dusquesne (Dusquesne Kalesi) Fort Pitt (Pitt Kalesi) olarak yeniden kurulduğunda, Mercer albay rütbesiyle kalenin kumandanlığına getirildi. Çok eski bir Mason olan Mercer, Washington ile Fredericksburg Locası'nda beraberdi.[19]

General Arthur St. Clair Caithness'da doğmuştu ve Rosslyn Şapeli'nin yapımcısı Sir William Sinclair'in soyundan gelmekteydi. Montgomery gibi Sinclair de İngiliz Ordusu'na katılmış ve 1756-57 yıllarında 60. Alay'da daha sonra da Louisbourg'da Amherst'in emrinde Wolfe'ün tugayında hizmet etmişlerdi. Bir yıl sonra da Quebec'te Wolfe ile birlikteydi. 1762'de görevinden istifa etti ve kolonilere yerleşti. Mason olduğu bilinmekle birlikte, üyeliğe kabulü veya locaya katılımıyla ilgili ayrıntılar bulunmamaktadır.[20]

General Horatio Gates de İngiliz Ordusu'nda subay olarak hizmet etmişti. O da, Amherst'in emrinde Louisbourg'da savaşmıştı. Washington'ın yakın dostlarından biri olup, Nova Scotia İl Locası'nın Büyük Üstadı'nın kızıyla evlenmişti. Kendisinin Masonluk ile olan ilişkisi tamamen bilinmemekle birlikte Massachusetts İl Büyük Locası'nın müdavimlerinden olduğu bilinmektedir.[21]

General Israel Putnam, Lord George Howe'un emrinde çalışmış ve Howe, Ticonderoga Kalesi'ndeki feci cephe savaşında

ölürken, yanında olmuştu. Putnam, Amherst'in emrinde çalışmıştı. Kendisi 1758'den beri Mason'du ve Amherst'in kaleyi ele geçirmesinden kısa bir süre sonra Crown Point'deki bir arazi locasına katılmıştı.[22]

General John Stark, George Howe ile birlikte 'Rogers Ranger'ları olarak bilinen düzensiz gerilla birliğinde çarpışmıştı. Sonuçta Ticonderoga'da, Howe daha sonra da Amherst ile birlikte olmuştu. Bu tarihlerde Masonluğa girmiş olabilir ama bununla ilgili 1778 öncesine kadar bir kanıt bulunmamaktadır.[23]

Kısaca durum yukarıdaki gibidir. Listedeki isimler kolayca daha da çoğaltılabilir. General John Nixon, Ticonderoga'da Lord George Howe daha sonra Louisbourg'da Amherst ve General Joseph Frye ile birlikte olmuştu. General William Maxwell, Ticonderoga'da ilk önce George Howe daha sonra ise Quebec'te Wolfe ve General Elias Dayton ile birlikte olmuştu. Hepsi de Mason'du.

Washington'ın atanmasına içerleyen tek kişi Benedict Arnold'du ve bu onu sonunda ihanete kadar götürmüştü. Arnold da Amherst'in emri altında çalışmıştı ve bu tarihlerde Mason olduğuna inanılıyordu. 1765'te David Wooster'm kurduğu New Haven'daki '1 Numaralı Hiram Locası'na katılmıştı.[24] Arnold'ın arkadaşı, Albay Ethan Ailen'dı, Ticonderoga'da George Howe daha sonra ise Amhest ile birlikte hizmet etmişti. 1777 Temmuzu'nda Vermont'taki bir locada 'Çıraklık' derecesini almış, ama görüldüğü kadarıyla daha ileri gitmemiştir.[25]

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

18. Bağımsızlık Savaşı

II. Koloni Kongresi'nin toplandığı aynı gün Ethan Ailen, o tarihlerde teğmen olan Arnold ile birlikte bir nesil önce acı bir biçimde mücadeleye neden olan Ticonderoga Kalesi'ne sürpriz bir saldırı yaptı. Silah ve mühimmat depolarıyla toplar ele geçirildi. Beş hafta sonra koloniciler, gece boyunca gizlice çalışıp, şehre bakan iki tepe olan Breed's Hill ve Bunker Hill'a kendi toplarını yerleştirerek, İngilizler'in Boston'u takviye planlarını boşa çıkarttılar. Komutanları Fransız Yerli Savaşı'nın diğer bir kıdemli askeri Tuğbay Artemus Ward olmasına rağmen önderleri St. Andrew's Locası'ndan Joseph Warren'dı.

Daha sonra olacaklar için General Thomas Gage kınanacaktı, ama gerçek sorumlu savaşa komutanlık eden Sir William Howe'du. Yetkiyi elinde bulunduran, durumun gerçek doğası açık-

lığa kavuştuğunda, savaş planını iptal edecek veya bu plana bağlı kalarak kaçınılmaz bir şekilde sonuçlarına katlanacak olan yine Howe oldu. Amherst ve Wolfe'ün astı ve kıdemli bir asker olan Howe'un davranışı gerçekten garipti.

Boğucu sıcağa rağmen Howe askerlerine, her askere yaklaşık 50 kilo ağırlık düşecek şekilde tam teçhizatlı olarak sık safta doğruca kolonicilerin ateşine göğüs gererek üzerlerine yürümelerini ve bir süngü saldırısıyla topları ele geçirmelerini emretti. Kolonicilerin Fransız Yerli Savaşı'nda İngiliz Ordusu'ndan öğrenmiş oldukları iyi disiplinli yaylım ateşi, Howe'un askerlerinin ilerleyebilmeleri için dört saldırı yapmalarına maloldu. Bu durum karşısında, 2500 askerden 200'ü hayatlarını kaybederken, yaklaşık 800'ü de yaralandı. Warren bir İngiliz süngüsüyle öldürüldü ve kaçamayanlar imha edildi. Kolonicilerin kaybı 400'den fazlaydı.

Bunker Hill'ın önemi, kolonicilerle İngiliz düzenli askerlerinin ilk kez yüz yüze çarpıştıkları yer olmasındandır. Bunker Hill, aynı zamanda Lexington ve Concord'daki daha küçük çarpışmalara karşın savaşın ilk geniş çaplı muharebesiydi. Ama aynı zamanda asıl önemi Howe'un garip davranışı ve harekâta komuta etme tarzıydı. Hatırlayacağınız üzere Howe, düzensiz taktikleri önce Amherst'in daha sonra ise Wolfe'ün emrindeki ağabeyi George'dan öğrenmişti. Gerek Bunker Hill öncesi gerekse sonrası askeri kariyeri boyunca, 1758'de Ticonderoga'da ağabeyinin ölmüş olduğu türden, siperle sağlamlaştırılmış bir mevziye karşı, pahalıya mal olmasına rağmen savurgan bir cephe saldırısından kaçınmıştı. Bunker Hill'da önünde çok sayıda seçenek bulunmaktaydı. Belki de kolonicileri, konuşlandıkları yerden top atışıyla çıkartabilirdi. Kesinlikle onları sıkıştırarak, açlığa ve susuzluğa mahkûm edebilir, cephanelerinin bitmesini sağlayarak dışarıya çıkmalarını bekleyebilirdi. 20 yıl önce Amherst ve Wolfe'tan öğrendiği yaratıcı yöntemlerle, en uzun ve en

yapılı asker birliklerine ve hafif piyade sınıfına çatışma düzeni aldırabilirdi ki, bu yöntemleri savaşın ilerleyen safhalarında kullanmıştır. Daha da ötesi Fransız Yerli Savaşı'nda kolonici askerlerin yanında savaştığından, Howe, yaylım ateşinde İngiliz Ordusu'nun ne kadar disiplinli, ne kadar sıkı ve ne kadar iyi talimli olduğunu o zamanlar Boston'da bulunan herhangi bir İngiliz subayından çok daha iyi bilmekteydi.

Howe'un Bunker Hill'da yaptığı, sanki kolonicilerle çarpışma isteksizliğini ortaya koyarken, İngiltere'deki ustalarına mesaj göndermekti: "Savaşmamı mı istiyorsunuz? Tamam savaşacağım. Ama bu size pahalıya mal olacak. Bu durum, bizi bir karışıklığın içine sürükleyecek türden bir durumdur. Böyle bir deliliğe gerçekten devam etmek istiyor musunuz?"

Bu, Howe hesabına bir alaycılık olmamakla birlikte, sözünün doğruluğunu kanıtlamak adına, binlerce insanı heba etme ahlâksızlığı da değildi. Diğer taraftan, İngiltere'nin neye bulaştığını çok iyi bilen Howe, bunu stratejik şartlarda düşünmeliydi. Ve stratejik şartlarda düşünerek davransaydı, binlerce kişiyi kurban edebilir ve böylece son çatışmada kaybedeceğinden daha çok insan kaybını önlemiş olurdu.

Tüm bunlar Howe'un Londra'ya iletmek istemeyi düşündüğü dersler ise de, yerini bulmamıştı. Başlangıçta yol aldığını düşünmüş olması doğruydu, kendisi Bunker Hill'daki kayıplardan aklanmış, Gage suçlanmış ve İngiliz Ordusu Boston'u boşaltmıştı. Ama daha sonra Howe, Gage'in yerine geçmekle kendisini hiç istemediği bir durumun içinde buldu. Baş komutanlık sorumluluğu gibi zor bir işi yüklenmekle kalmayıp kolonicilere karşı da operasyonlara devam etmek zorunda kaldı. Bunker Hill'da yapmış olduğu gibi bir daha asla askerleri heba etmedi. Diğer taraftan, bundan sonraki mücadelelerde tekrar tekrar hem kolonicilerin hem de kendi adamlarının canlarını kurtarmak için çaba harcadı.

AMERİKAN BAĞIMSIZLIK SAVAŞI
İLE 1777 SEFERBERLİĞİ
Quebec
Montreal
Burgoyne departs
13 June 1777
Lake
Champlain
Ft Ticonderoga
taken by Burgoyne
6 July 1777
Saratoga
Burgoyne defeated
17 Oct. 1777
Concord
Boston
Albany
Bunker Hill
Hudson R.
Delaware R.
Lake Ontario
Lake Erie
New
York
Valley Forge
Washington Winter
Quarters 1777–1778
Brandywine
Howe defeats Washington
11 Sept. 1777
Philadelph
Yorktown
Cornwallis surrenders to
Washington 19 Oct. 1781
Atlantic
Ocean

İngiliz Casus Ağı

Bunker Hill'daki kan kaybına karşın veya belki de kan kaybı nedeniyle koloniciler aralarında bulunan Masonlar'ın yol göstermesiyle İngiltere ile ilişkilerin tamamen kopartılmasını önlemeyi düşünmekteydiler. 5 Temmuz'da Koloni Kongresi, III. George'a anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözülmesi için 'Zeytin Dalı Dileği' diye adlandırılan bir öneride bulunmayı benimsedi. Bunu kolonilerin bağımsızlık istemediğini, ama 'köleliğe de teslim olmayacaklarını beyan ettikleri bir çözüm önerisi takip etti. 23 Ağustos'da, yine de 'Zeytin Dalı Dileği' özet olarak reddedildi ve Kral, İngiltere'nin Kuzey Amerika kolonilerini açıkça asilikle suçladı.

9 Kasım'da özel bir komite (-Gizli İletişim İçin Kongre Komitesi-) yurtdışındaki arkadaşlarla temas ağı kurmak üzere yetkilendirildi. Komite, Robert Morris, John Jay, Benjamin Harrison, John Dickinson ve Benjamin Franklin'den oluşuyordu.[1] Komite, kapsamlı olarak Masonik kanallar aracılığıyla işleyecek ve karmaşık bir casus ağı yaratılmasına öncülük edecekti. Aynı zamanda ve oldukça rastlantısal olarak kendisine paralel çalışan ve Masonik kanalları kullanan bir İngiliz casus ağıyla da çatışmaktaydı. Her iki ağ da gelişimlerinin ilk aşamasında, geniş bir ispiyonculuk, entrikacılık ve bağlılıkların bir anda satıldığı bir merkez haline gelen, Paris'de üslenmişti.

Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi Franklin, yaklaşık yarım yüzyıl önce 1731'de inisiye olmuş çok eski bir Mason'du. 1734'te ve tekrar 1749'da Pennsylvania Büyük Locası Büyük Üstatlığı'nı üstlenmişti. 1756'da Royal Society'de üyeliğe kabul edilmişti. Bu tarihlerde Masonluğa sıkı bir şekilde yönelmişti. 1757 ile 1762 ve tekrar 1764 ile 1775 yılları arasında yurtdışında

İngiltere ve Fransa'da oldukça zaman geçirmişti. 1776'da kolonilerdeki çatışmaların bağımsızlık savaşına dönüşmesiyle Franklin, Amerika'nın Fransa'daki büyükelçisi oldu ve bu 1785'e kadar devam etti. 1778 yılında Paris'de özellikle önemli bir Fransız locası olan 'Neuf Sœurs' (Dokuz Kızkardeş) Locası'nın üyesi oldu. Bu locanın diğer üyeleri arasında, John Paul Jones (ilk olarak 1770'te İskoçya'da inisiye olmuştu) ve Voltaire gibi aydınlar da bulunmaktaydı. Bir yıl sonra, 21 Mayıs 1779'da Franklin, 'Neuf Sœurs Locası'nın Üstad-ı Muhteremi oldu ve bu göreve 1780'de yeniden seçildi.[2] 1782'de daha şaşırtıcı ve gizemli bir Masonik kurum olan 'Royale Loge des Commandeurs du Temple a l'Ouest de Carcassone'un (Carcassone'un Batısı'ndaki Mabet Komutanlarının Krallık Locası) üyesi oldu.[3]

1750'lerden 1775'e kadar Franklin, Amerikan kolonilerinin Genel Postane Müdür Yardımcılığı'nı yaptı. Bu görev sayesinde Birleşik İngiliz Genel Postane Müdürleri Sir Francis Dashwood ve Sandwich Earl'üyle dost oldu. Dashwood'un Masonik bağlantıları pek açık değildir. Olasılıkla 1733'te yakın arkadaşı Middlesex Earl'ü Charles Sackville'in 1773'te Floransa'da kurduğu locanın üyesiydi. Hem Sackville hem de kendisi aynı zamanda Galler Prensi Frederick'e bağlı bir seçkin Masonlar topluluğunun da üyeleriydiler. Sonuçta, kendi özel Masonik locasını yaratmaya varan bir oluşumun içinde olacaktı.[4]

1732'de Dashwood sözde Masonik bir cemiyet olan Dilettanti'nin kurulmasına yardımcı oldu. 1739 ile 1741 yılları arasında yurtdışında seyahat ederken, Jakobit çevrelere girdi ve Charles Edward Stuart ile yakın bir arkadaşlık kurup, bir zaman için Charles'm sadık destekçisi oldu. Bu durum, kuzeni Charles Radclyffe'ın Newgate Hapishanesi'nden kaçmasına yardımcı olan ve diğer bir ateşli Jakobit ve etkin bir Mason olan Wharton Dükü ile birlikte özgün 'Hell Fire Club'ın (Cehennem Ateşi Ku-

lübü) kurucularından Lichfield Earl'ü George Lee gibi İngiltere'nin ünlü Jakobitleri ile temas kurmasına neden oldu. 1746'da Dashwood Sandwich Earl'ü ve diğer iki kişiyle birlikte ironik olarak 'Order of Saint Francis' (Aziz Francis Örgütü) diye isimlendirilen kurumu kurdu. Bu kurum o günden beri sonraki tarihçiler için ve yaygın olarak Wharton'ın ve Lichfield'ın ilk organizasyonları olarak aynı isimle bilinir olmuştur. Gerçekte 'Fransiskenler' aşağı yukarı aynı türden sefahate ilişkin neo-pagan etkinliklere bulaşmışken, Dashwood genelde yanlışlıkla 'Hell Fire Club" ile bağdaştırılmaktaydı.

1761'de Dashwood, Weymouth ve Melcombe Regis'den Parlamento'ya seçildi. 1762'de Bute Earlü'nün altında İngiltere Maliye Bakanı oldu. Bir yıl sonra Lord le Despencer ve Buckinghamshire Kral Naibi olduğu gibi bünyesinde astlarından diğer biri olan, toplum kurallarına uymayan ve zaten adı çıkmış bir Parlamento Üyesi, John Wilkes'ı da barındıran Buckinghamshire Milisleri'nin de komutanı oldu. 1766'da Wilkes ile birlikte Genel Posta Müdürlüğü'nü yürüttüler. Bu görevdeki ilk meslektaşı, Wharton Dükü ve Lichfield Earl'ü ile birlikte özgün 'Hell Fire Club'ın kurucularından olan Hillsborough Lordu Willis Hill idi. Hill'ın yerini daha sonra Sandwich Earl'ü aldı.

Sandwich ve Dashwood, 1740'larda karşılaşmış ve yaşam boyu arkadaş olmuşlardı. Sandwich'in, ilk önce Dashwood'un kurduğu 'Dilettanti' ve daha sonra 'Order of Saint Francis'in üyesi olduğu şaşırtıcı gelmemelidir. 1771'e kadar Genel Postane Müdürü olarak kalmış ve Amirallik Dairesi Lordu olduğu 1771'den Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın uzun bir dönemi boyunca bu görevde kalmıştır. O kadar saçmalık ve beceriksizlikler yapmıştır, ki Britannica Ansiklopedisi gibi bir kaynak, kendisinden "Sandwich'in yönetimi ahlâk bozukluğu ve yeteneksizlikte İngiliz Donanması tarihinde tektir" diye bahsetmektedir.[5]

Franklin 1772, 1773 ve 1774 yazları boyunca, Dashwood'un West Wycombe'deki evinde kalmıştı.[6] İngiliz Kilisesi tarafından yapılması buyurulan 'Dinsel Ayinler Kitabı'nın özetinin çıkarılması için birlikte çalışmışlardı:

"Önsöz ve Ayinler Dashwood'un çalışması olup, editörlüğünü Franklin Kateşizm ve Mezmurlar ise Franklin'in çalışması olup, editörlüğünü Dashwood yapmıştı. Metnin bitmiş şeklinin basımı Dashwood tarafından karşılanmıştı..[7]

D.H. Lawrence'ın kendisine hitap ettiği şekliyle 'enfiye renkli küçük adam 'Poor Richard's Alnanoc'ın dindarlık taslayan yazarı, itidal, tutumluluk çalışkanlık, yumuşaklık ve temizlik taraftarı Franklin, okurlarına ciddi bir sekilde 'aşırı cinsel ilişkide' bulunmamalarını önerirken, Dashwood'un "Fransisken tarikatının bir üyesi olmuştu. Kendi memleketinde ahlaksal dürüstlüğü kusursuz örneği olan Franklin'in, peruğu İngiltere'de görünürde düşmüş Dashwood'un West Wycombe'taki malikanesindeki mağaralar şehvet düşkünü Genel Posta Müdürü'nün oynaştığı odalar haline gelmişti. Sandwich'in 1769 Eylülü'nde Dashwood'a yazmış olduğu mektuptan yapacakları pek fazla bir şey olmadığını anlayabiliriz:

"Tüm yaz boyunca, postanede hiç iş olmadığını sana yazmaktan oldukça [metinde aynen böyle] utanç duyuyorum; ama gerçekten bizim ilgilenmemiz gereken çok az iş bulunmakta ve görüş bildirilmesi gereken her şeyde mükemmel bir şekilde görüş birliğine varmakta da çok şanslıyız. Kişisel katılım gerektiren işlerdeki rahatsızlıklarda kendimizi ortaya atacak bir durum bile olmamaktadır.[8]

Yine de olaya başka bir gözle de bakmak gerekir. Çünkü Genel Posta Müdürü'nün fiilen tüm mektupları açma, tüm konuşmaları dinleme yetkisi olduğundan, geleneksel olarak bir tür casusluk görevini de yerine getirmekteydi. Ve Amerikan Ba-

ğımsızlık Savaşı boyunca Genel posta müdürleri olarak edinmiş oldukları deneyimler, hem Dashwood hem de Franklin'in işine yaramıştı.

Casusluk ve Fransa'da koloni elçiliğinden oluşan ikili rolüyle Franklin, operasyonlarının merkezi olarak Paris'i seçmişti. Burada kendisine Gizli İletişim için Kongre Komitesi'nin atadığı iki kişi daha yardımcı olmaktaydı, Silas Deane ve Arthur Lee. Lee'nin kardeşi Londra'daydı. İspiyonculuğa karıştığı inanılan Franklin'in kız kardeşi de Londra'da idi. Uzun zamandır kolonici sahnede, donanma operasyonlarının komutanı olan Howe'un kardeşi Amiral Lord Richard Howe'un iyi bir arkadaşıydı. 1774'te Franklin ile amirali, görünüşte satranç oynamak için bir araya getirmiş ise de büyük bir olasılıkla kolonicilerin yakınmalarını tartışmışlardı.[9] 1781'de 'Cicero' adlı biri tarafından Howe kardeşlerin, kolonicilerin bağımsızlık isteklerini kolaylaştırmak için gizlice anlaşma yapan bir 'hizip'in içinde olduğunu içeren açık bir mektup yayımlandı.[10] Cicero, burada "Washington'un tüm yol göstericiliği eksik bazı bilgilerden doğan gizliliği açığa vurmaktı" diye suçlamada bulunmaktaydı.[11] Açıkça Amiral Howe'u Doktor Franklin ile gizli entrikalar çevirmekle de itham etmekteydi. Amiral bunlara cevaben bir gazetede, "Cicero'nun tamamen haklı olduğunu, ama verilerden sonuç çıkarmada biraz aldandığını" ileri sürdü.[12] Aynı zamanda, yine de Franklin ile yapmış olduğu toplantıların bilgilerini donanma genel kurmayından gizlediğini de belirtmekteydi. Bu durum da gerçekten gizlemek zorunda olduğu bazı şeylerin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Kolonicilerin İngiltere'deki en önemli ajanlarından biri Dashwood'un eski dostu, Parlamento'da beraber üyelik yaptığı ve kulüp üyesi John Wilkes'ti. Wilkes, 1769'da etkin bir Mason olmuş ve 1774'te de Londra Belediye Başkanlığı'na getirilmişti.

Bu sayede, kolonicilerin davası adına alenen ses çıkartabilmişti. 1760'ların sonundan itibaren ünlü 'Çay Partisi'nde çok önemli bir rol oynayan Boston kökenli 'Sons of Liberty'de gizli İngiliz temsilciliği görevini yapmıştır.[13] Savaş sürecinde Wilkes Koloni Ordusu için para topluyor ve bunu Paris'e Franklin'in hesabına gönderiyordu. Paris'ten de ya Kuzey Amerika'ya gönderiliyor ya da silah ve teçhizat alımı için kullanılıyordu. 1777 tarihli bir mektup Wilkes'ın ağının içine sızıldığından bahsediyorsa da bu konuda hiçbir şeyin yapılmaması oldukça şaşırtıcıdır.[14]

Aynı zamanda Paris'den de yürütülen İngiliz casusluk ağı resmen araştırmacıların Masonik tarihçesini ele geçiremedikleri diğer bir tanınmış kişi olan Auckland Lordu William Eden'in himayesindeydi. 1770'te Büyük Loca Büyük Şölen Görevlisi olduğu bilinmekle birlikte, nerede, ne zaman ve kimin tarafından inisiye edildiği bilinmemektedir.[15] Auckland'ın ağının büyük bir kısmı Franklin ve Kongre'ye mesajları taşıyan gemilerin de bulunduğu, Fransa ile Kuzey Amerika arasında çalışan gemilerin kaptanları tarafından yönetilmekteydi. 10 Aralık 1777'de bu kaptanlardan biri olan Maryland'den Hynson adlı biri, Auckland'a Franklin'i rapor ederek, "Büyük Britanya, barış eğilimi göseterecek olursa, bağımsızlıktan ödün verecek ilk kişinin Franklin olacağını" bildirmişti.[16] Franklin'e göre, Silas Deane de aynı düşüncedeydi. Hynson, Franklin'in kuruntularının olduğundan bahsederken, buna karşın Arthur Lee'nin "şimdiye dek hiç yaşamadığı yüksek bir yaşam seviyesine ve dikkate değer bir gurura sahip olduğunu" söylemekteydi.[17] Lee, statüsünü kaybetmek istememekte ve savaşın devamını görmekten hoşnut kalmaktaydı.

Denizci ajanlara sahip olmanın dışında Lord Auckland Paris'de başka bir önemli kişiye daha sahipti. Bu, saygın bir doğa bilimci ve kimyager olan Dr. Edward Bancroft'tı. Bancroft'ın,

Franklin'ler ile çok yakın bir dostluğu vardı. Franklin, 1773'te Bancroft'ın Royal Society'ye üye olabilmesi için adaylığını desteklemişti. Bancroft, aynı zamanda Silas Deane'nin de yakın dostuydu. Bancroft'ın İngiliz ajanı olduğunu bilmeyen Deane, Paris'e sevkedildiğinde, acilen kendisi için gönderildi. Bancroft veya amirleri Deane ile Fransa'da buluşmak üzere İngiltere'den kaçmaya zorlandı görüntüsü verilebilmek için bir pandomim sergilediler. Kendisi burada yalnızca Deane'in değil, aynı zamanda Franklin'in de sırdaşı oldu.[18] Hatta 1777 yılı itibarıyla Franklin'in özel sekreterliğini bile üstlendi. Ve 1779'da Franklin'in Üstad-ı Muhterem'i olduğu saygın 'Neuf Sœurs Locası'na kabul edildi.[19]

İngiliz Hükümeti, Bancroft aracılığıyla yalnızca kolonilerin etkinliklerinden haberdar olmakla kalmadı, aynı zamanda Fransızlar'ın savaşa girme planlarından da bilgi edindi. İngiltere, en azından teoride, bu nedenle Yorktown'da kolonicilerin zaferine Fransızlar'ın katkısı gibi gelişmelerde önceden davranarak engellemelerde bulunabilmiştir. Ama Amirallik Dairesi'nin ilk başkanı olan Lord Saudwich ve Kuzey Amerika sularındaki filoya komutanlık eden Lord Richard Howe ile Kraliyet Donanması, Ordu Genel Kurmayı'yla aynı üşengeç yönetimi göstermiştir.

Geçmişe bakıldığında, Bancroft'ın sunmuş olduğu istihbaratın etkili olduğu aşikârdı. 1785'te Parlamento, kendisinin öncüsü olduğu patiska boyamada kullanılan bitkisel bir boyanın ithalat tekelini vererek, onu ödüllendirdi. Yine de tüm istihbarat raporlarını bizzat kendisi okuyan kral, Bancroft'a güvenmedi ve koloniciler için de çalışan çift taraflı bir ajan olmasından şüphelendi.[20] 1779'da İrlanda'da yüklendiği gizli görevi özellikle sorgulanabilecek karakterdedir. 1780 Martı'nda İngiltere'nin Fransa'daki büyük elçisi Lord Stormont, krala gönderdiği mektupta,

müttefik katoliklerden ve bağımsızlık yanlısı olanlardan müteşekkil gizli bir İrlanda delegasyonunun aralık ayında Paris'e gelerek XVI. Louis ile toplandığını bildirdi. Stormont'a göre:

"... İrlanda'nın bağımsız bir krallık olmasını ve bir tür parlamento kurulmasını, ama kralın olmamasını ve protestan dininin geçerli din olmasını... ama Roma Katolikleri'ne en büyük toleransın gösterileceğini önerdiler. Bana bilgi verenin düşündüğüne göre, delegeler Franklin ile sıkı bir ilişki içindeydiler ve Strand'daki Fountain Court'te ufak bir pansiyonu bulunan, Franklin'in şimdi Londra'da olan kız kardeşi, Bayan Johnston diye biriyle Franklin'i temsilen görüşmeler yapmaktaydılar.[21]

20 yıl sonra Lord Edward Fitzgerald ve Wolfe, Tone gibi kişilerin himayesinde yeni bir sözde Masonik organizasyon olan 'Society of United Irishman' (Birleşik İrlandalılar Cemiyeti) filizlendi. Amacı, 1798 ve 1803 İrlanda ayaklanmalarını sonuçlandırmaktı.

Bu arada Lord Auckland emrindeki İngiliz casusluk ağı, kolonicileri sömürmeden işlemeye devam etti. Bu aşamada Genel Postane Müdürü olarak Sir Francis Dashwood özellikle önemliydi. Tekrar ve tekrar Dashwood, kolonicilerin yazışma ve iletişimlerini ele geçirmekte ve bunları Auckland'a iletmekteydi. Ama olağandışı olan, bu zaman boyunca Dashwood ve Franklin'in kendi gizli iletişim kanallarıyla temas kurduklarının görülmesiydi. Örneğin, Dashwood'un ajanlarından John Norris diye biri, 3 Haziran 1778 tarihli mektubunda: "Bugün Paris'deki Dr. Franklin'den Wycombe'ye helyograf ile istihbarat gitti" diye rapor etmişti. En azından yorumcular bu durumdan Franklin'in de sonuçta bir İngiliz ajanı olduğu sonucuna varabilirler.[22] Dashwood ile Franklin'in teması; Lord Auckland'ın veya diğer bazı İngiliz yetkililerin, hatta kralın evraklarıyla su üstüne çıkmıştır. Durum onu gösteriyordu ki, ilişki İngiliz İstihba-

ratı tarafından ya onaylanmıyor ya da bilinmiyordu. Hem eski arkadaş hem de meslektaş olan Dashwood ve Franklin olasılıkla karşılıklı gevezelilik, yersiz dedikodu yaparak veya basit –yani bilgilendirmelerle kendi kendilerine zararsız– bir oyun oynuyorlardı. Her ne kadar Dashwood savaşa karşıysa da, vatana ihanet ettiğine dair bir iz bulunmamaktadır. Diğer taraftan kendisinden istenilenin en azı bile olsa görevlerini vicdanen yerine getirmiş olarak görülmekteydi. Bu bağlamda davranışları İngiliz Ordusu ve donanma komutanlarınınkilerle benzerlik göstermekteydi.

Bildirge

Kuzey Amerika'da olayların gelişimi dramatik bir şekilde hızlanmıştı. Gizli İletişim İçin Kongre Komitesi kurulduğunda, koloniciler zaten ihtiraslı ve yanlış yola sevk edilmiş bir saldırının içindeydiler. General Richard Montgomer emrindeki önemli bir kuvvet, Kanada'yı işgal etmeye kalkışmıştı. 13 Kasım 1775'te Montreal'i ele geçirmeyi başardılar. Ama Montgomery, Wolfe ve Amherst'in emrinde hizmet etmiş olmasına rağmen Quebec'i bir saldırıyla ele geçirmeye çalışma hatasında bulundu. Kolonicilerin saldırısı ağır zayiatla geri püskürtüldü, Montgomery de dahil olmak üzere askerlerin içinden her 10 kişiden biri alınarak öldürüldü. Ama Kanada'daki İngiliz Komutanı Sir Guy Carleton, Howe'un yakın arkadaşıydı ve savaş konusundaki çekingenliğini de aynen paylaşmaktaydı. Carleton, yalnızca bozulan koloni kuvvetlerinin peşine düşmeyi umursamadığı gibi, aynı zamanda ele geçirdiği savaş esirlerini de serbest bırakmıştı.

1776 yılının başlarında Koloni Kongresi'nde Masonik yönelimli daha ılımlı hizipler egemenliğini halen sürdürmekteydi.

Kongrenin Parlamento'ya tekrar karşı geldiği, ama tahta bağlılığını sürdürmeye devam ettiği aralık ayındaki durumlarıyla bir kez daha kesinlikle ilan edilmişti. Hava değişiyordu ve daha radikal öğeler üstünlük kazanmaya başlamıştı, Thomas Pain'in broşürü 'Common Sense' (Sağduyu), tutumların daha radikalleşmesine neden olmuş ve anavatandan bağımsızlık prensibine bağlı olan birçok koloniciyi düşüncelerinden döndürmüştü.

7 Haziran'da Arthur Lee'nin kardeşi, Richard Henry Lee, kolonilerin özgür ve bağımsız devletler olabileceğini resmen önerdi. Franklin'in elçiliği de meyvelerini toplamaya başladı. Fransa Kralı XVI. Louis 1 milyon Fransız Lirası tutarında savaş gereci taahhüdünde bulunmuş ve İngiltere'nin diğer düşmanı olan İspanya tarafından da hatırı sayılır bir vaatte bulunulmuştu. Bu bağışlar, Koloni Ordusu'na yaklaşık iki yıl destek olacak nitelikteydi.

11 Haziran'da Kongre, bir komiteyi bağımsızlık deklarasyonu yayınlamak üzere atadı. Bu komitedeki beş kişiden ikisi olan Franklin ve Richard Montgomery'nin kayınpederi Robert Livingston, Mason'dular ve bir diğeri Roger Sherman'ın da Mason olduğuna inanılmakla birlikte Masonluğu teyid edilmemişti.[23] Diğer ikisi; Thomas Jefferson ve John Adams, tersine iddialar olmasına rağmen Mason değillerdi. Bildirgenin metni Jefferson tarafından hazırlanmıştı. Kongre'ye sunulan bildirge, 4 Temmuz 1776'da kabul edildi. Bildirgeyi imzalayanların dokuzunun Masonluklar'ı bugün kesinlik kazanmışken, diğer onu da büyük bir olasılıkla Mason'du. Masonlukları kesinlik kazanmış olanların arasında Washington, Franklin ve tabii ki Kongre Başkanı John Hancock gibi etkin kişiler bulunmaktaydı.[24] Daha da ötesi ordu tamamen Masonik ellerde kalmıştı. Görmüş olduğumuz gibi Kongre ve ordudaki Masonlar, başlangıçta tam bağımsızlığa karşı direnmekteydiler. Ok yaydan çıktıktan sonra, yine

de ortaya çıkan cumhuriyetin kurumlarında kendi kişisel ideallerini kutsal olarak kabul etme yolunu tuttular. İleride göreceğimiz gibi, Masonluğun etkisi en çok Anayasa'da hissedilecekti.

'Bağımsızlık Bildirgesi', resmen ilan edildiğinde, hem Donkişotvari bir jest hem de başarısız olacağı kesin bir girişim olarak ortaya çıkmıştı. Kolonicilerin durumu, o dönemde kesinlikle umut verici değildi ve sonraları daha da kötüye gitmeye başlayacaktı. Mart ayında, Howe Boston'u tahliye ederek, 22 Ağustos'da New York'a ayak bastı. Brooklyn Muharebesi'nde, (bazen Long Island Muharebesi de denmektedir) düşmanları 2000'den fazla zayiat verirken, kendi askerlerinden 65'i öldü, 255'i de yaralandı. Bozguna uğrayan kolonicilerin peşine düşmektense onların kaçmasına müsaade etti. Bunu takip eden seferde de aynı umursamazlığı ortaya koydu. Örneğin, şimdilerde Colombia Üniversitesi'nin bulunduğu yerin karşısındaki Harlem Tepeleri'nde, kolonicilerin durumunu bozmak için saldırı emrini vermeden önce yaklaşık dört hafta oyalandı. Washington Kalesi ele geçirildiğinde, Hessenli paralı askerler, düşmanı süngüden geçirmeye başladılar ve Howe, Alman paralı askerlerine yaptıklarından dolayı müthiş hiddetlendi.

Howe'un centilmence yönetimi Koloni Ordusu'nu takip eden olaylarda zayiat vermesini önleyemedi. Brooklyn'i tahliye etmeye zorlanan Washington, buradan da ayrılmak üzere Manhattan'a geri çekildi ve Howe 15 Eylül'de New York'u kuşattı. Sonraki gelişmeler Washington'ı, New Jersey'den geçerek Delaware'in öbür tarafındaki Pennsylvania'ya kadar geri çekilmeye zorladı. Bu tarihlerde, Koloni Ordusu 13 bin kişiden 3 bin kişiye düşmüştü. Yalnızca Lee Kalesi'nde 140 top kaybedilmişti. Yine de Howe, bir kez daha zamana oynayarak, ciddi bir çekingenlik sergiledi. Washington'ın ağır bozgunlara uğradığı takip eden yılda, Howe'un değil Washington'ın saldırgan olduğu aşikârdı.

Howe, Washington'ı arayıp bulmadı, ama Washington onu arayıp buldu. Ve Washington onu bulduğunda da Howe, üstünde vızıldayan sineği eliyle uzaklaştırıp, tekrar uykuya yatan biri gibi umursamaz bir tepki gösterdi.

Böylece 26 Aralık 1776'da Washington, ünlü Delaware geçişini yaptı ve Trenton'da Hessenli paralı askerler müfrezesinin sürpriz saldırısıyla karşılaştı. Cornwallis emrindeki ana İngiliz kuvvetini bertaraf ettikten sonra 3 Ocak 1777'de, Princeton'da daha küçük bir asker grubuna karşı ikinci zaferini elde etti. Karşılık verme yerine hem sayısal hem de gereçsel olarak çok daha büyük bir orduya sahip olan Howe, yine de New Jersey'yi terk ederek, Pennsylvania'nın içlerine doğru hareket etti. 11 Eylül'de Brandywine'da Washington'ın saldırısını bertaraf etti. Peşine düşmek yerine, Koloni Kongresi'nin aceleyle terk ettiği Philadelphia'yı işgal etmeye ve kışlasını kurmaya yöneldi. Üç hafta sonra 4 Ekim'de Washington, tekrar Gennantown'a saldırdı. Howe yine, Washington'ı ağır zayiat verdirerek, geri püskürttü. Ordusu hastalıklar, firarlar ve moralsizlikle karşı karşıya olan Washington, Valley Forge'daki kışlasına geri çekildi. Centilmence ve sportmence davranan Howe, yaralarını sarması ve dağılan ordusunu toparlaması için Washington'ı yalnız bıraktı.

Koloni Ordusu'nun yeniden kurulma sürecinde, Masonluk, özellikle önemli bir rol oynayacaktı. Masonluğun aşılamaya çalıştığı düşlerin cazibesine kapılan ülke dışından gelen profesyonel askerler, Atlantik'i geçerek, kolonicilerin davasına katılmaya koştular. Bunların arasında, Franklin ve Deane tarafından askere alınan ve Washington'ı talim öğretmeni olan Prusyalı emekli asker Baron Friedrick von Steuben de bulunmaktaydı. Beraberinde Büyük Frederick'in ordusunun disiplin ve profesyonelliğini getiren, tek kollu Steuben acemi koloni askerlerini savaşçı kuvvetler haline çevirdi. Aynı zamanda Was-

hington'ın belki de en güvenilir komutanlarından biri olacak olan ve Avrupa savaş alanlarından emekli Fransız Johann de Kalb de, bu profesyonel askerlerin içindeydi. Diğer bir kişi ise, Savannah kuşatmasında aldığı yaralardan dolayı ölüme giden ve kendini ateşli bir şekilde bu işe adayan Polonyalı Casimir Pulaski idi. Polonya'dan gelenlerden diğer biri, Tadeusz Kosciuszko, West Point'in incelikle işlenen istihkâmlarını inşa etmiş ve kolonicilerin önde gelen askeri mimar ve mühendislerinden biri olmuştu. Son olarak 20 yaşındaki Marquis de Lafayette'i sayabiliriz. Lafayette'in statüsü ve karizmatik kişiliği, askeri deneyimini telafi etmekteyken, diplomatik etkinliği çok daha önem kazanmış ve moral açıdan dramatik sonuçlar doğurmuştu. Gerçekten Fransa'yı savaşın içine sokmakta hiç kimse onun kadar sorumlu olmamıştı ve bu Yorktown'daki nihai zaferin kazanılmasına da neden olmuştu. Kendisi hakkında yeterli bilgi bulunmayan Kosciuszko'nun dışında tüm bu insanlar, Masondular ya da öyle bilinmekteydiler. Lafayette ve Steuben özellikle kendilerini ideal Masonik cumhuriyetin kuruluşunda katkıda bulunanlar olarak görmekteydiler.

Saratoga'nın Çöküşü

Brandywine ile Germantown'daki bozgunlar ve Valley Forge'da geçirilen berbat kış ile 1777 yılı, Washington için özellikle felaketlerle dolu bir yıldı. Washington'ın operasyon alanının kuzeyine doğru savaşın en kritik anı yaşandı, ama ne Washington ne de Howe bu olayda doğrudan rol almadılar. Buna rağmen Howe çatışma sırasında, yine her zamanki gibi kendine özgü çekingenlik ve kayıtsızlık içindeydi. Kanıtlar, bu davranışla Howe'un daha başka bir şeyleri ortaya koyma isteğinde olduğunu göstermektedir.

Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi savaş, pek popüler değildi. Howe kardeşler, Cornwallis ve Clinton gibi Kuzey Amerika'daki İngiliz komutanlarıyla ülkede savaşan her iki tarafın üyeleri için de aynı şey geçerliydi. Örneğin Edmund Burke ve Charles Fox, kolonilerin baskı altında tutulmasına karşı dokunaklı konuşmalar yapmaktaydılar. 20 yıl önce Fransızlar'ın egemenliğindeki Kuzey Amerika'daki bölgelerin fethinde başkanlık eden Chatham Earl'ü William Pitt, Parlamento'da tarafların uzlaşması için sayısız hırslandırıcı konuşmalar yapmış ve bu uğurda ölmüştü. Sonradan Kanada'da Sir Guy Carleton'a yaver olarak hizmet eden Pitt'in oğlu, babasının emriyle kolonicilere karşı savaşmaktansa görevinden istifa etmişti. Effingham Earl'ü de istifa etmişti. Amirallik Dairesi'nin ilk başkanı olan Sandwich'in yerine geçen Amiral Augustus Keppel, resmen yurttaş olarak gördüğü insanlara karşı yapılacak operasyonlara katılmayacağını beyan etmişti. Bilindiği kadarıyla çağının en büyük donanma komutanlarından biri olan George Rodney tarafından bunlara benzer bir resmi açıklama yapılmamıştı. Buna rağmen Rodney'nin de aynı duyguları taşıdığı aşikârdı. Savaş kararı verilene kadar Amerikan sularında yapılacak herhangi bir hareketi önleme gayretinde olmuş ve ancak bundan sonra Fransız filosuna karşı dramatik bir saldırıda bulunmak üzere Karayip Denizi'ne hareket etmişti. Ve yine bundan önce görmüş olduğumuz gibi ordunun baş komutanı ve Kuzey Amerika'daki harekâtta varlığı kabul edilmiş ustası Amherst de benzer şekilde savaşmayı reddetmişti. Kanada'da da Sir Guy Carleton, dostu Sir William Howe'un çekingenliğini paylaşmaktaydı. Gerek ordu, gerek donanma gerekse sivil İngiliz kurumlarının üst kademeleri arasında savaşa karşıtlık gerçekten oybirliğiyle onanıyordu. Aynı zamanda İngiltere'deki baş savaş üreticisi Lord George Germain de antipatiyle karşılanıyordu. Yalnızca bir is-

tisna vardı. Bu kişi de, Germain ile aynı duyguları paylaşan ve kolonicilerin acımasızca bastırılmasını savunan Sir John Burgoyne ('Centilmen Johnny') idi.

İngiltere'de züppe, küçük bir oyun yazarı olan Burgoyne, 1775'teki karışıklıkların başlamasından önce, Kuzey Amerika'da herhangi bir hizmet görmemişti. Tüm İngiliz komutanları arasında, Kuzey Amerika yalnızca onun için yabancı bir dünyaydı. Yedi Yıl Savaşları boyunca, İngiltere'de konuşlandırılmış ve Fransa kıyılarına gönülsüzce yapılan akınlara iştirak etmişti. Sonuçta, kendi hafif süvari alayını oluşturarak, adamlarını Portekiz'e getirmiş ve bu ülkenin İspanya ile yaptığı mücadelede gönüllü olarak savaşmışlardı. 1762'de İspanyol kuvvetlerini Villa Velha'dan çıkardıktan sonra, beceriklilik ve atılganlığıyla imlendiğinden İngiltere'ye geri döndü. Hiçbir zaman Mason olmadı.

Bunker Hill döneminde Boston'da Howe'un emrinde çalışmaktaydı. Sonra 1776 Şubatı'nda Quebec'te Sir Guy Carleton'a komutan yardımcısı olarak atandı ve Kanada'da Richard Montgomery'nin akim kalan istila girişiminde eylemde bulundu. Burgoyne, Howe gibi operasyonları güneye kaydıran Carleton ile birlikte görünürdeki 'duraksama'yı uygun görmemekteydi. Görmüş olduğumuz gibi Carleton, Quebec'teki saldırıda ele geçirilen tutsakları serbest bırakmıştı. Diğer bir olayda ise içlerinde bir general de bulunan 110 kolonici tutsağı da serbest bırakarak kendilerine giyecek ve ayakkabı verip, evlerine geri dönmelerine izin vermişti. Diğer bir örnek de, geri çekilen kolonicilerin kaçmasını sağlamak üzere verdiği emirlerdir. Burgoyne için böyle bir davranış affedilebilir değildi. O 'yabancı' olan her şeyi ve herkesi hor görmekte ve İngiliz komutanların arasında bu tavrı kolonicilere yalnızca o göstermekteydi. Burgoyne, kolonicileri insanların ileride 'Kendilerine gelebilmeleri için bir şama-

ra ihtiyaç duyuyorlardı' diye nitelendireceği haşarı, şımarık çocuklar olarak görmekteydi. Burgoyne, yakınmaya neden olan durumlarına mağrurca duyarsız kalan kolonicileri şartların gerektirdiği acımasızlıkta sindirirken, vicdan azabı duymamaktaydı. Ona göre koloniciler, Carleton ve Howe'un centilmence davranışlarını da hak etmiyorlardı.

Kasım 1776'da Burgoyne İngiltere'ye dönerek arkadaşı ve hamisi Lord George Germain'e yaltaklanarak, gözüne girmeye çalıştı. Germain'in aracılığıyla kralın kişisel sırdaşı oldu. Bu durum Kuzey Amerika'daki üstlerinden destek alarak, bir kez vurarak savaşı sona erdirecek kendi ihtiras dolu planını satabilmeyi kolaylaştırdı. Planı şahsen uygulayacak ve sonucunda zaferin semeresini de kendisi alacaktı.

Plan özenli bir orkestrasyon, koreografi ve zamanlama gerektirmekteydi. Planın içeriğinde Burgoyne'un kendi komutasındaki oldukça büyük bir İngiliz kolunun Kanada'nın güneyine doğru giderek, Ticonderoga ve Crown Point'teki eski kalelerin arasından Albany'ye doğru ilerlemek yatıyordu. Bu bölge, 20 yıl önce Amherst ve Wolfe'un savaştığı ormanlarla kaplı tepelerden oluşuyordu ve Burgoyne'un bölge hakkında ne bilgisi ne de tecrübesi vardı. Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki Howe, bağımsız komutan olmaktan yoksun bırakılmıştı. Kuvvetlerine önderlik edecek, sonra da Manhattan civarında konuşlanarak kuzeye doğru Albany'de Burgoyne ile birleşmek üzere hareket edecekti. Böylece:

"Biri güneyden, diğeri Kanada'nın kuzeyinden yola çıkan iki ordu, ayrılan alanların daha sonra teker teker fethedilebilmeleri için, kolonicileri iki ayrı parçaya ayıracakları bir birleşme yerine doğru yürüyeceklerdi.[25]

Gerçekte New England'ın tümü güneye doğru kolonilerden yoksun bırakılabilirdi. Bir yorumcuya göre Burgoyne, 'Bu zaferle tarihte, onur ve ihtişam dolu yerini alacağından" emindi.[26]

Burgoyne'un planı kesinlikle ihtiras doluydu. Daha emin ellerde olsaydı, daha başarılı olabilir miydi bilinmez ama, başarılı olsaydı bile sonuçları da pek önemsemeye değmezdi. Zira 1777'den beri operasyonların ana sahaları güneye doğru kaydırılmış ve New England stratejik olarak konu dışı kalmıştı. Yine de Germain ve kral, planı benimsediler. Sir Guy Carleton'un Kanada'da baş komutan olarak Burgoyne'un yerine geçmesi için 1777 Martı'nda talimat verildi. Carleton, acilen istifa etti, ama yine de Burgoyne'a gerekli gereçleri sağlamaya ve kendisini, ilerleyişi sırasında görebilmeye yetecek kadar Quebec'te kaldı. Burgoyne, kendisiyle o güne dek yapmış olduğu tartışmalardan sonra Carlton'un işbirliği ve kendisi için yapmış olduğu hazırlıklardan dolayı oldukça şaşırmıştı. Burgoyne, notlarına "Sir Guy benim tüm talep ve arzularımı kolaylaştırmak ve bunların yerine getirilmesinde şimdiye dek hiç bu kadar istekli olmamıştı" diye yazmıştı.[27] Gerçekte Carleton, Burgoyne'un iki ayağını bir pabuca sokarak, kendisini olaydan sıyırmanın acelesi içindeydi. İleride göreceğimiz gibi Carleton, Burgoyne yürüyüşüne ne kadar hızlı başlarsa, felaketinin de o kadar hızlı olacağının farkındaydı. Olacakları çok iyi bilen Carleton Burgoyne'un girişiminin başarısından çok, kaçınılmaz yıkıntısını beklemekteydi.

Burgoyne'un planının başarısı, Manhattan civarında operasyonlarla uğraşmakta olan Howe'un işbirliğine bağlıydı. Planın başarılı olabilmesi, ordusuyla kuzeye doğru yönelerek Albany'de Burgoyne ile buluşması gereken Howe'un üzerine düşeni yerine getirmesiyle mümkündü. Burgoyne, İngiltere'den dostu ve hamisi Lord Germain'in Howe'u baş eğmeye zorlayacak emirler vereceğini ve şahsi kaprislere boyun eğmeyeceğini farz ediyordu. Kesinlikle sorumluluk Germain'e aitti ve bundan dolayı da takip eden olaylardan dolayı genelde kendisi kınanacaktı.

Kuşkusuz Germain, ihmali nedeniyle kısmen kusurlu, kısmen de suçluydu. Genel olarak kabul edilen öykü, kendisinin tatile çıkma heyecanı içinde olmasıydı. Kendisini bekleyen arabayı daha fazla bekletmemek için Burgoyne'un emirlerini aceleyle imzaladı, ama Howe'unkiler henüz tam olarak kopya edilmediğinden onları iyice kontrol etmedi. Böylece, ne olursa olsun, Germain'in standart suçlamalarından biri olacak şekilde Shelburne Earl'ü şöyle yazmıştı:

"Birçok garipliğin arasında, her fırsatta onu yolundan döndürebilecek bir olaya karşı belli bir isteksizliği vardı. Belli bir saatte Kent veya Northamptonshire'a gitmeyi belirlemişti ve yol üstünde bürosuna uğrayarak, bu generallere verilmek üzere hepsi de düzenlenmiş evrakları imzalayacaktı. Bazı hatalar sonucu General Howe'a ait olanlar gerektiği şekilde kopyalanamamıştı ve yola koyulma sabırsızlığında olduğu için oldukça tembel çalışan bürosu, onları arkasından göndereceklerine dair söz vermişti. Bu arada nasıl olsa ilk gönderdikleri de, gemi kalkmadan yetişir beklentisiyle diğer evrakları da General Burgoyne'a yolladılar. Ama diğer evraklar, düşündükleri gibi gemiye yetişemedi ve gemi bir hata sonucu evrakları almadan kalktı. Zira rüzgâr, geriye kalan evrakları taşıması emredilen gemiyi geciktirmişti. Bunun sonucu olarak da, General Burgoyne'un bozgunu, Fransız bildirgesi ve 13 koloninin kaybedilmesi geldi. Görünürde kendi özel sekreteryası ve bürodaki çok saygın personelinin yaptıkları bana pek inandırıcı gelmedi. Resmen doğrulanmasa da başka bir şekilde düşünülemez.[28]

Lord Shelburne'ün, bu açıklaması tamamen doğru değildi. Olayların başka bir şekilde açıklanma olasılığı bulunmakla birlikte, Shelburne'ün uyarlamasına tamamlayıcı bir boyut da eklenebilir. Germain, talep edilen emirleri imzalamayı gerçekten şahsen savsakladığında, bunlar buna rağmen imzalanmış ve

Howe'a gönderilmişti. Bunlar Savaş Bürosu'nda sekreter yardımcısı olan D'Oyley diye birisi tarafından imzalanmıştı. Howe'un da bunları 24 Mayıs 1777'de aldığı bilinmekteydi.[29] Germain'in şahsi imzasını taşımadığı da cabasıydı. Yine de teoride Howe'un emirler çerçevesinde hareket etmesi gerekmekteydi. Daha da ötesi Howe ne yapması gerektiğini de zaten bilmekteydi:

Lord George'un sevilmesi ve saygı duyulması zor bir insan olduğu kabul edilmekle birlikte, her şeye rağmen emirlerinin New York'ta Sir William'a iletilmesini garantiye almamaktaki affedilmez ihmali, felaket getiren hatanın sadece bir yanıydı.

Diğer yanda ise Burgoyne, güneye doğru yürüyüşe geçtiğinde Amerikalılar'ın çevresine yaklaşmakta olduğuna dair General Howe'un kesin bilgisi olduğu yatmaktadır.[30]

Gerçekten Howe'un bilgisi o kadar kesindi ki, Burgoyne'u da bu bilgiden haberdar etmişti.

Howe, Burgoyne'a Amerikan Kuzey Ordusu'nun 2 bin 500 kişilik yeni askerlerle güçlendirilmek üzere olduğunu söylemişti. Howe aynı zamanda. . . asi General Israel Putnam'ın da 4 bin kişilik birliğiyle, Newyork Kenti'ndeki Clinton ile Fort Edward'daki Burgoyne'un arasında Peekskill'de olduğunu da biliyordu.[31]

Olayların silsilesinin özlü araştırması, Howe ve Carleton'un beraberce Burgoyne'un başarısızlığını tasarladıkları şeklinde meydana çıkmakta ve Germain'in ihmalkârlığının beklenmedik nimeti aracılığıyla da tüm kınamalar ona atfedilmekteydi. 1777'nin başlarında görmüş olduğumuz gibi Howe, New Jersey'yi Washington'a terk etmeye karar vermiş ve kolonilerin başkenti Philadelphia'ya doğru yönelmişti. Amaçlarından Germain'i de haberdar etmiş ve Germain de 3 Mart'ta onaylamıştı. 26 Mart'ta yine de yukarıda açıklanan aksilikler oluşmuştu. Germain, Burgoyne'a güneye doğru yürüyüşe geçmesi, Howe'a

da Albany'de kendisiyle birleşmesi için resmi emirler yayımlamıştı. Bu emirler Germain'in imzasıyla Burgoyne'a iletilmişti. Savaş Bürosu'na göre D'Oyley'nin imzasıyla da Howe'a iletilmiş ve Howe da bunları 24 Mayıs'da almıştı.[32] Ama tam yedi hafta önce 2 Nisan'da Howe, Kanada'daki Carleton'a olasılıkla Pennsylvania'da olacağı için Burgoyne'a fazla yardımcı olamayacağını yazmıştı.[33] Diğer bir deyişle Howe, emirleri almadan yedi hafta önce zaten kendisinden ne yapılması beklendiğini bilmekteydi ve bunları yapmamaya zaten karar vermişti. Carleton, Howe'un mektubunu, Burgoyne 13 Haziran'da Quebec'ten güneye doğru ilerlemeye başlamadan önce almıştı. Carleton, Burgoyne'un uyarmayı savsaklamakla kalmamış, hatta Burgoyne'un ilerleyişini öyle bir istekle hızlandırmıştı ki, bundan hoşnut kalan Burgoyne bile şaşırmıştı. Böylece, Howe ve Carleton, iletişim yavaşlığının avantajı ve emirlerin genel belirsizliğiyle, Burgoyne'u önceden belli olan kaçınılmaz bozgunun sonucuna doğru yürümesine olanak sağlarlarken, kendilerini temize çıkartmayı tasarlamışlardı. Ve Germain de kendi adına, belirsizliğini sürdürürken, farkında olmadan ileride onların kendi kendilerini aklamalarında yardımcı olmuştu.

18 Mayıs'da Germain, Howe'a bir mektup yazdı. Bu mektubunda "Her ne kadar tasarladıklarına inanıyorsam da, Kanada'dan yola çıkması emredilen orduyla iş birliği yapman zamanında gerçekleşecektir..." diyerek Howe'un Philadelphia'ya ilerlemesini ayrıntılarıyla yazarak onayladı.[34] Germain'in, büyük bir olasılıkla Howe'un güneye, Pennsylvania'nın içine doğru ilerledikten sonra kuzeye doğru yürüyüşe geçerek, Burgoyne ile zamanında buluşacağını düşünecek kadar saf olabilmesi mümkün değildi. Howe'un kendisi de o kadar saf değildi. Acele davranıyor gibi bile görünmedi. Hatta tamamen telaşsızca hareket etti. 16 Ağustos'da, Germain'in mektubu kendisine ulaştığında,

Philadelphia'ya gitmek üzere Chesapeake Körfezi'nde bir gemide bulunmaktaydı. Aynı gün, Burgoyne'un kolunda öncülük yapan Hessenli paralı askerler, Bennington'da kolonicilerle temas kurdular, ama tamamen yok edildiler:

Howe, Burgoyne'u terk etmeye karar verdiğinde... Burgoyne'un Albany'ye varacağını beklediğini hayal etmek oldukça zordur. Germain'in emirleriyle veya emirleri olmadan Sir William Howe'un, Burgoyne'un doğrudan çok ciddi bir belanın içine doğru yürüdüğü ve Burgoyne'un kötü hatta kaçınılmaz bir biçimde hırpalanmaması için birşeyler yapmadığı kuşkusu içinde olduğu şüphesi çok azdır.[35]

30 Temmuz'da Burgoyne, New York'un kuzeyindeki ormanlık alana yürüyüşe geçtiğinde, Germain'e, Howe'un maksadının ne olduğu hakkında fikri olmadığından yakınan bir mektup gönderdi. Bu, belki de kendisinin tehlike içinde olduğunun ilk belirtisiydi. Bennington Bozgunu'ndan dört gün sonra 20 Ağustos'ta ikinci bir mektup gönderdi. O tarihlerde Howe, zaten Pennsylvania'ya doğru yürüyüşe geçmişti. 30 Ağustos'da Howe, Germain'e yazdığı mektubunda Burgoyne'a yardım etme niyetinde olmadığını açıkça belirtiyordu.[36] Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi 11 Eylül'de Washington'ı Brandywine'da bozguna uğratmıştı. 27 Eylü'de Philadelphia'yı işgal etti ve bir hafta sonra 4 Ekim'de Germantown'da Washington'u yeniden bozguna uğrattı. Bu arada Burgoyne, iyiden iyiye batağa saplanıyordu. Germantown olayından üç gün sonra 7 Ekim'de kolu, General Horatio Gates komutasındaki kolonicilerin ana kuvvetiyle çatıştı. Geri püskürtülen ve ağır kayıplar veren Burgoyne, kampına geri çekildi. Buradan da Gates'in karşı saldırısıyla yerinden çıkartıldı. Sonunda 17 Ekim'de, tamamen kuşatılmış, tüm kaçış yolları kesilmiş, yardım ve kurtuluş ümidi kalmamış olan Burgoyne, yaklaşık 600 adamıyla teslim oldu. Beş

gün sonra Philadelphia'daki kışlasına yerleşen Howe, 2 Nisan tarihli mektubuna atfen (ve sözcüklerin kullanım biçimindeki geçmişe ait serbestliğini de kullanarak) Germain'e bir mektup daha gönderdi. Bu mektubunda: "Güney Ordusu tarafından doğrudan yardımda bulunulamayacağını bildirmiştim" diye belirtmekteydi.[38]

Olayların gelişiminden, Howe'un daha mart ayı başlarından beri Burgoyne'un yardımına gitmeyeceğini kararlaştırdığı anlaşılmaktadır. Hatta buna Carleton yazdığı mektupta da değinmişti. Yine de, olayların ne hale geleceğini kesinlik çok iyi bilen bu iki kişi, bunları önlemek için hiçbir girişimde bulunmamışlardı. Burgoyne'un girişimine kesinlikle karşı olan Hovve, Londra'daki ustaları uyarmayı asla düşünmemiş, baş komutan olarak Burgoyne'un planın yanlışlığını tartışma yetkisini asla kullanmamıştı. Ve Carleton da, Burgoyne'u düşüncesine bir biçimde teşvik ederek, bilinen akıbetin hazırlayıcısı olmuştu. Her ikisi iletişim yavaşlığının ve Germain'in bilinen yetersizliğinin avantajıyla birlikte, kendilerine iletilen emirlerin kasıtsız belirsizliğine sığınarak kendilerin aklayabilirlerdi.

Bu dramın içinde, daha sonraki tarihçilerin tamamen küçümsediği başka bir kişinin daha bulunma olasılığı vardı. Anımsanacağı üzere, o zamanlar ordunun baş komutanıydı. Burgoyne'un geçmeyi önerdiği bölgeyi çok iyi bilen birisi olarak hem olabilecek tehlikeleri hem de Burgoyne'un beceriksizliğini değerlendirebilirdi. Yalnızca Howe'un savaş alanındaki komutanı değil, aynı zamanda eski bir dostu olması nedeniyle Howe'dan gelecek herhangi bir yakınmaya sempatiyle yaklaşabilirdi. Teoride tüm emirler Amherst'in elinden geçmek zorundaydı. Gerçekten, doğrusunu söylemek gerekirse tüm emirler Germain tarafından değil, Amherst tarafından yayınlanmalıydı. Sonunda olanlardan haberdar da olmalıydı. Amherst, görünürde, Sarato-

ga ile doruğa çıkan olaylar zincirinde, kendisini olayların dışında tutmuştu. Howe'un kendisine bir yakınmada bulunduğuna, bu konuyla ilgili veya başka bir biçimde herhangi bir mektup teatisinde bulunulduğuna dair bir kayıt bulunmamaktadır. Olaylardaki umursamazlığı dikkatleri kendisinin üzerine çekmektedir. Burgoyne'un başarısızlığını görmek için Howe ve Carlton tarafından gerçekte sessiz bir hazırlık vardıysa, Amherst de buna bulaşmış, en azından ses çıkartmamıştı.

Ne olursa olsun ve Amherst'in rolü bulunsun veya bulunmasın sonuçlar kaçınılmazdı. Howe ve Carleton'ın, Burgoyne'un başarısızlığını istedikleri şüphe götürmez. O zaman 'Neden?' sorusu gündeme gelir. Burgoyne'a karşı sadece şahsi bir düşmanlık mıydı? Gözden düşmesini görmek için kin mi güdüyorlardı? Hem Howe hem de Carleton, Burgoyne'u sevmiyorlardı, ama kişisel niyetlerini tatmin etmek için bir ordunun kurban edilmesini onamış olmaları akla uygun gelmemektedir. Özellikle de bu kurban etme kendi görevlerini daha da zora sokmuş olacaktı, Burgoyne'a karşı kişisel duyguları ne olursa olsun, savaşın bazı genel politik perspektifleri açısından, daha geniş koşullarda bir anlam ifade etmeyecek ise kendisini yazgısıyla başbaşa bırakmamaları gerekirdi. Ve Howe ile Carleton'un savaşa ilişkin perspektifiyle bu anlam kesinlikle ifade edilmişti. Tarihçiler, Howe'un Burgoyne'u terk etmesini ya karşıt belirtilerin sonucu olan olağanüstü tökezleme ya da ihmalkârlığın çok çirkin ve esrara bürünmüş sonucu olarak görmüşlerdir. Bu durum, çatışmanın tüm evreleri boyunca, Howe'un (ve Carleton ile Cornwallis'in) operasyonları yönetmelerindeki tarzıyla tutarlılık göstermektedir.

Burgoyne'un felâketi, Howe'un uzun zamandır peşinde olduğu, herhangi bir kişisel leke almadan komutanlıktan ayrılma özürüne de fırsat tanımıştı. Saratoga Muharebesi'nin ilk ayı için-

de öyle de yaptı. Bir ay sonra da kardeşi Amiral Richard Howe kendisini takip etti.

Bundan önce de belirttiğimiz gibi, yalnızca askeri koşullarda Saratoga, kendi içinde sonucu belirleyici değildi, İngilizler'in savaş çabalarını zayıflatmamıştı. Savaşın ana operasyonlarındaki insan gücünü tüketmemişti. Diğer İngiliz komutanlarının seferlerdeki kapasitelerine sekte vurmamıştı. Diğer taraftan, Howe'un kuvvetleri zaten tam ve eksiksizdi ve stratejik pozisyonu öncekinden daha kötü değildi. Howe, böyle davranmak isteseydi, Washington'ı ezebilirdi.

Ama askeri olmayan koşullarda Saratoga, gerçekten sonucu belirleyici ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda gerçek bir dönüm noktası olmuştur. Birincisi, kolonicilere, gerektiğinde umutsuzca ihtiyaç duyulan moralin aktarılmasına neden olmuştur. İkincisi Fransızlar'ın yalnızca asi kolonileri bağımsız bir cumhuriyet olarak tanımalarına değil, aynı zamanda onların yanında savaşa girmelerini de hızlandırmıştır. Bu da çok kritik stratejik değişikliklere neden olmuştur. Böylelikle düzenli Fransız birlikleri Kuzey Amerika'ya gelmişti. Kuzey Amerika sularında Kraliyet Donanması'nı boy ölçüşebilir güçte bir filoyla kapıştırmış ve geçici de olsa İngiliz Donanması'nın ablukasına böylece meydan okumuştur. Kıta Avrupası'ndaki operasyonların düşüyle, teoride de olsa aksi takdirde kolonilere gönderilecek büyük miktarda askeri birliklerin İngiltere'de kalmasına neden olmuştur. İngiltere'yi uzaklarda Cebelitarık, Minarca ve Hindistan'a kadar yayılmaya zorlamıştır. Sonuçta İngilizler'in, askeri ve ekonomik kaynaklarını savaşı gittikçe kazançsız hale getirecek şekilde zorlanmıştır.

Bu aşamalar yine de kavranmaları için oldukça zaman almıştı. Kavranana kadar da çatışma sürmüştü. Gerçekten de bir dört yıl daha sürecekti. 8 Ocak 1778'de Franklin, Silas Decane ve

Arthur Lee, Paris'te Fransa ile bir biçimsel ittifak antlaşması için tartıştılar. Ama özelde Kuzey Amerika'da kolonicilerin durumu umutsuzluğunu sürdürüyordu. Mayısta Howe'un yerine Sir Henry Clinton geçti. Lord Cornwallis, teknik olarak onun emrindeydi, ama genellikle bağımsız bir komutan olarak hareket etmekteydi. Washington'ın ordusu gerçekte topal bir ördek gibi olmuştu. Bir tanesi Valley Forge'de şiddetli olmak üzere iki kış daha geçirilecek ve her birinden sonra ayaklanmalarla uğraşılacaktı. Ne Clinton ne de Cornwallis, yine de durumu kötüye kullanmak için bir teşebbüste bulunmadılar. Bu arada operasyonların odağı güneye kaydırılmıştı.

1778 Aralık ayında İngiliz kuvvetleri Savannah'ı kuşattılar ve bir sonraki yılın ekim ayına kadar kolonicilerin kararlı saldırılarına karşı ellerinde tuttular. 1779 yılının büyük bir kısmında operasyonlar önemsizdi, ama 1780 Mayısı'nda Clinton, kolonicileri savaşın en büyük bozgununa uğratarak, Charlestown Güney Carolina'yı ele geçirdi. Aynı zamanda Benedikt Arnold, Clinton ile West Point ve Hudson Valley'in İngilizler'e verilmesi için gizli görüşmelerde bulundu. 16 Ağustos 1780'de, Cornwallis, New Jersey'nin güneyindeki Camden'da Saratoga kahramanı Horatio Gates ile çatıştı. Koloniciler yeniden bozguna uğratılırken, Gates'in komutan yardımcısı Baron de Kalb savaşta hayatını kaybetti. Gates'in kendisi de savaş alanını terk etti ve asla bu rezalete dayanamadı. Askeri seferler gittikçe istikrarsız olmaya başladı. 15 Mart 1781'de Guild ford Courhouse'daki bir İngiliz zaferinin dışında savaş gerilla çatışmalarına dönüşmüştü. Sonuç olarak 7 Ağustos 1781'de, Virginia'da akınlar düzenlemekte olan Cornwallis, üssünü Yorktown'da kurarak, burada kendi elini kolunu bağladı. 30 Ağustos'da bir İngiliz filosu geçici olarak giriş yollarını tutarak, Lafayette ve Baron von Steuben emrindeki kuvvetleri karaya çıkarttı. Yaklaşık üç

hafta sonra Washington'ın ordusu geldi ve 6 bin askeriyle Cornwallis kendisini 7 kolonici ve 9 bin Fransız tarafından kuşatılmış olarak buldu. 18 Ekim'e kadar dayandı ve Clinton'ın 7 bin askerlik takviye gücü, bir haftalık yürüyüş uzaklığında olmasına rağmen teslim oldu. İşin ilginç yanı, İngiliz Genel Kurmayı, bu arada savaşa ilgisini kaybetmişti. Cornwallis'in askerleri teslim olduğunda komutanları, iğneleyici ve biraz da kaprisli bir havayla bandosuna 'The World Turned Upside Down' (Dünya Tersine Döndü) adlı ezgiyi çalmalarını emretti. Bu, bir tür acıklı bir gülümsemeyle, "Şerefli aynasızlar!" demekti.

Saratoga gibi, Yorktown da kendi içinde askeri yönden tutarlı değildi. Clinton'ın ordusu halen bozulmamıştı; ve 1782 Nisanı'nda Amiral Rodney Batı Adaları'nda Fransız filosunu köşeye sıkıştırarak, tamamen yok etti. Britanya, savaş peşinde olsaydı, Kuzey Amerika'ya daha fazla Fransız yardımını önlemenin yolunu seçerdi. Ama 27 Şubat'ta Parlamento, kolonicilere karşı daha fazla askeri müdahale yapıp yapmamayı oyladı ve barış görüşmeleri başladı. Bu görüşmeler yaklaşık bir yıl sürdü ve görüşmeler süresinde geri kalan Fransız filosuna karşı yapılan müdahalelerin dışında, tüm operasyonlar geçici olarak durduruldu. Sonunda, 4 Şubat 1783'te yeni İngiliz hükümeti savaş durumuna şekilsel olarak son verildiğini ilan etti. 3 Eylül'de ayaklanan kolonilerin bağımsız bir devlet, Birleşik Devletler olarak tanındığı Paris Antlaşması imzalandı. Kasım ayıyla birlikte İngiliz Ordusu'nun son birlikleri, yeni ülkenin topraklarından çekildi ve Koloni Ordusu dağıtıldı. 23 Aralık'ta Washington, baş komutanlık görevinden istifa etti.

Masonik Bağlılıklar

Masonluğun Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın evrelerindeki etkisi, genelde ve özelde hem doğrudan hem de dolaylıdır. Bazı durumlarda ise politik, hatta devrimsel bir araç olarak hizmet etmiştir. Örneğin, Boston'daki St. Andrew's Locası, hem 'Boston Çay Partisi'nde hem de John Hancock'da önemi bir rol oynamış, aynı zamanda da Koloni Kongresi'ne başkan seçtirmiştir. Masonluk, yeni oluşturulan Koloni Ordusu'na fikir ve değerleriyle katkıda bulunmuş ve Washington'ın baş komutan olarak atanmasında da ilişkisi olmuştur. Aynı zamanda Steuben ve Lafayette gibi ülke dışından gelen gönüllülerle de kardeşlik bağı kurmuştur.

Doğrudan olmasa ve niceliği bilinmese de, yalnızca Franklin ve Hancock gibi etkin Masonlar'ın değil, ama Mason olmayanların da düşüncelerine şekil vermede, genel bir atmosfer, psikolojik bir ortam veya uyum sağlamıştır. XVIII. yüzyıl Masonluğu olmaksızın, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, tolerans, insan hakları gibi ilkeler bu kadar etkili olamayacaktı. Evet bu ilkeler, Locke, Hume, Adam Smith ve Fransa'daki filozoflara çok şey borçluydular. Ama şu da unutulmamalıdır ki bu düşünürlerin çoğu ya kendileri Mason'dular ya Masonik çevrelere girdiler ya da Masonluktan etkilendiler.

Masonluk aynı zamanda halka kadar da inmişti. Yalnızca Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın altında yatan ideallerin şekillendirilmesine yardımcı olmakla kalmamıştı. Politikacılar ve

devlet adamları, yüksek düzey planlamacılar ve karar organlarını da etkilemişti. Howe, Carleton, Cornwallis, Washington, Lafayette ve Steuben gibi insanların tutumlarına da renk katmıştı. Aynı zamanda savaşı, birleşmenin ve dayanışmanın ilkesi olarak gören 'sıradan askerleri' ve savaşan eratı da etkilemişti. Bu, kısmen de olsa, Koloni Ordusu için doğruydu. Sıkı disiplin geleneğinin bulunmadığı Koloni Ordusu'nda Masonluk, 'yaşamsal canlılık' ve 'grup içinde birlik duygusu' ilkelerini oluşturmuştu. İngiliz Ordusu'nda da yalnızca askerler arasında değil, aynı zamanda askerlerle subayları arasında da bağlılığın gelişmesine neden olmuştu. Örneğin, daha sonraları Worcestershire Alayı olan 29. Alay'ın arazi locasında iki yarbay, iki teğmen ve sekiz er bulunmaktaydı.[1] Daha sonra East Lancashire Alayı olan 59. Alay'da, bir yarbay, bir albay, iki teğmen, bir sağlık subayı, bir müzisyen, üç çavuş, iki onbaşı ve üç er bulunmaktaydı.[2]

Masonluk, her iki ordunun içeriğindeki personeli etkilemekle kalmamış, aynı zamanda düşmanların da üzerinde etkili olmuştu. Amerikan Bağımsızlık Savaşı, bol miktarda, Masonik bağlılıkların her iki tarafın da birbirlerini nasıl şekillendirdiğini, hatta nasıl etkili olduğunu gösteren anekdotlar içermekteydi.

Savaş sürecinde İngiliz Ordusu'nun en yakın Kızılderili müttefiklerinden biri de ünlü liderleri Joseph Brant emrindeki Mohawklar'dı. Brant'in kız kardeşi, çatışmalardan önce New York İl Büyük Üstadı ve Amherst'in dostu olan Sir William Johnson ile evlenmişti. 1776'da Londra'ya yaptığı bir ziyarette Mason olmuştu. Aynı yılın sonlarına doğru, kolonicilerin Kanada'ya sonuçsuz istila girişiminde, McKinstry adında birisi Brant'in emrindeki Mohawklar'dan biri tarafından yakalandı. Bir ağaca bağlanan McKinstry'nin etrafına çalılar yığan Kızılderililer, kendisini ateşe vermek üzereydiler. McKinstry, 'Masonik yardım işareti' verdiğinde, Brant bunu hemen algılayarak, ken-

disinin serbest bırakılmasını emretti. Quebec'te bir İngiliz locasına gönderilen McKinstry, ülkesine dönüş hazırlıklarına başladı.[3]

Howe, New York'u ele geçirdiğinde, savaş esirlerinin arasında Joseph Burnham adında bir yerel Mason da bulunmaktaydı. Burnham firar ederek, uzun bir yürüyüşten sonra, bir gece yerel bir locanın tavanının bir kısmını oluşturan kalasların üzerine sığındı. Henüz çivileri çakılmamış olan kalasların çökmesi üzerine Burnham, aşağıdaki odada özel bir toplantı yapan, olayın şaşkınlığı içindeki İngiliz subaylarının üzerlerine büyük bir gürültüyle düştü. Karşılıklı tanınma işaretleri verildikten sonra İngiliz subayları, daha sonra büyük bir gizlilikle Jersey kıyısına götürülen 'Burnham kardeşe cömert bir bağışta bulundular'.[4]

Sonraları Liverpool Alayı olan 8. Alay'dan bir İngiliz Masonu olan Joseph Clement, bir süvari birliğinde hizmet ederken bir çatışmadan sonra Kızılderililer'den birini, bir kolonici tutsağın kafa derisini yüzerken gördü. Clement'a Masonik işaret veren tutsak yardım talebinde bulundu. Clement, Kızılderili'ye uzaklaşmasını emretti. Yakınlardaki bir çiftlik evine götürülen kolonici, burada tedavi edilip, sağlığına kavuştuktan sonra evine geri gönderildi.

Bu olaydan birkaç ay sonra New York'un kuzeyinde, bu sefer Clement yakalandı ve hapse atıldı. Clement tarafından hayatı defalarca kurtarılan muhafızı, haberi sızdırdı. Aynı gece bir dost gelerek kendisine gün doğumunda hapishane kapısının kilitlenmemiş olacağını, kapıda bir at bekleyeceğini, böylece sınıra kadar kaçabileceğini bildirdi.[5]

Bu tür dostane ilişkiler subay ve erler arasında kurulduysa, olasılıkla komutanlar arasında da kurulmuştu. Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi Cornwallis 1 Ağustos 1780'de, Comden Muharebesi'nde Horatio Gates ve Baron de Kalb'i emrindeki koloni kuvvetleriyle çarpışmıştı. Koloniciler bozguna uğrayın-

ca, Gates savaş alanından kaçtı. Geleneksel olarak Mason olarak bilinen Kalb de ölümcül olarak yaralandı. Kalb de Cornwallis'in komutan yardımcısı ve 10 yıl sonra İngiltere Büyük Locası Büyük Üstatlığı'na vekalet edecek olan Moir, Earl'ü Francis Rawdon tarafından bulundu. Kalb, Moira'nın çadırına götürüldü ve Moira kendisiyle üç gün boyunca bizzat ilgilendi. Kalb öldüğünde, Moira kendisi için Masonik bir cenaze töreni düzenledi.[6]

Her iki ordunun içinde Masonluk, gerek yardım talepleri gerekse tarafların yakınmalarını karara bağlamak için bir tür istinaf mahkemesi gibi hareket etmişti. Savaş sonrasına ait bir örnek şöyledir: 14. Ağır Süvari Alayı'nın arazi locası 1793'te, ana locası olan İrlanda Büyük Locası'ndan 'Baş Komutan veya Kral Naibi' aracılığıyla Alay levazım subayı J. Stoddart adına yardım yapılmasını talep etmişti. Yardım, "Bu Büyük Loca'nın isteğiyle adı geçen Stoddart Kardeşin adına dostça ve kardeşçe, sözü geçerliliğiyle kullanması için" diyerek alayın komutanı ve bir kalfa Mason olan Albay Cradock'a gönderildi.[7]

Amerikan Bağımsızlık Savaşı boyunca, her iki tarafın da ellerine geçirerek, daha sonra birbirlerine iade ettiği arazi localarına ait berat ve regalyalar ile ilgili öyküler de mevcuttur. Bir keresinde, daha sonra Dük Cornwall'in Hafif Süvari Alayı'nın 2. Taburu olan 46. Alay'ın regalyası koloni askerlerinin eline geçmişti. George Washington'ın talimatıyla regalya, ateşkes bayrağı eşliğinde ve "Ben ve adamlarım hayırseverlik kurumları üzerine savaş yapmadık" mesajıyla iade edildi.[8] Diğer bir örnekte ise; sonraları Leicestershire Alayı olan 17. Alay'ın beratı buna benzer bir şekilde ele geçirilmişti. O da, General Samuel Persons'ın bir mektubu eşliğinde geri verildi. Bu mektup, Masonluk ruhunun hem iki orduda hem de askerler arasında nasıl geliştiğinin tipik bir örneğidir:

"Kardeşlerim,

Hükümdarların ihtirasları veya çarpışmakta olan devletlerin uyumsuz çıkarları uğruna meydana gelen savaşta biz, Masonlar, utanç verici üzüntülere götürecek küskünlüklerden kendimizi arındırmalı ve her ne kadar politik düşüncelerimiz bizi halkın gözünde itici gösterse de, biz zaten kardeşiz ve (profesyonel görevimiz bir tarafa) birbirimizin mutluluğunun gelişmesine ve refahının artmasına yardımcı olmalıyız. Bundan dolayı, benim size iade etmem gereken, 17. İngiliz Alayı'nın eline geçmiş olan '18 numaralı Unity Locasının' kuruluş belgesini bir kardeşin elinden kabul buyurunuz.

Kardeşiniz ve itaatkâr hizmetkârınız, Samuel H. Parsons."[9]

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

19. Cumhuriyet

Saratoga'dan kısa bir zaman sonra, 1777 Kasımı'nda, Koloni Kongresi en azından genel anlamıyla yeni kurulmuş olan cumhuriyete adapte edilen hükümetin şekli üzerinde anlaşmıştı. Bu, devletler federasyonu şeklinde olacak ve her devlet şekilsel olarak öne sürülen Konfederasyon Maddelerini onaylayacaktı. Sınırlarla ilgili ağız kavgaları, sürecin uzamasına neden oldu ve Konfederasyon, Maddeleri 13 koloninin tümü tarafından, Yorktown İngilizler tarafından kuşatılmasının yedi ay öncesi olan 1781 Martı'nın başına kadar onaylanamadı. İşlerin daha ileri gidebilmesi için bir altı yıl daha akıp geçecekti.

1783 ile 1787 yılları arasında, sanki koloniciler başarılarının şaşkınlığıla rahat bir nefes almak ve durumu gözden geçirmek için bir mola istemişler gibi boşluk bulunmaktaydı. Bilindiği kadarıyla nüfus, savaş öncesi nüfustan daha yaklaşık 211 bin kişi

kadardı. Bu azalmanın nedenlerinden biri ki bağlı yerleşimcilerin İngiltere'ye geri dönmeleri, çoğunlukla da Kanada'ya göç etmeleriydi.

Sonunda, 25 Mayıs 1787'de Anayasa Kongresi Philadelphia'da açıldı ve yeni ulusun hükümet mekanizmasını tasarlama girişimlerine başlandı. Kendini özellikle etkili bir şekilde duyuracak ve Masonik karakteristikteki ilk ses: Edmund Randolph'dan geldi. Randolph'un ailesinin büyük bir kısmı, krala bağlı kalarak, 1775'te İngiltere'ye geri dönmüştü. Yine de, Williamsburg'daki locanın üyesi olan Randolph, Washington'ın yaverliğini yapmıştı. Sonuçta başsavcı, sonra Virginia Valisi ve Virgina Büyük Locası'nın Büyük Üst adı olmuştu.[1] Washington'ın başkanlığı sırasında Birleşik Devletler'de Baş Savcı ve sonra da Dışişleri Bakanı idi.

Anayasa Kongresi sırasında Washington başkanlığa seçildiyse de tartışmalara katılmamış, ama olasılıkla en azından bir yere kadar Randolph, Washington'ın görüş ve düşüncelerini savunmuş veya ona vekalet etmişti. Randolp Kongre'nin, o zamana kadar yeni bağımsız kolonilerini bir arada tuttu; Konfederasyon Maddeleri'ni yeniden gözden geçirmediğini veya düzeltmeler yapmadığını ve değiştirmediğini öne sürdü. Merkezi hükümet için yeni bir temel ilkenin ortaya konmasını önerdi. Bu öneri kabul edilerek, eski eyaletlerin dağınık konfederasyonunu tek bir ulus haline getirmek üzere çalışmalar başladı.

Doğal olarak daha önce de tarihte devletler kurulmuştu. Gerçekten Antik Yunan'dan imparatorluk öncesi Roma'ya kadar klasik çağlarda devlet kavramı vardı. Ama Anayasa Kongresi'nin farkında olduğu, tüm bu gibi devletlerin, monarşilerin başını yiyen kronik sorunlarla karşılaştıklarıydı. Bunların arasında başı çeken belki de cumhuriyetçi hükümetlerin, bir tür gaddar egemen güç veya krallık haline gelecek olan diktatör bireylerin veya hanedanların eline düşme eğilimiydi. Bu eğilim-

den dolayı devlet kavramı XVIII. yüzyıl sosyal filozofları arasında kötü bir etki yeretmiş ve kuşkuyla karşılanmıştır. Cumhuriyetin uygun hükümet şekli olup olmadığı, çağının en aydın düşünürleri arasında bile derin kuşkular oluşturmuştu. Örneğin Hume, bunun 'tehlikeli bir yenilik[2]- olduğu sonucuna varmıştı. Odious'un söylediğine göre ise monarşi kesinlikle daha tercih edilebilir bir şekildi.[3] Bu tür sorunlara karşı Anayasa Kongresi'nin üyeleri söz aldılar. Böylece, bir araya getirildiğinde çağının politik kurumlarında eşsiz bir gelişme oluşturacak iki ilkeyi tasarlayıp, üzerinde önemle durdular.

Bu ilkelerden birincisi, güç yetkisinin bireyde değil, makamda olması ve bireyin, belli aralıklarla makama oylama yoluyla seçilebilmesiydi. Politik veya devletsel bir görev alabilecek olan birey bununla ilgili sorumluluklarını yerine getirecek, ama bundan ayrı düşünülemeyecekti. Bu ilke, oldukça yeni bir ilkeydi. Teoride olabilir gibi görünmekteyse de pratikte kötüye kullanılma olasılığı yüksek ve kuşkuluydu. Özellikle hükümet işlerinde bireyin hükümetten teorik olarak ayrı düşünülmesi sık da olsa yanlış yollara sapmaya neden olmuş ve olağanüstü bir kinizmden başka bir şey telkin etmemişti. Locke, Hume ve Adam Smith gibi kişiler buna değinmeye tenezzül bile etmemişlerdi. Ama Masonluk, bu ilkenin tamamen geçerli olduğu ve saygınlık duyulduğu ender XVIII. yüzyıl kurumlarından biriydi. Üstad-ı Muhteremler ve Büyük Üstatlar, eşitleri arasından ve eşitleri tarafından şart koşulan süre için seçilmekteydiler. Otokratik güç uygulamamaktaydılar. Diğer taraftan, uygulayabilirlerdi ve uygulamaktan sıkça da sorumlu tutuldular. Seçim yoluyla getirildikleri makamda, başarısız olduklarında bu görevden alınmaları devrim, saray entrikaları veya başka şiddet türleriyle değil, yerleşik kurumsal düzenle olabiliyordu. Böylece makamın saygınlığı zedelenmiyordu.[4]

Bireyi makamdan ayrı tutmayı sağlamak için Anayasa Kongresi, çağının politik tarihine eşsiz katkıda bulunacak yol gösterici ilkelerden ikincisini tasarladı, 'Denetleme ve dengeleme' diye adlandırılabilecek sisteme göre güç, iki farklı otonom yönetimsel organ arasında eşit olarak bölünecekti. Başkanlık formundaki "yürütme' ve Kongre'nin iki organı formundaki 'yasama'. Özerkliği nedeniyle bu iki organın her biri, birbirlerinin elindeki her tür güç yoğunlaşmasını engelleyebilecekti. Ve makamla bireyin ayrıştırılması loca sisteminde olduğu gibi düzenli yasal ve zorunlu seçimlerle garanti edilecekti. Bu tür seçim şekli XVIII. yüzyılda başka yerlerde pek nadir değildi, ama yalnızca, genelde güçsüz olan hükümetin yasama kanadında uygulanmaktaydı. Yeni Amerikan Cumhuriyeti'nde, yine de bu ilke devletin başı olan başkan için de uygulanmaktaydı. Burada da Masonluğun etkisi açıkça görülmektedir.

Masonluğun yeni Amerikan devletinin yapısına ve işleyişine katkıda bulunduğu sorgulanamaz. Gerçekten, bu yapılanma, yüz yıl önce Royal Society ve 'Görünmezler Koleji'nin ürettiği dahiyane işleyişi anımsatan diyagramsal ve tasarımında da önemli derecede geometrikti. Royal Society ve 'Görünmezlik Koleji'nin etkileyici 'deneyimsel metodu' politikasının uygulamasını yansıtmakla birlikte, aynı zamanda bilginin sistemleştirilmesi ilkesinin uygulamasına özgü politikayı da yansıtmaktaydı. Eğer Masonluk, Amerikan devletinin yapısallığını etkilemişse, bu etkileme o devletin geniş kapsamlı şeklinde daha da fazla olmuştur. Bir yorumcuya şöyle demektedir:

"Özgür olmamıza rağmen daha henüz birleşememiştik. Konfederasyonun dağınık maddeleri, ulusal bir hükümet, ortak para birimi veya tutarlı bir hukuksal sistem sağlayamıyordu. Amerika Devletleri'nin zayıf konfederasyonu, güçlü birleşik bir ulus olacaksa, vizyonu olan kişiler başka bir adımın atılması ge-

rektiğinin farkındaydılar. Masonluk, yeniden, ideoloji ve şekilde modelini ortaya koydu. Özgün 13 kolonide uygulanmakta olan örgütlenmede, Masonik federal sistem örgütlenmesi geçerli tek model olduğundan, vatansever kardeşlerin yeni doğan ulusu güçlendirmek için Masonluğun örgütlenme şeklini model olarak almaları doğaldı. 1787'deki Anayasa Kongresi sırasında, Anayasa'nın şekillendirilmesini etkileyen diğer güçler kayda alınmaksızın, sivil yönetimde oluşan federalizmin, 1723 Anderson Yasaları'nda yaratılan Büyük Loca'nın Masonik yönetim sistemindeki federalizm ile aynı olduğu gerçeği yadsınamaz.[5]"

Bu açıklama Amerikalı bir Masonik yazardan gelmekte ve olayı hem abartmakta hem de basitleştirmektedir. Gerçek daha komplikeydi ve daha enerjik bir çekişmenin içinden aşamalı olarak ortaya çıkmıştı. Yine de iddianın genel sağlamlığı geçerli kalmaktaydı. Masonluk, geçerli bir federal sistemin pürüzsüz çalışma modelini, belki de zamanının tek modelini oluşturmuştu. Bu durum, federal sistemin az sayıdaki kurumda varolmasından veya varsayılmasından, bugün bizden çok Anayasa Kongresi'nin delegeleri için anlaşılır bir durumdu. XVIII. yüzyılda Masonluk, federal sistemin çalışabileceği olgusuna dramatik bir şekilde tanıklık etmişti. Umutsuzca, ihtiyaç duyulan bir örnek ortaya koymuştu. Eğer bu tür bir sistem Masonluk'ta uygulanabiliyorduysa en azından hükümet içinde de uygulanabilir bir prototipi olmalıydı.

Anayasa Üzerindeki Masonik Etkiler

Bundan önce de görmüş olduğumuz gibi, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın ilk olgularının, diyelim ki 'Boston Çay Partisi'nden Bağımsızlık Bildirgesine kadar olan olguların kendine özgü gelişimi vardı, insanlar, hemen hemen her gün, daha son-

ra içlerinden en iyisini seçip, üzerine inşa edebilecekleri oldu bittilerle karşılaşıyorlardı. Bu da, yalnızca Masonluğu değil, aynı zamanda radikal 'Sons of Liberty' gibi kardeşlik örgütlerini de kapsayan örgütlerin içinde kararlı doğaçlamayı da gerektiriyordu. Ve zamanının önemli rollerini üstlenmiş bireyleri arasından çok küçük bir yüzdesi Mason'du. Masonluk, ılımlı bir etki ortaya koymuş; ama bu etki yalnızca çalışmada kalmış ve tamamen idealleriyle bağlantılı şeylerin şekillendirilmesinde ne yetkisi ne de boyutu olmamıştı. Bazı uzsözlülük ve anlatım biçimleri bunun dışında kalmıştı. Örneğin Bağımsızlık Bildirgesi, Masonik bir dokümandı denemez.

Diğer taraftan Birleşik Devletler'in Anayasası'na, bir bakıma Masonik bir doküman denilebilir. Kongre, Anayasa'yı tasarlamak için toplandığında, Masonik etkiler şüphesiz bir biçimde başat olarak egemen olmuştu. 'Sons of Liberty' gibi diğer örgütler, amaçlarına hizmet ettikten sonra sona erdiler. Hatta Koloni Ordusu bile dağıtıldı. Anayasa Kongresi sırasında, Masonluk kariyerini koruyan tek örgüt olmakla kalmadı, ama aynı zamanda yeni oluşan bağımsız kolonilerin her tarafında ve devlet sınırları boyunca işleyen yegâne örgütsel kurum olarak da kaldı.

Anayasa son şekliyle tümü Masonik olmasa da birçok Masonik beyinden ve elden çıkmıştı. Dokümanın yazısı, zaman zaman Mason olduğunu iddia etse de olasılıkla Mason olmayan Thomas Jefferson'a aitti. Ama yine de Anayasa'nın arkasında temelde egemen ve yön verici beş isim bulunmaktaydı; Washington, Franklin, Randolph, Jefferson ve John Adams. Bunlardan ilk üçü yalnızca faal Mason değil, ama aynı zamanda Masonluklar'ını oldukça ciddiye alan, ideallerine şevkle sarılan ve yönelimleri tamamen Masonluk tarafından şekillendirilmiş kişilerdi. Adams'ın durumu ise, Mason olarak bilinmemesine rağmen diğerleriyle eşdeğerdi. Daha da ötesi başkan olduğunda. Anayasa

Mahkemesi'ne ilk baş yargıç olarak saygın bir Mason olan John Marshall'ı atamıştı.[6] Mahkemeyi Kongre ve başkanlıkla eşit bir kurum düzeyine getiren de Marshall'dı.

Sonuçta Anayasa'yı doruğa çıkartan tartışma ve mücadeleler sırasında orada hazır bulunmamasına rağmen Adams, Washington, Franklin ve Randolph ile uyum içindeydi. Yalnızca Jefferson, 'dışarda kalan tek kişiydi'. Ve Masonlar'ın pozisyonuyla aynı çizgiye gelerek sonuçta direnci kırılan da Jefferson oldu. Anayasa'yla ortaya çıkan yeni cumhuriyet, ideal imajlarına uymakta ve bu imaj Masonluğun ideallerini yansıtmaktaydı.

Washington'ın Masonik Önderliği

17 Eylül 1787'de Anayasa taslağı kabul edildi, onandı ve hazır bulunan 42 delegeden 39'u tarafından imzalandı. Bir sonraki yılın 7 Aralık ile 25 Haziranı arası devletlerin herbiri birer birer onayladı. Anayasa'da belirtildiği gibi Maryland, topraklarından 10 mil karesini Kongre'ye bıraktı ve bu toprak 'Columbia Federal İdare Bölümü' olarak yeni federal başkentin mevkii oldu.

4 Şubat 1789'da Washington, Birleşik Devletler'in ilk başkanlığına John Adams da başkan yardımcılığına seçildi. Göreve getirilme töreni 30 Nisan'daydı, yemin töreni New York Büyük Locası Büyük Üstadı ve rahmetli General Richard Montgomery'nin kayınpederi Robert Livingston tarafından yönetildi. Günün protokol görevlisi bir başka Mason olan General Jacob Morton'du. Diğer bir Mason, General Morgan Lewis, Washington'ın eskortuydu.[7] Yemin töreninde kullanılan İncil, New York'daki 1 Numaralı St. John's Locası'nın İncili'di. O tarihlerde Washington da, Virginia'daki 22 Numaralı Alexandria Locası'nın Üstad-ı Muhteremiydi.[8]

Törenden 13 gün önce, Franklin öldü ve Philadelphia'nın yarısı cenaze töreninde hazır bulundu. Tören tarihinden beş gün sonra da Fransız Halk Meclisi Versailles'da toplanarak, 17 Haziran'da oluşturdukları Ulusal Meclis'de Fransa halkının gerçek temsilcisinin kral değil, kendileri olduğunu öne sürdüler. 14 Temmuz'da Parisli devrimci bir kalabalık Bastille hücum etti. 14 Aralık'ta Alexander Hamilton ulusal banka kurulması için önerilerde bulundu. Jefferson, buna karşı geldi, ama Washington imzaladı. Amerikan Doları'nın üzerine Birleşik Devletler'in 'Büyük Mührü' basıldı. Bu yanılgısız olarak tamamen Masonik'ti. 13 basamaklı dört köşeli piramitin üstünde, üçgen içinde her şeyi gören göz, altında Masonluğun çok eski düşlerinden biri olan, 'yeni şekiller düzen'in gelişimini bildiren girift yazı.

18 Eylül 1793'te Capitol'ün* köşe taşı resmen yerleştirildi. Maryland Büyük Locası merasimi yönetti ve Washington'dan Üstad-ı Muhterem olarak görev yapması istendi. Maryland jürisdiksiyonuna katılmış localarla birlikte Washington'ın Virginia'daki kendi locası Alexandria da törende hazır bulundu. Bir topçu birliğini de içeren müthiş bir geçit töreni yapıldı. Arkasından bir bando, bandoyu takiben de Washington, locaların tüm görevlileri ve üyeleri tam takım regalyalarını kuşanmış bir biçimde gelmekteydi.

Güneydoğu köşe taşının yerleştirildiği çukura vardığında, Washington'a olayın anısını simgeleyen ve katılan tüm locaların isimlerini içeren gümüş bir plaket takdim edildi. Topçu birliği, top atışı yaptı. Daha sonra Washington, çukura inerek, plaketi taşın üzerine yerleştirdi. Etrafına da Masonik ritüelin standart simgesel donatısı olan mısır, şarap ve yağ kapları yerleştirdi. Katılanların tümü duaya eşlik ederek, Masonik şarkılar söylediler. Topçular tekrar top atışı yaptı.

---

* Washington'da A.B.D. Kongresi'nin toplandığı bina.

Washington ve maiyetindekiler daha sonra köşe taşının doğusuna hareket ettiler ve burada başkan, geleneksel üç basamaklı Masonik bir platformun üzerindeki kürsüde ayakta durarak, söylevde bulundu. Söylevi Masonik şarkılar takip etti ve topçular, son top atışını yaptılar. [9]

Washington'ın merasim sırasında kullandığı çekiç, gümüş mala, gönye ve düzeç, bugün Columbia Federal İdare Bölümü'ndeki 5 Numaralı Potomac Locası'nda bulunmaktadır. Taktığı önlük ve eşarp ise kendi locası olan 22 Numaralı Alexandria Locası'ndadır.

Sonuçta, Capitol ve Beyaz Saray'ın her biri ulusun başkent planında ayrıntılı bir geometrinin odak noktaları olacaktı. Bu geometri, özgün olarak Pierre I'Enfant adlı bir mimar tarafından tasarlanmış ve sonuç olarak Washington ve Jefferson tarafından geliştirilmişti. Böylelikle Masonik Tapınakçılar tarafından kullanılan figür olan haçın birleştirilmesinden meydana gelen tipik sekizgen ortaya çıkmıştı.

Altı yıl üç ay sonra, Aralık 1799'da Washington öldü. 22 Numaralı Alexandria Locası üyelerinin cenaze töreninde tabut örtüsünü tuttuğu törenle yuvası olan Mount Vernon'da toprağa verildi.

Dipnot

Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda Masonluk, sonuç olarak politika dışı kalmış ya da yalnızca rastlantısal olarak politik olmuştur. Her iki tarafta da Masonlar bulunmaktaydı. Her iki tarafın radikal ve tutucu hizipleri arasında Masonlar vardı. Genel anlamıyla Masonluk, sükûnet ve ılımlılık ortamı yaratıyordu. Ama bazı Masonlar, bireysel olarak aşırı devrimciyken diğerleri sebatlı gericilerdi. Bu tür bölünmeler XVIII. yüzyıl boyunca süregelecek ve XIX. yüzyıla da sarkacaktı. Ama birçok kimse Masonluk ile, Amerikan Devrimi ve bağımsızlığı arasında yakın ilişki bulunduğunu düşünmekte ve bu düşünce gittikçe artan bir şekilde yayılmaktaydı. İşin doğrusu bu inanç, Fransız Devrimi ile güçlenecekti.

Masonluk, Fransa'da gelişen olaylarda kesinlikle önemli bir rol oynamıştır. Yüksek dereceli ve eski bir Mason olan Lafayette, Amerika'da gerçekleştiğini gördüğü idealleri kendi ülkesine getirmek için can atmaktaydı. Önde gelen Jakobenler'in çoğu, örneğin Danton, Sieyes ve Camille Desmoulins faal Masonlar'dı. Fransız Devrimi'nin akşamı tüm Fransa'da Masonluk, değerli istihbarat, ikmal, iletişim ve örgüt ağıyla birlikte aşırı etkili oldu.

Aşırı muhafazakâr bir piskopos olan Augustin de Barruel, 1797'de Batı'nın sosyal ve siyasi düşünce tarihinin sapık dönüm noktalarından biri olacak 'Memoires Pour Servir a L'histoire sur Jacobinisme' (Jakobenizm Tarihine Işık Tutan Anılar) adlı bir kitap yayımladı. Barruel, kitabında aslında Fransız Devrimi'nin tümünü hem yetkili seküler kurumların hem de kilisenin yönet-

tiği Masonik entrikalar olarak yorumlamaktaydı. Bu çalışma, bir histeri dalgasını başlatacak, benzer literatürün geniş külliyatının başlangıcı olacak ve komplo teorileri yanlılarının kutsal kitabı haline gelecekti. Barruel'in aşırı derecede paranoid metninde, XIX. yüzyıl imajının klişesini görmekteyiz. Bugün bile Masonluk, çok büyük bir uluslararası komploculuk, devrimci, aşırı derecede din karşıtı ve varolan kurumları yıkarak 'yeni dünya düzeni'ni kurma amacında olan bir kurum olarak düşünülmektedir. Barruel'in bulanık ve nörotik korkularının sonucu XIX. yüzyılda olduğu kadar XX. yüzyılda da yalnızca Masonluğa değil, genelde gizli cemiyetlere de yansıyacaktı. Barruel'in yüzünden gizli cemiyet, kamuoyunda hayalet avcısı ve uygar toplumun kurumlarının altını kazıcı, daha da ötesi bugünün uluslararası terörizmi halini almıştı.

Şaşırtıcı olmasa da, belki de Barruel'in çalışması, bu nedenle peygamberliğe kendi kendine erişmek türünden bir hal almıştı. Barruel'in abartılı düş gücünün çekiciliği ve romantizmiyle tuzağa düşen Fransa'da Charles Nodier ve baş fesatçı Filippo Buonaroti gibi bazı bireyler, tamamen hayali olan, gizli cemiyetler hakkında bilgiler uydurmaya ve sonra da bunları yazmaya ve sözlü olarak ortaya koymaya başladılar. Soruşturma kızgınlığıyla yetkililer bunlara karşılık verecekti, ama tamamen masum olan halk, bu gizli ve varolmayan örgütlere üye oldukları iddiasıyla suçlanacak ve eziyet edilecekti. Korunma amacıyla da talihsiz kurbanlar kendilerini, hayali olanın kopyasına benzeyen gerçek gizli cemiyetin içinde şekillendireceklerdi. Böylece kimi Masonik kimi sözde Masonik bazı saklı devrimci kadrolar doğmuş oldu. Böylece bir kez daha efsane 'tarihi' doğurdu!

Masonluk veya Masonluğun filizleri XIX. yüzyıl Avrupası'nda çeşitli devrimci hareketlere katkıda bulundu. Örneğin, hem Garibaldi hem de Mazzini Mason'dular ve Masonluk 'Car-

bonaria* süresince İtalya birliğinin oluşumunda, Birleşik Devletler'in kuruluşundan daha önemli bir rol oynamıştı. Rusya'da da Masonluğun daha yıkıcı olduğu varsayılmıştı bazen de öyle olmuştu. Örneğin Puşkin, Kişinev'de bir locanın üyesi olduğunu yazmış ve 1825 Aralık İsyanı'ndaki faaliyetleri ülkedeki tüm locaların yasaklanmasına neden olmuştu. Söylemeye gerek yok, bu yasaklama uygulanamamış, ama bazı Rus radikallerinin ülke dışına sürülmelerine neden olmuştu. Sürgüne gönderilenler, dışarıdaki Masonluk ile daha fazla haşır neşir olmuşlardı. Dostoyevski bu süreci, 'Ev Sahibesi' adlı yapıtında yazmıştır. Dostoyevski'nin devrimciliğine eş-'yaşam tarzı' gösterenlerden biri de Bakunin'di.

Sonuç olarak, durumun gerçekliği daha karışık, ama daha az tanımlanabilirdi. Eğer Masonlar, XIX. yüzyıl Avrupası'nın devrimci hareketlerinde bu kadar etkiliyse, örneğin Metternich'in Avusturyası veya III. ve IV. Wilhelm Friedrich'in Prusyası gibi rejimlerde de eşdeğer etkilerde bulunmuş olmalıydılar. Masonluğun buradaki oluşumu, Büyük Loca'nın Victoria devri ağırbaşlılık erdemleri, sükûnet ve ılımlılığını örneklemeye devam ettiği İngiltere'deki oluşumu gibi olmalıydı. Fransa'da bile radikal ve devrimci Masonlar olduğu kadar, tutucu olanları da vardı.

XIX. yüzyıl Avrupa Masonları'nın bir listesi, birbirleriyle uyumsuzluk göstermesi nedeniyle aydınlatıcı olacaktır. Bir tarafta Mazzini, Garibaldi, Bakunin, Rusya'da genç Alexander Kerenski, İrlanda'da Daniel O'Connell ve Henry Grattan, diğer tarafta ise Prusya'nın iki XIX. yüzyıl kralı, üç Fransız başkanı (Doumer, Faure ve Gambetta) ve siyasi kargaşanın düşmanı Talleyrand yer almaktaydı. Britanya'da XIX. yüzyıl Masonları'nın lis-

* 19. yüzyılın başlarında Fransa, İtalya ve İspanya'da faaliyet gösteren siyasal gizli bir örgüt.

tesi, IV. George, IV. William, Galler Prensi Edward (sonradan VII. Edward), Canning, Lord Randolph Churchill, Salisbury Markisi ve Cecil Rhodes'u içermekteydi. Napoleon'un protokol görevlilerinin çoğu Mason'du; ama aynı zamanda ünlü hasımları, İngiltere'de Nelson, Wellington ve Sir John Moore, Rusya'da Kutuzov, Prusya'da Bjücher, aynı zamanda Prusya Genel Kurmayı'nı kuran Schamhorst ve Gneisenau da Mason'du. Sanattaki İngiliz Masonları, Sir Walter Scott, Rider Haggard, Bulver Lytton, Conan Doyle, Trollope, Kipling ve Oscar Wild idi. Kıta Avrupası'na gelince Rusya'da Puşkin'in radikal Masonluğuna karşı, Almanya'da baş muhafazakâr Johann Wolfgang von Goethe'yi görmekteyiz.

Bu liste tamamen seçici olup, kesin değildir. Yine de, politik yönelimlerin hatta politik bağlılıkların Masonluğa atfedilmesinin olanak dışı olduğunu göstermesi bakımından aydınlatıcıdır. Dolayısıyla Avrupa'ya uyarlanan böyle bir olgu, dünyanın başka bir yerine de uyarlanabilir. Örneğin, Latin Amerika'da, İspanya'da, İtalya ve diğer katolik ülkelerde Masonluk kilisenin baskısına karşı bir odak oluşturmuştu. Sonuçta Latin Amerika'nın bağımsızlığında adı geçen Bolivar, San Martin ve daha sonra Juarez gibi kişilerin çoğu Mason'du. Ama aynı zamanda Birleşik Devletler modelini örnek alarak devletlerinin kurulmasına öncülük eden İspanyol genel valileri, aristokratları ve toprak sahipleri de Mason'du. Brezilya'da II. Pedro'nun egemenliği ve onun yerine geçen cumhuriyet, Masonluğun üzerinde yükselmişti.

Kuzeye yönelindiğinde, Washington'ın dışında en az bir düzine Amerikan başkanının Mason olduğu görülür. Bunları, Monroe, Andrew Jackson, Polk, Buchanan, Andrew Johnson, Garfield, Theodore Roosvelt, Taft, Harding, Franklin D. Roosvelt, Trumau ve Ford olarak sayabiliriz. Teksas'ın Meksika'dan

bağımsızlığını elde etmesi, Sam Houston gibi Masonlar tarafından yönetilmişi Davy Crockett, Jim Bowie ve Alamo Kalesi'ni savunan diğer kişilerin hepsi de 'Sıkı İzleyiş Locası'nın üyeleriydi. Amerikan İç Savaşı sırasında, Masonluk savaşan her iki tarafta da etkili olmuş, ama başta Konfederasyon Ordusu olmak üzere, birçok kurumda önemli roller üstlenmişti. Bunların dışında, sonradan değişmelerine rağmen başka örgütlerde de etkileri de olmuştu. Bunlardan bir tanesi Ku Klux Klan örgütüdür. Bu örgüt, dul ve yetimleri iç savaş sonrası parasal ya da siyasal çıkar aramak için Kuzey'den Güney'e giden kimselerden korumak için kurulmuş, ama daha sonra zararlı bir örgüt haline gelmişti.

Tapınak Şövalyeleri'nin dünyanın hiçbir yerinde görmedikleri aşırı saygıyı yalnızca Amerika'da gördüklerinden, öykümüz de burayla ilgilidir. Bu saygı Masonluk tarafından desteklenen 'De Molay Örgütü' adlı gençlik örgütünü oluşturmuştur. 'De Molay Örgütü,' Frank S. Land tarafından 1919'da Missouri Kansas City'de kurulmuş ve adını, örgütün üyelerine olan sadakati ve dürüstlüğünden dolayı 18 Mail 1314'te Seine Nehri'nde, Nötre Dame Katedrali'nin yakınındaki bir adada ateşe verilerek yakılan, Ortaçağ Tapınak Şövalyeleri'nin son Büyük Üstadı Jacques de Molay'den almıştır.[1]

"De Molay Örgütü," Amerika Birleşik Devletleri'nin 50 eyaleti, Columbia Federal İdare Bölümü ve ülke dışında 12 ulusta, 85 şapirtten oluşur. Merkezi Kansas City'de bulunan 'Dünyanın her tarafından 250 saygın Mason'ca oluşturulan ve Florida Büyük Locası'nın sponsorluğunda Uluslararası Yüksek Konsey tarafından yönetilir. Her yerel Şapirt bir Masonik organın sponsorluğu altındadır ve her Şapirt çalışmasını Üstat Masonlar'dan oluşan Danışma Konseyi'nin gözetimi altında yürütür. Örgütün üyeleri 14 ile 21 yaşları arasındaki erkek çocuklardır.

Aydınlanma yoluyla üye olunabilen De Molay Örgütü'nde yedi erdem vardır ve bunlar: Aile sevgisi, tanrı sevgisi, yüksek ülkülere inanç, düşünce ve hareketlerde samimiyet, yurtseverlik, vatanseverlik ve arkadaşlıktır."[2]

De Molay Örgütü'ndeki çocuklara Jacques de Molay'nin kendisi, Tapınakçılar ve maruz kaldıkları suçlarla ilgili herhangi bir şey öğretilip, öğretilmediği merak konusu olabilir. Bildiğimiz kadarıyla örgütün literatüründe böyle bir şeye değinilmiyor. Bu literatür, yine de bir dereceye kadar eksik sözdizimine rağmen örgütün gayelerini ortaya koymaktadır:

De Molay Örgütü; aile, okul ve kilise öğretimini destekleyici çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar gençlerin iyi birer vatandaş olmalarını sağlamak içindir. De Molay, değişmezlikle bir çatı altında toplanmış kilise, okul veya sivil hükümet makamının yanındadır. Bu üç özgürlük, ülkemizin büyüklüğünün nedenleridir ve ayrı çatılar altında kendi temelleri üzerinde durmalıdırlar.[3]

Bildiğimiz kadarıyla De Molay Örgütü ile ilgili zararlı herhangi bir şey yoktur. Diğer taraftan örgüt, oldukça ses getirici çalışmalar yapmakta ve Amerika'da eğilim kazanan aşırı dincilik gibi akımları gidermek için akıllıca karşı koymaktadır. Ama 700 yıl önce kılıçlarıyla mutluluk fırtınası yaratmayı düşleyen beyaz pelerinli savaşçı keşişlerden farklı hareket etmektedir. Ve belki de Tanrıya saygısızlık, sapıklık, büyücülük, homoseksüellik suçlamalarıyla idam edilen ve Dallaslı Ewing'leri, Denverli Carrington'ları ve Peyton Place'de ikamet eden tüm baştan çıkmışları, küçük düşüren uygunsuz davranış çeşitleriyle sınıflandırılmış bir Ortaçağ Fransız şövalyesinin ismini alan bu örgütün tüm varlığında 'Orta Amerika'nın kalbinden çıkarak, Amerikan gençliğinde kişisel ve yurttaşlık erdemlerinin gelişmesine yar-

dım etmeye adanmış Garcia Marquez'vari bir nitelik yatmaktadır. Tapınakçılar'ın Büyük Üstadı olan sakallı ihtiyarın, bugün kendi ismini almış olan örgüte yukarıdan gözünü dikerek baktığı düşlenebilir. Acaba göklere çıkartılmaya, eğlendirici olmaya veya sadece esrara büründürülmeye değer midir?

Ekler - 1

Tümgeneral Amherst emrindeki düzenli alaylardan Masonik Arazi Locaları: Amerika, 1758*

Alay	Loca
1. Alay	11 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
15. Alay	245 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
17. Alay	136 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
22. Alay	Loca yok (daha sonra 1767'de 132 Numaralı Loca, İskoçya Büyük Locası)
27. Alay	24 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
28. Alay	35 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası (Yüzbaşı Span. 1760 Kasım, Büyük Üstat, Quebec)
35. Alay	205 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
40. Alay	42 Numaralı Loca, Eskiler Büyük Locası
42. Alay	195 Numaralı Loca, İrlanda Büyük Locası
43. Alay	Loca yok (daha sonra 1769'da 156 Numaralı Loca. İngiltere Büyük Locası)
44. Alay	Loca yok (daha sonra 1784'te 467 Numaralı Loca. İngiltere Büyük Locası)
45. Alay	Loca yok (daha sonra 1766'da 445 Numaralı Loca. İrlanda Büyük Locası)
46. Alay	227 Numaralı Loca. İrlanda Büyük Locası
47. Alay	192 Numaralı Loca. İrlanda Büyük locası (1759 Teğmen Guinet. Büyük Üstat. Quebec)
48. Alay	218 Numaralı Loca. İrlanda Büyük Locası

* Kaynaklar: Gould, 'The History of Freemasonry', cilt. Vi. S. 400-3 .Milborne, 'The Lodge in the 78"1 Regiment', s. 23-4; Fortescue, 'A History ofthe British Army', cilt. ü, s. 296, 300, 316, not 2, 323, 325, 361

55. Alay	1. İskoç Askeri Locası. Numarası kayıtlarda yok.
58. Alay	Loca yok (daha sonra 1769'da 446 Numaralı Loca. İrlanda Büyük Locası)
60. Alay	Loca yok (daha sonra 1764'te 448 Numaralı Loca. İngiltere Büyük Locası)
Fraser Highlanders daha sonra 78. Alay	Loca numarası bilinmiyor ama 1760 Temmuzunda Albay Fraser Quebec Büyük Üstadı olarak atanmıştı,

Ekler - 2

1775-1777 arası Amerika'daki Alayların Masonik Arazi Locaları (Kanada hariç)*

Komutanlığını Sir William Howe yapmaktaydı, kurmayları arasında bulunan Tuğbay Augustine Prevost, 1761 'lerde İngiliz Ordusu'nun Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti Başı olmuştu.

Alay	Komutan	Loca
16.Ağır Süvari Alayı	Albay John Burgoyne	Yok
17. Ağır Süvari Alayı	Albay John Preston	No.478 İrlanda Büyük Locası
4. Alay	Albay S.Hodgson	No.147 İskoçya Büyük Locası
5. Alay	Albay Earl Percy	No. 86 İrlanda Büyük Locası
7. Alay	Albay R. Prescott	No. 231 İrlanda Büyük Locası
10. Alay	Albay E. Sandford	No. 299 İrlanda Büyük Locası
		No. 378 İrlanda Büyük Locası
15. Alay	Albay Cavan Earl'ü	No. 245 İrlanda Büyük Locası

* Kaynaklar: *'List of the General and Staff Officers and of the Officers in the Seventh Regiments Serving in North America'* (New York. 1778); Gould, *'The History of Freemasonry'*. Cilt VI. 400-403 sayfalar; Milborne, *'The Military Lodges in the American War of Independence;* (Amerikan Araştırma Locası'nın Koyularında. Cilt, No. I'in içinden 22-85 sayfalar.)

16. Alay	Albay J. Gisborne	No. 293 İrlanda Büyük Locası
17. Alay	Albay R. Monckton	No. 136 İrlanda Büyük Locası
22. Alay	Albay T. Gage	No. 251 İrlanda Büyük Locası
23. Alay	Albay Sir W. Howe	No. 137 İrlanda Büyük Locası
26. Alay	Albay Lord Gordon	No. 309 İrlanda Büyük Locası
27. Alay	Albay E. Massey	No. 205 İrlanda Büyük Locası
28. Alay	Albay C. Grey	No. 35 İrlanda Büyük Locası
33. Alay	Albay Earl Cornwallis	No. 90 Eskiler Büyük Locası
35. Alay	Albay H.F. Campbell	Yok
37. Alay	Albay Sir E. Coote	No. 52 Eskiler Büyük Locası
38. Alay	Albay R. Pigot	No. 441 İrlanda Büyük Locası
40. Alay	Albay R. Hamilton	No. 42 Eskiler Büyük Locası
42. Alay	Albay Lord J. Murray	No. 195 İrlanda Büyük Locası
43. Alay	Albay C. Cary	No.156 İskoçya Büyük Locası
44. Alay	Albay J. Abercrombie	No.14 Quebec İl Büyük Locası*
45. Alay	Albay W. Haviland	No. 445 İrlanda Büyük Locası
46. Alay	Albay J. Vaughan	No. 227 İrlanda Büyük Locası
49. Alay	Albay A. Maitland	No. 354 İrlanda Büyük Locası

*44. Alay: Loca 1760'da Quebec'te kurulmuş ve 1784'te 18 numara olarak yeniden uyandırılmıştır. 1775-1777 arası bilinmemektedir.

52. Alay	Albay J. Clavering	No. 370 İrlanda Büyük Locası No.226 İng. Büyük Locası
54. Alay	Albay M. Frederiçlı	Yok
55. Alay	Albay J. Grant	No.7 New York Büyük Locası
57. Alay	Albay Sir J. Irwin	No. 41 Eskiler Büyük Locası
60. Alay (3. Tabur)	Albay Dalling	Yok
60. Alay (4. Tabur)	Albay A. Prevost	Varlığı bilinmiyor ama belki de Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti olabilir*
63. Alay	Albay F. Grant	No. 512 İrlanda Büyük Locası
64. Alay	Albay J. Promeroy	No.106 İskoçya Büyük Locası
71. Alay	Albay S. Fraser	No. 92 İskoçya Büyük Locası

* 60. Alay I. Tabura ait Loca; İngiltere Büyük Locası'na Bağlı 448 Numaralı Loca.

Notlar ve Referanslar

Not: Burada belirtilmeyen bibliyografik ayrıntılar, 'Bibliyografya' bölümünden bulunabilir.

Giriş

1 Mektup, 2 Kasım 1978

2 Stuart, *'Sculptured Stones of Scotland'*, Drummond; *'Sculptured Monuments in Iona and the West Highlands'*, Steerand Bannerman; *'Late Medieval Monumental Sculpture in the West Highlands'*, The Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland: Argyll 1971-84' (devam edilmektedir).

3 Tapınakçılar zapt edilip, mal varlıkları St. John Şövalyeleri'ne verildiğinde, Garway'deki daire şeklindeki Tapınakçı kilisesi yıkıldı. Örgüt, buna benzer şekilde Bristol'deki daire şeklindeki Tapınakçı kilisesini de ortadan kaldırarak, üzerine geleneksel dikdörtgen bir şapel inşa etmiştir). Yine de üzerinde anonim sade kılıç bulunan bir mezar taşı, topraktan çıkartılarak, özgün kilisenin yerine yapılan inşaatın pencere çerçevesinde kullanılmıştır. Böylelikle Tapınakçı mezar taşlarının genel kaderi olan yok edilmekten kurtulmuştur.

4 Ronen and Olami. *'Atlit Map'*. Tapınakçı Masonu'na ait en iyi korunmuş kabir... Bugün Kudüs'teki Rockfeller Müzesi'nde sergilenmektedir.

1 Bruce ve Güç İçin Mücadelesi

1 Duncan. *'Scotland: The Making of the Kingdom'*, s. 111.

2 Platts, *'Scottish Hazard'*. s. 139-43.

3 Tanımlama Latince'de şu şekildedir: 'Ni fallat vatum Scoti hunc quacunque locatum/Invenient Lupidem, regnare tenentur ibidem' (Kâhinler yanılmadıkça. İskoçlar'ın krallığı bu taşın bulunduğu her yerde sürecektir.) Bkz. Dart, *'Westmonasterium'*, iii, Blm. l, s. 12.

4 Edward'ın kendisi de İskoçlar tarafından büyücülükle itham edilmişti.

Arzuladığı her soruya
Cevap verebilecek ruhta
Şeytanlık güttüğü söyleniyordu

Bkz. Barbour, 'The Bruce', s. 113

5 Barrow, *'Robert the Bruce'*, s. 184.

6 Aynı kitap., s. 208. *'The Chronicle of Walter of Guisborough'*, s. 367'ye atfen.

7 Barbour, Age., s. 66.

Yine de bazıları söylemekteydi ki
Çatışma başka yöne çevrildi.
Ama her ne kadar kavga bittiyse de
Çok iyi biliyorum, O orada öldü.

8 Barrow, Age, s. 210. not 3.

9 Mackay, *'Robert Bruce'*, s. 93.

10 Aynı kitap., s. 102

11 Age., s. 229.

12 14 Ocak 1310, Berwick. Bkz. *'Calendar of Documents Relating to Scotland'*, Cilt. III, s. 190.

13 Barrow, Age., s. 293.

14 Barbour, Age., s. 269.

15 MacDonald, *'The History of Argyll'*, s. 141

16 Barrow, Age., s. 428, 1688'de basılan bir kopyaya atfen.

17 Barbour, Age., s. 468

18 *'Transactions of the Society of Antiquaries of Scotland'* adlı eserde Henry Jardine'in raporu, Cilt. II (1822), s. 442-3.

2 Asker Keşişler: Tapınak Şövalyeleri

1 114 yılında varoldukları görülmektedir. Bu yıl, Chartres Piskoposu'nun kutsal topraklara hareketinden önce Champagne Kontu Hugues'e, iffetli olmakta birleştirici 'Milice du Christ' başlığı altında yazdığı yıldı. Resmi kuruluşundan sonra 1124'te Hugues üye olarak kaydedilmişti. Bkz. Baigent, Leigh, Lincoln, *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, s. 57-62.

2 Seward, *'The Monks of War'*, s.37

3 *'The Anglo-Saxon Chronicle'*, AD 1128 (s. 202).

4 Bkz. Melville, *'La Vie des Templiers'*. s. 93-6.

5 Knowles and Hadcock, *'Medieval Religious Houses: England and Wales'*, s. 292-1. Bu standart bir listedir, ama tam değildir. Örneğin listede Bristol bulunmamaktadır. Listedeki bilgiler de aldatıcıdır. St. John tarafından 1338'de verilen değerleri yansıtmaktadır ve birçok emlâkin değeri o tarihlerde büyük miktarda düşmüştü.

6 *'Close Rolls of Henry III'*, cilt. İ, s. 368 (1230) ve s. 477 (1231).

7 Knowles ve Hadcock, Age. Tapınakçıların Yorkshire'da en azından 11 külliyesi ve iki malikanesi bulunmaktaydı. Tüm bunların, ilave kirayla tutulmuş arazileri de mevcuttu. Örneğin Temple Newson'ın yakın dört kasabada mülkleri ve en azından altı kilisesi vardı. Aynı zamanda bkz. Martin, The Templars in Yorkshire.

8 Gwynn ve Hadcock, *'Medieval Religious Houses: Ireland'*, s. 327-31. Bu, mülklerin standart listesi olmasına rağmen yine de kesin olduğu iddia edilemez.

9 Easson, *'Medeival Religious Houses: Scotland'*, s. 131-2. Yine, bu da standart liste olmasına rağmen tam değildir.

10 Ferris, *'The Financial Relations of the Knights Templars to the English Crown'*, s. 15-16.

11 Aynı kitap., 16, not 1, Rymer, *'Foedera'* Cilt. I, s. 514'e atfen. Bu, kutsal topraklarda I. Edward'a verilen borcun 1274'teki geri ödemesiyle bağıntılıdır.

12 Aynı kitap., s. 10

13 Addison, *'The History of the Knights Templars'*, s. 112.

14 Seward, Age., s. 213.

3 Tutuklamalar ve İşkence

1 Mazieres, *'La Venue et Le Sejour de Templiers du Rousillon'*, s. 235, 245.

2 Hugues de Châlons, Pierre de Modies ve Falco de Milly, tümü de değinilen kişiler. Hugues de Châlons ve olasılıkla Pierre de Modies, Paris Tapınakçı Hazinedarı Hugues de Pairaud'nun kuzenleriydi. Bkz. Barber, *'The Trial of the Templars'*, s. 66, 266, not 6.

3 Barber, Age., s. 101. Finke, *'Papsttum und Untergang des Templerordens'*, Cilt. II, s. 339'dan alıntı. Bu ifadede Tapınakçı Preseptördü, Hugues de Châlon'un, Hugues de Pairaud'nun tüm 'hazinesi' ile birlikte kaçtığını beyan eder.

4 Baigent, Leigh, Lincoln, *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, s 45f.

5 Addison, *'The History of the Knights Templars'*, s. 206.

6 Aynı kitap.

7 *'Calendar of Close Rolls 1307-1313'*, 20 Aralık 1307, s. 14.

8 Aynı kitap., s. 179, 181.

9 Aynı kitap., s. 189.

10 Aynı kitap., s. 206

11 Aynı kitap., s. 295

12 Addison, Age., s. 263; Aynı zamanda Bkz. Barber, Age., s. 200.

13 Baigent, Leigh, Lincoln, Age., s. 44-5

14 Oursel, *'Le Proces des Templiers'*, s. 28

15 Barber, Age., s.202.

16 Aynı kitap.

17 Örneğin, Cambridgeshire'da Denney'deki Tapınakçı külliyesinde yaşlı ve hastalıklı Tapınakçılar için bir hastane vardı. 1308'de 10'dan fazla üye burada tutuklanmıştı.

18 Addison, Age., s. 274.

19 Özetle bizim düzenlememiz şu şekildeydi: İngiltere'dekine benzemeyen Fransa'daki tutuklamalar çok ani olmuştu. Bizim sanımıza göre, tutuklanan çeşitli kademelerdeki Tapınakçılar'ın göreceli oranı, genel olarak örgütün içindeki genel oranı yansıtmaktadır. Fransızlar'ın raporlarındaki üstelenenlerin yüzde 11'i şövalye, yüzde 29'u çavuş ve yüzde 12'si de vaizdi. Her bir şövalyeye üç çavuş orantısı, Ortaçağ ordularındaki oranı da doğru olarak yansıtmaktadır, İngiltere'de doğaldır ki faal Tapınakçılar'ın kaçmaları için oldukça fazla zaman vardı. Böylece tutuklanan vaizlerin yüzde 11'lik oranı Fransa'dakiyle aynı olmakla birlikte, şövalye ve çavuşların oranı daha azdı. Yine de çoğunun kaçtığı açıkça ortadadır: Örgütün İngiltere'de en azından 74 ana mülkü ve külliyesi olmasına rağmen yalnızca 14 preseptör yakalanmıştı ve bunlardan yalnız bir tanesi şövalyeydi. Ne Humber'daki Faxfleet büyük asker toplama merkezinden ne de İngiltere'nin en büyük üslerinden biri olan Lincolnshire'daki Willoughton'dan hiçbir preseptör yakalanmamıştı. Wetherby, Temple Bruer veya Foulbridge'de de kimse bulunamamıştı. Tüm bu üslerde en azından iki, ama daha ziyade 12'den fazla kardeş ikamet etmekteydi. Açıkça bizim hesabımıza göre İngiltere'de tutuklanan faal 93 Tapınakçı sayısı oldukça muhafazakâr bir sayıdır.

Yol göstermesi açısından 'Waterman Elyazması' 1338 yılı için İngiltere'deki St. John Örgütü'nden en azından 55, ama olasılıkla 60 şövalye ve çavuşun listesini vermektedir. Ama St. John Örgütü'nün Tapınakçı Örgütü'nden daha küçük olduğunu anımsamamız gerekir. Tapınakçılar'ın daha az olacağı pek de mantıklı değildir, bu bakımdan literatürde geçen İngiltere'de faal yaklaşık 10 veya 20 sayısına itibar edilemez.

4 Tapınak Filosunun Ortadan Kayboluşu

1 Wood, *'The Templars in Ireland'*, s. 348.

2 Bain, *'Calendar of Documents Relating to Scotland'*, s. 103

3 Wilkins, *'Concilia Magnae Britanniae'*, cilt. ü: Testimony of Walter de Clifton s. 380-1 ve William de Micldleton, s. 381.

4 Seward, *'The Monks of War'*, s. 50.

5 Addison, *'The History of the Knights Templars'*, s. 213.

6 Aitken, *'The Knights Templars in Scotland'*, s. 34.

7 Seward, Age., s. 205.

8 Haye, *'The Persecution of the Knights Templars'*, s. 114

9 Bothwell-Gosse, *'The Knights Templars'*, s. 114

10 'Sıkı İzleyiş Riti' ve von Hund'un en iyi incelemesi Le Forestier'nin *'La Franc-maçonnerie Templiere et Occultiste'*, cilt. i, s. 103-238'de bulunur. 'Mull' efsanesi ise s. 160-1'dedir. Von Hund'un Tapınak Büyük Üstatları ile ilgili listesi Thory'nin, 'Acta latomorum', cilt. i, s 282-3'tedir.

11 'Larmenius' Patenti'nin öyküsü, tercüme ve uyarlamasıyla birlikte Crowe'un *'The Charta Transmissionis of Larmenius'*da bulunmaktadır. 1705 Nizamnameleri, 1840'da Brüksel'de *'Statuts des Chevaliers de L'Ordre du Temple'* olarak Convent-General de Versailles tarafından basılmıştır.

12 Crowe, Age., s. 189.

5 Keİt İskoçyası ve Kutsal Kase Söylenceleri

1 Baigent, Leigh ve Lincoln, *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, s. 245-76.

2 Aynı kitap., s. 256.

3 Oursel, *'Le proces des Templiers'*, s. 208. Engizisyon'un özgün raporunda söylencenin 'Onbirbin bakireden birinin kafasına atfedildiği belirtilmişti. Bu, büyük olasılıkla 'm' harfinin başak burcunu simgelediğini ortaya koymaktadır ki büyük bir benzerlik vardır.

4 Barber, *'The Trial of the Templars'*, s. 249.

5 Bkz. Roach'ın Chretien de Troyes baskısındaki *'Le Conte de Graal'*, s. 306 ve Ritchie, Chretien de Troyes and Scotland, s. 18.

6 Ritchie, Age., s. 10

7 Aynı kitap., 23

8 Duncan, *'Scotland: The Making of the Kingdom'*, s. 141.

9 Platts, *'Scottish Hazard'*, s. 127-77.

6 İskoçya'daki Tapınakçı Mirası

1 Addison, *'The History of the Knights Templars'*, s. 285-6.

2 Cowan, Mackay ve Macquarrie, *'The Knights of St. John of Jerusalem in Scotland'*, s. 47-8.

3 Larking, *'The Knights Hospitallers in England'*, s. 201.

4 Robertson, *'An Index Drawn up About the Year 1629'*, s. 11, no. 36.

5 Aynı kitap., s. xxvi.

6 Aynı kitap., s. xxx.

7 Maidment, *'Abstract of the Charters and Other Papers'*, daha önce Tapınakçılar'a ait olan üç baronluk mülkü ve diğer 514'ünün listesini ihtiva eder.

İki yüzyıl boyunca 'tarikat topraklarının' kendi kendine yeter vakfına St. John Örgütü veya St. John Örgütü ile Tapınakçılar birlkte bakmışlar ve yönetmişlerdi. Mülkler kiraya verilmişti ve atanmış bir görevli yönetici toplardı. Bu görevli genelde 'Mabet Mutemeti' olarak atanmıştı. Görüldüğü kadarıyla her bölgenin kendi 'Mabet Mutemeti' bulunmakta ve Torpichen'deki St. John yetkilisine rapor vermekteydi. Örneğin, Alexander Spens isimli birisi 1490'da Fife için 'Mabet Mutemeti' olarak adlandırılmıştı. Tapınakçı arazilerinin mutemeti' diye adlandırılan diğer bireyler, Lennox, Angus ve Gowrie, Berwick ve Ayr için belirtilmişti. Bkz. Cowan, Mackay ve Macquarrie, Age., s. xviii.

8 Bkz. Örneğin, Maidment, Templaria, 'İskoç Kralı IV. James'in verdiği Berat'. Buradaki kullanımı 'Fratibus Hospitalis Hierosolimitani, Militibus Templi Solomonis... ' Garip bir şekilde, 1488 tarihli bu beratte IV. James, yalnızca St. John Örgütü'nün değil, aynı zamanda Tapınakçılar'ın da tüm eski hak ve imtiyazlarını yeniden onaylamıştı. Bu da, Tapınakçılar'ın XV. yüzyıl sonlarına kadar yasal varlıklarını sürdürdüğünün kanıtıdır.

9 İskoç Sicil Bürosu, RH6/114 ve 115. İkincisi Cowan, Mackay ve Macquarrie'nin Age. 51-3 sayfalarında yayınlanmıştır.

10 Maidment, '*Abstract of the Charters*', s. 8-9. St. John Örgütü'nün elinde bulunan baronlukların sıralaması: Torpichen, Thankerton, Denny, Auldliston, Ballintrado (Ballantrodoch) ve Maryculter. Birinci sıradaki Torpichen, Tapınakçılar'ın bastırılmasından önce St. John Örgütü'nün İskoçya'da elinde bulundurduğu tek külliyeyken son üçünün Tapınakçılar'ın elinde olduğu bilinmekteydi. Bu bakımdan geriye kalan ikisinin İskoçya'da Tapınakçı vakfının bir kısmı olduğunu varsaymak akla uygundur.

11 Maidment, '*A Rental of All the annual Rents and Temple Lands*'.

12 Seton, '*A History of the Family of Seton*', Cilt. II, s. 751.

13 Cowan, Mackay ve Macquarrie, Age., s. liv ve s. 184-5. Akraba John James Sandilands, sonunda kendisini ciddi sıkıntıların içinde buldu: 1564'te alışkanlığından dolayı örgütten atıldığında, kendisi ve iki arkadaşı bir kiliseden bir kadeh, sandık, haç ve başka parçalar çalarak erittiler. İşkence altında itiraf etti ve aynı yıl idam edildi. Bkz. Aynı kitap., s. 190.

14 Maidment, '*Templaria*', 'John Lord Torpichen için Bilgi', s. 3.

15 Aynı kitap., s. 5.

16 Cowan, Mackay ve Macquarrie, St. John Örgütü'nün bilinen her İskoç üyesini belgelemelerine rağmen David Seton'a değinmezler. Ratisbon Manastırı'nın arşivlerinde de varlığının bir kaydı yoktur. (Bkz. Dilvvorth, '*The Scots in Franconia*'). J. Mizzi tarafından yayınlanan Malta arşivlerinde de ismi geçmemektedir. Yine de şiirin, delil yetersizliğinden öyle kabul edilmesinde fikir birliğinde olunduğu görülmektedir. Hiç kimse şiirin sahte veya fantazi olduğunu söylememektedir. Dr. Macquarrie ile yazıştığımızda (14 Şubat 1988) bize bir zamanlar şiir ve şiirde değinilen David Seton'ın ilgisini çektiğini söylemişti. Sözlerine devamla, öyküde gerçek payı olabileceği ama araştırmasında daha ileriye gitmediğini de ekledi. Daha fazla bilgiyi de memnuniyetle kabul ediyordu.

17 Seton, Age., cilt. ü, s. 751.

18 Porter, '*A History of the Knights of Malta*', Cilt. II, s. 303-4

19 Aynı kitap.

20 '*Statutes of the Religious and Military Order of the Temple*', s. XV. İskoçya Ulusal Kütüphanesi, Aberdeen Üniversitesi Kütüphanesi, St. Andrews Üniversitesi Kütüphanesi, Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi ar-

şivlerinde yapılan araştırmalar. İngiliz Kütüphanesi Elyazmaları Departmanı, bu şiirin bir kopyasını vermekten kaçındı.

7 İskoç Muhafız Alayı

1 Forbes-Leith, *'The Scots Men-at-Arms and Life-Guards in France'*, Cilt. I, s. 35-46.

2 Daniel, *'Histoire de la Milice Française'*, Cilt. II, s. 170.

3 Forbes-Leith, Age., cilt. ü, s. 156.

4 Aynı Kitap., cilt. ü, s. 52. Çoğu dinsel ve şövalyelik kurumunda 13 kişilik gruplar oluşturulması oldukça önemlidir. Bunların içinden Garter Şövalyeleri belki de en iyi bilinenidir. İskoç Muhafız Alayı'nda da 25 muhafız ve bir komutan, 13'erlik iki grup oluşturmaktadır. 77 kişilik 'garde' ve komutanları da 13'er kişilik altı grup oluşturur. Muhafızların yüzbaşısı ile birlikte toplam alay 105 kişi olmaktadır. Bu uygulama 1568 yılına kadar sürmüş ondan sonra küçük varyasyonların yapıldığı görülmüştür.

5 Aynı kitap., cilt. ü, s. 27. Tüm muhafızların Fransız tahtına yıllık maliyeti 25.691 Fransız Lirası'ydı ki bu da muazzam bir rakamdı. Bkz. Aynı kitap., cilt. ü, s. 30.

6 Şahsi haberleşme, 2 Aralık 1987.

7 Forbes-Leith, Age., cilt. i, s. 101-2.

8 Laver, *'Nostradamus'*, s. 45-48. Aynı zamanda Bkz. Cimber, *'Archives Curieuses de l'Histoire de France'*, 1 ser. Tom. 3, s. 295. 5 Şubat 1556'da Roma'dan kralın Luca Gaurico tarafından çizilen yıldız falını içeren bir mektup geldi; bu daha önce 1552'de yayımlanan kitabında basılmıştı, ama kazaya kadar ciddiye alınmamıştı.

9 1555'te Nostradamus ünlü 'yüzlüklerinin' ilk üçünü ve dördüncüsünün bir kısmını yayımladı. II. Henri'nin ölümüne atfedilen dörtlük 'Century 7:35'dir. Hutin (*'Les propheties de Nostradamus'*, s. 124' de) bizim de kullandığımız 1558 baskısına yer vermiştir.

10 Baigent, Leigh, Lincoln, *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, s. 139, 417, not 6.

11 Forbes-Leith, Age, cilt. ü, s. 189.

8 Rosslyn

1 Philo-Roskelynsis, *'An Account of the Chapel of Rosslyn'*, s. 28.

2 Bkz. Michael Bradley'in bu malzemeyle ilgili önceki çalışması. Bu malzemeyle ilgili diğer tartışmalar: Majör, *'The Voyages of the Venetian Brothers Zeno to the Northern Seas in the Fourteenth Century'* ve Pohl, *'Prince Henry Sinclair'*.

3 Sinclair hakkında bilgi veren bir balıkçı, yaklaşık 28 yıl önce 'Yeni Dünya'da bir adada gemisinin kazaya uğradığını söylemişti. Kendisi yıllar süren tutsaklığı sırasında, büyük bir uygarlığın varolduğu güneye götürülmüş. ".. Uygarlıkları güney-batıya nazaran daha gelişmişti. İklim daha ılımandı. Burada kentleri, içinde insanları kurban edip, sonra yedikleri, putlarına adanmış mabetleri vardı. Bu bölgelerde altın ve gümüş üzerine bilgileri mevcuttu." (Majör, Age., s. 14), Sinclair bu balıkçıyı da planlanan Atlantik seferine beraberinde götürmeyi tasarlamıştı. Ama hareket etmeden önce balıkçı öldü.

4 Hay, *'Genealogie of the Saintclaires of Rosslyn'*, s. 27.

5 Aynı kitap

6 Waite, *'A New Encyclopedia of Freemasonry'*, Cilt. II, s. 28. Bakınız. Aynı kitap.,s. v.

7 Hay, Age., s. 27.

8 Aynı kitap., s. 157-8. Bu berat c. 1600-1601 tarihlidir. Bkz. Thory, 'Acta latomorum', cilt, ü, s. 15-17.

9 *'The Manuscripts of His Grace the Duke of Portland'*, Cilt. ü, s. 56. Bu mektubun imzası ve tarihi yoktur, ama Rylands, *'The Mason World: The Earls of Rosslyn and Freemasonry'* adlı eserinde 1678 gibi bir tarihten bahseder.

10 Pick ve Knight, *'The Pocket History of Freemasonry'*, s. 178-9.

11 Aynı kitap., s. 179. Schaw'un biyografisi ve kralın diğer Üstat Masonları için Bkz. MacBean *'The Master Masons to the Crown of Scotland'*. Aynı zamanda Bkz. Stevenson, *'The Origins of Freemasonry'*, s. 26-51.

12 Hay, Age., s. 157-8.

13 Hay, aynı kitap., s. 159-63; Thory, Age., Cilt. II, s 18-22.

14 Lyon, *'History of the Lodge at Edinburgh'*, s. 98

15 Mac Ritchie, *'Scottish Gypsies Under the Stewarts'*, s. 56

16 Aynı kitap., 63.

17 Hay, Age., s. 135-6.

18 MacRitchie, Age., s. 57-8.

19 Adamson, *'The Muses Threnodie'*, s. 32.

20 MacRitchie. Age., s. 57

21 Barker Cryer, *'Drama and Craft'*. Bu 1974'te *'Prestonian Lecture'* olarak verilmiş ve aynı yıl özel olarak basılmıştır.

22 Aynı kitap., s. 26, 33.

23 Aynı kitap., s. 35-7.

24 Göründüğü kadarıyla Vaftizci Yahya'nın katledilmesinin canlandırılması, olasılıkla Hiram Abif'i içeren drama katkıda bulunan bir faktördür.

9 Masonluk: Kutsalların Geometrisi

1 İncil ile ilgili tüm aktarımlar Peder Roland de Vaux tarafından bastırılan *'The Jerusalem Bible'*dandır. İngilizcesi Alexander Jones tarafından bastırılmıştır. (Londra, 1966).

2 *'The Song of the Songs' (The Song of Solomon)*, IV:8.

3 Ritüeller, geçiş sözcükleri, işaretler ve Masonik uygulamanın diğer yönleri, ikisi halen basılmış olan (1988) en az üç kitapta verilmiştir: Carlile, *'Manuel of Freemasonry'*; Hannah, *'Darkness Visible'*; Dewar. *'The Unlocked Secret'*. Carlile'mki ilki olup diğerlerine kaynak teşkil etmiştir.

4 *'Cooke Manuscript'*, Bkz. Gould, *'The History of Freemasonry'*, Cilt. I, s. 84.

5 *'Grand Lodge Manuscript No. I'* Sadler, *'Masonic Facts et Fictions'*, s. 199-208'de yeniden basılmıştır. Bu elyazmasmda mimar, Sur Kralı Hiram'ın oğlu olduğu söylenmektedir. Kendisine Aymone isminin verilmesi olasılıkla İbranice'deki Adonai'nın yanlış çevirisinden olduğu var sayılmaktadır. Burada belirtilmek istenen Hiram Abif'e genelde yanlışlıkla verilen diğer bir isim olan Adoniram'dır.

6 Seçilmiş alıntılar 1972'de İngilizce olarak yayımlanan *'Journey to the Orient'*dır. Hiram'ın katlediliş öyküsü (Nerval tarafından Adoniram olarak isimlendirilir) 'Makbenash' başlığı altındadır. S. 204-9.

7 Vitruvius, 'De archilecturci', IV. C.IX.

8 Aynı kitap., I.c.l:3.

9 Aynı Kitap., III.c. 1:9

10 James, *'Chartres'*, p. 49.

11 Aynı kitap., p. III

12 Kitap incelemesi, New York Times, Nisan 1974.

13 Aitken, *'The Knights Templars in Scotland'*, s. 20. İskoçya'da Tapınakçılar'ın ticari etkinlikleri öyle bir noktaya gelmişti ki, ticaret loncası üyelerinin refahım tehdit eder bir hal almıştı. 'Bir Tapınakçı'nın loncaya ait malların alınım ve satımına lonca üyesi olmadıkça karışamayacağına' dair bir yasa çıkmıştı. Tapınakçılar'ın ticari etkinliklerini azaltmadıkları, bazılarının konuyla ilgili loncalara girdikleri anlaşılmaktadır.

14 Olayların en iyi kullanıldığı ve Rönesans sanatının 'Hermetik' geri planı Frances Yates'in çeşitli kez basılan *'Giordano Bruno and the Hermetic Tradition'*ında görülebilir. Londra, 1964. Kendisi burada, "Rönesans ustalarının 'uygun etkinlikleri çizerken uygun olmayanları dışladıkları göksel görüntülerin uygun aranjmanlarıyla dünyayı etkilemeye çalıştıklarını (1978 baskısı, s. 75.) ve, bu pek pratik nedenler için inşa edilen Rönesans sanatının birçok örneği karışık tılsımlardı diye açıklamaktadır. ". .. Boticelli'nin "İlkbahar'ı kesinlikle bu tür bir amaç için tasarlanmış bir nesneydi' (1978 baskısı, s. 77).

15 Plato, *'Timaeus'*, s. 179.

16 3 Haziran 1546 tarihli mektup. Bkz. Haye, Age., s. 134.

17 Frances Yates'in birçok çalışması bu dönemle ilgilidir, özellikle de *'The Occult Philosophy in the Elizabethan Age'*, *'The Art of Memory'*, *'Astraea and Giordano Bruno and the Hermetic Tradition'*.

18 Bkz. Durkan, *'Alexander Dickson and S.T.C. 6823'* ve Yates, *'The Art of Memory'*, s. 260-78.

19 Yates, *'The Art of Memory'*, s. 274. Gerçekten Dickson, Bruno'nun en gayretli üreticilerinden biriydi. Bruno, 1584'te İngiltere'ye gittiğinde, Dick-

son'ın en yakın arkadaşlarından; Fulke Greville, Lord Brooke ve Sir Philip Sidney'in ikisiyle buluşmuştu. Bu birliktelikte Dickson'ın da hazır bulunduğu hemen hemen kesindi.

20 Yates, *'Theatre of the World'*, s. XI.

21 Aynı kitap., s. 192.

22 Aynı kitap., s. 194.

23 Aynı kitap., s. 196.

24 Evans, *'Rudolf II. and His World'*, s. 84.

25 Bu dönemin en iyi araştırması *'The Rosicrucian Enlighment'* başlığı altında yine Yates tarafından yapılmıştır.

26 Aynı kitap., s. 58.

27 Aynı kitap., s. 179-96.

28 Aynı kitap., s. 224.

10 İlk Masonlar

1 Adamson, *'The Muses Threnodie'*, s. 32.

2 'Buchanan Manuscript'. Bkz. Gould, *'The History of Freemasonry'* Cilt. I, s.98

3 Rothes, *'A Relation of Proceedings Concerning the Affairs of the Kirk of Scotland from August 1637 to July 1683'*, s. 30.

4 I. Charles'ın idamından sekiz yıl sonra II. Charles İskoçya'da kral ilan edildi. Ülkeye 1650'de geldi antlaşmayı kabul etti ve 1651'de Scone'da taç giydi. Ordusu Cronwell tarafından bozguna uğratıldı, 1660'daki Restorasyon'a kadar Fransa'da tekrar sürgüne gönderildi.

5 Pick ve Night, 'The Pocket History of Freemasonry', s. 44.

6 General Hamilton (Haddington Earl'ün kardeşi) 20 Mayıs 1640'ta Edinburgh'daki Mary Şapeli Locası'nda inisiye edilmişti. Bkz. Lyon, History of the Lodge of Edinburgh', s. 86.

7 Bkz. Dictionary of National Biography, Murray başlığı altında giriniz.

8 Aynı Kitap. Aynı zamanda Bkz. Stevenson, 'The Origins of Freemasonry', s. 166-89.

9 Aynı kitap.

10 Aynı kitap. *'Athenae'* Oxon'da Wood'a atıf., Bliss baskısı, cilt. ü, s. 725.

11 Aynı kitap. *'History of Royal Society'*de Birch'a atıf. Cilt. i, s. 508, 510.

12 Yates, *'The Rosicrucian Enlighlment'*, s. 254.

13 Aynı kitap., s. 226.

14 Maier, *'Themis Aurea: The Laws of the Fraternity of the Rosie Crosse'*. Bu ithaf N.L., T.S. ve H.S. tarafından imzalanmıştır.

15 Pick ve Night, Age., s. 45. Ashmole'ün günlüğünden alıntı.

16 Aynı kitap.

17 Yates, *'The Rosicrucian Enlightment'*, s. 254. "Gül Haç hareketinin öncülüğünde Kraliyet Bilimler Akademisi'nin geçmişine kadar uzanan bir gelenekler zincirimiz var..." sonucunu belirtmektedir, (s. 224)

18 Agrippa, *'De Occulta Philosophia Libri Tres'*, C. XXXIX.

19 Agrippa (J.F. tercümesi) *'Three Books of Occult Philosophy'*, Bölüm. XXXIX (s. 77).

20 Pick ve Night, Age., s. 73-4.

21 Anderson, *'New Book of Constitutions of the Freemasons'*, s. 106. İddia kanıtlanmamış olarak dikkate alınmalıdır. Wren'in öldüğü yıl olan 1723'te Anderson ilk 'Yasalar Kitabı'nı yayınlamıştı. Kitabında Sir Christopher Wren'e iki kez değinmesine rağmen kendisinin Mason olduğundan hiç bahsetmez. Ancak 1738 tarihli 'Yeni Yasalar Kitabı'nda Wren'in Büyük Üstat olduğunu belirtir. Wren'in halen hayatta olan meslektaşlarından hesap sorabileceğinden Büyük Üstatlık konusunun 1723'te yer almamış olması sonucunu önlemek, olanak dışı gibi görülebilir. Yine de, Wren'in Kardeşlik Örgütü'nün bir üyesi olduğu da olası görülebilir. John Aubrey (Ashmole'un arkadaşı) *'Natural History of Wiltshire'* adlı elyazmasının 72. sayfasının arkasına, yazıyı yazdığı gün olan 18 Mayıs 1691'de, Wren'i inisiye etmek için Masonlar'ın St. Paul'de bir ana toplantı yapacaklarına dair bir not düşmüştür. Bkz. Hamili, The Craft, s. 36.

22 Hamili, Age., s. 34-5

23 Plot, *'The Natural History of Staffordshire'*, s. 316-18.

Masonluk ve Kral Athelstan ile ilgili efsanevi öykü Alex Horne tarafından *'The York Legend in the Old Charges'* adlı eserinde etraflıca araştırılmıştır. Öyküde çok az tarihsel gerçek olduğu sonucuna varmıştır.

11 Dundee Vikontu

1 Lenman, *'The Jacobite Cause'*, s. 29.

2 Terry, *'John Grahame of Claverhouse'*, s. 2.

3 Aynı kitap., s. 352-4

4 Waite, *'A New Encyclopedia of Freemasonry'*, cilt. ü. S. 223.

5 Tuckett, *'Dr. Begeman and the Alleged Templar Chapter at Edinburgh in 1745'*, s. 46. Begeman'dan alıntı.

6 Yarker, *'Notes on the Scientific and Religious Mysteries of Antiquity'*, s. 124.

7 *'Statutes of the Religious and Military Order of the Temple'*, s. xv. Bu 'Tarihi Bildiri'nin yazarının, Edinburgh Üniversitesi'nde retorik ve edebi eserler profesörü olan W.E. Aytoun olduğu tartışılmaktadır. Bkz. Chetwode Crawley, *'The Templar Legends in Freemasonry'*, s. 232. Aytoun, yukarıdaki çalışmada İskoç Tapınakçı Örgütü Büyük Piskoposu olarak görünmektedir. Kesinlikle İskoç Masonluğu ve Tapınakçılığı'nın ilk kayıtlarına, XVIII. yüzyılın sonlarında İskoçya'da örgütte reform yapan Alexander Deuchar ile olan bağlantıları aracılığıyla girmiştir. Aytoun, Alexander Deuchar'in elinde olan XVII. yüzyıl başlarına ait 'Saint Clair' beratlarını satın alarak, İskoçya Büyük Locası'na sunmuştur ve halen beratlar burada bulunmaktadır.

8 Maggiolo, *'Memoire Sur La Correspondance Inedite de Dom Calmet...'*

9 Barrington, *'Grahame of Claverhouse'*, *'Viscount Dundee'*, s. 409.

10 14 Ağustos 1987 tarihli mektup.

11 *'Memoirs of the Lord Viscount Dundee'*, s. 52-3.

12 Büyük Loca'nın Gelişimi

1 Seton, 'A History of the Family of Seton', Cilt. I, s. 274; bu locanın daha fazla ayrıntıları için aynı zamanda bkz. Hughan, *'The Jacobite Lodge at*

Rome 1735-37'. Winton Earl'ü George Seton 23 Nisan 1736'da 'Büyük Üstat' seçilmişti; bkz. aynı kitap s. 23.

2 Trevelyan, *'England Under the Stuarts'*, s. 471, Swift'ten alıntı.

3 McLynn, *'The Jacobites'*, s. 140.

4 *'Büyük Loca Tutanakları'*, s. 5 f.

5 İngiltere Birleşik Büyük Locası, *'Grand Lodge 1717-1967'*, s. 50.

6 Clarke, *'The Establishment ofthe Premier Grand Lodge'*, s. 5.

7 Pick ve Night, *'The Pocket History of Freemasonry'*, s. 68-9; Anderson, *'New Book of Constitutions of the Freemasons'*, s. 109.

8 Tuckett, *'The Origine of Additional Degrees'*, s. 5.

9 Aynı Kitap., s. 25.

10 1751'de İrlanda Büyük Locası'nın iknasıyla eski kurallar ve çalışma sistemleriyle çalışan bir rakip Büyük Loca kuruldu. Buna 'Antients' (Eskiler), 1717'de kurulan Büyük Loca'ya da 'Moderns' (Modernler) denildi. 'Antients' yüksek derecelerde özellikle de 'Royal Arch' derecesinde çalışmalar yapmaktayken, 'Moderns' yapmamaktaydı. 1813'te iki sistem birleşerek bugün de çalışmalarını sürdüren İngiltere Birleşik Büyük Locası'n t oluşturdular.

11 Waples, *'An Introduction to the Harodim'* s. 120.

12 Robbins, *'The Earliest Year of English Organised Freemasonry'*, s. 70-71,16 Haziran 1722 tarihli Landon Jornal'dan alıntı.

13 Wharton, kamuoyunda Jakoabitler'in lideri olmakla suçlanıyordu.Kesinlikle de öyleydi, İngiltere'yi terk ettikten sonra Jakobit davaya katıldı.

14 Gould, *'The History of Freemasonry'*, Cilt. IV., s. 375.

15 *'Büyük Loca Tutanakları'*, s. 5-6.

16 Anderson, *'A Sermon Preached in Swallow-street'*, s. 15. Göründüğü kadarıyla Anderson, 1717 öncesinde de Mason'du. *'No King-Sellers'* adlı eserde kendisine saldırılarak, 'Üstadı Muhterem' olduğundan bahsedilir (s. 10) ve devamla kendisinin deyimiyle 'Bakanlıktaki Kardeşlerinin' sık sık toplandıkları Borsa'dan haber sızdıran birden fazla adanılan olduğuna değinir, (s. 14) Borsa en azından iki eski Masonik locanın yöresindeydi: 1723'teki localar listesinde Crown Tavern Locası ve de Ship Tavern Locası Borsa'nın arkasındaydı.

17 Anderson, *'The Constitutions of the Freemasons'*, s. 50.

18 Aynı kitap.

19 Tuckett, *'The Origine of Additional Degrees'*, s. 20.

20 *'Büyük Loca Tutanakları'*, s. 235 (13 Aralık 1733).

13 Masonik Jakobit Dava

1 Waples'ın dikkat çekici 'Harodim' derecesinin iki maddesine bakınız;

Aynı zamanda bkz. Barker Cryer, *'A Fresh Look at the Harodim'*.

2 11 Temmuz 1688; bkz. Tuckett, *'The French-Irish Family of Walsh'*, s. 190

3 Aynı kitap.

4 Lepper ve Crossle, *'History of the Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Ireland'*, cilt. I, s. 147.

5 Aynı kitap., s. 147, not 1.

6 Bkz. Tuckett, Age. ve Lepper, *'The Poor Common Soldier'*, s. 151-3. 1772'de Fransız ordusunun bu alayında çalışan askeri loca Fransız Grand Orient'ına, Fransa'da 'Kıdemli' loca olarak tanınmaları müracaatında bulundu. 1777'de Grand Orient'ın bu konuyla ilgili bir karara vardığına dair yeterli deliller mevcuttur. İddiaları, bu locanın 25 Mart 1688'den beri alayda bulunduğuydu. Bkz. Tuckett, s. 195; Lepper, s. 152.

7 Fransa'da Masonluğun kökenleri ile ilgili yazılan en eski tarihçe gökbilimci Joseph Jerome Lafrançais de Lalande'ınkidir. Lalande, 1773'te yazdığına göre, ilk loca 1725'te Paris'te Derwentwater Earl'ü Charles Radclyffe tarafından kurulmuştu. Genç yeğeni ölene kadar da bu unvana sahip değildi. Bkz. Gould, *'The History of Freemasonry'*, Cilt. V., s. 136-7; Thory, *'Acta Latomorum'*, Cilt. I, s. 21-2 bu veriyi tekrarlar. Chevallier de, *'Histoire de La Franc-maçonnerie Français'* adlı yapıtında cilt. i, s. 5, 1974'te yazdığına göre Radclyffe'in St. Thomas Locası'nın (görünürde Thomas â Becket'ten sonra) 12 Haziran 1726'da kurulmuş olabileceğini belirtir. İlaveten, daha fazla belge olmadıkça gerçek bilinemez" der.

8 Moss, *'Freemasonry in France in 1725-1735'*, 2. Bölüm, s. 91.

9 *'Büyük Loca Tutanakları'*, s. 6.

10 Tunbridge, *'The Climate of European Freemasonry 1730-1750'*, s. 97.

11 Chcvallier, Age., cilt. i, s. 7.

12 Pick ve Night, *'The Pocket History of Freemasonry'*, s. 84. Bu kuruluş için 1728 tarihini vermektedirler.

13 Chevallier, Age., cilt. i, s. 7.

14 Henderson, *'Chevalier Ramsay'* s. 20. Philadelphia'lılar 1696 yılında Dr. Francis Lee tarafından kurulmuş ve 'neo-Boehme spekülasyonları' ile ilgiliydiler.

15 1705'te Tapınakçı Örgütü'nün yeniden yapılanmasına başkanlık ettiği iddia edilen, naip Philippe d'Orlean'dı. Örgüt için ortaya koyduğu yeni statüler, bugün *'Ancient and Sovereign Military Order of The Temple of Jerusalem'* tarafından kullanılmaktadır. Bkz. okuduğunuz kitap s. 56.

16 Chevallier, Age., cilt. i, s. 18.

17 Bu ikinci versiyon, Gould'un Agei., Cilt. V, s. 84-9'da çevrilmiştir.

18 Aynı kitap., s. 85.

19 Aynı kitap

20 Aynı kitap., s. 87.

21 Aynı kitap., s. 87-88

22 Aynı kitap., s. 88.

23 Aynı kitap., s. 88.

24 Chevallier, evvelce belirtilen eser., cilt. i, s. 25.

25 Aynı kitap., s. 11-13.

26 Aynı kitap., s. 38.

27 'King Locası'nda inisiye edilen kardeşlere ilk kez 30 Aralık 1739'da değinilmiştir. Bkz. Chevallier, aynı kitap., s. 41. Bu locanın üyeleri bilinmemektedir, ama Chevallier, aynı ayın başlarında Hötel de Bussy'de bir resepsiyonda, Radclyffe, Maurice de Saxe. Antin Dükü, iki dük ve diğer dokuz kişinin bulunduklarına değinmektedir. Chevallier, bu kişilerin 'King Locası'nın üyeleri olup olmadığını merak etmektedir, (s. 42-3)de "XV. Louis ile yemek yiyen samimi dostlarından 13'ünden sekizinin Mason olduğu bilinmekte, biri olasılıkla Mason'du ve diğer biri olan Noailles Kontu 1744'te Versailles'daki bir locanın Üstadı Muhteremiydi" diye değinir. Bu

samimi dostlar ve yemekte bulunanlardan üçü Radclyffe ile birlikte Hotel de Bussy'deki toplantıdaydılar.

XV. Louis'nin, örgüte katılmayı ciddi olarak düşünmesine neden olacak yeterli Masonik etkinin altında olabileceği açıktır. Açıkça görülmektedir ki katılmamıştır, ama Fransız Masonlar'ının Büyük Üstadı olmak için katılma isteğini iletmiştir. Bkz. Chevallier, aynı kitap., s. 43, 100-6.

14 Masonlar ve Tapınak Şövalyeleri

1 Chevallier, *'Histoire de La Franc-maçonnerie Française'*, Cilt. I, s. 70.

'A new Crusade to Re-establish the True Monarch of Great Britain' (aynı kitap., s. 23)

2 Aynı kitap., s. 14. Bu değişikliklerin kaynağının Charles Radclyffe'te olduğu söylenmekteydi.

3 Aynı kitap., s. 15

4 Tuckett, *'The Origine of Additional Degrees'*, s. 10

5 Thory, *'Acta Latomorum'*, Cilt. I, s. 52.

6 Le Forester, *'La Franc-maçonnerie Templiere'*, s. 109, 135-6.

7 Von Hund çok az 'özgün' belge üretmeyi başarabildi. Bir tanes Wilhelmsbad'da toplanan konvanda yayınlanan bu listedir. Thory'nin Age cilt. i, s. 282.

8 Baigent, Leigh, Lincoln, *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, s. 413-4, not 20. Bu liste Riderfort'un 1190'daki ölümüne kadar gitmektedir. Von H u rufu n listesinden artanlar bulunanlardan önemli derecede farklılık göstermektedir ve ayrıca doğal olarak örgütün İskoçya'daki devamlılığı üzerinde durmaktadır. Bu sonraki bölümlerin geçerliliği için bir şey söyleyemiyoruz. Eğer bunlar geçerli tarihsel olaylar üzerine kurulmuşsa, o zaman bunlar değer kaybetmiş veya yanlış çevrilmişlerdir.

9 Bu 'Stella Templum' grubunun tarihi Alexander Duchar'ın bir İskoç Tapınakçı dirilişini uyarladığı XVIII. yüzyıl sonlarına kadar gider. Deuchar, gerçi Jakobit Tapınakçılığı ve İskoç Masonluğu ile ilgili ilk malzemelerden kalanlara ulaşabilmişti. Örneğin,'Saint Clair Beratları' kendisindeydi.

Stella Templum'un o günkü eğilimi, ki bugün de böyledir, İskoç kültürü ve mirasıyla tüm malzemeyi bir araya getirip korumaktı. Bu bağlamda, tüm yazıları, kuşanımları, insan eliyle yapılan şeyleri, mektupları ve ağızdan ağıza anlatılan öyküleri sürekli olarak topladılar. Eğer böyle yapmayacak olurlarsa, bu 'ezoterik' belgelerin İngiliz kültürünün kapsamı içine gireceğini düşünmekteydiler.

10 *'Stella Templum Arşivleri'*.

11 Henderson, *'Chevalier Ramsay'*, s. 197.

15 İlk Amerikan Masonları

1 Cerza, Cook'ta, *'Colonial Freemasonry'*, s. 106. Aynı

2 kitap., s. 107

3 *'The Boston Newsletter', 5 Ocak 1719; bkz. 'Transactions of the American Lodge of Research'*, Cilt. IV (1942-7), s. 130

4 Heaton, Cook'ta, Age., s. 153.

5 Lafontaine, *'Benjamin Franklin'*, s. 5.

6 Heaton, Cook'ta, Age., s. 156.

7 Cerza, *'Colonial Freemasonry in the United States of America'*, s. 224-5; bkz aynı zamanda Sherman ve Sanford Cook'da, Age., s. 72-4.

8 Sherman ve Sanford Cook'da, Age., s. 74.

9 Gould, *'The History of Freemasonry'*, Cilt. VI, s. 401. Bu İrlanda Büyük Locası'nın listesinde 11 numaralı Loca idi. 7 Kasım 1732'de berat verilmiş ve Nisan 1847'de Albay Maunsell tarafından beratın geri verilmesiyle listeden çıkartılmıştı; bkz Crossle, Irish Masonic Records, s. 22.

10 245 numaralı Loca, İrlanda'ya kayıtlı, 1754'te patentli; bkz. Gould, Age., Cilt. VI, s. 401.

11 170 numaralı Loca, Eskiler Büyük Locası, 1771'de 3. Alayda kuruldu; ve 448 numaralı Loca, İngiltere Büyük Locası, 1764'te 60. Alay'da kuruldu; bkz. Gould, aynı kitap., s. 401-2.

12 Bkz. Lepper, *'The Earl of Middlesex and the English Lodge in Florence'*, s. 6.

13 Frederick'in sarayındaki ünlü Masonlar: Robert Nugent, Kraliyet Ailesi Denetçisi, Büyük İkinci Nazır, 1732'de İrlanda Büyük Locası; Arthur

St. Leger, Vikont Donaraile, 1740'ta İrlanda Büyük Locası Büyük Üstadı,; Charles Sackville, Middlesex Earl'ü, 1733'te Floransa'daki Loca'nın Kurucusu, irlanda Büyük Locası bağlantısı varsayılan; Joseph Sirr, Kraliyet Ailesi Kişisel Hizmet Görevlisi, daha sonra 1773 ve 1774'te İrlanda Büyük Locası'uda Büyük İkinci Nazır ve Büyük Birinci Nazır; Henry Brydges, Carnarvon Markisi, Yatak Odası Hizmetçisi, 1737'de İngiltere Büyük Locası Büyük Üstadı; ve 1727'de Frederick'in vaizi, 1719'da İngiltere Büyük Locası Büyük Üstadı olan ve örgütte üst düzey görevler üstlenen, her yerde hazır ve nazır Dr. John Desaguliers. 1737'de Frederick'i inisiye eden de Desaguliers'in kendisiydi.

14 20. Alay'da bir locaya ilk olarak Kasım 1736 ile Şubat 1737 arasında berat verilmişti. Bu berat, göründüğü kadarıyla bir yere konup, sonra da unutulmuştu, zira Aralık 1748'de George Sackvill'in kendisi 63 numaralı Loca'ya 'Onay Beratı' vermişti. (İrlanda Büyük Locası). İki nazırı Yarbay Edward Cornwallis ve Yüzbaşı Milburne idi. Bkz Rogers, *'Lancashire Military Lodges'*, s. 106.

15 Lepper, *'History of the Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Ireland'*, s. 182-3.

16 Forescue, *'A History of the British Army'*, Cilt. II, s. 323. Howe, 1743'te İskoçya Büyük Locası tarafından beratı verilen ilk askeri locanın bulunduğu 55. Alay'ın albayıydı; bkz. Gould Age., s. 402.

17 Thomas Desaguliers, Louisburg'da Wolfe'ün emrinde Kraliyet Topçu Alayı'nın 3. Taburu'nda albay olarak hizmet etti ve Kraliyet Topçu Alayı'nda korgeneral ve III. George'un ahır bakıcısı oldu. Faal bir Mason olduğu bilinmekle beraber Masonik kariyeri ile ilgili kayıtlar bulunmamaktadır; bkz. Gould, Age., cilt. iv, s. 350. Gould, kendisinin 'Horn Locası'nda inisiye edildiği görüşündedir. Kesinlikle, 1738'de Anderson'ın Yasalar KitabTnm ikinci baskısında Mason olduğu belirtilmiştir, (s. 229)

18 Bkz Ekler l.

19 Gould, Age., cilt. v, s. 51.

20 Aynı kitap., s. 59-60.

21 Aynı kitap., cilt. vi, s. 410. Albay Richard Grindley, 1755'te merkezi Boston'da olan Kuzey Amerika İl Büyük Üstadı Jeremy Grindley'nin kü-

çük kardeşiydi. Richard Grindley, 4 Nisan 1746'da Boston'daki St. John Locası'nda üstadlığa yükselmişti. 1769'da St. John Büyük Locası Büyük Üstat Yardımcısı'ydı. Askeri kariyerine Koloni Ordusu'nda topçu tümgeneral olarak son verdi.

22 Rogers, Age., s. 108.

23 Quebec Büyük Locası ayrıntıları için Rogers'ın aynı kitabına ve Miborne'un *'The Lodge in the 78th Regiment'*ına bakınız.

24 Aşağıda belirtilenler Fransız Yerli Savaşı öncesinde, sonrasında veya savaş sırasındaki Mason olup, Koloni Ordusu'nda generalliğe yükselenlerdir: General Benedict Arnold, 1765'ten önce; General Joseph Frye, 1760'tan önce; General Richard Gridley, 1746; General Hugh Mercer, 1761; General John Nixon, 1762'den önce; General Israel Putnam, 1758; General George Washington, 1752; General Richard Montgomery, 1775'te kabul edildi, Fransız Yerli Savaşı sırasında 17. Alay'daki Loca'ya katıldığı varsatılmaktadır, ama mevcut kayıt yoktur; General David Wooster, 1750'de New Haven'daki 1 numaralı Hiram Locası'nın Üstadı Muhteremi, ama katıldığı tarih bilinmemektedir. Bkz. Heaton, 'Masonic Menıbership of the Founding Fcılhersve Denslovv'un 10.000 Fcunous Freemaıons'.

16 Masonik Liderlerin Ortaya Çıkması

1 *'Cicero'dan bir mektup, Pek Muhterem Lord Vikont H-E'* (Londra, c. 1781) s. 19.

2 Gould, *'The History of Freemasonry'*, Cilt. IV, s. 344.

3 Aynı kitap., s. 344. not 2. Kardeş Cunberland Dükü 9 Şubat 1767'de inisiye edilmişti; bkz. aynı kitap., s. 344, not 4.

4 Bkz. Notlar 2.

5 La Fontaine, *'Benjamin Franklin'*, s. 31 Gaine'in *'Mercury'* adlı eserinden alıntı, 2 Temmuz 1781.

6 Heaton, *'Masonic Membership of the Founding'* Fathers, s. xvi.

7 William Eden'ın evraklarında, -III. George için ispiyonaj ağı işleten Lord Auckland- bir İngiliz ajanının raporu bulunmaktadır. Bu raporda Yüzbaşı Hynson: "... Doktor Franklin'in Büyük Britanya barış eğilimi gös-

terdiğinde bu bağımsızlıktan ilk feragat edecek kimsenin kendisi olacağını söylediğini işittiğinizde şaşkınlık içinde kalacaksınız. Mr. Dean da aynı deklarasyonda bulunduğunu söyledi. Ama Doktor Franklin, barış düşüncesinde olmadıklarını bildiğini Mr. Lee'nin şimdiye dek olmadığı kadar yüksek tarzda yaşadığını ama çok gururlu olduğunu, olduğu gibi devam etmek isteğini, bu bakımdan kendisinin bağımsızlıktan vazgeçmeye karşı olan ilk kişi olacağını, ama İngiltere'nin hcıry eğilimi gösterdiğinde kesinlikle vazgeçeceğini söyledi..." demektedir. (10 Aralık 1777 tarihli mektup, British Library. Add. Mss 3414, f. 406)

8 Heaton, Age., s. iv.

17 İngiltere'ye Karşı Direniş

1 Shermau ve Sanford, Cook'ta, *'Colonial Freemasonry'*, s. 76.

2 Aynı kitap., s. 77.

3 Cameron, 'On the Origin and Progress of Chivalric Freemasonry in the British Isles', s. 157. Aynı zamanda bkz. Cameron, 'Notes on the Earliest References to the Masonic Knights Templars Degree'. S. 79. Burada İrlanda Büyük Locacı kaydındaki 296 numaralı Loca'ya 1758'de berat verildiği belirtilmektedir. Tapınak Şövalyesi Derecesi'ne tüzüklerinde değinilir, ki maalesef tarihi yoktur; olasılıkla bu derece 1758 başlarında var olmuştu.

4 St. Andrew Locası'nın 1756'tan 1906'ya kadar olan üyelerinin tam l işteşi 'St. Andrew Locası'nın Yüzellinci Yılı' s. 273-301'de bulunabilir. Paul Revere 4 Eylül 1760'da; John Hancock da Quebec'te 1762'den önce inisiye edilmişti.

5 Abbot, Cook'da, Age., s. 169

6 Josep'lı Warren için bkz. Labaree, 'The Boston Tea Party', s. 141-2, Paul Revere için bkz. Griswold *'The Boston Tea Party'*, s. 61 ve Jaynes , *'The Boston Tea Party'*, *'North End Caucus'* için de Bassler, *'Military Masonic Hall of Fame'*, s. 222.

7 'Loyal Nine' ile ilgili liste, Griswald Age. S. 19'da verilmiştir. Aynı zamanda Boston'daki St. Andrew Locası'nın da üyesi olan 'Loyal Nine'ın üç üyesi: Thomas Chase, 1767'de; Thomas Crafts 1761'de; Heury Welles 1760'ta inisiye edilmişlerdir.

8 Cerza, *'The Boston Tea Party and Freemasonry'*, s. 208.

9 Aynı kitap.

10 Boston Çay Partisi'ne katılanların kesin listesi bulunmamaktadır. 200'den fazla kimse bulaşmıştır. Aile dokümanları üstünde çalışmalar yapılmış ve 1835'te katılanlardan hayatta kalanların yardımıyla bir liste oluşturulmuştur. Sonuç 110 isimdir; bkz. Griswold, Age., s. 141-3. Bu listeye 'Loyal Nine' dan kesinlikle katılmış olanları ekleyebiliriz. St. Andrew Locası üyelerinin kaynağı yukarıdaki not 4'tür. Bassler'ın Age. S. 222'de Warren, Webb ve Hancock ilave edilmiştir.

Ayın zamanda St. Andrew Locası üyesi olup Çay Partisine katılanlar
Stephen Bruce 1767'den beri Mason
Thomas Chase 1767'den beri Mason
AdamCollson 1767'den beri Mason
Thomas Crafts 1761'den beri Mason
John Hancock 1762'den beri Mason
Samuel Peck 1756'den beri Mason
Edward Proctor 1763'ten beri Mason
Paul Revere 1760'tan beri Mason
Thomas Urann 1760'tan beri Mason
Joseph Warren 1761'den beri Mason
Joseph Webb 1760'tan beri Mason
Henry Wells 1760'tan beri Mason
Çay Partisine katılıp daha sonra St. Andrews Locasına katılanlar
David Bradle 1777'de katıldı
Samuel Cooper 1795'te
Robert Davis 1777'de katıldı
Samuel Göre 1778'de katıldı
Abraham Hunt 1777'de katıldı
Daniel İugersoll 1782'de katıldı
Amos Lincoln 1777'de katıldı
Eliphalet Newell 1777'de katıldı
Henry Purkitt 1795'te katıldı
William Russel 1777'de katıldı

James Swan 1777'de katıldı

Nathaniel Willis 1779'da katıldı

11 *'St. Andrew Locasının Yüz Ellinci Yılı'*, s. 293.

12 29 Kasım akşamı ve 30 Kasım sabahı muhafız nöbet değişim listesi Griswold, Age., s. 144'te bulunabilir. 16 Aralık 1773'teki olaylara katılanlar da belirtilmiştir. St. Andrew Locası ve muhafız milis üyelerinden biri olan Thomas Knox'un Çay Partisi ile ilişkisi olmadığı görülmektedir.

13 Heaton, Age., s. 57.

14 *'Webster's Guide to American History'*, s. 56.

15 Aynı kitap., s. 57

16 Mansfeld Hobbs, *'The Contribution of Free Masonry and Free Masons to the Success of the American Revolution'*, s. 17.

17 Heaton, Age., s. 45.

18 Aynı kitap., s. 79

19 Aynı kitap., s. 44

20 Aynı kitap., s. 59-60.

21 Aynı kitap., s. 85-6.

22 Aynı kitap., s. 53-4.

23 Aynı kitap., s. 61-2.

24 Aynı kitap., s 2-3.

25 Van Gorden, *'Modern Historical Characters in Freemasonry'*, s. 320. Van Gorden. Ethan'ın kardeşinin 1 numaralı Vermont Locası'nın üyesi olduğuna değinir.

18 Bağımsızlık Savaşı

1 Einstein, *'Divided Loyalties'*, s. 3.

2 Amiable, *'Une Loge Maçonnique d'Avant 1789, la R.L. Les Neuf Sœurs'*, s. 136, 145.

3 LaFontaine, *'Benjamin Franklin'*, s. 17.

4 Tovvers, *'Dashwood: The Man and the Myth'*, s. 157-60. Bu, Dashwood'un Medmenham Abbey'deki Şapitr Odasına ve burada çalışılan ritlere değinir.

5 *'Encyclopedia Britannica'*, (Chicago, 1947), Cilt. XIX. s. 940. Dördüncü Sandwich Earl'ü John Montagu ile ilgili madde.

6 McCormick, *'The Hell Fire Club'*, s. 107.

7 Tovvers, *'Dashwood: The Man and the Myth'*, s. 220.

8 Kemp, *'Some Letters of Sir Francis Dashwood'*, s. 219, 28 Eylül 1769 tarihli mektup.

9 Gruber, *'The Howe Brothers and the American Revolution'*, s. 54.

10 *'Cicero'dan Pek Muhterem Lord Vikont Howe'a Mektup'* (Londra, 1781), s. 26.

11 Aynı kitap., s. 5.

12 Aynı kitap., s. 6, Morning Post'tan alıntı.

13 Wilkins, gerçekte Londra'daki temsilcileriydi. 1775 ve 1776'da Londra'da olan Arthur Lee ile (Richard Henry Lee'nin kardeşi) yakın ilişkideydi.

Lee daha sonra Paris'te Deane ve Franklin'e katıldı. Wilkes, oyun yazarı Beaumarchais'ye para gönderiyor, o da bu parayı, Amerikan kolonilerine yolluyordu, bkz. Maier, *'From Resistance to Revolution'*, s. 256.

14 *'Muhterem John Vardill'den William Eden'e Mektup'*, 14 Aralık 1777: 'Mr. Lupton ve Dr. Bancroft Londradalar. Mr. Lupton ve Mr. Petre dün geceyi, Mr. Wilkes, Hartley, vs., vs., ile birlikte geçirdiler' (bkz. British Library, Add. Mss 34414, f. 427.)

15 Londra'daki İngiltere Birleşik Büyük Locası dosyasından kayıtlar.

16 Bkz. Bölüm 16, not 7.

17 Aynı kitap.

18 Bancroft'ın özeti için bkz. Einstein Age., s. 4-15.

19 Amiable, Age., s. 253. Bancroft ve Franklin'den ayrı olarak o tarihlerde Fransız olmayanlardan çok azı loca üyesiydi. İngilizce konuşanlar Kaptan Cook'a eşlik eden natüralist George Forster, Campbell adında bir İskoç ve Amerikan kolonicileri için savaşan John Paul Jones adında bir İskoç gemicisiydi. Buna ilaveten Amerikalı veya İngiliz olduğu tahmin edilen Bingley adında biri bulunmaktaydı. Diğer uluslardan, altı İtalyan, iki İspanyol ve Rusya, Polonya, İsveç ve Almanya'dan birer kişiyle temsil edilmekteydi.

20 III. George, Lord North'a gönderdiği mektupta Bancroft'ın otamamen bir Ameikalı olduğuna ve son durumda, kullandığı her sözcüğün yalan olduğuna' ikna olduğunu söyler; bkz. *'The Correspondence of King George the Third'*, Cilt. III., s. 532, mektup numarası 2132, 31 Aralık 1777.

21 Aynı kitap., cilt. v, s. 24, mektup numarası 2952, 1 Mart 1780, Lord Stormont'dan III. George'a

22 Deacon, *'A History of the British Secret Service'*, s. 112-13.

23 Heaton, *'Masonic Membership of the Founding Fathers'*, s. 100-1.

24 Aynı kitap., s. xvi.

25 Paine, *'Gentleman Johnny'*, s. 75.

26 Aynı kitap., s. 85.

27 Aynı kitap., s. 84.

28 Fitzmaurice, *'Life of William Earl of Shelburne'*, cilt. i, s. 247-8.

29 Adams, *'The Papers of Lord Germain'*, s. 29. Bu tarihte Howe, Burgogne'un güneye yönelip, Albany'de Howe ile buluşması talimatını içeren emirlerin bir kopyasını aldı. Bu mektubun, Howe'un da kuzeye yönelip, Burgoyne ile buluşması kesin emrini de içerip içermediği bilinmemektedir. Bu kuşkunun arkasında Howe'un, Germain ve Burgoyne'un da ilişkisi olduğu gibi, kuzeye yönelmesi gerektiğini bilmesidir. Howe, emirleri almadığını iddia etmektedir. Savaş Bürosu emirlerin gönderildiğini iddia etmektedir. Ama ne Germain ne de d'Oyley bunların kopyalarını üretemediklerinden, gönderildiklerini ispat edilemeyecektir. Eğer gönderilmedilerse Howe veya ilgili kişiler herhangi bir araştırmaya karşın Savaş Bürosu'nun kopyalarını ortadan kaldırmayı tasarlamışlardır.

30 Paine, Age., s. 118.

31 Fortescue, *'A History of the British Army'*, Cilt. III, s. 207.

32 Bkz, not 29.

33 Robertson, *'England Under the Hanoverians'*, s. 513.

34 Aynı kitap.

35 Paine, Age., s. 119.

36 Adams, Age., s. 31.

37 Robertson. Age., s. 514.

Masonik Bağlılıklar

1 Milborne, 'British *Military Lodges in the American War of Independence*' s. 50.

2 Aynı kitap., s. 67.

3 Pick ve Niglıt, *'The Pocket History of Freemasonry'*, s. 251 ve Gould, cilt. vi, s. 415.

4 Gould, *'Military Masonry'*, s. 47-8.

5 Milborne, *'British Military Lodges in the American War of Independence'*, s. 31-2.

6 Greeu, Cook'da, *'Colonial Freemasonry'*, s. 53. De Kalb'ın 1780'de kurulan Koloni Ordusu 29 numaralı Loca'ya üye olduğu sanılmaktadır; yine de kesin kanıt yoktur. Bkz. Heaton, *'Masonic Membership of the Founding Fathers'*, s. 84-5 ve Mackey, *'Encyclopaedia of Freemasonry'* Cilt. I., s. 514-15. O zamanlar Moria muhtemelen Mason, değildi; bkz. Hamili, *'The Earl of Moria'* s. 32.

7 Lepper,' *'The Poor Common Soldier'*, s. 156. İrlanda Büyük Locası Tutanakları'ndan alıntı, 5 Eylül 1793.

8 Milborne, *'British Military Lodges in the American War of Independence'*, s. 61 ve Chetwode Crawley, *'General George Washington ve 227 numaralı Loca (I.C.)'*, s. 96.

9 Milborne, Age., s. 37-8.

19 Cumhuriyet

1 Heaton, *'Masonic Membership of the Founding Fathers'*, s. 56.

2 Hume, *'Of the First Principles of Government'*, Watkins baskısı., *'Theory of Politics'*, s. 152.

3 Hume, *'Whether the British Government Inclines More to Absolute Monarchy or to a Republic'*, aynı kitap., s. 167.

4 Anderson, 1738'e kadar bu meselede belirli bir şartın olmasına neden görmemekle birlikte, aynı yüzyılın sonlarına doğru loca üyelerinin Üstadı Muhteremleri'ne inanmayarak, onu görevden alabildikleri açıktır.

Böyle bir durumda Birinci Nazır, ilk Aziz Yahya Günü'nde yapılacak seçimlere kadar onun koltuğuna geçerek vekâlet ederdi.

5 Clausen, *'Masons Who Helped Shape our Nation'*, s. 82.

6 Marshall, Virginia Richmond'daki 13 numaralı Loca'nın üyesiydi. 28 Ekim 1793'ten beri Virginia Büyük Üstat Yardımcısı idi ve Büyük Üstat olarak da kısa bir süre hizmet etti. Bkz. Mackey, *'Encyclopaedia of Freemasonry'*, Cilt. II., s. 627

7 Hem Robert Livingstone hem de General Richard Mountgomery'nin kayın biraderi olan Morgan Lewis, 1830'dan 1843'e kadar New York Büyük Locası'nın Büyük Üstadı idi. 1777'de Mason olmuşrtu. Bkz. Case, *'Roll of the American Union Lodge'*, s. 380. Jacob Mr rton, 1788'de New York'taki l numaralı St. John's Locası'nın Üstadı Muhteremi idi ve 1801'de Livingstone'ın yerine geçerek New York Büyük Locası Büyük Üstadlığı'nı 1805 yılına kadar sürdürdü. Bkz. Denslow, *'10.000 Famous Freemasons'*.8 Cerza, *'Colonial Freemasonry in the United States of America'*, s. 227.

9 Denslow, *'Freemasonry and the Presidency'*, s. 18-20, Columbia Mirror ve Alexandrie Gazette gazetelerinden alıntı, 23 Eylül 1793.

Dipnot

1 Hollis, *'Allied Masonic Groups and Rites'*, s. 19.

2 Aynı kitap., s. 20.

3 Aynı kitap., s. 19-20.

Bibliyografya

Torpichen Sicil Defteri'nde 1581'den 1596'ya kadar kayıtlı patentler ve diğer evrakın özeti, ed. James Maidment (Edinburgh, 1830)

ADAMS, R.G., *'The Papers of Lord Germain'* (San Marino, 1928)

ADAMSON, H., *'The Muses Threnodie'* (Edinburgh, 1638)

ADDISON, C.G., *'The History of the Knights Templars'* (Londra, 1842)

AGRIPPA, H.C., *'Three Books of the Occult Philosophy'* (Londra, 1651)

AITKEN, R., *'The Nights Templars in Scotland'*, The Scottish Review, cilt. xxxii(1898), s. 1 f.

ALLEM, C.M., *'Memoir of General Montgomery'* (Philadelphia, 1912)

AMIABLE, L., *'Un Loge Maçonnique d'Avant 1789: la R...L... Neuf Sœurs'* (Paris, 1897)

ANDERSON, A. O., *'Early Sources of Scottish History'*, (Londra, 1922)

ANDERSON, J. A., *'Sermon Preached in Swallow-streel, St. James, on Wednesday Jan 16, 1711/12 being the National Fast-Day'* (Londra, 1712)

'The Constitutions of the Freemasons' (Londra, 1723)

'Royal Genealogies' (Londra, 1723)

'New Book of Constitutions of the Freemasons' (Londra, 1738)

'The Anglo-Saxon Chronicle', James Ingram (Londra, 1912)

BAIGENT, M., LEIGH, R. Ve LINCOLN, H., *'The Holy Blood and the Holy Grail'*, (Londra, 1982)

BANNERMAN, J., *'Studies in the History of Dalriada'* (Edinburgh, 1974)

BARBER, R., *'The Knight and Chivalry'*, 2. Baskı (Ipsvvich, 1974)

BARBOUR, J., *'The Bruce'*, Archibald A. H. Douglas tarafından tercüme edilip basıldı. (Glasgow, 1964)

BARKER CRYER, N., *'A Fresh Look at the Harodim'*., Ars cjualuor coronatorum, Cilt. XI (1978) s. 116f.

'Drama and Craft' (Londra, 1974) (Kısaltılmış bir uyarlaması Ars cjuatour coronatorum'da basıldı, Cilt. XXXII (1974), s. 74f.

BARRINGTON, M.J., *'Grahame of Claverhouse, Viscount Dundee'* (Londra, 1911)

BARROW, G. W. S., *'Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland'*, Londra, 1965)

'Robert the Bruce and the Scottish Identity' (Edinburgh, 1984)

BASSLER, R. E.., *'Military Masonic Hail of Fame'* (n.p.p., 1975)

BATHAM, C .N., *'A Famous French Lodge'* (Les Neuf Sœurs)', Ars quatuor coronatorum, Cilt XXXVI (1973), s. 312f.

BEDFORD, W.K.R. ve HOLBECHE, R., *'The Order of the Hospital of St. John of Jerusalem'* (Londra, 1902)

BELLOT, H. H. L., *'The Inner and Middle Temple'* (Londra, 1902)

BLACKETT-ORD, M., *'Hell Fire Duke'* (Windsor Forest, 1982)

BOTHWELL-GOSSE,A., *'The Knights Templars'* (Londra 1912)

BRADLEY, M., *'Holy Grail Across the Atlantic'* (Willowdale, 1988)

BRITTON, J., *'The Architectural Antiquities of Great Britain'*, 5 cilt, (Londra, 1807)

BRYANT, A., *'The Age of Chivalry'* (Londra, 1963)

BURNES J., *'Sketch of the History of the Knights Templars'* (Edinburgh, 1840)

BYRNE, F. J., *'Irish Kings and High Kings'* (Londra 1987)

'Genel Sicil Bürosu'nda Kayıtlı Özel Yazışmaların Takvimi: Edward II, AD 1307-1313' (Londra, 1892)

'İskoçya ile İlgili Belgelerin Takvimi', Joseph Bain, 4 cilt, (Edinburgh, 1881 -8)

CAMERON, A.L, *'The Scottish Correspondance of Mary of Lorraine'* (Edinburgh, 1881-8)

CAMERON, C. A., *'On the Origine and Progress of Chivalric Freemasonry in the British Isles'*, Ars qualuor coronalonum, cilt. xiii (1900) s. 156f.

'Masonik Tapınak Şövalyeleri Derecesinin ilk referansları üzerine notlar', Ars quatuor coronatorum, cilt. xvi (1903), s. 79f.

CAMPBELL, M., *'Mid Argyll. a Handbook of History'* (Oban, 1974)

CARDIN ALE. H.E. *'Order of Knighthood, Awards and the Holy See'*, Peter van Duren (Gerrards Cross, 1985)

CARLILE, R., *'Manuel of Freemasonry'* (London, n.d.)

CARR,H., *'Mother Kilwining, Lodge No. 0'* (Londra, 1961)

(başk.). *'The Early French Exposures'* (Londra, 1971)

CASE, J.R., *'Roll of American Union Lodge'*, Cilt. VI (1952-6), s. 356f,

'Fifty Early American Military Freemasons' (Bethel, 1955)

CERZA, A., *'The Boston Tea Party Colonial Freemasonry'*, Lewis C. Wes. Cook yayımı (Missouri, 1973-4) *'Missouri Araştırma Locası Kayıtları'*, Cilt 30.

'The Boston Tea Party and Freemasonry', Ars qualuor coronalonum, Cilt. XVIII(1985), s.207f.

'The American War of Independence and Freemasonry', Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXXIX(1976), s. 169f.

'Colonial Freemasonry in the United States of America', Ars quatuor coronatorum, Cilt. XC (1977), s. 218.

CHANNING, E., *'A History of the United States'*, 6 cilt (New York 1977).

CHARPENTIER, J., *'L 'Ordre des Templiers'* (Paris, 1977)

CHETWODE CRAWLEY, W.J., *'General George Washington and Lodge No. 227 (I.C.)'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXIII (1910), s. 95f.

'The Templar Legends in Freemasonry', Ars quatuor coronatorum, Cilt: XXVI (1913), s. 45, 146, 221

'The Sackville Medal: The Earl of Middllesex and Irish Freemasonry, 1733' Ars quatuor coronatorum, Cilt. XIII (1900), s. 142.

CHEVALLIER, P., *'La Premiere Profanation du Temple Maçonnique'* (Paris, 1968)

'Les Ducs sous l'Acacia' (Paris, 1964)

'Histoire de la Franc-maçonnerie Française', 3 cilt (Paris, 1974)

CHRETIEN DE TROYES, *'Le Conte du Graal'*, William Roach kayıtları (Paris, 1968)

'The Story of the Grail', R. W. Linker kayıtları, 2. baskı (Chapel Hill, 1952)

'The Chronicle of Walter of Guisborough', Harry Rothwell yayımı (Londra, 1975)

CLARK, G.N., *'The Later Stuarts 1660-1714'* (Oxford 1934)

CLARKE, J.R., *'The Establishment of the Premier Grand Lodge'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXI (1968), s. 1.

CLARKE, W., *'Bicentenary History of the Grand Lodge of Ireland'* (Dublin, 1925)

CLAUSEN, H. C., *'Masons Who Helped Shape Our Nation'*, (Washington, 1976)

'Close Rolls of the Reign of Henry III Preserved in the Public Record Office' (Londra, 1902)

'The Complete Peerage', by G.E.C., 13 cilt (Londra, 1910-59)

COOK, L.C.W., *'Colonial Freemasonry'* (Missouri, 1973-4)

'The Correspondence of King George the Third', John Fortescue yayımı. 6 cilt (Londra, 1928)

COUNTRYMARE., 'The American Revolution' (Londra, 1986)

COWAN, I.B., MACKAY, P.H.R. ve MACQUARRIE, A., *'The Knights of St. John of Jerusalem in Scotland'* (Edinburgh, 1983)

CROSSLE, P., *'Irish Masonic Records'* (Dublin, 1973)

CROWE, F.J.W., *'The Charta Transmissions of Larmenius'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt XXIV (1911) s. 185f.

CURTIS, E.E., *'The Organization of British Army in the American Revolution'* (New Haven, 1926)

CURZON, H. de, *'La Regle du Temple'* (Paris, 1886)

CUTTS, E.L., *'The Sepulchral Slabs and Crosses of the Middle Ages'* (Londra, 1849)

DAILLIEZ, L., *'Les Templiers: Ces Inconnus'* (Paris, 1972)

DANIEL, G., *'Histoire de la Milice française'*, 2 cilt (Amsterdam, 1724)

DART,J., *'Westmonasterium or the History and Antiqitities of the Abbey Church of St. Peters, Westmimter'*, 2 cilt (Londra, 1723)

DEACON, R., *'A History of British Secret Service'*, (St. Albans, 1980)

DENNISTOUN, J., *'Memories of Sir Robert Strange'*, 2 cilt (Londra, 1855)

DENSLOW, R. V., *'Freemasonry and the Presidency'*, (n.p.p., 1952)

DENSLOW, W.R., *'10.000 Famous Freemasons'*, 4 cilt (Missouri, 1959)

DEWAR, J., *'The Unlocked Secret'* (Londra, 1966)

'Dictionary of National Biography', Leslie Stephen ve Sidney Lee yayını, 63 cilt (Londra, 1885-1900)

DILWORTH, M., *'The Scots in Franconia'* (Edinburgh, 1974)

DONALDSON,G., *'Scotland: James V-James VII'* (Edinburgh, 1987)

DORAN, J., *'London in the Jacobite Times'*, 2 cilt (Londra, 1877)

DRUMMOND, J., *'Sculptured Monuments in Iona and the West Highlands'* (Edinburgh, 1881)

DUNCAIM, A.A. AM., *'Scotland: The Making of the Kingdom'* (Edinburgh, 1975)

DURKAN, j., *'Alexander Dickson and S.T.C 6283'*, The Bibliotheck, Cilt III, no. 5(1962), s. 183f.

EASSON, D. E., *'Medieval Religious Houses: Scotland'* (Londra, 1957)

EDGE, J.H., *'A Short Sketch of the Rise and Progress of Irish Freemasonry'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXVI (1913) s. 131f.

EDWARDS, J., *'Rent-Rolls of the Knights of St. John of Jerusalem in Scotland'*, Scottish Historical Review. cilt. xix, 3. kısım (1922). s. 202f.

EDWARDS, L., *'Three Early Grand Masters'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. VIII (1947), s.226f.

EINSTEIN, L., *'Divided Loyalties'* (Londra, 1933)

EVANS, R.J.V., 'Rudolf II and His World' (Oxford, 1984)

FERRIS, E.. *'The Financial Relations of the Knights Templars to the English Crown'*, The American Historical Review, cilt. viii (1903), s. 1 f.

FINKE, H., *'Papsttum und Untergang des Templerordens'*, 2 cilt (Münster, 1907)

FITZMAURICE, LORD., *'Life of William Earl of Shelburne'*, 2 cilt (Londra, 1912)

FLEMING, A., *'The Four Maries'* (Glasgo\v, 1951)

FORBES-LEITH, W., *'The Scots Men-at-Arms and Life-Guards in France'* (Edinburgh, 1882)

FORREST-HAMILTON, J., *'The Order of St. John'* (Glasgow, 1950)

FORTESCUE, J. W., *'A History of the British Army'*, 3 cilt (Londra, 1899-1930)

FRAZER, J.G., *'The Golden Bough'*, Kısaltılmış baskı (Londra, 1976)

FULLER, R., *'Hell-Fire Francis'* (Londra, 1939)

GORDEN, J.H, van, *'Modern Historical Characters in Freemasonry'* (Lexington, 1985)

GOULD, R.F., *'Military Masonry'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XIV (1901), s. 42f.

'The History of Freemasonry', 6 cilt (Londra, tarihi belli değil)

GREENHILL, F.A., *'Incised Effigial Skibs in Latin Christendom'*, 2 cilt (Londra, 1976)

GREEVES, R., *'The Galloway Lands in Ulster'*, Transactions of the Dumfriesshire and Galloway Natural History and Antiquarian Society, 3. seri., Cilt. XXXVI (1959), s. 115f.

GRISWOLD, W.S., *'The Boston Tea Party'* (Tunbridge Wells, 1973)

GROOME, F.H., *'Ordance Gazetteer of Scotland: A Survey of Scottish Topography'*, Yeni baskı, 6 cilt (Londra, 1894-5)

GRUBER, I., *'The Howe Brothers and the American Revolution'* (Williamsburg, 1972)

GUYOT [CHEVALIER] *'Manuel of the Knights of the Order of the Temple'*, Yeni baskı (Liverpool, 1830)

GWYNN, A. ve HADCOCK, R.N., *'Medieval Religious Houses: Ireland'* (Londra, 1970).

HAMILL, J., *'The Earl of Moria, Acting Grand Master 1790-1813'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XIII (1980), s. 31 f.

'The Craft' (Wellingborough, 1986)

HANNAH, W., *'Darkness Visible'* (Chulmleigh, 1984)

HARRIS, R.B., *'History of the Supreme Council 33'* (Washington, 1964)

HAY, R. A., *'Genealogie of the Saintclairs of Rosslyn'* (Edinburgh, 1865)

HAYE, A.O., *'The Persecution of the Knights Templars'* (Edinburgh, 1865)

HEATON, R.E., *'Masonic Membership of the Founding Fathers'* (Silver Spring, 1974)

HENDERSON, G.D., *'Chevalier Ramsay'* (Londra, 1952)

HEXTALL, W.B., *'The Lord Harnouster of 1736-1738'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXVI (1913), s. 22f.

HOLLIS, W.M, *'Allied Masonic Groups and Rites'* (n.p.p., 1966)

HORNE, A., *'The York Legend in the Old Charges'* (Shepperton, 1978)

HUGHAN, W.J., *'Origin of Masonic Knight Templary in the United Kingdom'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XVIII (1905), s. 91 f.

'The Jacobite Lodge at Rome' (Torquay, 1910)

HUME, D., Frederick Watkins baskısı, *'Theory of Politics'* (McGill University. Montreal, 1951)

HUTIN, S., *'Les Propheties de Nostradamus'* (Paris, 1981)

JACK SON, J., *'Historical Tales of Rosslyn Castle'* (Penicuik, 1837)

JAMES, J., *'Chartres: The Masons Who Built a Legend'* (Londra, 1985)

JAYNES, H.H., *'The Boston Tea Party-December 16, 1773. Military Masonic Hall of Fame'*, R. E. Bassler baskısı (n.p.p., 1975)

JOHNSON, M. M., *'Freemasonry in America Prior to 1750'* (n. p.p., 1917)

JOINVILLE, J., *'Life of St. Louis'* (Harmondvvorth, 1976)

KEMP, B., *'Some Letters of Sir Francis Dashwood, Baron Le Despencer, as Joint Post-Master General, 1766-81'*, Bulletin of the John Rylands Library, Vol. XXX-VII, no. 1 (September 1954), s. 204.

'Sir Francis Dashwood' (Londra, 1953)

KNOWLES, D. ve HADCOCK, R. N., *'Medeival Religious Houses: England and Wales'* (Londra, 1953)

LABAREE, B.W., *'The Boston Tea Party'* (Oxford, 1964)

LAFONTAINE, H.T.C.. I)K, *'Benjamin Franklin'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XII (1929), s. 3f.

LARKING, L.B., *'The Knigths Hospitallers in England'* (Londra, 1857)

LAVER, J., *'Nostradamus'* (Londra, 1942)

LEES, B. A., *'Records of the Templars in England in the Twelfth Century'* (Londra, 1935)

LE FORESTIER, R., *'La Franc-maçonnerie Templiere et Occultiste aux XVI-IIe et XIXe Siecles'*, 2. baskı, 2 cilt (Paris, 1987)

LENMAN, B., *'The Jacobite Cause'* (Glasgow, 1986)

LEPPER, J.H., *' 'The Poor Common Soldier'*, A Study of Irish Ambulatory Warrants, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXXVIII (1925), s. 149f.

'The Earl of Middlesex and the English Lodge in Florence', Ars quatuor coronatorum, Cilt. VIII (1947), s. 4f.

ve CROSSLE, P., *'History of the Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Ireland'*, 2 cilt (Dublin, 1925)

LESLIE N.B., *'The Succession of Colonel of the British Anny from 1660 to the Present Day'* (Londra, 1974)

LEWIS, S., *'Topographical Dictionary of England'*, 1. baskı, 4 cilt (Londra, 1849) :

'A Topographical Dictionary of Ireland', 2 cilt (Londra, 1837)

'A List of the General and Sluff Officiers and of the Officers in the Seven/1

Regiments serving in North America New York, 1778)

LYON, D.M., *'History of the Lodge of Edinburgh'* (Edinburgh, 1900)

The Mabinogion, Jeffrey Gantz çevirisi (Harmondsvvorth, 1976)

MACBEAN, E., *'The Master Masons to the Crown of Scotland'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. VII (1894), s. 101 f

MCCORMICK, D., *'The Hell Fire Club'* (Londra, 1958)

MACDONALD, C.M., *'The History of Argyll'* (Glasgow, 1951)

MACDONALD, M., *'The Land of Knapdale'* (Oban, 1986)

'Loch Awe and its Environs' (Oban, 1987)

MACKAY, J.A., *'Robert Bruce, King of Scots'* (Londra, 1974)

MACKIE, J.D., *'A History of Scotland'* (Harmondsworth, 1964)

MCLYNN, F., *'The Jacobits'* (Londra, 1985)

MACPHERSON, D., *'Rotuli Scotiae in Turri Londinensi et in Domo Capitulari*

Westmonasteriensi Asservati', 2 cilt (Londra, 1814-19)

MACRITCHIE, D., 'Scottish Gypsies under the Stuarts' (Edinburgh, 1894)

MAGGIOLO, M., *'Memoire sur La Correspondance Inedite de Dom Calmet'*, (Papaz Senones'un Paris gezisi anılarından)

1715), *'Memoires Lus a la Sorbonne'* (Paris, 1863), s 101 f.

MAIDMENT, J., *'A Rental of all the Annual Rents and Temple Lands Founded Throughout the Whole Kingdom of Scotland beginning from the Boundaries Towards England and so Descending Through the Whole Kingdom from the Said Boundaries all the Way to the Orkneys'*, Elyazması, yaklaşık. 1823, 1839 ve tarihsiz, National Library of Scotland, no. 8090

'Templaria' (Edinburgh, 1823-30)

MAIER, M., The mis Aurea: The Lawx of the Fraternity of the Rosie Crosse (Londra, 1656)

MAIER, P.R., *'From Resistance to Revolution'* (Londra, 1973)

MAITLAND, R., *'The History of the House of Seytoun'* (Glasgow, 1824)

MAJOR, R. H., *'The Voyages of the Venetian Brothers Zeno to the Northern Seas in the Fourteenth Century'* (Boston, 1875)

'The Manuscripts of His Grace the Duke of Portland: The Historical Manuscripts Commission,' 13'üncü Rapor, Ek, II Kısım (Londra 1893)

MARTIN, E. J., *'The Templars in Yorkshire'*, The Yorkshire Archeological Journal, Cilt. XXI (1929), s. 3661".

MAZIERES, M-R., *'La Venue et Le Sejour des Templiers du Rousillon â La Fin du XIIIe Siecle et au Debut du XIVe dans la vallee du Bezu(Aude)'*, Memoires de la Societe des Arts et des Sciences de Carcasonne, 4. seri s. III (1957-9), s 229f.

MEEKREN, R. J., *'Grand Lodge'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. IXIX (1957), s. 87.

MELVILLE, M., *'La Vie des Templiers'* (Paris, 1974)

MENZIES, G., *'Who Are the Scots?'* (Londra, 1971)

MILBORNE, A. J. B., *'British Military Lodges in the American War of Independence'* Amerikan Araştırma Locası Kayıtları, Cilt. X, no. 1 (1966), s. 22 f.

'The Lodge in the 78th Regiment (Fraser's Highlanders)', Ars quatuor coronatorum, Cilt. IXV (1953), s. 19f.

'The Minutes of Grand Lodge', Quatuor coronatorum antigrapha, W. J. Songhurst baskısı, Cilt. X (1913)

MIZZI, J., *'Catalogue of the Records of the Order of St. John of Jerusalem in the National Library of Malta'* (Malta 1964 vs.)

MORISON, S.E., COMMAGER, H.S. ve LEUCHTENBURG, W. E., *'The Growth of the American Republic'*, 2 cilt (Oxford, 1980)

MORRIS, J. E., *'Bannockburn'* (Cambridge, 1914)

Moss, W. E., *'Freemasonry in France in 1725-1735'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XIVII(1938), s. 47f.

NEILL, E. D., *'The Fairfuxes of England and America'* (Albany, 1868)

NERVAL G. Di:, *'Journey to the Orient'* (Londra, 1972)

NICHOLSON, R., *'Scotland: The Later Middle Ages'*, (Ediuburgh, 1978)

ONAHAN, W. J., *'Scotland's Services to France'*, The American Catholic Quarterly Review, cilt. xxi (Ocak-Ekim 1896), s. 321 f.

'The One Hundred and Fiftieth Anniversary of the Lodge of St. Andrew 1756-1906', (Boston, 1907)

OURSEL, R., *'Le Proces des Templiers'* (Paris, 1959)

PAINE, L., *'Gentleman Johnny: The Life of General John Burgoyne'* (Londra, 1973)

PARKER, T. W., *'The Knights Templars in England'* (Tuscon, 1963)

PARTNER, R, *'The Murdered Magicians'* (Oxford, 1982)

PERKINS, C., *'The Trials of the Knights Templars in England'*, The English Historical Review, Cilt XXIV (1909), s. 432f.

'The Knights Templars in the British Isles', The English Historical Review, Cilt. XVV (1910), s. 209f.

PHILO-ROSKELYNSIS, *'An Account of the Chapel of Rosslyn'* (Edinburgh, 1774)

PICK, F. L. ve KNIGHT, G. N., *'The Pocket History of Freemasonry'*, Genişletilmiş baskı (Londra, 1983)

PIQUET, J., *'Des Banquiers au Moyen Age: Les Templiers'* (Paris, 19.

PLATO, *'Timaeus'*, R. G. Bury çevirisi (Londra, 1929)

PLATTS, B., *'Scottish Hazard'* (Londra. 1985)

PLOT, R. *'The Natural History of Staffordshire'* (Oxford, 1686)

POHL, R, *'Prince Henry Sinclair'* (Londra, 1974)

POLLARD, R. J., *'One Nation Under God'* (Washington, 1972)

PORTER, W., *'A History of the Knights of Malta'*, 2 cilt (Londra, 1858)

PRESTON, W., *'Illustrations of Masonry'* (1804 baskısının faksimili) (Wellingborough. 1986)

'Proceedings of the Grand Lodge of Massachusets 1733-1792' (Boston, 1895)

REANEY. P. II., *'The Origin of English Place Names'* (Londra, 1969)

RICHESON, C., *'The Aftermath of Revolution, A Tug of Loyalties'*, Esmond Wright basımı (Londra, 1975)

RITCHIE, R. L. G., *'Chretien de Troyes and Scotland'* (Oxford, 1952)

ROBBINS, A. R, *'The Earliest Years of English Organised Freemasonry'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt XXII (1909), s. 67f.

ROBERTSON, C. G., *'England Under the Hanoverians'* (Londra, 1949)

ROBERTSON, W., *'An Index Drawn Up About the Year 1629, of Many Records of Charters Granted by the Different Sovereigns of Scotland Between the Year a 1309 and 1413...'* (Edinburgh, 1798)

ROGERS, N., *'Lancashire Military Lodges'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. IX/VI (l963). s. lOlf.

ROLLESTON, T. W., *'Myth and Legends of the Celtic Race'*, 2. baskı (Londra, 1922)

RONEN, A. ve OLAMI, Y, 'Atlit Map' (Jerusalem, 1978)

'Earl of, Rosslyn' (Kirkaldy, n.d.)

ROTHES. JOHN, *'Earl of, A Relation of Proceedings Concerning the Affairs of the Kirk of Scotland from August 1637 to July 1683'* (Edinburgh, 1830)

ROWAN, A., *'Northwest Ulster'* (Harmondsvvorth, 1979)

'The Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland:

Argyll', 5 cilt (Glasgow, 1971-84)

RUVIGNY ve RAINEVAL, *'Marquis of, The Jacobite Peerage'* (Edinburgh, 1904)

RYLANDS, W. H., *'The Mason Word: The Earls of Rosslyn and Freemasonry'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. VII (l 894)

SAINT CLAIR, L-A de, *'Histoire Genealogique de La Famille de Saint Clair'*; (Paris, 1905)

SANDRET, L., *'Recueil Historique des Chevaliers de L'Ordre de Saint-Michel'*,

Revue Historique, Nobiliaire et Biographique, 3. seri cilt iv (Paris 1879) s. 193f., 344f., 466f., 505f.; Cilt V (Paris, 1880) s. 67f., 251 f., 334f.

'The Scots Peerage', J. Balfour Paul basımı, 9 cilt (Edinburgh, 1904-11)

SCOTT, S. D., *'The British Army'* (Londra, 1880)

SETON, G., *'History of the Family of Seton'*, 2 cilt (Edinburgh, 1896)

SEWARD, D., *'The Monks of War'* (St. Albans, 1974)

SHELBY, L. R., 'Medieval Masons' Templates', Journal of the Society of Architectural Historians, cilt. xxx, no. 2 (1971)

SKENE, W. F., The Coronaiton Stone (Edinburgh. 1869)

SLEZER, J., *'Theatrum Scotiae'* (Londra, 1693)

'Statutes des Chevaliers de L'Ordre du Temple' (Brüksel, 1840)

'Statutes of the Religious and Military Order of the Temple As Established in Scotland with an Historical Notice of the Order' (Edinburgh, 1843)

STEER, K. A. ve BANNERMAN, J. W. M., Lale Medeival Momuneutal Sculpture in the West Highlands Edinburgh, 1977)

STEVENSON, D., The Origins of Freemasonry (Cambridge, 1988)

STOKES, J., *'Life of John Theophilus Desaguliers'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt XXXVIII (1925)s. 285f.

STUART, J., *'Sculptured Stones of Scotland'*, 2 cilt (Aberdeen, 1856)

TAYLER, A. N. ve H., *'John Graham of Claverhouse'* (Londra, 1939)

TERRY, C. S., *'John Graham of Claverhouse'* (Londra, 1905)

THORP, J. T., *'The Rev. James Anderson and the Earls of Buchan'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XVIII (1905), s. 9f.

THORY, C. A., *'Acta latamorum ou Chronologie de L'Histoire de La franche-maçonnerie Française et Etrangere'*, 2 cilt (Paris, 1815)

TOWERS. E., *'Dashwood: The Man and the Myth'* (Wellingborough, 1986)

TREVELYAN, G. M., *'England Under the Stuarts'* (Londra, 1938)

TRIMEN, R., *'The Regiments of the British Army'* (Londra, 1878)

TUCKETT, J. E. S., *'The Origin of Additional Degrees'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXXII (1919) s. 5f.

'Dr. Begemann and the Alleged Templar Chapter at Edinburgh in 1745', Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXXIII (1920) s. 40 f.

'The French-Irish Family of Walsh and the Lodge in the French-Irish Refiment of Walsh', Ars quatuor coronatorum, Cilt. XXXVIII (1925), s. 189f.

TUNBRIDGE, P., *'The Climate of European Freemasonry 1730 to 1750'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. IXXXI (1968) s. 88f.

UNITED GRAND LODGE OF ENGLAND, *'Grand Lodge 1717-1967'*(Oxford, 1967)

VITRUVIUS, *'De Arrchitectura'*, Frank Granger çevirisi, 2 cilt (Londra, 1970)

WAITE, A. E., *'A New Encyclopaedia of Freemasonry'*, genişletilmiş baskı, 2 cilt (New York, 1970)

WALKER, D. R, *'The Ancient Theology'* (Londra, 1972)

WALLACE, J., *'Scottish Swords and Dirks'*, (Londra, 1970)

WAPLES, W., *'An Introduction to the Harodim'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. IX (1950), s. 118f.

'The Swalwell Lodge', Ars quatuor coronatorum, Cilt IXII (1951), s. 80f.

WARD, E., *'Early Masters. Lodges and Their Relation to Degrees'*, Ars quatuor coronatorum, Cilt. IXXV (1962), s. 124f.

WARD, J. S. M. *'Who was Hiram Abiff?'* (Shepperton, 1978)

WATERTON, E., *'Rolls of the English and Irish Knights Hospitallers Copied from MS by Edmund Waterton circa 1860'* (Londra, 1903)

'Webster 's Guide to American History', Charles van Doren ve Robert McHenry basımı (Springfield, 1971)

WILKINS, D., *'Concilia Magnae Britanniae et Hiberniae'*, 4 cilt. (Londra, 1737)

WILLIS, P. ve LEA-JONES, J., *'The Legacy of the Knights Templar and the Knights Hospitaller (The Order of St. John) in Bristol'*, Temple Local History Group Newsletter, Cilt. III (1987) s. 15f.

WOOD, H., *'The Templars in Ireland'*, Proceedings of the Royalrish Academy, cilt. xxvi(1906-7), s. 327f.

YARKER, J., *'Notes on the Scientific and Religious Mysteries of Antiquity'* (Londra, 1872)

YATES, F., *'The Rosicurician Enlightenment'* (St. Albans, 1975)

'Astraea' (Harmondsworth, 1978)

'The Art of Memory' (Harmondsvvorth, 1978)

'Giordano Bruno and the Hermetic Tradition' (Londra, 1978)

'The Occult Philosophy in the Elizabethan Age' (Londra, 1979)

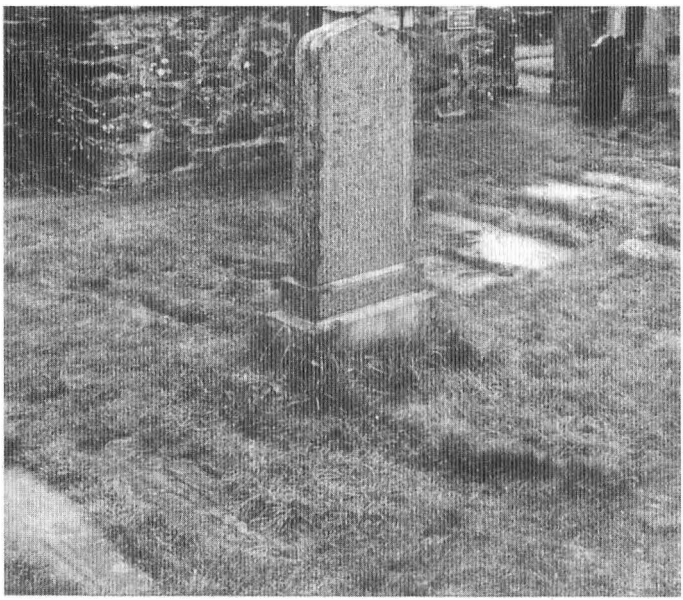
'Lull and Bruno' (Londra, 1982)

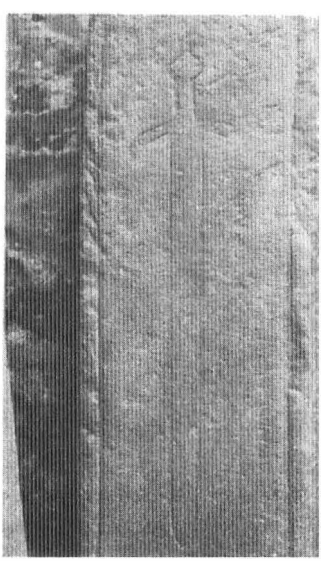
'Renaissance and Reform: The Italian Contribution' (London, 1983)

'Theatre of the World' (Londra, 1987)

1 Kilneuair Kilisesi. Loch Awe, Argyll. Harabeler 13. yüzyıldan kalmadır. Ön planda üzerinde Tapınak stilinde bir haç bulunan mezar taşı görülmektedir.

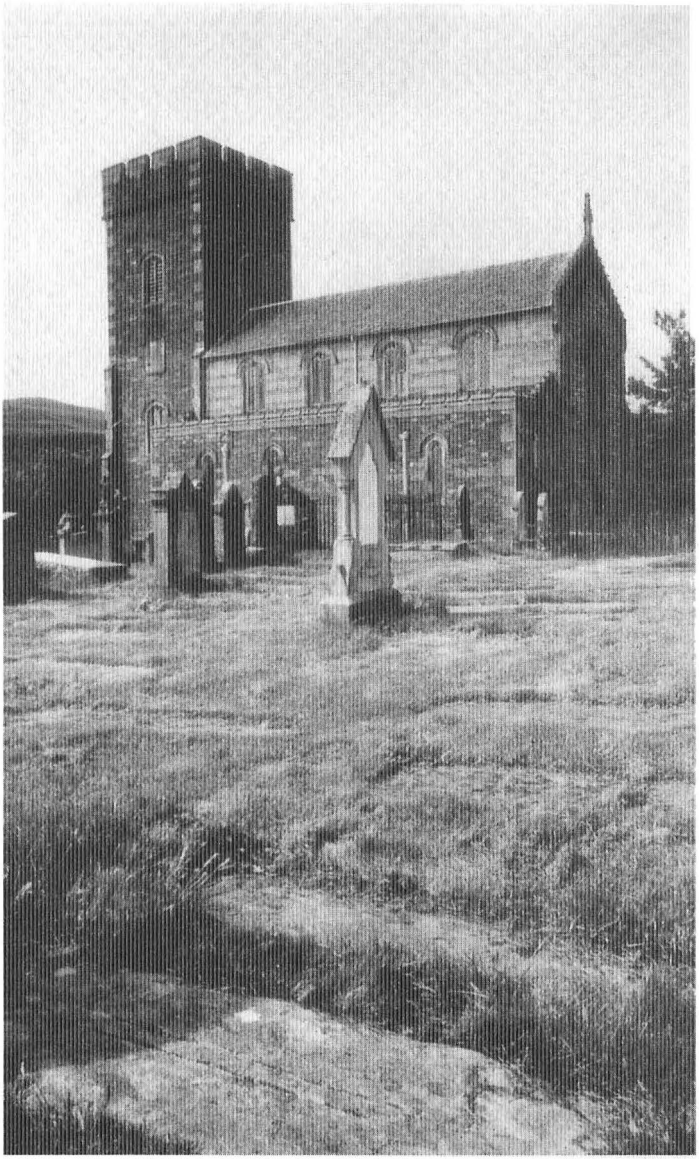

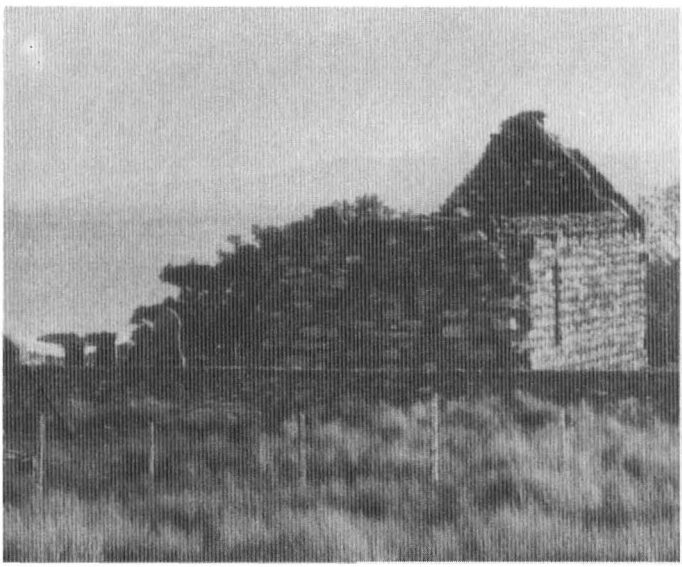

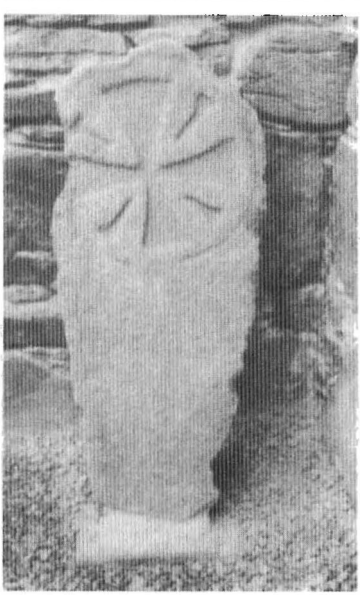
2 solda Kilmartin Kilisesi. Argyll. Ön planda, üzerinde sade bir kılıç bulunan anonim savaşçının mezar örneği görülmektedir. Bu sahada bunlardan seksen tane daha bulunmaktadır.

3 üstte Kilmartin. Diğer, belli stildeki ondördüncü ve onbeşinci yüzyıl mezar taşı örnekleri. Tapınak Örgütü'ne ait olanlardan başkaları bilinmemektedir.

4 sağda Bir mezar taşı ayrıntısı, Kilmartin. Buradaki kılıç tahminen ondördüncü yüzyıl tarihlidir.

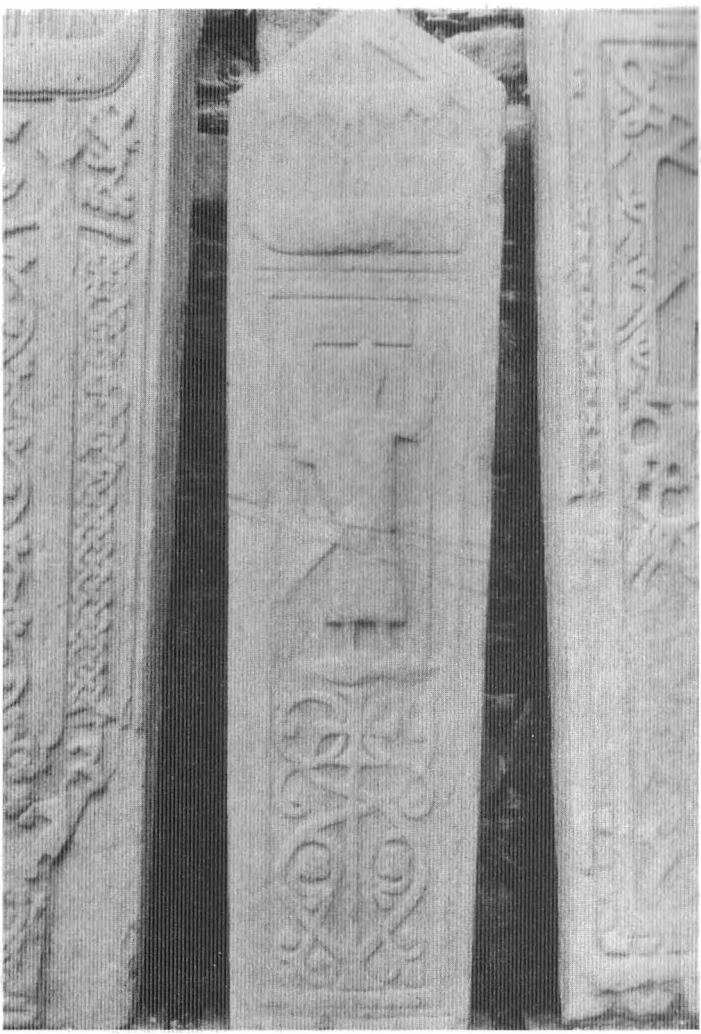

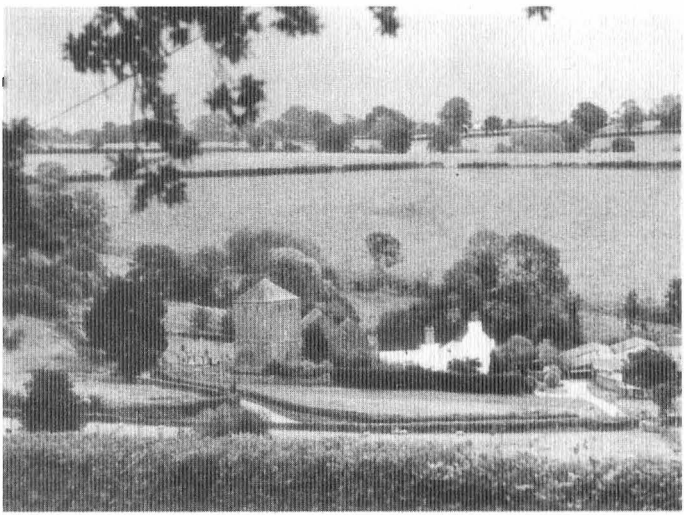

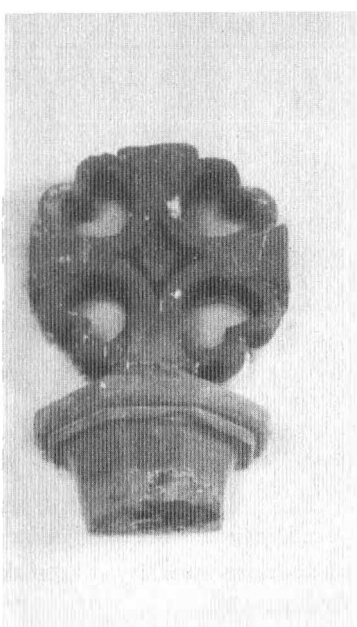
5 üstte Onüçüncü yüzyıl Kilmory şapelinin harabeleri, Loch Sween, Argyll. Arka planda Jura Adası görülmektedir. Bu, Robert Bruce'un ilk yıllarındaki güvenli deniz yolunun son noktasını göstermektedir.

6 solda Tipik Tapınak stilinde haçı içeren mezar taşı. Şu anda Kilmory şapelinin içinde bulunmaktadır. Tarihi henüz tatmin edici surette belirlenememiştir.

7 Kilmory, tarihsiz mezar taşı. Savaşçının başının üzerinde Masonik bir gönye bulunmaktadır. Altında ise oymalı süslemeyi tamamlayıcı Tapınak stilinde bir haç görülmektedir.

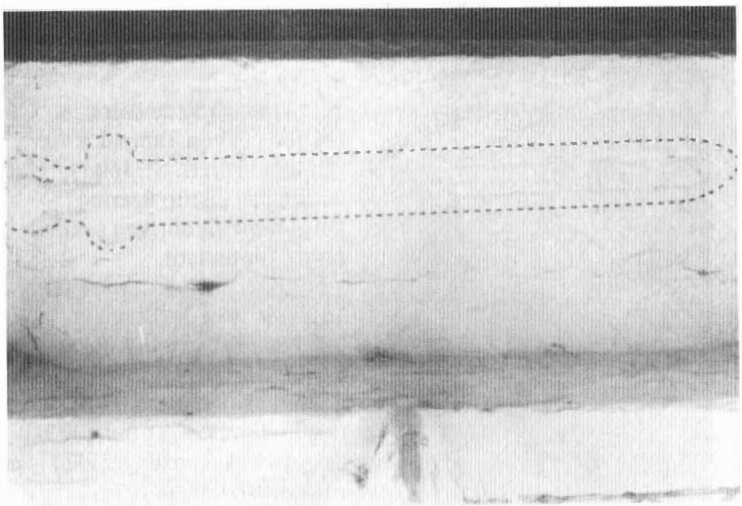

8 sol üstte Gal sınırı yakınlarında Garway, Herefordshire'deki Tapınak kulesi, kilisesi ve külliye binaları. Ondördüncü yüzyıl başlarında St. John Örgütü'ne geçmişti.

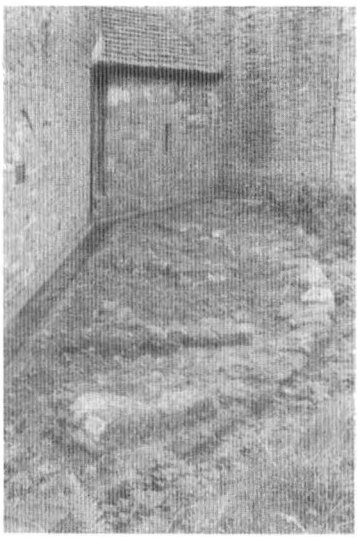
9 sağ üstte Tapınak Haçı, Garway. Özgün olarak kilisenin dışında bir kaide üzerinde durmaktaymış.

10 sağ üstte Garway'de bulunan, üzerinde kılıç olan anonimTapınak mezar taşı. Ondördüncü yüzyıl başlarında kilisenin yeniden yapımı sırasında üst eşik olarak kullanılmıştır.

11 sağda Garway'de kilisenin içindeki Kelt verimlilik tanrısı 'Yeşil Adam'.

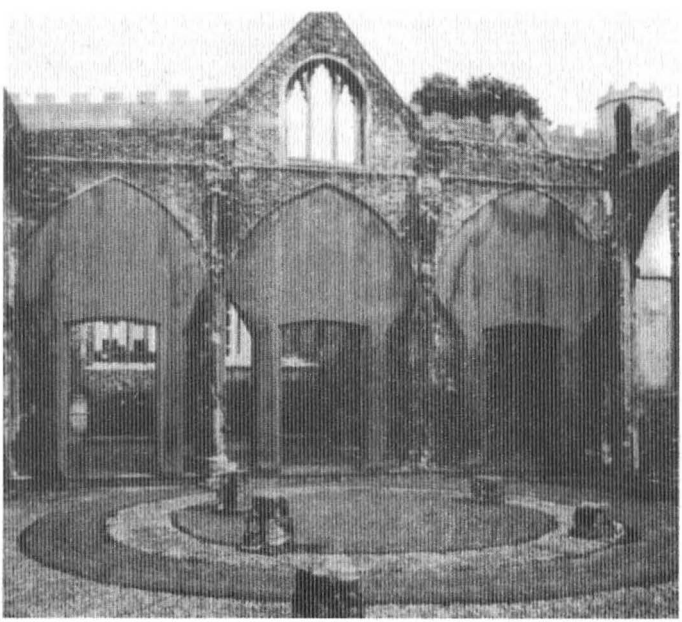

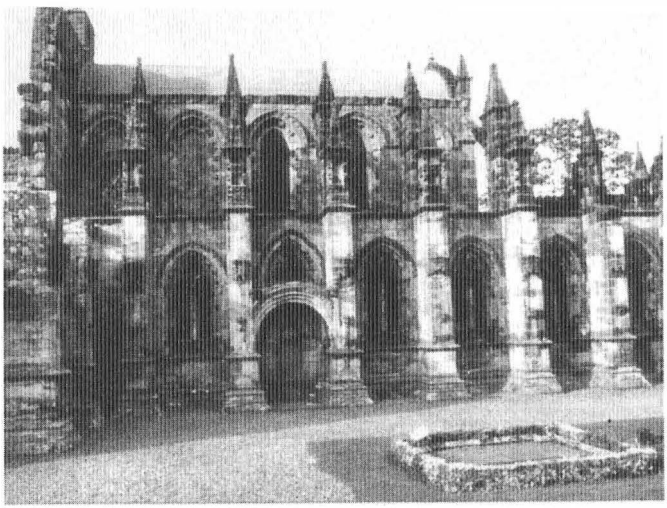
12 solda Garway'de daire şeklinde özgün Tapınak kilisesinin temelleri. St. John Örgütü tarafından yıkılıp üzerine geleneksel dikdörtgen şeklinde inşaat yapılmıştır.

13 altta Bristol'da Tapınakç.' özgü daire şeklindeki Tapı Kilisesi'nin temelleri. Bu d ondördüncü yüzyılda St. J Örgütü tarafından yıkılıp da geleneksel türde yeniden inşa edilmiştir.

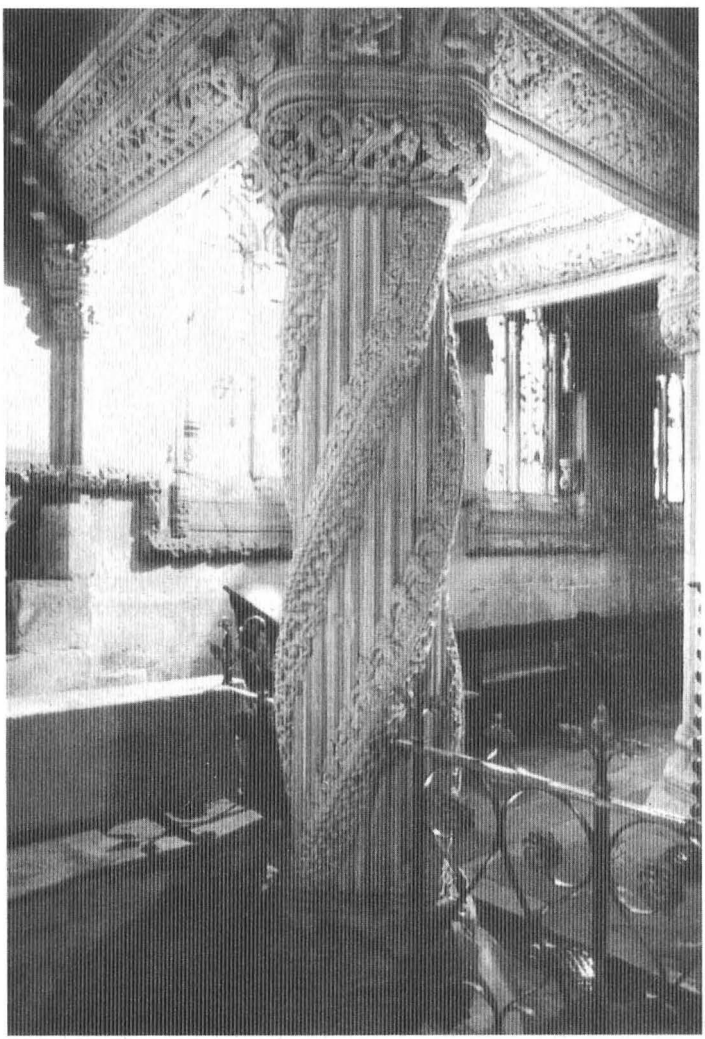
14 Edinburgh yakınlarında onikinci yüzyıldan beri Saint Clairler'in (şimdilerde Sinclair) yuvası olan Rosslyn Kalesi'nin kalıntıları. 1650'de General Monk tarafından imha edilmiştir.

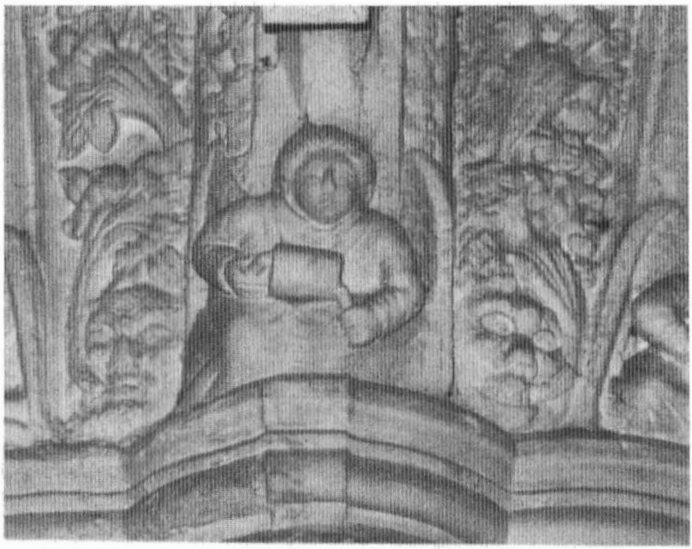
15 Rosslyn Şapeli. Çok daha büyük bir katedralin Leydi Şapeli olarak tasarlanmıştır. Şapel'in temelleri 1446'da atılmış ve üzerindeki çalışmalar yaklaşık kırk yıl sürmüştür. Yeraltındaki kemerli kabirleri Rosslyn'in tüm baronlarının bedenlerini kapsamaktadır. Söylendiğine göre tabutlara konmaktan ziyade zırhlarının içinde yatırılmışlardır.

16 Katledilen çırağın başı, Rosslyn Şapeli. Öyküye göre, bir çırağın bir taş sütunu yapmaktaki maharetini kıskanan üstat mason, çırağın alnına vurduğu bir darbeyle genç masonu öldürür. Öykünün, Süleyman Mabedi'ni inşa eden Hiram Abif'in öldürülmesini anlatan Masonik efsaneyle çok açık paralelliği vardır.

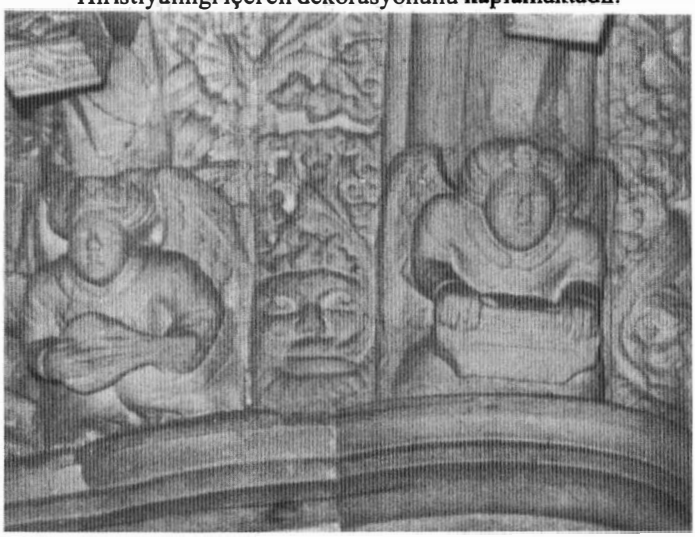

17 Rosslyn Şapeli'ndeki Çırak Sütunu.
Şapelin doğusundaki yükselen ve doğruyu ayıran üst sütundan biri.
Efsaneye göre, çırak bu sütunu yaptığı için öldürülmüştür.

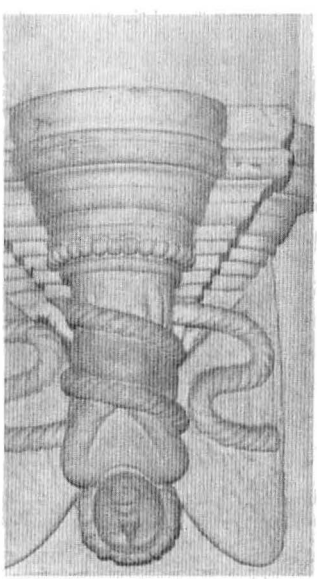

18-19 Rosslyn Şapeli. Yaygın Kelt verimlilik tanrısı 'Yeşil Adamdan' örnekler. Şapelin tümü daha geleneksel seküler ve Hıristiyanlığı içeren dekorasyonunu kaplamaktadır.

20-22 Rosslyn Şapeli. Şapelin doğusunun en ucundaki bir dizi sembolik figürler. Sağdaki fotoğraf, sonraki Masonik ritüelle ilişkili olan, göğüs ve sağ baldırını işaret eden bir meleği göstermektedir.

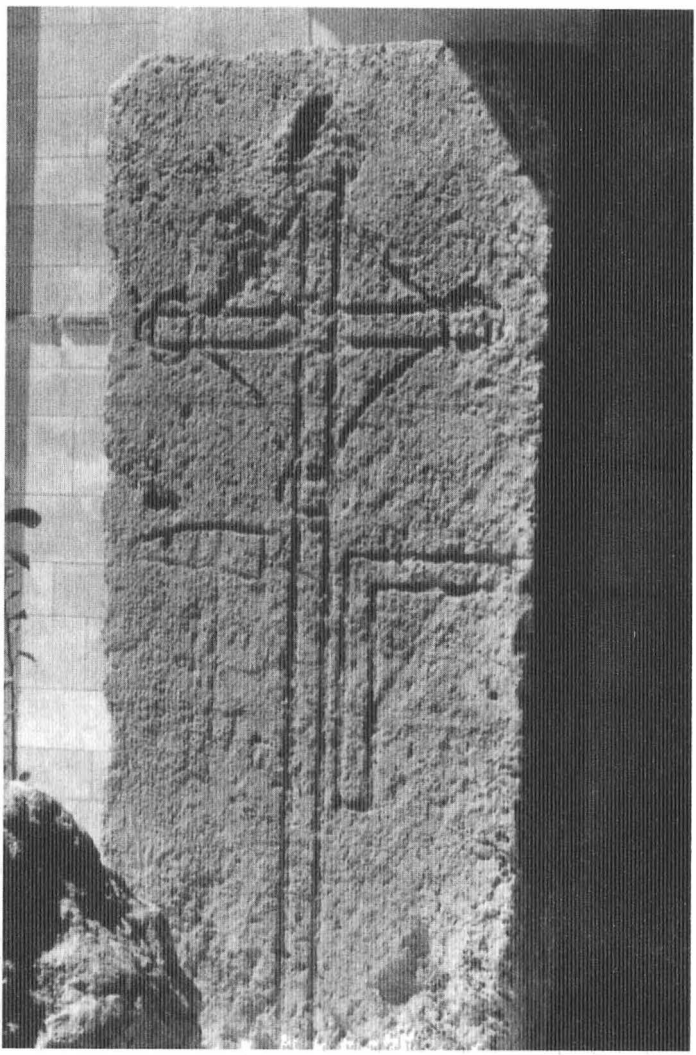

23 karşıda İlahi Mimar olarak İsa. Onüçüncü yüzyıl ortalarına ait Bible moralisée'den.

24 yukarıda Ondördüncü yüzyıl başlarına ait Holkham İncili'nde resmedildiği şekliyle Evrenin İlahi Mimarı olarak Yaratan. Bu kavram Eflatun'un Timaeus adlı yapıtından ortaya çıkartılmıştır...

25 Athlit, İsrail'deki Tapınak Şövalyeleri kalesinde bulunan Tapınak Masonu'na ait mezar taşı. Mezarın 1291'de Örgüt tarafından terk edilmesinden öncesine ait olması muhtemeldir.

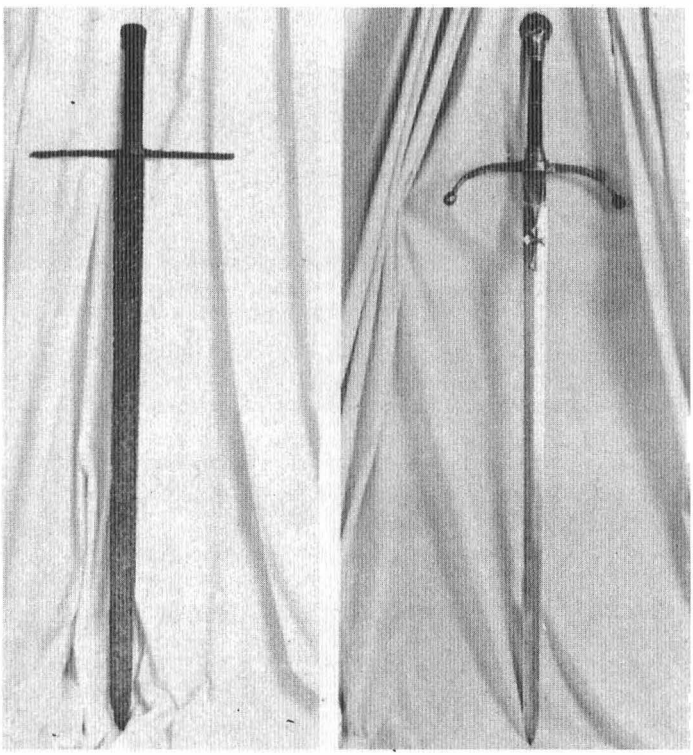
26 üstte Eskiden Balantrodoch olarak bilinen Edinburgh yakınlarındaki harabe Tapınak kilisesi. Balantrodoch. Tapınak Örgütü'nün İskoçya'daki karargâhıydı.

27 sol altta Temple'daki, Masonik gönye ve pergeli gösteren onyedinci yüzyıl mezarı.

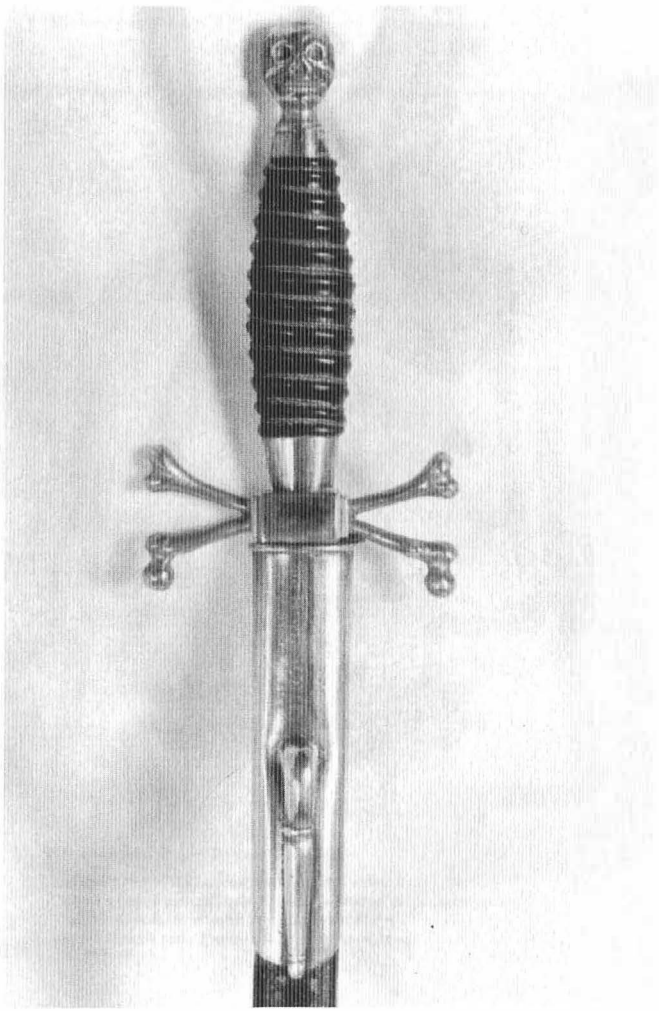
28 sağ üstte Temple'daki, yanında Masonik el aletleriyle kuru kafa ve kemikler bulunan mezar.

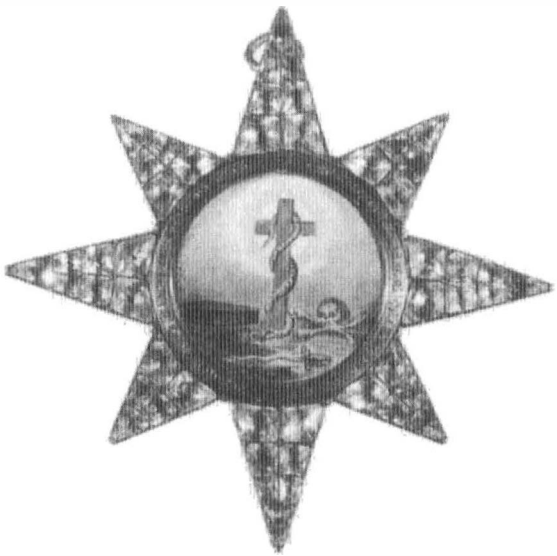

29-30 Yukarıdaki kılıçlar (soldaki olasılıkla Alman menşeli ve onbeşinci yüzyıl ikinci yarısı ortalarına ait. Sağdaki bıçak ağzı onyedinci yüzyıl ortaları, kabzası ondokuzuncu yüzyıla ait) uzun yıllardır bir İskoç Jakobit Tapınakçının iyeliğinde olup şu anda özel bir koleksiyondadır (Stella Templum Scotorum).

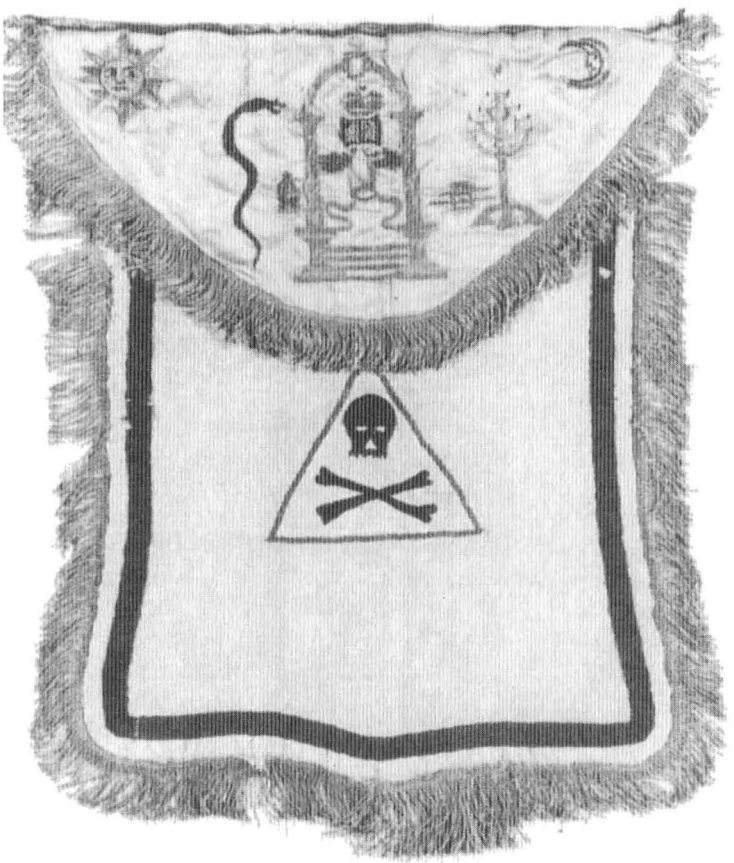

31 İskoç Tapınakçılarının'nın Üstadı (Militia Templi Seotia) Alexander Deuchar'ın 1810'dan 1835'e kadar kullandığı şahsi tören kılıcı. Deuchar ilk İskoç Tapınakçılığı ve Masonluğa ait geniş kapsamlı regalya ve doküman koleksiyonu toplamıştır.

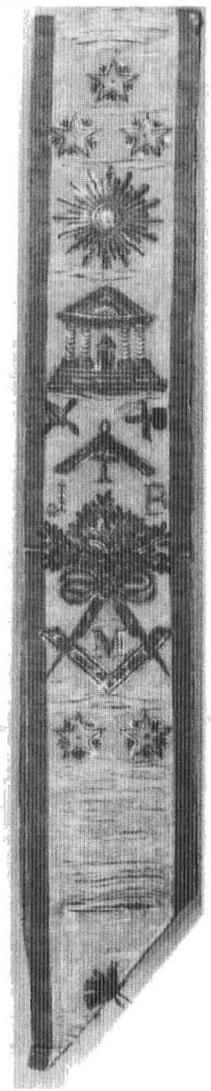

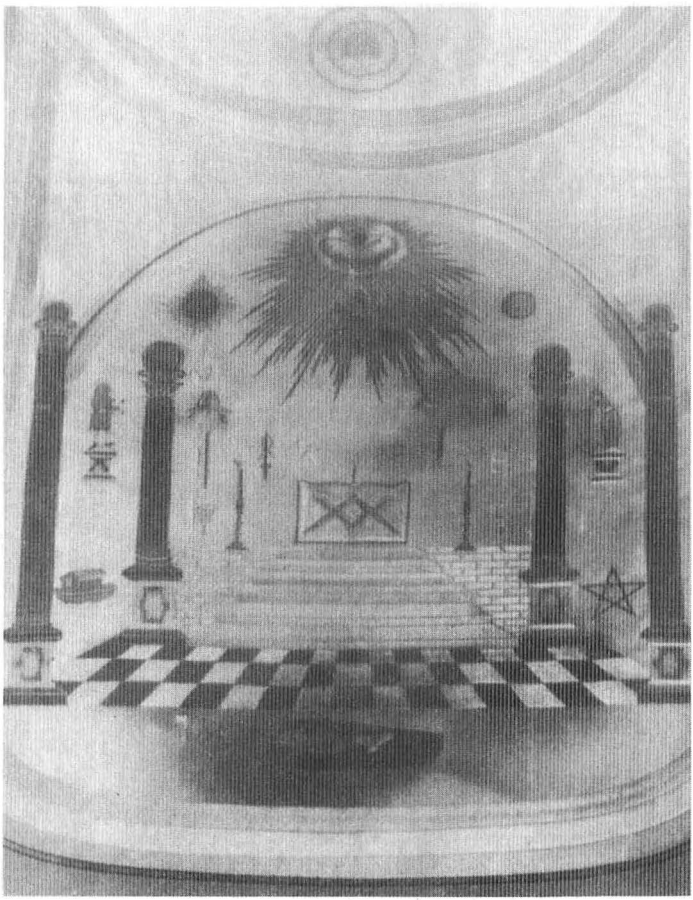
32 İngiliz Masonik Tapınak Şövalyelerine ait yaklaşık 1830 tarihli yıldız bijular. Bu dereceye alınacak adayın Royal arch derecesine yükseltilmiş bir üstat Mason ve Hıristiyan olması gerekir. Böylece İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın resmen ilan ettiği 'Simgesel Dereceler' Masonluğunun tasvip ettiği dinsel özgürlükten ayırt edilecektir.

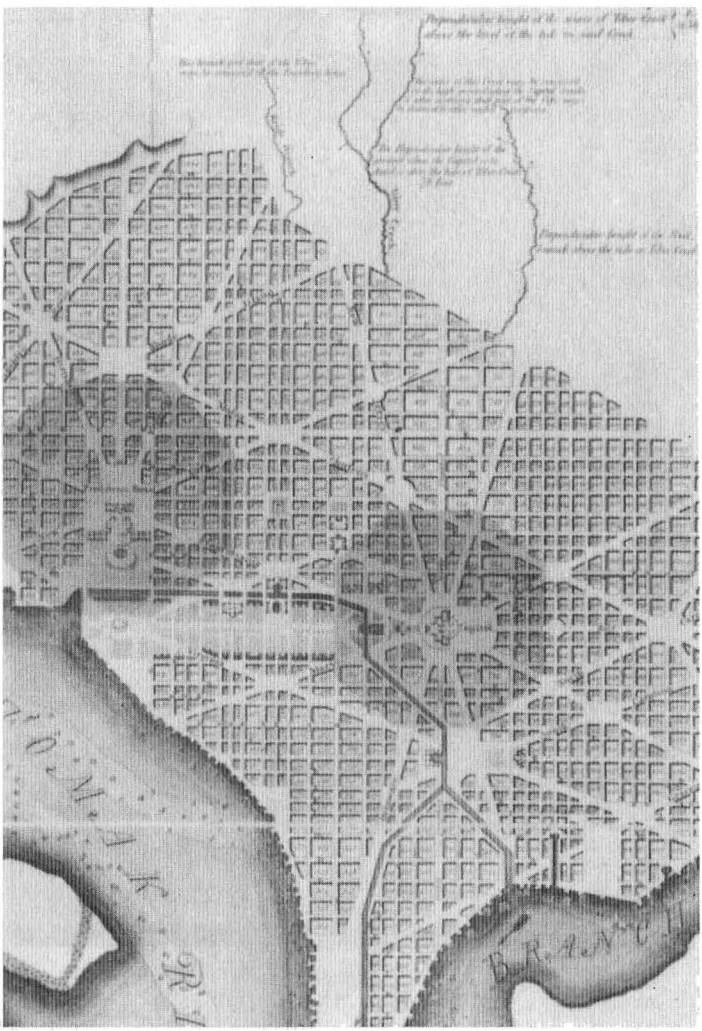
33 1800 öncesi İngiliz Masonik Tapınak Şövalyesi önlüğü.

34 Benjamin Franklin'in 1779-81 tarihleri arasında Paris'teki Neuf Soeurs adlı Fransız Locası'nda kullandığı Masonik eşarp.

35 üstte 1784'de Madame de Lafayette'in işlediği ve kendisine General de Lafayette'in sunduğu George Washington'ın önlüğü.

36 Washington ve Jefferson'un birlikte değişiklikler yaparak teklif ettikleri Washington kentinin haritası. 1792. Beyaz Saray ve Capitol'ün merkezinde oluşturulan sekizgen düzen açıkça görülmektedir.

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

MABET VE LOCA

Bu kitabı okuduktan sonra, Amerikan Doları'na çok daha farklı bakacaksınız! Banknotun üzerinde, bir piramidin içinden size bakan bir göz göreceksiniz, o göz Masonlar'ın gözü!..

Baktığınız banknot ise dünyayı yöneten sistemin simgesi.

Masonlar'ın gizemlerini bir yana bırakıp, tarihte neleri değiştirdiklerini anlatıyor bu kitap. Nasıl ortaya çıktılar? Kimlerin varisleridir? Başta İngiltere olmak üzere Ortaçağ boyunca Avrupa tarihini nasıl değiştirdiler? Atlantik Okyanusu'nun öte yakasında yeni bir devletin kuruluşunda nasıl bir rol oynadılar? ABD Anayasası, Masonik bir doküman mıdır? Fransız Devrimi'nde inip, kalkan giyotin onların elinde miydi? Hatta Rus anarşisti Bakunin, bir Mason muydu?

Masonlar üzerine üretilmiş gizem kokan sorulardan daha heyecan verici sorular değil mi bunlar? İşte Ortaçağ'da kurulup, günümüzde siyaset ve ekonomiyi elinde bulunduran bir örgütün çarpıcı öyküsü. Tüm siyasi akımlara sızabilen, ekonominin her alanında söz sahibi insanları bünyesinde bulunduran, devletler üstü bir örgütün...

Kitabın içinde bulacağınız birkaç konu başlığı:

- Kelt İskoçyası ve Kutsal Kase Söylenceleri
- İlk Masonlar
- Büyük Locanın Gelişimi
- Masonlar ve Tapınak Şövalyeleri

ISBN 975-8823-31-0

9 789758 823314

www.noktakitap.com